

ORTODOXIA maramureșeană

2017

Anul omagial al sfintelor icoane, al iconarilor și pictorilor bisericești;

Anul comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei

în timpul comunismului

ORTODOXIA maramureșeană

Serie Nouă
Anul XXII, Nr. 22 / 2017

EDITURA EPISCOPIEI ORTODOXE ROMÂNE
A MARAMUREȘULUI ȘI SĂTMARULUI

ISSN: 1453-7370

COLEGIUL EDITORIAL

PREȘEDINTE / CHAIR

P.S. Dr. IUSTIN HODEA,
Episcopul Maramureșului și Sătmarului

MEMBRI / MEMBERS

Pr. Prof. Dr. Theodor DAMIAN, Președintele Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă din New York, SUA;
Pr. Prof. Dr. John Antony Mc GUCKIN, Universitatea Columbia din New York, SUA; Pr. Prof. Dr. Ioan CHIRILĂ, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, ROMÂNIA; Pr. Prof. Dr. Stelian TOFANĂ, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, ROMÂNIA;
Pr. Prof. Dr. Valer BEL, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, ROMÂNIA; Conf. Univ. Dr. Daniel BUDA, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, ROMÂNIA; Prof. Dr. Nuțu ROȘCA, Sighetu Marmăției, ROMÂNIA

COMITETUL DE REDACȚIE / EDITORIAL BOARD

REDACTOR-ȘEF / EDITOR IN CHIEF

Pr. Dr. Cristian ȘTEFAN - consilier cultural

REDACTORI / EDITORS

Prof. Conf. Univ. Dr. Adrian Gheorghe PAUL; Prof. Conf. Univ. Dr. Ștefan POMIAN;
Pr. Lect. Univ. Dr. Vasile BORCA; Pr. Lect. Univ. Dr. Dorinel DANI;
Pr. Lect. Univ. Dr. Teofil STAN; Pr. Lect. Univ. Dr. Marius NECHITA;
Lect. Univ. Dr. Valerian MARIAN; Lect. Univ. Dr. Eusebiu BORCA;
Pr. Dr. Vasile AUGUSTIN;
Arhim. Dr. Timotei BEL; Arhim. Dr. Macarie MOTOGNA;
Arhim. Dr. Ioachim TOMOIAGĂ; Pr. Dr. Cristian BOLOȘ;
Pr. Dr. Marius I. SABOU; Pr. Dr. Petrică COVACIU;
Pr. Drd. Claudiu POP; Pr. Florin HOBAN;
Drd. Dumitrița FILIP; Prof. Mioara ȘTEFAN

SECRETAR DE REDACȚIE / ASSISTENT EDITOR

Andrei FĂRCAȘ

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA

Adresa / Editorial Office:

Baia Mare, str. Avram Iancu, nr. 5, cod 430313, județul Maramureș

Tel. 0262.214.614 / Fax. 0262.212.546

E-mail: graiulbisericiinoastre@gmail.com

Design copertă

Pr. Dr. Marius CĂȚANĂ

Tehnoredactare

Ioan BABICI-BUDA

Culegere text

Andrei FĂRCAȘ

Fotografii

Arhid. Teodosie BUD

CUPRINS

Pastorala de Paști 2017	17
Pastorala de Crăciun 2017	23

I. ORTODOXIA PATRISTICĂ

Sfântul Ioan Damaschin – apărător al cultului sfințelor icoane	33
Simbol și icoană la Sfântul Teodor Studitul	43
Sensul icoanei la Sfântul Ioan Damaschin și Sinodul VII Ecumenic (Niceea 787)	54
Sinoadele în cultul și iconografia Bisericii Ortodoxe	66

II. ORTODOXIA CONTEMPORANĂ.

PROBLEME DE ACTUALITATE

Originea icoanei creștine	83
Iconografia înțelepciunii divine în tradiția bizantină	93
Icoana, chipul unei lumi transfigurate. Rostul și înțelesul duhovnicesc al icoanei	112
Rolul iconografiei maramureșene în afirmarea identității naționale, de la desființarea abuzivă a Episcopiei Ortodoxe (1740) până în vremea mitropolitului Andrei Șaguna	129
Pictura bisericilor de lemn din nord-vestul Transilvaniei – Maramureș și Sătmar – secolele XVII-XIX, zugravi, stiluri și interferențe	140

Mărturisitorii	152
Mărturisitori ai Bisericii Ortodoxe Române din perioada regimului comunist (1945-1989) în Eparhia Maramureșului și Sătmarului	154
Rolul Patriarhului Justinian Marina de apărător al Ortodoxiei în timpul regimului comunist	167
Patriarhul Justinian Marina și monahismul ortodox în timpul regimului comunist	176
80 de ani de la reînființarea Episcopiei Maramureșului	198

III. EVENIMENTE ISTORICE ÎN PATRIARHIA ROMÂNĂ

Vizita frățească a Preafericitului Părinte Kiril, Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii, în Patriarhia Română. Cuvântul Preafericitului Părinte Patriarh Kiril la ședința solemnă a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române	204
Temele discutate de Patriarhul Rusiei și Patriarhul României la întâlnirea privată	217
Vizita istorică a Preafericitului Părinte Patriarh Daniel în Patriarhia Moscovei și al întregii Rusii	219
Cuvântul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, la Ședința solemnă cu participarea Întâistăătorilor și delegațiilor Bisericilor Ortodoxe Autocefale, Moscova, 2 decembrie 2017	221

IV. EVENIMENTE IMPORTANTE

ÎN EPISCOPIA MARAMUREȘULUI ȘI SĂTMARULUI

Instalarea celui de-al XII-lea stareț al Mănăstirii Rohia	226
Distincții pentru învățământul teologic maramureșean	228
Adunarea Eparhială a Maramureșului și Sătmarului	230
Expoziția „Chipuri din veac în veci”	233

Proclamarea Sfântului Apostol și Evanghelist Luca protector al pictorilor bisericești și iconarilor	236
Părintele Crăciun Opre nu și-a trădat conștiința în temnițele comuniste	241
„Creștinismul nu ne scapă de suferință, dar ne oferă miraculosul mod de a o suporta”	244
Două importante distincții eparhiale pentru Marcel Petrișor și Radu Preda	247
Conferințele lui Dan Puric la Sighetu Marmației și Baia Mare	250
Vizită frățească și slujire la românii ortodocși din Ungaria	253
Sobor de 8 Ierarhi la hramul Mănăstirii Bârsana – 2017	261
Întrunirea metodică și de specialitate a preoților militari din MAI ...	265
Parastas la un an după Arhiepiscopul Justinian, „părintele spiritual al Maramureșului și al întregii Transilvanii”	268
Vizita frățească a Preasfințitului Părinte Episcop Iustin în Episcopia Sloboziei și Călărașilor la invitația Preasfințitului Vincențiu, chiriarhul locului	272
Sinaxa monahală din Episcopia Maramureșului și Sătmarului	276

V. ACTIVITĂȚI CU TINERETUL

Sectorul Teologic-Educațional și pentru Activități cu Tineretul, la începutul anului 2018	281
--	-----

VI. ACTIVITĂȚI SOCIAL-FILANTROPICE

Activitatea Sectorului Social-Filantropic și Misionar în anul 2017	313
---	-----

VII. APARIȚII EDITORIALE

Inițieri în cultură și-n sărbătorile limbii române	353
O carte a memoriei	357

Preafericitul Părinte DANIEL
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Înaltpreasfințitul Părinte ANDREI
Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului

Preasfințitul Părinte IUSTIN
Episcopul Maramureșului și Sătmarului

Învierea lui Hristos, eliberarea celor robiți¹

† IUSTIN,
Prin milostivirea și harul lui Dumnezeu,
Episcop al Maramureșului și Sătmarului

Iubitului nostru cler, cinului monahal
și dreptcredinciosului popor al lui Dumnezeu
din sfânta Episcopie a Maramureșului și Sătmarului.
Har, pace, bucurie și binecuvântare de la Dumnezeu,
iar de la noi părintească îmbrățișare întru Hristos Domnul !

Hristos a înviat !

Acesta este adevărul care străbate cerul și pământul de 2000 de ani. Pe acest mare și dumnezeiesc adevăr s-a întemeiat Biserica lui Hristos, „pe care porțile iadului nu o vor birui” (Matei 16, 18), și în care au intrat toți cei ce s-au luminat prin Taina Sfântului Botez, primind putere de sus și eliberându-se de groaza morții, de frica iadului și de stăpânirea celui rău, care a ținut omenirea „în întuneric și în umbra morții” (Matei 4, 16) timp de veacuri, până când Hristos-Dumnezeu S-a pogorât în mormânt, trecând prin porțile morții „cu moartea pe moarte călcând și celor din morminte viață dăruindu-le”².

Însă moartea Domnului, prin pătimire, răstignire și multă suferință, a fost pentru omenire o mare biruință asupra vrăjmașului diavol. Sfântul Maxim Mărturisitorul învață că „Hristos îl vedea pe diavolul încuibat în inima cărturarilor și fariseilor și l-a bătut cu smerenia crucii până când l-a biruit.

¹ Pastorală de Paști, anul 2017.

² Troparul Învierii.

*Domnul, ca un Dumnezeu, cunoscând gândurile lui (ale diavolului), nu a urât pe fariseii puși la lucru de el (căci cum ar fi făcut-o, fiind prin fire bun) și, prin iubire și iertare față de ei, bătea pe cel ce lucra prin ei, adică pe diavolul, cu puterea smerită a crucii pe care s-a răstignit*³.

Domnul îl vedea pe diavolul încuibat în inimile fariseilor, pe ei nu-i ura, nici blestema, ci îi ierta cu bunătate, iar pe cel rău îl bătea cu puterea Sa dumnezeiască prin smerenia Crucii.

Ce a urmat, însă, după moartea Domnului pe Cruce, diavolul nu putea să știe și nici să creadă. Sfinții Părinți ai Bisericii ne deslușesc această mare taină când ne învață să rostim astfel: „*În mormânt cu trupul, în iad cu sufletul, ca un Dumnezeu, în rai cu tâlharul și pe scaun ai fost, Hristoase, cu Tatăl și cu Duhul, toate umplându-le, Cel ce ești necuprins*”⁴. Acceptând de bună voie moartea pe cruce, din smerenie și ascultare față de Tatăl și din iubire nemărginită față de oameni, Mântuitorul a primit să parcurgă întreaga dramă a umanității de la căderea în păcat până la răstignirea și moartea Sa.

Gustând paharul morții, în fața căruia s-a rugat Tatălui „*Părintele Meu, de este cu puțință, treacă de la Mine paharul acesta! Însă nu precum voiesc Eu, ci precum Tu voiești*” (Matei 26, 39), Hristos a exprimat în rugăciunea Sa teama, drama și rugăciunea fiecărui om în fața morții, dar ca Unul care a primit să fie întru toate asemenea nouă, afară de păcat, și-a asumat în mod liber, inclusiv moartea, ca niciun om muritor să nu poată tăgădui pe Hristos-Dumnezeu, Cel de oameni iubitor, ci să mărturisească că „*Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să și-l pună (dăruiască) pentru prietenii săi!*” (Ioan 15, 13).

Dragostea și iertarea Domnului nu s-au arătat doar celor de pe pământ, nu doar contemporanilor Săi, ci tuturor celor din veac adormiți. În răstimpul de vineri, de la Ceasul al șaselea, vreme în care Trupul Mântuitorului a fost așezat în mormânt de către Iosif și Nicodim, cu sufletul S-a pogorât la iad, acolo unde petreceau toți cei din veac adormiți, ținuți fiind ca într-o închisoare, unde lumina lui Dumnezeu nu pătrunsese niciodată, pentru că stăpânitorul aceluia loc se numește întunecatul, iar împărăția lui este în întuneric. Cei morți din veac, Adam, Eva și toți urmașii lor, erau ținuți într-o robie plină de deznădejde care părea veșnică.

³ Filocalia, vol. II, p. 8.

⁴ Tropar - Rânduiala Ceasurilor Sfințelor Paști.

Acolo, unde era cea mai mare și grea suferință, S-a pogorât Hristos-Lumina lumii. De ce? Spre a le vesti eliberarea. Așa ne învață Sfântul Apostol Petru: „*Omorât fiind cu trupul, dar viu făcut cu duhul, cu care S-a coborât și a propovăduit duhurilor ținute în închisoare*” (I Petru 3, 18-19).

Iată de ce cântăm cu bucurie în Noaptea Învierii: „*Pogorātu-Te-ai întru cele mai de jos ale pământului și ai sfărâmat încuietorile cele veșnice care țineau pe cei legați, Hristoase...*”⁵.

Ca să ne putem da seama măcar și pentru o clipă cât de cumplită era starea sufletelor strămoșilor, să ne amintim de cei din închisorile comuniste, aruncați acolo, unii dintre ei, pentru credința în Dumnezeu și iubirea de Neam și Țară. Care era cea mai cumplită pedeapsă la care erau supuși? Era izolarea pentru o vreme în celula neagră (întunecată). Un spațiu unde nu pătrundea lumina niciodată. Atât era de cumplită pedeapsa și de greu de suportat încât cei izolați acolo erau legați cu un lanț la mijlocul celei spre a nu ajunge la pereți și, lovindu-se cu capul de aceștia, să se sinucidă. (Acest spațiu cumplit poate fi văzut la Memorialul victimelor comunismului din Sighet.)

Cei din iad aveau teama că izolarea și întunericul vor fi veșnice și trăiau în mod tragic această stare din care numai Dumnezeu îi putea salva. De aceea, înainte de a se arăta apostolilor, mironosițelor femei și Maicii Sale – care a fost cea mai zdrobită la Răstignirea Fiului Său – și apoi la foarte mulți ucenici, Mântuitorul coboară la iad și zdrobește în mod năprasnic încuietorile și porțile iadului, năvălind cu lumina Sa dumnezeiască în împărăția întunecată a celui rău, care ținea în robie întreg neamul omenesc.

Cunoscând această pogorâre a Mântuitorului la iad, înțelegem de ce icoana Învierii, în erminia ortodoxă, nu îl prezintă pe Mântuitorul cu un trup athletic, ieșind din mormânt și ținând în mână un steag, ci zugrăvește marea biruință a Domnului asupra iadului, pe care îl desfințează, călcând cu moartea Sa dumnezeiască pe moarte și ridicând de acolo cu mâinile Sale, dumnezeiește, pe Adam, pe Eva și pe toți strămoșii.

Iubiți credincioși,

La marea iubire de oameni, pe care ne-a arătat-o Iisus Hristos, Mântuitorul lumii, luând asupra Sa povara păcatelor noastre și asumându-și

⁵ Slujba Învierii, Cântarea a VI-a.

osânda răstignirii pe cruce și moartea, spre a deschide din nou raiul întregului neam omenesc și a ne dăruia învierea și viața veșnică în Împărăția cea neînserată a Preasfintei Treimi, am răspuns și noi după puterile, credința și iubirea noastră, în timpul celor 40 de zile de post, printr-o răstignire liber asumată a trupului nostru, pe care l-am silit, după puteri, să urmeze sufletul și, împreună, pe Hristos, care poartă întotdeauna crucea înaintea noastră și în același timp ne ajută să purtăm propria noastră cruce fără să cârtim, așa cum Însuși a purtat-o.

Sfântul Prooroc Isaia, supranumit Evanghelistul Vechiului Testament, proorocea cu 600 de ani înaintea pătimirii Domnului care va fi atitudinea Fiului Omului în fața crucii și răstignirii: „*Chinuit a fost, dar S-a supus și nu și-a deschis gura Sa; ca un miel spre junghiere S-a adus și ca o oaie fără de glas înaintea celor ce o tund așa nu și-a deschis gura Sa*” (Isaia 53, 7).

Noi, creștinii, știm și credem că fără pătimire și răstignire, fără umilință și suferință nu există biruință. Iubirea Domnului pentru noi a fost mai puternică decât teama de moarte, pentru că întotdeauna iubirea este mai tare decât moartea.

Iubirea noastră față de Hristos, Cel ce pentru noi a murit și a înviat a treia zi, am arătat-o cu evlavie, credință și recunoștință în vremea postului, prin mica și neînsemnata noastră răstignire, dar atât de bineplăcută lui Hristos. Am împușinat hrana trupului și am sporit hrana sufletului. Am mâncat mai puțin și ne-am rugat mai mult. Am așezat în locul urii, judecării și răzbunării, iubirea, iertarea, vederea propriilor noastre păcate prin întoarcerea spre sine și ne-am împăcat creștinește cu toți cei ce ne-au greșit, ca să primim și noi iertare de la Hristos.

Am urmat îndemnul din Slujba Învierii: „*Să ne curățăm simțirile și să vedem pe Hristos strălucind, cu neapropiată lumină a Învierii și cântând cântare de biruință, luminat să-L auzim zicând «bucurați-vă!»*”⁶.

Am cercetat pe frații și surorile noastre care sunt vremelnice pe pat de suferință, pe cei din închisori lipsiți de libertate și demnitate, am fost alături de cei singuri, neajutorați, nedreptățiți, abandonați, flămânzi, goi și fără adăpost. Acestea și multe alte fapte bune, pe care le-am făcut cu ajutorul și harul lui Dumnezeu, sunt veșmântul și lumina cu care ne-am împodobit sufletul, pregătindu-ne pentru Sfânta și Marea Înviere a Domnului.

⁶ Slujba Învierii, Cântarea I.

Dacă am făcut așa, suntem pe calea spre împărăție. Dacă n-am făcut încă, să ne hotărâm, pentru că niciodată nu este prea târziu. Să ne pregătim așadar pentru întâlnirea cu Hristos cel Înviat. Întâlnirea cea de fiecare zi, când ne spune exact ce le-a spus apostolilor și femeilor mironosițe: „*Bucurați-vă... și nu vă temeți!*” (Matei 28, 9), aducându-le lor și nouă această veste bună: Nu mai sunteți robi ai celui rău, ci sunteți fii ai lui Dumnezeu, sunteți liberi, folosiți-vă libertatea cu responsabilitate creștină spre a sfinți timpul în care trăiți și spațiul în care viețuiți.

În acest fel ne pregătim și pentru marea întâlnire cu Hristos-Domnul, când viețuirea noastră creștină va fi încununată de către Dreptul Judecător: „*Iată vin curând și plata Mea este cu Mine ca să dau fiecăruia după cum este fapta lui*” (Apocalipsă 22, 12).

Iubiți credincioși,

În anul care a trecut, a fost chemat la Dumnezeu părintele nostru Arhiepiscop Justinian, purtând povara celor 95 de ani de viață, dar și lumina pilduitoare a celor 75 de ani de slujire sfântă a Bisericii Ortodoxe și Neamului Românesc, icoana vieții, slujirii și jertfelniciei Înaltpreasfinției Sale ne rămâne una scumpă, vrednică de urmat, iar amintirea și pomenirea chipului blând și smerit al Înaltpreasfinției Sale va rămâne în inima noastră de-a pururi.

Prețuind moștenirea pe care ne-a lăsat-o, vom continua, în slujirea de succes și întâistător al acestei eparhii, lucrarea pe care am împlinit-o 22 de ani împreună, spre a duce la bun sfârșit, cu ajutorul lui Dumnezeu, toate cele ce sunt de făcut în anii ce vor urma. Ne încredințăm, așadar, rugăciunilor slujitorilor sfințelor altare străbune, călugărilor din sfințele noastre mănăstiri și, nu în ultimul rând, mult iubitului popor al lui Dumnezeu, chemându-vă să slujim cu fidelitate și statornicie sfântă și dreapta noastră credință, neabătându-ne cu nici un preț de la păzirea acestei comori și să apărăm Țara, Biserica și Neamul de defăimare și de dezbinare, așa cum Însuși Dumnezeu ne poruncește.

Tot în anul care a trecut, în ziua de 11 august, Mântuitorul Iisus Hristos și Prea Sfânta Sa Maică ne-au ajutat să fixăm crucea pe cupola Catedralei Episcopale. La împlinirea acestui ideal ați contribuit cu dragostea și prisosul frăților voastre în fiecare an prin colecta de Rusalii, lucru pentru care vă suntem recunoscători, rugând pe Dumnezeu să vă răsplătească.

Iubiți credincioși,

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a declarat anul 2017 ca „Anul omagial al sfințelor icoane, al iconarilor și pictorilor bisericești” și „Anul comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului”. În lumina acestei hotărâri sinodale, ne vom ruga lui Dumnezeu cu credință și recunoștință pe parcursul întregului an, cinstind memoria acestor martiri ai neamului și luând aminte cum și-au încheiat viața și în ce condiții și-au păstrat credința. Ei sunt pârga acestui neam, iar lumina credinței și vieții lor martirice ne va călăuzi în istorie spre a rămâne neam iubitor de Dumnezeu, într-o singură țară creștină și ortodoxă, unde să trăim în pace și bunăvoință cu toate celelalte neamuri, în familia noastră ortodoxă, cu valorile ei sacre, în care să crească frumos, luminos și armonios copiii – viitorul creștin al țării noastre, speranța Bisericii și a Neamului.

Să-L mărturisim, acum și în veci, pe Hristos-Dumnezeu Cel înviat din morți – Calea, Adevărul și Viața, Eliberatorul celor robiți, Ocrotitorul celor asupriți și nedreptățiți, Prietenul și Însoțitorul celor închiși – Salvatorul omenirii și Mântuitorul lumii.

Hristos a înviat !

**Al vostru, al tuturor, de tot binele voitor
și împreună cu voi rugător pentru dobândirea
darului sfânt al mântuirii, învierii și vieții veșnice,**

A large, stylized handwritten signature in black ink that reads "Justin". The signature is written in a cursive, flowing style with a long horizontal line extending to the right.

Episcopul Maramureșului și Sătmarului

Nașterea lui Hristos, înnobilarea, binecuvântarea și sfințirea Familiei¹

**† IUSTIN,
Prin milostivirea și harul lui Dumnezeu,
Episcop ortodox român al Maramureșului și Sătmarului**

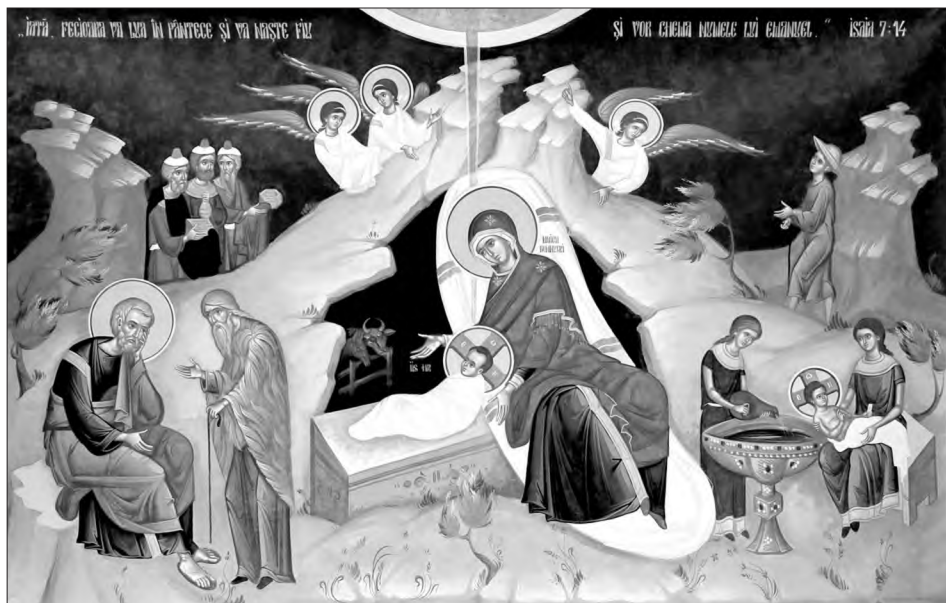
**Iubitului nostru cler, cinului monahal
și dreptcredinciosului popor al lui Dumnezeu
din sfânta Episcopie a Maramureșului și Sătmarului.
Har, pace, bucurie și binecuvântare de la Dumnezeu,
iar de la noi părintească îmbrățișare întru Hristos Domnul !**

*„Și Cuvântul S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi
și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl,
plin de Har și de adevăr” (Ioan 1, 14)*

**Iubiți părinți, slujitori ai Sfințelor Altare,
Iubiți credincioși,**

În lumina, pacea, bucuria și slava Preasfintei Treimi care se revarsă neîncetat peste poporul lui Dumnezeu cel dreptcredincios, iată-ne din nou îmbrăcați în veșmintele virtuților creștine pregătite în cele 40 de zile de post și în straie nobile de sărbătoare, ajunși la zi de Mare Praznic împărătesc, Sărbătoarea Crăciunului, când contemplăm cu evlavie și recunoștință Nașterea Pruncului Iisus de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria, în peștera din Betleemul Iudeii.

¹ Pastorală de Crăciun, anul 2017.

Intrarea Fiului lui Dumnezeu în istoria dramatică a omenirii căzute în păcatul neascultării nu este altceva decât rodul iubirii milostive a Tatălui, Care a dorit să restaureze capodopera creației Sale – Omul, aducându-l din nou acasă, în familia și în iubirea Preasfintei Treimi.

Din referatul biblic despre facerea lumii reținem că toate cele văzute și nevăzute au fost aduse din nimic la existență prin cuvântul lui Dumnezeu și că toate erau bune (perfecte). Apoi, când a purces, însă, la zidirea omului, a făcut sfat în Sfânta Treime, ne spun Sfinții Părinți ai Bisericii, lucru ce reiese din textul Sfintei Scripturi, din Cartea Facere. „Și a zis Dumnezeu: Să facem om după chipul și după asemănarea Noastră” (Facere 1, 26), „și luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie” (Facere 2, 7). Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie. Și Dumnezeu i-a binecuvântat zicând: «Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți; și stăpâniți peste peștii mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vietățile ce se mișcă pe pământ și peste tot pământul!»” (Facere 1, 27-28).

Deci, Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți ne învață că cel mai mare proiect al Ziditorului a fost creat cu participarea întregii Preasfintei Treimi: Dumnezeu-Tatăl a zis „Să facem om”, Fiul sau Cuvântul lui Dumnezeu a luat

țărâna și a făcut pe Adam, iar suflarea de viață pe care a suflat-o în fața omului este Duhul cel Sfânt, viața sufletului și viața vieții noastre.

Măreția acestui proiect al Ziditorului constă în faptul că, în iubirea și atotînțelepciunea Sa, Dumnezeu nu l-a lăsat pe Adam singur, ci i-a făcut și femeie, care s-a numit Eva și care avea menirea să-i fie ajutor și să-i aducă pe lume lui Adam fii și fiice, ca neamul omenesc să crească și să se înmulțească, să umple pământul și să contribuie prin lucrarea sa la înfrumusețarea și sporirea creației lui Dumnezeu.

Până la cădere, când în proiectul lui Dumnezeu diavolul a reușit să introducă eroarea, prin înșelarea lui Adam și a Evei, omul era perfect, frumos, integru, rațional și creator, înțelegând să prețuiască și să iubească pe Dăruitor, crescând el însuși în cunoaștere și slavă și având șansa de a deveni nemuritor prin unirea cu Dumnezeu, Ziditorul Său, Dătătorul și Izvorul vieții.

Căderea omului în păcatul neascultării de Dumnezeu a adus mare durere Tatălui, care S-a văzut pus în situația de a împăca dreptatea divină cu iubirea paternă: pe de-o parte, a respectat în chip desăvârșit libertatea lui Adam de a alege între a-L asculta sau a-I călca porunca, iar pe de altă parte decizia lui Adam a atras după sine pedeapsa: despărțirea de Dumnezeu, Creatorul său – Izvorul vieții și, deci, moartea.

Ori Dumnezeu nu putea accepta distrugerea celui mai mare proiect al Său, omul, despre care psalmistul, inspirat, a zis: „*Ce este omul că-ți amintești de el sau fiul omului că-l cercetezi pe el? Micșoratu-l-ai pe dânsul cu puțin față de îngeri, cu mărire și cu cinste l-ai încununat pe el. Pusu-l-ai pe dânsul peste lucrul mâinilor Tale, toate le-ai supus sub picioarele lui*” (Psalmul 8, 4-6). Și atunci a intrat în scena istoriei umane iubirea nemărginită a Tatălui, care, prin Cuvântul și Fiul Său, și-a arătat iertarea și iubirea paternă deodată, transferând suferința omului și durerea vieții lui în sânul Preasfintei Treimi, iar pe Fiul Său, Unul din Treime, L-a trimis în lume „*să se nască și să crească, să ne mântuiască*” (Colind, „*O, ce veste minunată*”).

Sfântul Evanghelist Ioan ne învață: „*Că așa de mult a iubit Dumnezeu lumea (omul, omenirea) încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, ca tot cel ce crede întru El să nu piară, ci să aibă viață veșnică*” (Ioan 3, 16).

„*Fiindu-i milă de neamul nostru și înduioșându-se de slăbiciunea noastră și mișcat de stricăciunea noastră și nesuferind stricăciunea morții asupra noastră, ca să nu piară ceea ce a făcut și să nu se zădărnicească lucrarea Tatălui, își ia trup și acesta nu deosebit de al nostru... și dă morții propriul său trup...*”².

² Sfântul Atanasie cel Mare, Despre întruparea Cuvântului, p. 151.

Iubiți fii duhovnicești,

Trei sunt motivele pentru care S-a întrupat Fiul lui Dumnezeu:

Căderea și neascultarea omului față de porunca lui Dumnezeu a necesitat ca dreptatea să fie echilibrată de un alt Om, care să ispășească, împlinind această lege prin ascultare și plătinind cu viața: „*Precum prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoși cei mulți, tot așa prin ascultarea Unuia se vor face dreapți cei mulți*” (Romani 5, 19). „*După ce moartea a intrat în lume prin neascultarea unui om, a fost izgonită prin ascultarea unui alt om*”³.

Iată de ce Hristos „*S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte și încă moarte pe cruce*” (Filipeni 2, 8).

După întruparea, pătimirea, răstignirea, moartea și învierea Fiului Său, Dumnezeu nu mai vede acum firea noastră ca pe cea care a călcat legea și, drept urmare, trebuie să moară, ci ca pe firea care a ispășit călcarea legii și e vrednică să se împărtășească de viață. Iubindu-ne acum, Dumnezeu în Iisus Hristos ne face părtași de această moștenire a bunătății Sale, de care se împărtășește Iisus Hristos ca Fiu al Său, socotindu-ne și pe noi ca niște fii ai Săi.

Al doilea motiv pentru care Hristos S-a întrupat a fost ca să ne arate că dragostea Lui față de noi este mai puternică decât frica de moarte. „*Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să și-l pună pentru prietenii Săi*” (Ioan 15, 13).

Hristos nu mai stă departe de noi, ci se face om ca noi, ia firea noastră și vine între noi ca să vorbească cu noi în graiul nostru, să ne cunoască, să ne simtă și să ne vindece durerile noastre, să ne mângâie tristețile și singurătatea și să rămână cu noi în veci. El nu s-a făcut om numai pentru o vreme, ci pentru vecii vecilor, rămânând în legătură cu noi și arătând cât de mult prețuiește și iubește pe oameni. „*Iată Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacului. Amin*” (Matei 28, 20).

„*Mântuitorul a venit ca să se facă părtaș firii noastre, ca să ne învețe prin pildele Sale calea virtuții, ca să ne scape de stricăciune, prin comuniune, cu viața Sa, făcându-Se începutura învierii noastre*”⁴.

Al treilea motiv este unirea firii Sale dumnezeiești cu firea noastră omenească. „*Prin Întruparea Sa, a unit firea noastră, pe care a luat-o din Fecioara Maria, cu firea Sa dumnezeiască, făcând-o însuși firea Lui, ca acest*

³ Sfântul Grigorie de Nyssa.

⁴ Dogmatica Sfântului Ioan Damaschinul, Cartea IV, cap. 4, p. 239.

*templu să nu se mai poată ruina, ci să fie de acum mereu plin și străbătut de Dumnezeu*⁵. În acest sens, Sfântul Apostol Pavel ne învață: „Sau nu știți că trupul vostru este templu al Duhului Sfânt care este în voi, pe care-L aveți de la Dumnezeu și că voi nu sunteți ai voștri?” (I Corinteni 6, 19). Numai unind firea noastră strâns cu Sine a putut să o scape de stricăciune și de moarte, căci Hristos este izvorul nestricăciunii și al nemuririi.

Dreptmăritori creștini,

Aceasta este „*taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută*”, care ni s-a descoperit la plinirea vremii, cum ne învață Sfântul Apostol Pavel: „*Iar când a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său născut din femeie, născut sub lege, ca pe cei de sub lege să-i răscumpere ca să dobândim înfierea*” (Galateni 4, 4-5).

Acum două mii de ani, omenirea a primit în dar pe Unul din Treime, Fiul lui Dumnezeu, care S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și S-a făcut Om. Acest eveniment măreț și unic a cucerit și copleșit milioane de mărturisitori și martiri, care și-au dat viața mărturisind pe Hristos, adevăratul Salvator și Mântuitor al lumii și continuă să fie mărturisit de peste două miliarde și trei sute de milioane de creștini, de jur-împrejurul globului pământesc și în cer de miliardele de îngeri și sfinți, iar în univers de armonia pe care o asigură Atoatecreatorul și Atotțiitorul – Dumnezeu.

Astăzi, după 2000 de ani, conform celor mai credibile instituții internaționale care fac statistici anuale, religia creștină, deși este cea mai numeroasă religie de pe glob, 32%, este, totuși, cea mai discriminată și persecutată, dacă ținem cont de datele aceleiași statistici, care arată că 90 de mii de creștini au murit în 2016 (un creștin la 6 minute), iar altor 600 de milioane nu li s-a permis să-și exercite în mod liber cultul. Deci, religia creștină, deși majoritară, este cea mai atacată, iar cei ce îi nedreptățesc pe creștini credem că sunt îndemnați de cel rău, de către diavolul, la acest lucru, neîngăduit de Dumnezeu și nepermis de drepturile omului.

Așadar: „*Lupta noastră nu este împotriva trupului și a sângelui, ci împotriva începătoriilor, împotriva stăpânilor, împotriva stăpânilor întunericului acestui veac, împotriva durerilor răutății care sunt văzduhuri*” (Efeseni 6, 12). Pentru a distruge creștinismul, începi cu „*biserica cea mică*”, sau biserica de acasă – **FAMILIA**.

⁵ Ibidem, p. 239.

În Maramureș și Sătmar, credința, Familia, Biserica și Neamul sunt valori ale libertății și demnității poporului român și creștin și nu se trădează ori negociază, ele se păzesc și se apără cu sfințenie și dârzenie.

Forțe întunecate și demonice au lucrat și lucrează mereu la distrugerea proiectului veșnic al lui Dumnezeu: Familia naturală, așa precum, la început, diavolul a lucrat cu vicleșug la căderea lui Adam și a Evei, primul proiect al Ziditorului, restaurat însă pentru totdeauna prin Întruparea Fiului Său.

Va accepta, oare, femeia să nu i se mai spună MAMĂ, ocrotitoarea și căldura căminului, când noi toți știm că femeia a înfrumusețat lumea, aducând pe pământ pe toți fiii lui Adam, deveniți prin Botez fii ai lui Dumnezeu și sfinți, iar „*Una între femei*” – Maica Domnului – a adus lumii mântuirea prin Nașterea lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul lumii?

Va accepta, oare, bărbatul, stâlpul familiei, să nu i se mai spună TATĂ, ca unuia care a înțeles menirea lui de a aduce pe lume urmași cărora să le încredințeze moștenirea: familia, comunitatea, societatea și lumea cu frumusețea și normalitatea ei?

Dumnezeu, Biserica și toate neamurile pământului binecuvintează familia: mama, tata și copiii, iar pruncul Iisus prin nașterea și creșterea alături de mama Sa, Fecioara Maria și Sfântul și Dreptul Iosif, protectorul Său în Nazaretul Galileii, **înnobilează, binecuvintează și sfințește familia ca fiind locul sigur unde copiii să crească și să sporească „cu înțelepciunea și cu vârsta înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor”** (Luca 2, 40).

Să ne rugăm fierbinte și cu credință puternică în ajutorul lui Dumnezeu, cerându-I să apere Biserica, Familia, Neamul, cultura creștină și credința străbună, pentru că numai aceste valori veșnice pot garanta libertatea, demnitatea și dăinuirea popoarelor în istorie. În același timp, să nu lăsăm totul în grija lui Dumnezeu, care sigur nu ne va părăsi niciodată, dar care așteaptă de la noi creștinii, în general, și creștinii ortodocși, în special, să fim oameni responsabili, să luăm atitudine față de derapajele unei societăți secularizate, desacralizate și dezrădăcinate, bazată pe consum și preocupată de opinia celor din jur și de imagine și care încearcă să relativizeze și să desființeze poruncile și legea lui Dumnezeu și să le înlocuiască cu legi împotriva firii și a zidirii, care să justifice păcatul, căderea, imoralitatea și anormalitatea.

Hristos n-a ținut seama de ostilitatea arătată de compatrioții Săi în vremea Sa, care Îi erau total potrivnici, ci Și-a îndeplinit misiunea. Aflăm acest lucru din rugăciunea Sa arhierescă: „*Lucrul pe care Mi l-ai dat să-l fac, l-am săvârșit*” (Ioan 17, 4). „*Arătat-am numele Tău oamenilor pe care Mi i-ai dat*

Mie din lume. Ai Tăi erau și Mie Mi i-ai dat și cuvântul Tău l-au păzit” (Ioan 17, 6) și ne-a spus și nouă: „*Îndrăzniți! Nu vă temeți! Am biruit*”.

Cu Hristos vom fi biruitori în apărarea dreptei credințe, a familiei, a neamului, a țării și a tot ce înseamnă sufletul unui popor în fața lui Dumnezeu și a istoriei.

Iubiți credincioși,

Anul 2018 a fost proclamat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române ca „*Anul omagial al unității de credință și de neam*” și „*Anul comemorativ al făuritorilor Marii Uniri din 1918*”.

Sărbătorind Centenarul Marii Uniri, vom cinsti pe toți marii bărbați ai Neamului și Bisericii, omagiindu-i ca cei ce au înțeles să-și apere Țara, Credința, Familia, Biserica și poporul cu demnitate și curaj, dovedindu-se vrednici de moștenirea numită ROMÂNIA creștină, pe care ne-au lăsat-o uriașii făuritori ai Marii Uniri: Regi, Ierarhi, Cărturari, Bărbați de Stat și mărețul popor român care a trăit ora lui astrală în 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia, și pe care o să-i comemorăm pe parcursul anului 2018.

Dragi tineri, fii ai Patriei, Bisericii și Neamului,

Vă îndemnăm să prețuiți și să iubiți darul cel mai scump – tinerețea. Trăiți-o frumos, în libertate, cu responsabilitate, dar nu uitați că libertatea și demnitatea se obțin greu și se apără și mai greu, cu multă luptă, cu minte limpede, cu educație adevărată și cultură creștină și națională. Fiecare popor din Europa își promovează și afirmă valorile naționale. Acest lucru se cuvine să-l facem și noi. Nicolae Steinhardt (Părintele Nicolae de la Rohia) v-ar spune: „*Nu serviți tot ce se vinde pe tarabă*”, faceți o selecție adevărată și inteligentă, deoarece ar fi păcat să nu țintiți viața cu Hristos pe parcursul unui secol, în locul unei vieți trăită în plăceri trecătoare și, de multe ori, ucigătoare. Țara și Biserica au dureros de mare nevoie de voi!

În încheiere, îndemnăm pe toți păstorii și păstoriții să nu uităm niciodată colindul care ne aduce aminte an de an că:

Dumnezeu Preasfântul / Colindând pământul / A vrut să nu mai fie / Potop și urgie / Dumnezeu Preabunul / Ne-a trimis Crăciunul!

Să deschidem larg porțile Betleemului inimilor noastre spre a-L primi pe Iisus – Pruncul – sub chipul copiilor colindători, al pelerinilor rătăcitori, al săracilor, străinilor și bolnavilor răbdători, căci în acest fel vom sărbători adevărat, creștinește și cum se cuvine Crăciunul. Nimeni să nu fie trist de sărbători, căci a venit la noi Domnul sub chipul pruncului din ieslea Betleemului, ci să cântăm împreună cu îngerii, cu bucurie sfântă: „*Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoie*” (Luca 2, 14).

Vă dorim să petreceți sfintele sărbători ale Nașterii Domnului, Anului Nou și Bobotezei cu pace, sănătate, spor și ajutor sfânt de la Hristos și belșug în toate.

La mulți și binecuvântați ani!

**Al vostru al tuturor, de tot binele voitor
și împreună cu voi rugător pentru dobândirea
darului sfânt al mântuirii și vieții veșnice,**

A large, stylized handwritten signature in black ink that reads "Justin". The signature is written in a cursive, flowing style with a long horizontal line extending to the right.

Episcop ortodox român al Maramureșului și Sătmarului

I. ORTODOXIA PATRISTICĂ

Sfântul Ioan Damaschin – apărător al cultului sfințelor icoane

Pr. Prof. Viorel Ioniță

Una dintre ultimele mari controverse legate de sfârșitul epocii sinoadelor ecumenice și al perioadei patristice este aceea legată de problema sfințelor icoane. Secolele al VIII-lea și al IX-lea au pus la grea încercare Biserica creștină prin erezia iconoclastă. Iconoclasmul a fost o mișcare complexă, cu repercusiuni politico-administrative dureroase pentru Imperiul Bizantin, fapt ce a atras atenția multor bizantinologi și teologi, care au explicat într-un fel sau altul evenimentele legate de persecuția sfințelor icoane.

Iconoclasmul apare sub împăratul Leon III Isaurul (717-741), care în anul 726 promulga un edict împotriva icoanelor. Se pare că acest edict a fost precedat „de o veritabilă campanie de propagandă, condusă chiar de împărat și destinată a convinge poporul că cultul icoanelor este o manifestare de idolatrie care provoacă mânia lui Dumnezeu și explică toate nenorocirile imperiului”.

Pentru a înțelege caracterul evenimentelor care au tulburat imperiul de Răsărit în timpul secolelor VIII și IX, ar trebui să mergem mai departe decât începutul secolului al VIII-lea. Dacă trebuie luată în considerare originea siriacă a împăraților iconoclaști, provincie în care tendințele

iconoclaste erau vechi, influențate atât de iudei, cât și de musulmani, cât și „lupta între puterea civilă și comunitățile religioase”, iconoclasmul apare, din punct de vedere politic, ca o „reacție împotriva clasei monahale cu tot ceea ce avea ea, cu tot ceea ce ea lucrase, cu toate pretențiile și încălcările ei”.

Dar iconoclasmul a fost un „fenomen complex”, cu un pronunțat caracter religios. El ne apare ca un ecou al luptelor hristologice din secolele IV-VII, căci se punea în discuție legitimitatea pictării Mântuitorului, ceea ce în ochii iconoclaștilor părea „nestorianism”. Mai mult, al doilea împărat iconoclast, Constantin V Copronimul (741-775) „condamna chiar cultul Sfintei Fecioare și al Sfinților”. Să nu uităm că „monofiziții erau ostili cultului icoanelor”.

Dacă, potrivit unor istorici, nu trebuie să vedem în împărații iconoclaști niște oameni necredincioși sau raționaliști, cum se pretinde de obicei, ci niște oameni „cu o credință profundă, sincer convinși, care doreau o reformă religioasă și purificarea erorilor” ce inundaseră credința ortodoxă, caz în care iconoclasmul „apărea ca o reacție violentă împotriva superstiției, practicilor idolatrice și a excesului de putere al monahilor”, trebuie să avem în vedere însă faptul că „folosirea icoanelor se stabilește și se răspândește în Biserică, nu impusă de vreun decret, nici introdusă surprinzător, ci ca o înflorire naturală a sufletului creștin, uman în imperiul harului”. Deci iconoclaștii nu puteau reproșa iconofililor că ar fi introdus cultul sfințelor icoane ca o inovație, pentru că acesta „făcea parte integrantă din viața ortodocșilor”, căci pentru creștinul din Bizanț icoanele erau „mărturia asigurării binecuvântării și a mântuirii, o garanție a ajutorului de sus, fără icoană el nu putea trăi”. În momentul izbucnirii iconoclastului, Biserica se pomenise de veacuri folosind icoanele și cinstindu-le, fără să se întrebe de ce anume făcea aceasta.

Astfel, putem înțelege ușor cât de puternică a fost reacția credincioșilor când, în această atmosferă, apare edictul iconoclast din 726 al împăratului Leon III Isaurul. Pentru a da un suport acțiunii sale, Leon al III-lea convoacă un sinod la 730, unde peste 300 de episcopi se pronunță împotriva icoanelor. Cum însă patriarhul Constantinopolului Ghermian (715-730) refuză să semneze această hotărâre, este depus și în locul lui este ales Anastasie, care semnează hotărârile acestui sinod iconoclast, „astfel edictul împotriva icoanelor nu era dat numai în numele împăratului, ci și al Bisericii”.

Constantin V Copronimul (741-775), urmând calea tatălui său, convoacă la 754 al doilea sinod iconoclast, care dă opt anatematisme, atât împotriva cultului sfințelor icoane, cât și a zugrăvirii și folosirii lor. Paralel cu creșterea acțiunii iconoclaste se intensifică acțiunea de rezistență iconofilă. Niciuna dintre Bisericile melchite, sau ortodoxe din Răsărit, n-au urmat exemplul Bisericii bizantine din timpul patriarhului Anastasie, și cum situația lor în pământ musulman le sustrăgea acțiunii împăratului, ele au proclamat legitimă vechea practică iconofilă. Biserica apuseană se pronunță împotriva iconoclasmului printr-un sinod de la Roma din 731, atitudine în urma căreia Italia centrală se rupe definitiv de Bizanț.

Ortodoxia se restabilește și în Biserica Constantinopolului sub împărăteasa Irina (797-802), care convoacă cel de al VII-lea Sinod Ecumenic, la Niceea, în 787. Chiar dacă în secolul următor are loc o a doua fază iconoclastă, până ce o altă împărăteasă, Teodora, va restabili Ortodoxia în 843, lupta era câștigată de iconofili încă din 787. Prin op-ul sinodal, citit de Teodor, episcop de Taurianum, în cea de a VI-a sesiune, din 13 octombrie 787, a celui de al VII-lea și ultimul sinod ecumenic, nu numai că Ortodoxia era restabilită, dar învățătura Bisericii se îmbogățește cu o expunere explicită a teologiei icoanelor.

Unul dintre cei care au adus cea mai substanțială contribuție la triumful Ortodoxiei împotriva ereziei iconoclaste a fost Sfântul Ioan Damaschin, ultimul Sfânt Părinte din Răsărit, mort la anul 749. „Teologul icoanelor”, cum a fost numit Sfântul Ioan Damaschin, a scris trei tratate împotriva ereziei iconoclaste, după cum urmează: primul tratat între anii 726, promulgarea edictului lui Leon III, și 730 primul sinod iconoclast; tratatul al II-lea, imediat după depunerea patriarhului Gherman al Constantinopolului, 730; și al III-lea, imediat după al doilea. Sistematizator al teologiei Părinților de până la el, Sfântul Ioan Damaschin își bazează învățătura sa pe întreaga tradiție a Bisericii patristice. „La sfârșitul fiecărui tratat sunt aduse marturii din Părinții și scriitorii bisericești pentru cultul sfințelor icoane. La tratatul întâi sunt citate 28 de mărturii; la tratatul al doilea sunt reproduse mărturiile din tratatul întâi, plus 7 mărturii noi; la tratatul al treilea sunt citate 90 de mărturii, dintre care 9 sunt reproduse din primul și al doilea tratat”. Sfântul Ioan Damaschin „scrie tratatele sale despre apărarea sfințelor icoane în care oferă apărătorilor credinței o bază teologică ce va fi reluată de teologii ortodocși de după el”, bază teologică pe care se va construi formula dogmatică a celui de al VII-lea Sinod Ecumenic (787).

Sfântul Ioan Damaschin - Noțiunile de icoană și închinăciune

Marele dialectician creștin care a fost autorul „Fântânei cunoștinței”, cunoscând lupta Bisericii cu ereziile anterioare, a înțeles că primul pas ce trebuie făcut în această direcție este lămurirea și stabilirea termenilor. De aceea arată ce trebuie să înțelegem prin termenul de „icoană” și prin cel de „închinăciune”. Dacă astăzi prin icoană înțelegem îndeobște reprezentarea grafică a cuiva, Sfântul Ioan Damaschin numea icoana tot ceea ce reproduce și se aseamănă cu un anumit prototip, dar de care se deosebește în ceva. „Icoana este asemănare, care înfățișează originalul - spune autorul celor trei tratate împotriva iconoclaștilor -, cu toate acestea este oarecare deosebire între icoană și original, deoarece icoana nu se aseamănă în totul cu originalul”. Pornind de la ceea ce deosebește originalul de icoană, autorul împarte icoanele în 6 grupe :

1) Icoana naturală: Fiul lui Dumnezeu este icoana vie a Tatălui „deosebindu-se în aceea numai că este cauzat: Tatăl este cauza naturală, Fiul cel cauzat, pentru că nu este Tatăl din Fiul, ci Fiul din Tatăl. Căci Fiul are din El - deși nu după El - aceeași existență, pe care o are Tatăl, care L-a născut”.

2) Paradigmele divine care „sunt icoane și exemple ale lucrurilor ce vor fi făcute” de Dumnezeu, în sfântul căruia „cele hotărâte mai dinainte de el și cele ce aveau să existe, în chip neschimbat, au luat forma și s-au înfățișat în icoană înainte de devenirea lor”.

3) „Al treilea fel de icoană este cel făcut de Dumnezeu prin imitare, adică omul. Căci cum va fi cel zidit de aceeași fire cu ziditorul altfel decât prin imitare?”.

4) „Al patrulea fel de icoană este cel întrebuințat de Scriptură, care atribuie forme, figuri și chipuri celor nevăzute și necorporale; acestea sunt reprezentate corporal pentru ca să ne facem o slabă idee despre Dumnezeu și îngeri, deoarece noi nu putem să contemplăm pe cele necorporale fără de formele care sunt corespunzătoare naturii noastre”.

5) Al cincilea fel de icoană se numește acela care înfățișează și schițează mai dinainte cele viitoare. Spre exemplu: rugul (Ex. III, 2), ploaia de pe lână (Jud. VI, 40), toiagul (Numeri, XVII, 23) și vasul cu mană (Exod. XVI, 33) preînchipuiesc pe Fecioara și Născătoarea de Dumnezeu. Șarpele (Numeri, XXI, 9) pe cel care a distrus prin cruce muscătura șarpelui, autorul răului (Evrei, II 14), marea, apa și norul duhul botezului (I Cor., X, 1-2).

6) Al șaselea fel de icoană este acela spre aducere aminte a faptelor trecute sau a minunii sau a virtuții. În această categorie se încadra icoana propriu-zisă pe care Sfântul Ioan Damaschin se angajase să o apere pe baza Tradiției în fața iconoclaștilor.

După ce stabilește felurile și înțelesurile icoanei, autorul trece la a arăta înțelesul „închinăciunii”, termen la rândul său cu mai multe înțelesuri:

1) Adorarea pe care o aducem numai lui Dumnezeu „singurul prin fire demn de închinăciune”.

2) Închinăciunea adusă din pricina lui Dumnezeu prietenilor și slujitorilor Lui. După cum Isus, fiul lui Navi (Isus Navi, V, 14) și Daniel (Daniel, VIII, 17; X, 9), s-au închinat îngerului.

3) Închinăciunea adusă locurilor lui Dumnezeu, după cum zice David: „Să ne închinăm în locul în care au stat picioarele lui” (Ps. 13, 17).

4) Obiectele afierosite lui Dumnezeu, după cum întreg Israelul se închină cortului.

5) Acela potrivit căruia ne închinăm unii altora, ca unii ce avem partea lui Dumnezeu și suntem făcuți după chipul lui Dumnezeu.

6) Închinăciunea dată celor care conduc și stăpânesc (Rom. XIII, 2).

7) Acela potrivit căruia se închină robii stăpânului și cei care au nevoie de ajutorul altora, binefăcătorilor lor, după cum Avraam s-a închinat fiilor lui Emor, când a cumpărat peștera dublă pentru mormânt.

Din împărțirea aceasta observăm că prin închinăciune teologul icoanelor înțelegea un anumit fel de relații interpersonale pe care le clasează după un anumit criteriu, arătând că închinăciunea este „simbolul fricii, al darului, al cinstei, al supunerii și al smereniei”. Ceea ce reținem este că numai lui Dumnezeu îi datorăm închinăciune pentru ființa Sa, adică adorare, pe când închinăciunea sau relația pe care o stabilim cu celelalte persoane, sau chiar cu anumite lucruri, este numai în funcție de poziția acestora față de Dumnezeu, deci în fond și această închinare are direcția tot spre Dumnezeu. „Cultul care se aduce unei creaturi este motivat printr-o relație, un raport al acestei creaturi cu Dumnezeu”.

Sfântul Ioan Damaschin - Legitimitatea pictării și folosirii icoanelor

Cei care s-au ridicat împotriva icoanelor au invocat, printre altele, și motivul cum că dumnezeirea, ca de altfel toate lucrurile spirituale, nu pot fi pictate, nu pot fi reprezentate și mărginite în forme materiale. La aceasta autorul răspunsese în parte prin gruparea sensurilor noțiunii de icoană, în care arată că icoana oglindește fidel prototipul, fără a-i repeta ființa, numai în cazul primei grupe icoana are aceeași ființă ca și originalul, Fiul ipostaziază ființa Tatălui.

Dar meritul mare al teologului icoanelor este de a fi bazat învățătura despre posibilitatea pictării și folosirii icoanelor pe considerente de ordin hristologic. „Zugrăvesc pe Dumnezeu nevăzut, spunea evlaviosul ieromonah de la Sfântul Sava, nu ca nevăzut, ci ca

pe unul care s-a făcut văzut pentru noi prin participare la corp și sânge. Nu zugrăvesc Dumnezeirea nevăzută, ci zugrăvesc corpul văzut al lui Dumnezeu”.

Cât privește mult-citatul text din Decalog (Exod, XX, 4, Deuteronom, V, 8), potrivit căruia Dumnezeu ar fi oprit în mod expres orice fel de reprezentare a lucrurilor spirituale, Sfântul Ioan Damaschin arată că o astfel de interpretare a textului vechi-testamentar denotă necunoașterea exactă a Sfintei Scripturi. Autorul arată că Scriptura unește adorarea cu închinarea, de unde înțelegem că în textul din decalog este oprită adorarea altor persoane sau lucruri în afară de Dumnezeu, poruncă dată iudeilor „din pricina lesnei lor înclinări spre idolatrie”. Dacă însă am vedea în textul respectiv oprirea oricărui fel de reprezentare a celor duhovnicești ar însemna să-L punem pe Dumnezeu în contradicție cu Sine Însuși, căci tot în Vechiul Testament El Însuși poruncise lui Moise să facă cortul mărturiei (Exod XXXI, 1-6) în care erau reprezentați heruvimii.

Oprirea adresată celor de sub lege nu are autoritate și asupra noastră, a celor de sub har, „care am primit de la Dumnezeu puterea de discernământ și știm ceea ce poate fi înfățișat și ceea ce nu poate fi înfățișat în icoană”. De altfel, cel care a făcut cel dintâi icoana a fost Însuși Dumnezeu, care a născut pe Fiul Său, Unul-Născut și Cuvântul Lui, icoana Lui cea vie, naturală, și chip cu totul asemenea al veșniciei Lui”.

Pictarea și folosirea icoanelor ne apare nu numai îndreptățită și bazată pe revelație, ci și utilă prin faptul că astfel ne sunt mijlocite adevărurile mântuitoare. Așa „putem să facem icoanele tuturor formelor pe care le-am văzut, le înțelegem însă așa cum au fost văzute. Căci deși uneori prin intermediul rațiunii înțelegem figurile, totuși ajungem la înțelegerea acestora pe temeiul celor ce am văzut”.

Sfântul Ioan Damaschin - Legitimitatea cultului icoanelor

Adversarii icoanelor au fost împărțiți în două mari grupe: 1) cei radicali, care condamnau atât folosirea, cât și cultul icoanelor, și 2) cei moderați care condamnau numai cultul icoanelor. Prima grupă reprezenta situația din Bizanț, schițată mai sus, iar cea de a doua reprezintă pe dușmanii icoanelor în Occident.

Chiar și iconoclaștii cei mai radicali acceptau ca Sfintei Cruci și Sfintei Evanghelii să li se aducă închinare, după cum reiese din cele 8 anatematisme date de sinodul iconoclast din 754. Pornind de la acest fapt, Sfântul Ioan Damaschin ajunge foarte ușor la a demonstra legitimitatea cultului Sfințelor icoane, arătând că „dacă ne închinăm chipului crucii, ori din ce fel l-am face, pentru ce să nu ne închinăm icoanei celui Răstignit”. Pe baza specificării termenelor arătate mai sus, autorul ne spune că „cinstea adusă icoanei se îndreaptă către cel înfățișat în icoană”, în acest caz icoana va fi cinstită și venerată, „nu ca Dumnezeu, ci ca icoana Dumnezeului întrupat”.

Dar aceasta n-ar însemna că ne închinăm materiei din care este făcută icoana, ci „acelora care sunt înfățișați de ea”, tot așa „după cum nu ne închinăm materiei din care este făcută Evanghelia, nici materiei crucii, ci chipului crucii”.

Sfântul Ioan Damaschin se conduce și de această dată de criteriul hristologic al demonstrației sale, ceea ce avea să-i dea o mare autoritate. Numai că el nu caută să demonstreze legitimitatea cultului numai al icoanei Mântuitorului, ci și al icoanei Sfinților, care sunt „fiii lui Dumnezeu”

(Rom. VIII, 14; I Ioan, III, 1), fii ai Împărăției, moștenitori ai lui Dumnezeu și împreună-moștenitori ai lui Hristos (Rom. VIII, 17; Gal. IV, 7). Cum sfinții „sunt cu adevărat Dumnezei, dar nu prin fire, ci prin participare la firea lui Dumnezeu, tot astfel sunt demni de închinăciune, nu din pricina firii lor, ci din cauza că au în ei pe cel prin fire demn de închinăciune, în același chip, în care fierul înroșit nu este prin fire cu neputință de atins și arzător, ci pentru că participă celui arzător prin fire. Ne închinăm deci Sfinților, ca unora ce sunt slăviți de Dumnezeu, ca unora ce sunt făcuți de Dumnezeu temători potrivnicilor și binefăcători celor care se apropie de ei cu credință; nu ne închinăm lor ca unora care ar fi prin fire dumnezei și binefăcători, ci ca unor servi și slujitori ai lui Dumnezeu”.

Prin învățătura acestui frumos pasaj, Sfântul Ioan Damaschin restabilește nu numai legitimitatea cultului Sfinților în raport cu cultul Mântuitorului, ci și cultul icoanei sfinților în raport cu cultul icoanei Mântuitorului. Definiția Sinodului VII Ecumenic va preciza termenii, arătând că închinarea datorată lui Dumnezeu se numește adorare, iar cea datorată icoanelor venerare.

Autorul tratatelor contra iconoclaștilor ne îndeamnă „să ne închinăm și să ne adresăm numai Ziditorului și Creatorului, ca unui Dumnezeu, vrednic, prin fire, de a fi închinat. Să ne închinăm și Sfintei Născătoare de Dumnezeu, nu ca lui Dumnezeu, ci ca Maicii Dumnezeului întrupat. Să ne închinăm și sfinților, ca prietenilor aleși ai lui Dumnezeu și ca unora ce au dobândit deplina încredere pe lângă El”.

De remarcat că autorul nostru nu face deosebire între cultul datorat Preasfintei Fecioare și cel datorat sfinților în general. În acest context este justificată această nedeosebire pentru că se are în vedere pe de o parte cultul pe care-l datorăm lui Dumnezeu, singurul vrednic de închinare prin firea Sa, iar pe de altă parte, cultul datorat creaturilor, între care intră și Preacurata Fecioară Maria, ce sunt vrednice de închinăciune numai prin relația lor cu Dumnezeu.

Sfântul Ioan Damaschin - Rolul icoanelor în cult

Dacă cultul și folosirea sfințelor icoane au un suport teologic, acesta se amplifică atunci când avem în vedere rolul sfințelor icoane în cultul Bisericii de totdeauna, fiind totodată și motivul forte care impune icoana în evlavia creștină. Acest rol are un dublu aspect: a) instructiv-educativ și b) harismatic.

a) Instructiv-educativ. Suportul teologic al icoanei se definea de-abia acum când cultul ei fusese atacat de iconoclaști, dar uzul icoanelor era vechi în Biserică, impus mai ales pentru folosul său didactic. Invocând texte mai vechi, mai ales din Părinții capadocieni, care au evidențiat acest aspect al importanței icoanelor în cult, Sfântul Ioan Damaschin precizează că „icoanele sunt cărți pentru cei neștiutori de carte și cronici care vorbesc neîncetat, ale cinstirii sfinților, instruind fără cuvinte pe cei care le văd și sfințind vederea. Nu am prea multe cărți - continuă eruditul autor al „Sfintelor Paralele”, - și nici nu am timp liber spre a citi, intru însă în biserică, spitalul obștesc al sufletelor, înăbușit de gânduri ca de niște spini, podoaba picturii mă atrage să nu uit, îmi desfătează vederea ca o livadă și, pe nesimțite, mărirea lui Dumnezeu pătrunde în suflet. Am privit răbdarea mucenicului, răsplata cununilor și mă aprind ca prin foc cu dorința de a-l imita. Căzând la pământ mă închin lui Dumnezeu prin mijlocirea mucenicului și mă mântui”. Este schițat aici într-un mod magistral efectul psihologic-educativ al icoanelor. Icoanele își îndeplinesc rolul instructiv prin faptul că ne pun mereu în față faptele trecute, minunile sau virtuțile „spre slava, cinstea și cunoașterea celor care au învins și s-au distins în virtute”, dar această instruire se face cu un scop educativ: „Ca să evităm cele rele și să râvnim virtuțile”.

Rolul icoanelor n-are numai o direcție umană, ci în același timp el are și o direcție spre Dumnezeu, căci „sunt făcute spre slava Lui și a Sfinților Lui, spre râvnirea virtuții și evitarea viciului și spre mântuirea sufletelor”.

b) Harismatic. Prin teologia sa asupra icoanelor Sfântul Ioan Damaschin „a lărgit dezbaterea, legând foarte abil problema cultului și a folosirii icoanelor, în legătură cu rolul jucat de riturile și obiectele sensibile în opera mântuirii și a sfințirii noastre, de problema posibilității sfințirii și ridicării materiei la o stare supranaturală”. Este adevărat că „a atribui icoanelor o calitate, o putere quasi-sacramentală, este una dintre problemele teologiei bizantine”, dar, dat fiind caracterul apologetic al tratatelor Sfântului Ioan Damaschin, în ele este abia atinsă această problemă și așa destul de sensibilă.

Așa cum se dă har dumnezeiesc „celor materiale din pricina numelor celor pictați pe icoane”, tot așa „dacă cel zugrăvit este plin de har, participă și icoanele la har în măsura credinței”. Prin aceasta se conturează deplin poziția și rolul icoanelor în cultul creștin din totdeauna, în cadrul căruia apar ca o necesitate de formă prin rolul lor instructiv-educativ și harismatic, devenind „un mijloc de comuniune între cel care se roagă și Dumnezeu, Fecioară sau sfinți”.

Din perspectiva secolilor care au trecut și care au confirmat ortodoxia învățării autorului celor trei tratate împotriva iconoclaștilor, este foarte ușor să apreciem aportul imens adus de autorul lor la definitivarea teologiei icoanelor. Sfântul Ioan Damaschin a ținut să specifice că învățătura sa este „tradiția Bisericii”, afirmație justificată mai ales de bogatele citate din Sfinții Părinți cu care se încheie fiecare tratat.

Prin învățătura sa, Sfântul Ioan Damaschin n-a impus icoana în cultul Bisericii, unde ea exista de la început, ci a dat numai acestei practici un suport doctrinar solid, după criteriile Revelației din Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. Icoana reprezintă una dintre funcțiile materiei de a mijloci înțelegerea celor nevăzute, de a ține locul cuvântului, fie pentru cei care știu să citească, de a ține locul cuvântului, fie pentru cei care n-ar ști să citească, de a face vii în mijlocul nostru exemplele de virtute ale sfinților, spre a ne îndemna la a-i imita, spre a mijloci harul mântuitor dar, mai ales, spre a contribui la descoperirea slavei lui Dumnezeu.

Prin această învățătură, teologul icoanelor lasă Bisericii truda vieții și rodul evlaviei lui, încheind prin moartea sa perioada patristică, aceea care a dat creștinătății pe marii și neîntrecuții ei apărători. Prin hotărârea dogmatică a Sinodului VII Ecumenic, Biserica a preluat și oficializat învățătura Sfântului Ioan Damaschin cu privire la importanța Sfințelor icoane în cultul creștin. Această învățătură se bucură și astăzi de aceeași valabilitate în Biserica Ortodoxă.

În lumina spiritului ecumenist, din perspectiva căruia sunt astăzi reconsiderate vechile raporturi dintre diferitele confesiuni creștine, dintre care unele n-au mai păstrat integritatea cultului creștin din epoca Bisericii ecumenice, se poate aprecia că precizările făcute de Sfântul Ioan Damaschin, cu privire la cultul Sfințelor icoane, nu numai că justifică practica ortodoxă a cinstirii icoanelor, ci o și impun acolo unde a fost înlăturată.

Material preluat de pe

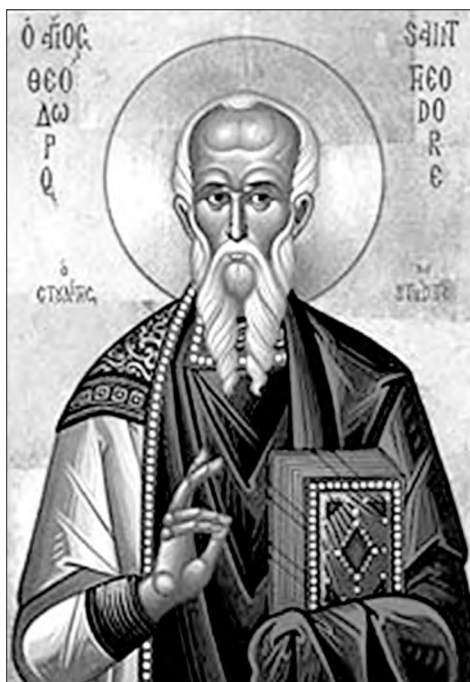
[www.crestinortodox.ro](https://www.crestinortodox.ro/sarbatori/cuviosul-ioan-damaschin/sfantul-ioan-damaschin-aparator-cultului-sfintelor-icoane-69559.html), <https://www.crestinortodox.ro/sarbatori/cuviosul-ioan-damaschin/sfantul-ioan-damaschin-aparator-cultului-sfintelor-icoane-69559.html>, decembrie 2017.

Simbol și icoană la Sfântul Teodor Studitul

Dimitrios Mihail Alexander CURELESCU

1. Viața și activitatea

Teodor Studitul¹ (759-826), a fost monah și teolog. S-a născut într-o familie profund credincioasă din Constantinopol. Cea care s-a ocupat de educația sa a fost mama sa, Teoctista, facilitându-i accesul la cultura clasică și religioasă. Sub influența unchiului său, Plato, egumenul mănăstirii Saccundium din Bitinia, îmbrățișează viața monahală. Este hirotonit de patriarhul Tarasie în 787/788 și ajunge egumen în locul unchiului său în 794, acesta retrăgându-se în favoarea nepotului său. Atunci când împăratul Constantin al VI-lea se căsătorește pentru a doua oară, Teodor devine unul dintre cei mai aspri critici ai împăratului, dar și ai patriarhului Tarasie, deoarece acceptaseră tacit săvârșirea celei de a doua căsătorii, însă când patriarhul a trebuit să dea socoteală celei de a doua căsătorii, l-a depus din treaptă pe preotul care a oficiat taina căsătoriei. Datorită atitudinii sale critice,

¹ Am dat informații despre autor din: **Remus Rus**, *Dicționar Enciclopedic de Literatură Creștină*, Editura Lidia, București, 2003, p. 817.

este exilat în Tesalonic în anul 796, de unde revine numai pentru un an, după ce împărăteasa Irina și-a depus fiul, luându-i locul în 799. Teodor se mută împreună cu întreaga obște la mănăstirea Studion, mănăstire ce urma să fie închisă. Prin activitatea sa neobosită și dublată de spiritul său organizatoric, Teodor readuce Studion-ul la statutul de centru spiritual și cultural al capitalei bizantine. Nu după mult timp, Teodor intră în conflict cu împăratul Nichifor I (802-811) și cu noul patriarh, care au acordat clemență preotului Iosif, cel care a săvârșit cea de a doua căsătorie a împăratului Constantin VI. Față de atitudinea iconoclastă a împăratului Leon V Armeanul, Teodor², împreună cu discipolii săi, studiiții, au fost apologeții devotați ai cinstirii icoanelor, care au exercitat o mare influență asupra masei poporului. Mai mult, Teodor a scris și vorbit deschis împotriva intervenției puterii imperiale în problemele Bisericii și a apărât principiile independenței Bisericii și a libertății de conștiință.

Iritat peste măsură de acțiunile lui Teodor Studitul, împăratul Leon al V-lea îl trimite în cel de-al treilea exil, de unde își continuă activitatea prin scrisori și intervenții pe lângă Papa Pascal. Moare în anul 826, în timpul împăratului Mihail al II-lea. Trupul său este adus la Studion, în anul 844, după reinstaurarea Ortodoxiei. Acesta a lăsat în urma sa o operă literară bogată, cuprinzând scrieri polemici și ascetice, scrisori, discursuri și poezii. Scrierile polemice abordează cu precădere controversa iconoclastă: *Antirrhethici 1-3 adversus iconomahos*, *Refutatio poematum iconomahorum* (*Ioannis, Ignatii, Sergii, Stephani*); *Problemata ad iconomachos*; *Adversus iconomachos capita septem*; *De cultu sacrarum imaginum*, *Epistola Platonem*, la care se adaugă și o serie de scrisori. Pe lângă scrierile polemice, Sfântul Teodor a lăsat scrieri ascetice și oratorice. Deși nu a fost un teolog sau un filosof în adevăratul sens al cuvântului, Teodor Studitul a nuanțat o teologie în strânsă legătură cu trăirea sau experiența nemijlocită a credinței în relație cu actul liturgic. Pentru acesta, virtuțile cele mai de seamă erau spiritul de rugăciune, ascultarea, munca și lupta întru apărarea credinței și a moralei creștine. Un loc semnificativ în viața creștină îl ocupă imaginile sacre, legitime datorită legăturii cu Arhetipul lor.³

² A. A Vasiliev, *Istoria Imperiului Bizantin, Epoca iconoclastă*, București, 2011, p. 294.

³ Remus Rus, *Dicționar Enciclopedic*, p. 818.

2. Simbol și icoană - exegeza textelor

„Vreme este de a grăi” și nu „de a tăcea (Ecles. 3, 7) pentru cel ce poate să o facă într-un mod oarecare, pentru că s-a sculat o erezie ce latră împotriva adevărului și seamănă groază în sufletele neîntărite prin deșarta ei glăsuire. Fiindcă două lucruri ar face cumva cel ce grăiește: și-ar consolida bine gândul propriu, desfășurând și reunind demonstrațiile constitutive ale subiectului propus, și ar împărtăși și altora concluziile acestora, în cazul că aceștia și-ar pleca urechea la ele. Prin urmare, și eu, sărac și lipsit din amândouă părțile, luând îndrăzneală prin rugăciunile și îndemnurile părinților, voi încerca pe cât e cu putință să expun care este concepția mea. Căci mai bine este, zice limba Teologului (Grigorie de Nazianz) să oferim ceea ce ne stă în putință decât să lipsim cu totul, mai ales că în „Cuvântul înfierător” pe care l-am compus nu am putut-o duce până la capăt în chip îndestulător. Acum, însă, cuvântul nostru va proceda prin opunerea dogmei proprii și a celei străine, astfel încât prin comparație să se scoată afară, ca la o selecție, chipul falsificat și contrafăcut al monezilor lipsei de evlavie din rândul celor ce poartă efigia probată și sunt făcute din aliajul nealterat al Adevărului⁴.

În primă fază, Sfântul Teodor Studitul îndeamnă atât pe cei care sunt în măsura de a se opune ereziei ce s-a sculat și „latră împotriva adevărului și seamănă groaza în sufletele neîntărite prin deșarta ei glăsuire”, cât și pe credincioșii care au în inimile lor sădite dreapta credință și Adevărul izvorât prin Harul Duhului Sfânt. De asemenea, prin îndemnurile și rugăciunile părinților Bisericii, Sfântul Teodor, la îndemnul Sfântului Grigorie de Nazianz, să dea tot ce este în putință pentru a apăra dreapta învățătură despre închinarea, acceptarea și venerarea icoanelor în cultul Bisericii.

„Potrivit flecăreliei tale nu se poate ca Dumnezeu să rămână necuprinsă prin aceea că s-a lăsat curpinsă - doar s-a lăsat înfășată în scutece!; nici nevăzută prin aceea că s-a lăsat pipăită - doar a fost pipăită!; nici nepătimitoare prin aceea că a lăsat să primească Patima - doar a fost răstignită!; nici nemuritoare prin aceea că a fost omorâtă - doar a primit moarte! Prin urmare, așa să cugeți: că ea a rămas necircumscrișă în aceea că s-a lăsat circumscrișă. Căci și acestea sunt proprietăți ale Lui ca și celelalte, dar unele sunt ale naturii necircumscrișe, și prin ele se recunoaște faptul că (Hristos) este Dumnezeu, iar celelalte aparțin naturii circumscrișe,

⁴ Sfântul Teodor Studitul, Iisus Hristos, Prototip al icoanei Sale - tratatele contra iconomahilor, studiu introductiv și traducere de Diac. Ioan I. Ică Jr., Editura Deisis, Mănăstirea Ioan Botezătorul, Alba Iulia, 1994, p. 73-74.

și prin ele se recunoaște faptul că este om. Nici una din ele n-a înnoit pe cealaltă nici n-a încetat să fie ceea ce era, nici nu s-a preschimbat una în cealaltă - căci acesta ar fi amestecul (monofizit al firilor) de care fugim - ci, El este unul și același prin ipostasul său având neamestecul naturilor Lui în interiorul definițiilor lor. Prin urmare, fie primește „circumscris”-ul, fie, dacă nu primești această, suprimă și „văzut”-ul, „pipăit-ul, „cuprins”-ul și toate câte țin de aceeași categorie; și de aici se va vedea lămurit că nu primești în întregimea lui faptul că „Cuvântul S-a făcut trup” (Ioan 1, 14), ceea ce e culmea impietății”.

În cadrul cultului liturgic vechi testamentar nu era acceptată întrebuirea icoanelor sau a reprezentărilor de orice fel. Însă când Dumnezeu S-a făcut pe Sine om cu adevărat pentru mântuirea tuturor, s-a arătat pe Sine a fi om în chip substanțial și real, a locuit pe pământ, a petrecut cu oamenii⁵, a făcut minuni, a suferit, a fost răstignit, a înviat, S-a înălțat, și toate acestea s-au întâmplat în chip real și a fost văzut de oameni, și nu cum s-a arătat lui Avraam în chip de om⁶ și nici cum S-a arătat profeților; când s-au făcut acestea, s-a înfățișat în icoană chipul Lui spre a ne aduce aminte de El, și spre a căpăta învățături noi, de care n-am fost de față atunci, pentru că fără să fi văzut, dar auzind și crezând, să avem parte de fericirea Domnului. În adevăr, de multe ori neavând întipărită în minte și în inimă patima Domnului, însă văzând icoana răstignirii lui Hristos, ne aducem aminte de patima mântuitoare și căzând în genunchi, ne închinăm. Dar noi nu ne închinăm materiei, ci celui ce este reprezentat iconografic, după cum nu ne închinăm materiei din care este făcută Evanghelia, nici materialul crucii, ci chipul Domnului.⁷

„Scriptura însă, zic ei, (interzice) în general faptul de a se înălța asemănări (ale lui Dumnezeu), doar zice undeva: „să nu-ți faci chip cioplit, nici orice asemănare a câte sunt în cer sus, pe pământ jos și în apele de sub pământ, să nu te închini lor, nici să le slujești, căci Eu sunt Domnul Dumnezeuul tău” (Ieșire 2, 4).

Când anume și către cine (s-a zis aceasta)? S-a zis înainte de Har și celor păziți sub Lege și conduși de aceasta spre „monarhia” unei unice Persoane (divine); când Dumnezeu nu se arătase încă în trup și cei din vechime erau (astfel) separați prin zidul (Legii) de idolii din afară. Fiindcă se cădea ca aceluia care au ajuns iarăși prin protopărintele Avraam „neam ales” să li se legiuiască acestea, ca ei să evite prăpastia politeismului. Pentru că Unul este Dumnezeuul și Domnul a toate

⁵ Baruh, 3, 38.

⁶ Facere, 18, 1-19, 27.

⁷ Dogmatica Sfântului Ioan Damaschinul, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, p. 214-215.

„pe care nici un om nu L-a văzut nici nu-L poate vedea” precum zice cuvântul (I Tim. 4, 16) și, ca atare, El n-are nici însemnare, nici asemănare, nici circumscriere, nici circumdefinire, nici orice altceva din cele câte sunt inerente gândirii umane pentru înțelegerea lucrurilor. Cu referire la aceste lucruri s-a putut zice foarte bine acel (cuvânt): „Cu cine L-ați asemănat pe Domnul? Și cu ce asemănare L-ați asemănat pe El? (Isaia 40, 18). Trec sub tăcere faptul că ceea ce a fost cu desăvârșire oprit în privința lui Dumnezeu nu a fost oprit și în privința altora. Pentru că cel ce a interzis mai întâi hierofantului Moise (asemănările) îndată apoi a poruncit: „Să faci doi heruvimi turnați în aur pe cele două capete ale capacului (chivotului). Și să fie cei doi heruvimi cu aripile întinse pe deasupra capacului umbrind cu aripile lor capacul, iar fețele lor să fie unul spre altul. Și acolo mă voi face cunoscut ție și voi grăi ție” (Ieș. 24, 18-22); și în Levitic: „Fă-ți un șarpe de aramă și pune-l pe un stâlp și de va mușca șarpele pe vreun om, tot cel mușcat care se va uita la el va trăi. Și a făcut Moise un șarpe de aramă și l-a pus pe un stâlp și când un șarpe mușca un om, acesta privea la șarpele de aramă și trăia” (Num. 21, 8-9). Vezi dar ceea ce spune însăși Scriptura, măcar că îngerii nu au consistența noastră materială, iar șarpele, deși este departe de om prin forma sa de fiară, a fost luat în mod enigmatică ca tip al lui Hristos (Ioan 3, 14). Iar dacă Dumnezeu s-a pogorât în vechime până la faptul de a se lăsa figurat enigmatic printr-un șarpe ca să vindece pe cei mușcați de șarpe, cum să nu-I fie drag și potrivit cu El, de când s-a făcut om, faptul de a se înălța icoana înfățișării Sale trupesti? Și dacă, numai văzut, tipul teriomorf vindeca pe cei mușcați, cu cât mai mult nu va sfinți, privită fiind pe cei ce au contemplat-o, efigia cu sacră imprimare a lui Hristos?”.

Legea Vechiului Testament interzicea reprezentările, pentru că ele puneau în pericol cultul unui Dumnezeu unic și nevăzut. Însă, spre începuturile erei creștine, iudaismul se arată mai puțin riguros. Sfântul Vasile Cel Mare mărturisește faptul că cinstirea adusă icoanei este îndreptată spre originalul ei. Dar, originalul ei este cel înfățișat în icoană, cel după care se face icoana.⁸ Pe lângă firea umană și păcătoasă și supusă greșelii, iudaismul acceptă numai planul îngeresc, reprezentarea sa fiind ordonată de Însuși Dumnezeu. Această poruncă divină, dată lui Moise, este de o importanță capitală, deoarece ea arată că „lumea cerească a duhurilor poate să-și găsească expresia artistică, forma sa umană pe Chivotul Mărturie”⁹. Vechiul Testament ne-a lăsat ca mărturie

⁸ Ibidem, p. 213.

⁹ Paul Evdokimov, Cunoașterea lui Dumnezeu, în tradiția răsăriteană, trad., pref. și note de Pr. Lect. univ. Dr. Vasile Răducă, edit. Christiana, București, 1995, p. 126.

icoana heruvimilor. Totodată, cuvântul „capac - kapporet - vine de la „a acoperi” și de la „a ispăși”. Această scândură aurită care acoperă chivotul este locul în care Iahve se arată și totodată de unde vorbește. Este simbolul-profeție al întregii iconomii a mântuirii. Într-adevăr, icoana Învierii lui Hristos arată o scândură (ea reprezintă mormântul gol) pe care sunt lepădate giulgiurile de îngropare, iar cele două extremități se află cei doi îngeri heruvimi în fața femeilor purtătoare de mir. Este o reproducere exactă a „capacului” chivotului Legii care își descoperă acum în Hristos, ultima sa semnificație.¹⁰

„Deci, atunci când îl vei auzi pe marele Atanasie zicând: «în icoana împăratului este chipul și forma (lui) și în împărat (este) asemănarea din icoană a împăratului, astfel încât cel ce vede icoana vede în ea pe împăratul și, iarăși, cel ce vede pe împăratul, recunoaște că acesta este cel din icoană. Din faptul că asemănarea nu se schimbă, celui ce vrea să vadă după icoană pe împărat, icoana i-ar putea spune: „eu și împăratul una suntem, căci eu sunt în acela și acela în mine. Și ceea ce ai văzut în mine aceasta vezi și în acela. Și ceea ce vezi în acela aceasta vezi și în mine”. Prin urmare, cel ce se închină icoanei se închină în ea împăratului, căci icoana este forma și chipul aceluia». După cum și, ca să adaug și de la mine, cel ce se închină tipului Crucii se închină în el Crucii celei făcătoare-de-viață; căci tipul ei de acum este forma și figura trasată a aceleia”.

Sfântul Grigore de Nyssa explică relația chip-prototip, folosindu-se de același exemplu al portretului imperial. Prin asemănare, chipul participă la „vrednicia și numele” „prototipului”. Între chip și modelul său nu există însă o identitate de ființă, ci doar de asemănarea formală. Aceasta o explică Sfântul Grigorie, apelând la exemplul oglinzii, care, deși redă întru totul trăsăturile și milcarile originalului, totuși nu participă la natura acestuia.¹¹

Tot despre asemănarea icoanei cu prototipul ne vorbește și Sfântul Ioan Gură de Aur, susținând ideea că închinarea se aduce prototipului, iar nu materiei icoanei. Ca și alți Sfinți Părinți, Sfântul Ioan utilizează, în discuția despre sfintele icoane, analogia cu chipul împăratului. El subliniază faptul că rolul anamnetic și cel pedagogic al artei picturii, precum și echivalența acesteia cu arta cuvântului, face referire la unele practici din epoca sa, și anume la înscrierea donatorilor pe chenarul icoanei, și la „icoana din ceară topită”.¹²

¹⁰ Paul Evdokimov, op. cit., p. 126.

¹¹ Prep. univ. drd. Ștefan Ionescu-Berechet, *Cinstirea sfintelor icoane în Biserica Ortodoxă în secolele IV-VII*, în rev. „Glasul Bisericii”, LXIV (2005), nr. 9-12, p. 206-213.

¹² *Ibidem*, p. 214-215.

„Icoana are similitudine cu arhetipul: icoana naturală în mod natural, iar cea artificială în mod artificial. Una însă este identică deodată atât prin ființa cât și prin asemănarea a cărei pecete este, așa cum este Hristos după Dumnezeire cu Tatăl Său și după umanitate cu Maica Sa. Iar cealaltă, fiind identică prin asemănare, este străină de ființa arhetipului, așa cum este icoana lui Hristos față de Hristos însuși. Prin urmare, există o icoană artificială a lui Hristos care primește în ea asemănarea Acestuia”.

Precum Dumnezeu Tatăl este Izvorul Frumuseții celei veșnice și necreate, așa și Fiul, ca și Chip al Tatălui, Unul Născut, deoființă cu Tatăl, Îi este proprie Frumusețea supremă. Frumusețea Fiului este transcendentă, anterioară lumii, deci eternă. Prin Întrupare Fiul a adus în lume frumusețea copleșitoare strălucind de Duh și Adevăr. „Chipul lui Hristos este fața omenească al lui Dumnezeu; Duhul Sfânt, pogorând asupra Lui, ne arată Frumusețea absolută, divino-umană¹³. Prin unirea ipostatică a Fiului, firea umană a fost restaurată la demnitatea ei originară. Însă prin întrupare, ipostasul dumnezeiesc al Fiului lui Dumnezeu a devenit Om, atunci cu noi se întâmplă contrariul: omul poate să devină dumnezeu.¹⁴ Chipul care este înfățișat în icoană este, așadar, chipul îndumnezeit, chipul sfântului transfigurat prin Har, luminat prin lumina dumnezeiască. Omul capătă, încă de aici de pe pământ, începutul dumnezeirii, de care se va face părtaș pe deplin în viața viitoare. Această transfigurare a corpurilor ni se descoperă în Schimbarea la Față a Mântuitorului Iisus Hristos pe muntele Tabor: „Și s-a schimbat la față înaintea lor și a strălucit fața Lui ca soarele, iar veșmintele Lui s-au făcut albe ca lumina” (Mt. 17,2).

*„Unul din Treime s-a pogorât la firea omenească făcându-se ca noi și a avut loc un amestec al celor neamestecate și o contopire a celor necontopite, adică a necircumscrișului cu circumscrișul, a infinitului cu finitul, a nedefinitului cu definitul, a nonfigurabilului cu figurabilul (...) pentru aceasta Hristos se reprezintă în icoană și Cel nevăzut se vede, căci Cel ce prin natura Sa proprie e necircumscriș a luat circumscrierea naturală a trupului nostru, pentru care să se arate prin fapte ceea ce sunt acestea două, iar nu ca una sau alta din ele să înșele asupra ce sunt ele”.*¹⁵

¹³ Paul Evdokimov, *Arta icoanei - O teologie a frumuseții*, Ed. Meridiane, București, 1992, p. 19.

¹⁴ Leonid Uspensky, Vladimir Lossky, *Călăuziri în lumea icoanei*, Ed. Sophia, București, 2003, p. 47.

¹⁵ Sfântul Teodor Studitul, *Antirreticele împotriva iconomahilor*, trad. rom. și studiu introductiv de Diac. Ioan I. Ică. Jr., în vol. *Iisus Hristos, Prototip al icoanei Sale. Tratatetele contra iconomahilor*, Ed. Deisis, Alba Iulia, 1994, p. 75.

Iconoclaștii susțineau că prin zugrăvirea lui Hristos, reprezentăm numai firea omenească și nu și pe cea dumnezeiască a Domnului. Sfântul Ioan Damaschinul le răspunde iconoclaștilor spunând că, prin unirea ipostatică, în persoana Mântuitorului este întregă și Dumnezeirea Sa, Cuvântul și umanitatea Sa, omul. Cuvântul S-a făcut Trup, nepierzând nimic din Divinitatea Sa, la fel și trupul s-a unit cu Cuvântul, rămânând ceea ce era înainte de unire. Atunci când privim chipul zugrăvit al Domnului, vedem în El și pe Dumnezeu Cuvântul și pe om. Cinstind icoana lui Hristos, credincioșii nu fac altceva decât să mărturisească taina întrupării celei de a doua Persoane a Sfintei Treimi. Prin întruparea Sa, i s-a dat omului posibilitatea de a intra în comuniune cu Dumnezeu. De aici și încercarea omului celui nou, restaurat, prin întruparea lui Hristos, de-a exprima pe Mântuitorul prin intermediul icoanei, care, nu este rezultatul unei elaborări intelectuale, ci mai degrabă revelarea tainei pe care ea o desemnează.¹⁶

Mântuitorul le spunea ucenicilor Săi: „Mulți împărați și profeți au dorit să vadă ceea ce vedeți, și n-au văzut și să audă ceea ce auziți, și n-au auzit. Ochii voștri însă sunt fericiți că văd și urechile voastre că aud” (Mt. 13, 16-17; Lc. 10, 23-24).

După Leonid Uspensky, icoana este „mărturie prin imagine, atât a coborârii lui Dumnezeu spre om, cât și a înălțării omului spre Dumnezeu.” Pentru aceasta S-a întrupat Fiul lui Dumnezeu, pentru ca oamenii să poată deveni dumnezei: „Eu nu ador materia, ci pe Creatorul ei care S-a făcut materie din cauza mea, El care a binevoit să locuiască materia și Care m-a mântuit prin Materie, Cel Care a lucrat mântuirea mea a mântuit pe cel asemenea prin ceea ce-i era asemănător, asumând omul în întregime și, fiind întru toate Dumnezeu, El S-a unit cu omul întreg spre a-i aduce acestuia mântuirea.”¹⁷

Adică Crucea pe care a fost înălțat Hristos se numește „cruce” și prin semnificația apelativului și prin natura lemnului celui de-viață-făcător. Iar întipărirea ei se numește „cruce” prin semnificația apelativului, nu însă și prin natura lemnului de-viață-făcător, căci este dintr-un lemn oarecare, care s-ar întâmpla, sau din aur, argint, piatră sau din orice alt desen gravat în materie. Și ea are în comun cu prototipul numele ca și cinstirea și închinarea, dar e străină de natura lui. De aceea, cu câte nume este chemată Crucea cea făcă-

¹⁶ Pr. dr. Ioan Dura, *Icoana și Liturghie*, în rev. *Ortodoxia*, XXXIV (1982), nr. 1, p. 84.

¹⁷ Sfântul Ioan Damaschinul, *Cele trei tratate apologetice contra celor ce atacă sfintele icoane*, trad. rom., introd. și note de Pr. Prof. D. Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 1998, p.135.

toare-de-viață cu tot atâtea este numită și întipărită ei. Căci dacă numim Crucea făcătoare-de-viață „laudă a lumii”, se numește „laudă a lumii” și întipărită ei. Iar dacă o numim „lumină” și „viață”, este numită „lumină” și „viață” și întipărită ei. Dacă o numim și „fier care arde demonii” la fel se numește „fier care arde demonii” și întipărită ei. Și nu există ceva în care copia reprodușă să nu fie numită cu semnificatul prototipului. Tot așa și cu Hristos și icoana Lui. Căci „Hristos” se numește însuși Dumnezeu omul atât prin semnificația apelativului, cât și prin natura divinității și umanității. Iar reprezentarea lui iconică este „Hristos” prin semnificația apelativului, nu însă prin natura divinității și umanității. Căci ea este (alcătuită) dintr-o calitate coloristică sau dintr-o compoziție diversă de mozaicuri, dintr-un obiect meșteșugit prin sculptură, din aur, argint sau din orice alt desen gravat în materie; și are în comun (cu prototipul) numele, ca și cinstirea și închinarea, dar e străină de natura acestuia. De aceea, cu câte nume este chemat Iisus Hristos cu tot atâtea este numită și reprezentarea lui iconică. Căci dacă-L numim pe Iisus Hristos „Domn al slavei” (I Cor. 2, 8), este numită deopotrivă „Domn al slavei” și reprezentarea Lui iconică. Și dacă numim pe Hristos „puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu” (I Cor. 1, 24), este numită „putere și înțelepciune a lui Dumnezeu” și reprezentarea Lui iconică. Și dacă numim pe Hristos „Fiul omului”, este numită „Fiu al omului” și reprezentarea Lui iconică. Prin urmare, dacă însuși Dumnezeu Cuvântul se numește pe Sine: „Eu sunt lumina lumii” (Ioan 8, 12; 9, 5), aceasta se spune prin inscripția (de pe ea) și despre reprezentarea Lui iconică. Și, iarăși, dacă Hristos a zis că se va pleca Mie tot genunchiul, al celor cerești, al celor pământești și al celor de desubt (Fil. 2, 10), aceasta se spune prin inscripția (de pe ea) și despre reprezentarea Lui iconică. Și, iarăși, dacă a zis Hristos: „Eu sunt viața și învierea” (Ioan 11, 25), acesta se spune prin inscripția (de pe ea) și despre reprezentarea Lui iconică. Și nu există nume cu care este însemnat Mântuitorul de către de-Dumnezeu-insuflata Scriptură și să nu fie numită cu ele și icoana Lui.”

Crucea este instrumentul mântuirii datorită jertfei lui Hristos, prin care s-a realizat eliberarea noastră de păcat și moarte. Crucea - „semnul Fiului Omului” se va arăta pe cer împreună cu El, la cea de a doua venire, când va judeca toată lumea. (Mt. 24,30). Vechii creștini aveau un cult de cinstire închinat crucii: Litera grecească T (Tau), T al nostru este forma crucii.

Spune Sfântul Ioan Damaschinul că orice faptă și orice minune săvârșită de Hristos este foarte mare, dumnezeiască și minunată. Însă mai minunată decât toate este cinstita Lui cruce. Căci prin nimic altceva decât prin crucea

Domnului nostru Iisus Hristos nu s-a distrus moartea, s-a dezlegat păcatul strămoșesc, s-a prădat iadul, s-a dăruit învierea, ni s-a dat puterea să disprețuim cele prezente și chiar moartea, săvârșindu-se întoarcerea la fericirea cea dintru început, deschizându-se porțile raiului, iar firea noastră a fost așezată de-a dreapta lui Dumnezeu, făcându-ne copii și moștenitori ai Împărăției Sale. Crucea ni s-a dat ca semn pe frunte în același chip în care s-a dat lui Israel tăierea împrejur. Prin ea, ne diferențiem noi credincioșii față de necredincioșii și ne cunoaștem.¹⁸ De asemenea, trebuie menționat faptul că, oricum am zugrăvi pe bucata de lemn chipul Sfintei Cruci sau a Domnului nostru Iisus Hristos, este o copie fidelă a prototipului original și oricare ar fi numele întâipărit pe aceasta este diferită prin natura sa dumnezeiască și sfințitoare.

Concluzii

Din cele mai sus expuse, se desprinde constatarea că încă din primele veacuri creștine și până la repudierea iconoclasmului în anul 787, la sinodul de la Niceea, în cadrul imperiului Bizantin, au existat aminozități pe tema cinstirii și introducerii icoanelor și a simbolurilor specifice în cadrul liturgic. Totodată, ceea ce Sfântul Teodor Studitul încearcă în lucrarea sa, *Antirreticele împotriva iconomahilor*, trad. rom. și studiu introductiv de Diac. Ioan I. Ică. Jr., în vol. *Iisus Hristos, Prototip al icoanei Sale. Tratatatele contra iconomahilor*, este de a da tot ce este în putință în apărarea dreptei credinței și a adevărului despre închinare, venerare și cinstirea icoanelor, împotriva celor care denigrau adevărurile de credință.

De asemenea, lucrarea de față demonstrează similitudinile atât din cadrul liturgic vechi-testamentar, cât și cel nou testamentar, al simbolurilor și al reproducerii chipului Mântuitorului, a Născătoarei de Dumnezeu, cât și a celor care s-au învrednicit de a fi ridicăți la stadiul de sfințenie, însă și prima mărturie iudaică despre icoana heruvimilor.

¹⁸ Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, trad. din lb. greacă veche, introd. și note de Pr. prof. Dumitru Fecioru.

BIBLIOGRAFIE

1. Izvoare

BIBLIA SAU SFÂNTA SCRIPTURĂ, Ed. IBMBOR, București, 1988.

IOAN DAMASCHIN, Sfântul, *Cele trei tratate apologetice contra celor care atacă sfintele icoane*, trad. rom. introd. și note de Pr. Prof. Dumitru Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 1998.

IDEM, *Doğmatica*, trad. din lb. greacă veche, introd. și note de Pr. Prof. Dumitru Fecioru.

2. Literatură auxiliară

DURA Ioan, Pr. Dr., *Icoana și Liturghie*, în rev. *Ortodoxia*, XXXIV (1982), nr. 1.

EVDOKIMOV Paul, *Cunoașterea lui Dumnezeu în tradiția răsăriteană*, trad., pref. și notele de Pr. Lect. Univ. Dr. Vasile Răducă, Ed. Christiana, București, 1995.

IONESCU-BERECHET Ștefan, prep. univ. drd., *Cinstirea sfintelor icoane în Biserica Ortodoxă în secolele IV-VII*, în rev. *Glasul Bisericii*, LXIV (2005), nr. 912.

RUS Remus, *Dicționar Enciclopedic de Literatură Creștină*, Editura Lidia, București, 2003.

VASILIEV A. A., *Istoria imperiului Bizantin*, București, 2011.

Sensul icoanei la Sfântul Ioan Damaschin și Sinodul VII Ecumenic (Niceea 787)¹

Pr. Ștefan C. ALEXE

Împlinirea a 1200 de ani de la convocarea Sinodului al VII-lea Ecumenic la Niceea (787) este un eveniment deosebit de important pentru Biserică.

Sinodul de la Niceea din 787 a restabilit cultul sfințelor icoane, punându-se astfel capăt unei persecuții atroce contra iconofililor și restabilindu-se, pentru câteva decenii, liniștea religioasă în Imperiul Bizantin.

După 1200 de ani, sunt evocate momentele în care Răsăritul și Apusul luau hotărâri în mod unanim și când ecumenicitatea Bisericii Mântuitorului

¹ Studiu publicat original în: *Ortodoxia*, XXXIX (1987), 4, pp. 22-30.

Iisus Hristos tămăduia rănila provocate de lupii îmbrăcați în piei de oaie (Matei 7,15), asmuțiți de cel viclean. Amintim că între 2-4 octombrie 1986 s-a ținut la Paris un colocviu internațional dedicat Sinodului al VII-lea Ecumenic². Alte colocvii și conferințe referitoare la problemele acestui Sinod Ecumenic au fost programate în cursul anului 1987, în diferite locuri, ca de exemplu, la Atena, în septembrie, cu tema: „Credință și icoană”, la Istanbul (Constantinopol), între 10-18 octombrie, și la Washington, în octombrie, cu tema: „Icoanele în teologia și spiritualitatea Părinților. Orient și Occident”. Aceste întruniri teologice și istorice, liturgice și pastorale, pe lângă cercetarea de rigoare a evenimentelor petrecute cu douăsprezece secole în urmă, au darul de a ne transpune în atmosfera ecumenică a Părinților de la Niceea din 787, atmosferă atât de utilă și recomandată participanților la dialogurile teologice, de diferite nuanțe, care se țin în vremea noastră, în vederea refacerii unității Bisericii.

În decursul secolului al VIII-lea, mai ales începând din cel de-al treilea deceniu, lumea bizantină a fost teatrul celei mai aprige confruntări pe tema cinstirii Sfintelor Icoane, confruntare cunoscută sub numele de „criza iconoclastă” sau „cearta pentru icoane”. Problema principală era legată de legitimitatea închinării la icoane și la felul cultului ce trebuie să se dea icoanelor. Adversarii icoanelor (numiți iconofobi, iconomahi și iconoclaști), recrutați îndeosebi din cadrul familiei imperiale și din rândul armatei, socoteau că închinarea la icoane este idolatrie, neavând nicio fundamentare în Vechiul Testament.

Cercetătorii istoriei universale sunt de acord că începutul iconoclasmului a avut loc în vremea împăratului Leon al III-lea Isaurul (717-741) și a atins apogeul în timpul fiului acestuia, Constantin al V-lea Copronymos (741-775). Sinodul al VII-lea Ecumenic a stabilit adevărata învățătură cu privire la cinstirea icoanelor. Până la acest sinod însă s-au găsit și apărători ai Sfintelor Icoane, care au explicat, pe baza Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții, rolul și importanța icoanelor în iconomia mântuirii. Între acești apărători, încă de la apariția oficială a iconoclasmului, trei nume rețin atenția: Sfântul Gherman, patriarhul Constantinopolului (715-730), Sf. Gheorghe din Cipru și Sf. Ioan Damaschin (+743). De la patriarhul Gherman au rămas trei *Scrisori dogmatice* adresate episcopilor Ioan de Sinade, Constantin de Nacoleia și Toma de Claudiopolis,

² Actele Colocviului au fost editate de **F. Boespflug și N. Lossicy**, cu titlul: *Nicee II, 787-1987. Douze siècles d'images religieuses*, Éd. du Cerf, Paris, 1987.

interesante pentru epoca de început a iconoclasmului³. Împăratul Leon al III-lea a încercat mai întâi să-l atragă pe venerabilul patriarh de partea sa, urmându-și totodată planul său de distrugere a icoanelor, cu sprijinul unor teologi de la curte și al unor ierarhi care i-au împărțășit vederile iconoclaste. În ianuarie 730, patriarhul Gherman este silit să se retragă, pe scaunul patriarhal fiind instalat Anastasie, fost sincler, câștigat pentru cauza iconoclastă.

Politica lui Leon III privind distrugerea icoanelor n-a avut succes în Orientul supus arabilor. Apărarea icoanelor și lupta împotriva despotismului religios al bizantinilor au găsit în această regiune un reprezentant redutabil în persoana Sfântului Ioan Damaschin, fiul lui Mansur din Damasc, fost înalt funcționar a slujba califilor, teolog vestit și eruditul autor al operei *Izvorul cunoașterii*⁴.

Învățătura Sfântului Ioan Damaschin cu privire la cinstirea icoanelor a avut un puternic ecou în rândul credincioșilor iconofili, care au folosit argumentația acestuia în deceniile următoare și mai cu seamă la Sinodul al VII-lea Ecumenic. Având în vedere aniversarea acestui sinod, socotim că ar fi util să scoatem în evidență învățătura Sf. Ioan Damaschin cu privire la apărarea icoanelor și cinstirea lor și hotărârea Sinodului al VII-lea Ecumenic, mai exact, legătura dintre învățătura teologică asupra icoanelor promovată de unul dintre

³ PG 98, col. 156-193; **V. Grumel**, „L'icologie de saint Germain, Patriarche de Constantinople”, în: *Échos d'Orient*, 21, pp. 165-176. Sfântul Gherman a fost mai întâi episcopul Cizicului. A ajuns patriarh al Constantinopolului la o vârstă înaintată, aproape de 80 de an. Din cauza atitudinii sale favorabile cinstirii icoanelor, a fost silit să se retragă din scaun în ianuarie 730. A murit în anul 733 și este prăznuit la 12 mai. În afară de cele trei *Scrisori dogmatice* amintite, de la el au rămas următoarele opere: O scrisoare dogmatică intitulată *Către Armeni*: în care apărea doctrina de la Calcedon; un tratat *Despre sfârșitul vieții*; o expunere istorică *Despre erezii și sinoade*; 9 omilii, dintre care 7 se referă la Sfânta Fecioară Maria. I s-au mai atribuit numeroase imnuri și un comentariu liturgic: *Istoria bisericească și contemplarea mistică*. Cu privire la paternitatea acestei lucrări, a se vedea: **Ioan Popescu-Fierbinți**, „Comentariul liturgic al Sfântului Gherman I, Arhiepiscopul Constantinopolului. Studiu introductiv”, în *Biserica Ortodoxă Română*, LXVI (1948), 3-4, pp. 113-153. Amintim și *Predica la Buna Vestire a Sfântului Gherman I al Constantinopolului*, text grec și traducere românească de Pr. D. Fecioru cu titlul: „Un nou gen de predică în Omiletica ortodoxă”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, LXIV (1946), 1-3, pp. 60-92; 4-6, pp. 180-193; 7-9, pp. 386-397. Această Omilie nu se află în colecția PG. Vezi și **L. Lamza**, *Patriarch Germanos I von Konstantinopel (715-730). Mit dem griechisch-deutschen Text der Vita Germani*, Würzburg, 1975.

⁴ Cu privire la viața și activitatea Sf. Ioan Damaschin, a se vedea: **Pr. Dumitru Fecioru**, *Viața Sfântului Ioan Damaschin. Studiu de istorie literară creștină*, București, 1935; **Pr. Ștefan Alexe**, „Contribuția Sfântului Ioan Damaschin la sistematizarea învățăturii ortodoxe”, în *Ortodoxia*, XXXVI (1984), 1, pp. 120-134.

cei dintâi apărători ale acestora și învățătura dogmatică a hotărârii luate la Niceea de Părinții Sinodului al VII-lea Ecumenic din 787.

Sf. Ioan Damaschin era monah și preot în Mănăstirea „Sfântul Sava” de lângă Ierusalim⁵ în momentul când împăratul Leon al III-lea Isaurul a dat două edicte, unul în 726, iar altul în 729, contra cinstirii Sfintelor Icoane. Conținutul acestor edicte nu este cunoscut, dar poate fi refăcut din răspunsurile papei Grigorie al II-lea (715-731), la scrisorile lui Leon al III-lea⁶. Împăratul susținea că cei ce se închină icoanelor sunt idolatri, venerarea icoanelor fiind oprită de Dumnezeu.

„Încredințează-mă - spunea Leon - că ni s-a predat să venerăm și să ne închinăm la ceea ce este făcut de mâna omenească și eu mărturisesc că este legea lui Dumnezeu”⁷.

Împăratul își justifica hotărârile luate pe baza principiului: „Eu sunt împărat și preot în același timp”⁸.

Învățătura Sf. Ioan Damaschin cu privire la icoane este dezvoltată în trei tratate scrise împotriva celor ce le atacă pe acestea⁹. Un rezumat al acestei învățături se află în lucrarea *Expunerea exactă a credinței ortodoxe*¹⁰, adică în a treia parte a *Izvorului cunoașterii*. După fiecare tratat, autorul aduce un număr de mărturii din Părinții și Scriitorii bisericești, care arată, direct sau indirect, legitimitatea închinării la icoane și foloasele duhovnicești ale acestei închinări.

La sfârșitul celui de-al treilea tratat, Sf. Ioan Damaschin sintetizează învățătura despre icoană în următoarele puncte: definiția icoanei; motivul pentru care a fost făcută icoana; felurile icoanei; ce se poate înfățișa și ce nu se poate înfățișa în icoană; cine a fost cel dintâi care a făcut icoane; despre închinăciune și felurile ei; obiectele găsite în Sfânta Scriptură cărora li s-a dat închinăciune; orice închinăciune se aduce lui Dumnezeu, Care, prin natură, este vrednic de închinăciune, căci cinstea dată icoanei se îndreaptă către original¹¹. În primul

⁵ Pr. D. Fecioru, „Teologia icoanelor la Sfântul Ioan Damaschin”, în: *Ortodoxia*, XXXIV (1982), 1, p. 32.

⁶ *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, G.D. MANSI (ed.), voi. XII, col. 959 B-982 B.

⁷ *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, col. 959 E.

⁸ *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, col. 975 D.

⁹ PG 94, col. 1232-1420; Sf. Ioan Damaschin, *Cultul Sfintelor Icoane. Cele trei Tratatate contra iconoclaștilor*, trad. Pr. D. Fecioru, București, 1937 (Această traducere a fost folosită și în studiul de față, fiind confruntată cu textul original).

¹⁰ PG 94, col. 1168 C-1176 A; Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, trad. Pr. D. Fecioru, București, 1938, pp. 281-284.

¹¹ PG 94, col. 1336 D-1337 A.

tratat, Sf. Ioan Damaschin spune că „icoana este o asemănare care înfățișează originalul, cu toate acestea este oarecare deosebire între icoană și original, deoarece icoana nu se aseamănă întru totul cu originalul”^{12 13}, iar în cel de-al treilea tratat, precizează că „icoana este o asemănare, un model, o întipăritură a cuiva, care arată în ea pe cel înfățișat în icoană. în general însă icoana nu seamănă întru totul cu originalul, adică cu cel reprezentat. Alceva este icoana și alceva este originalul și în general se observă o deosebire între ele, pentru că acesta nu este cealaltă și cealaltă nu este acesta”¹³.

Cu alte cuvinte, între icoană și original există asemănări și deosebiri. De exemplu, imaginea omului întipărită pe ceva nu este identică cu omul, deși reproduce figura corpului, pentru că nu are facultățile sufletești, căci nici nu trăiește, nici nu cugetă, nici nu vorbește, nici nu simte, nici nu se mișcă. Tot astfel este și fiul, deși este icoana naturală a tatălui, are ceva deosebit față de acesta, căci este fiu și nu tată¹⁴.

Icoana scoate la lumină și arată ceea ce este ascuns. Omul este circumscris în spațiu și în timp și nu are cunoștință completă despre cele nevăzute, nici despre cele trecute, nici despre cele viitoare. Icoana a fost descoperită pentru ghidarea cunoștinței, pentru arătarea celor ascunse. Icoana a fost făcută spre folos, binefacere și mântuire, deoarece, cunoscând cele ascunse, dorim pe cele bune și evităm pe cele rele¹⁵.

Sf. Ioan Damaschin afirmă, în repetate rânduri, că nu se poate face icoana lui Dumnezeu pentru că Dumnezeu este necircumscris și fără asemănare, imaterial, necorporeal, nevăzut. Este culmea nebuniei și a lipsei de credință să înfățișezi Dumnezeirea, iar dacă cineva ar face o astfel de icoană, ea trebuie aruncată ca falsă¹⁶. Dar, dacă Dumnezeu nu poate fi înfățișat în icoană, în schimb, nimeni nu poate împiedica să fie făcută icoana Mântuitorului Iisus Hristos, Dumnezeu întrupat, a Maicii Domnului, Fecioara Maria de Dumnezeu Născătoarea și a sfinților.

„Dar când vezi că Cel fără de corp S-a făcut pentru tine om, atunci vei face icoana chipului Lui omenesc - spune Sf. Ioan Damaschin. Când Cel nevăzut S-a arătat văzut în trup, atunci vei înfățișa în icoană asemănarea celui care S-a făcut văzut. Când Cel fără de greutate, fără de calitate și fără de mărime, din pricina

¹² PG 94, col. 1240 C.

¹³ PG 94, col. 1337 AB.

¹⁴ PG 94, col. 1337 AB.

¹⁵ PG 94, col. 1337 BC.

¹⁶ PG 94, col. 1236,1289,1293 B, 1321 D, 1332 D, 1169 C.

superiorității firii Lui, «cel ce există în chipul lui Dumnezeu» (Filipeni 2, 6) «a luat chip de rob» (Filipeni 2, 7) prin această apropiere de calitate și cantitate și a îmbrăcat chipul corpului, atunci zugrăvește-L în icoane, și așază-L spre contemplare pe Acela Care a primit să fie văzut. Zugrăvește coborârea Lui fără de nume, nașterea din Fecioară, botezul în Iordan, Schimbarea la Față de pe Tabor, Pătimirile, mijlocitoare ale nepătimirii, minunile, simbolurile firii și lucrării Lui dumnezeiești, minuni prin activitatea trupului, mormântul cel mântuitor al Mântuitorului, înălțarea la cer. Zugrăvește-le pe toate și cu cuvântul și cu culorile, în cărți și în icoane»¹⁷.

Iconografia nu este interzisă de Sfânta Scriptură. Dimpotrivă în Vechiul Testament nu a fost îngăduită idolatria, adică cinstirea adusă creaturii, nu Creatorului. Și dacă Dumnezeu a îngăduit realizarea icoanelor, El a îngăduit și să li se aducă o anumită închinare. Acest lucru nu este înfățișat explicit în Sfânta Scriptură, dar îl avem din Sfânta Tradiție a Bisericii Universale și din învățătura Sfinților Părinți¹⁸.

Sf. Ioan Damaschin face o deosebire clară între închinarea adusă lui Dumnezeu și cinstirea adusă icoanei. Cinstea cu care înconjurăm icoana nu se adresează icoanei ca obiect din materie, ci ca icoană care reprezintă prototipul. Închinarea (προσκύνσις) nu se oprește la icoană, ci prin ea merge la prototip, după principiul stabilit de Sf. Vasile cel Mare: cinstea adusă icoanei se îndreaptă către cel înfățișat pe ea (ή τῆς εἰκόνοι τιμὴ πρὸς τὸν πρωτότυπον διαβαίνει)¹⁹. Deși închinarea adusă icoanelor se referă, în cele din urmă, tot la Dumnezeu, totuși este o distincție între închinarea de adorare, datorată lui Dumnezeu (ή κατὰ λατρείαν προκύνησις sau λατρεία), și închinarea adusă „din pricina lui Dumnezeu” (προσκύνσις, προσκύνησις τιμητική, ή κατὰ τιμὴν προκύνησις), prietenilor și slujitorilor lui Dumnezeu, adică sfinților și îngerilor, locurilor lui Dumnezeu, obiectelor afierosite lui Dumnezeu²⁰.

„Nimănui însă, conchide Sfântul Părinte, nu trebuie să ne închinăm ca lui Dumnezeu, decât singurului prin fire Dumnezeu (μόνω τῷ φύσει θεῷ). Tuturor celorlalți însă să le dăm «pentru Domnul (I Petru 2,13) închinăciunea cuvenită»²¹.

¹⁷ PG 94, col. 1328 C-1329 A, 1240 AB.

¹⁸ PG 94, col. 1224-1252.

¹⁹ St. Basile de Césarée, Sur le Saint-Esprit, B. PRUCHE (ed.), Paris, 1968, p. 406.

²⁰ PG 94, col. 1224,1348 D-1356 D.

²¹ PG 94, col. 1356 C.

Icoanele au un rol instructiv și haric.

„Icoana este un obiect care prilejuiște aducerea aminte. Ceea ce este cartea pentru știutorii de carte, aceea este icoana pentru neștiutorii de carte. Și ceea ce este cuvântul pentru auz, aceea este icoana pentru văz, căci cu ajutorul minții ne unim cu icoana”²².

Icoana aduce aminte de Dumnezeu, de faptele și binefacerile Mântuitorului și este un îndemn pentru a imita exemplele sfinților.

Mai mult, icoanele „sunt sfințite prin numele lui Dumnezeu și umbrite, datorită acestui fapt, cu harul dumnezeiescului Duh”²³, căci „sfinții, încă de pe când erau în viață, au fost plini de Duhul Sfânt, iar la moartea lor harul Sfântului Duh se află în chip nelipsit în sufletele lor și în trupurile lor din morminte și în chipurile lor și în sfintele lor icoane, nu în chip substanțial, ci prin har și lucrare”²⁴.

Închinarea dată icoanelor „este o veche tradiție a Bisericii”²⁵, nu o inovație, care trebuie primită „în dreptatea inimii și nu cu multe cercetări ale minții”, fiind cu totul de acord cu „tradiția Sfinților Părinți”²⁶.

După cum reiese din cele trei *Tratate contra celor ce resping Sfintele Icoane*, Sf. Ioan Damaschin a dat o bază teologică închinării la icoane, cercetând problema în cadrul hristologiei. Icoana se întemeiază pe întruparea Fiului lui Dumnezeu, Om adevărat și Dumnezeu adevărat, într-o singură persoană: Iisus Hristos - Domnul. Prin aceasta, Sfântul Ioan a respins tot felul de idei abstracte și eronate privind întruparea Mântuitorului.

Pe lângă învățătura pe care o pune la îndemână apărătorilor Sfințelor Icoane, Sf. Ioan Damaschin, prin distincția clară pe care o făcea între atribuțiile împăratului și Bisericii, a contribuit la desacralizarea persoanei basileului bizantin ca mare preot. Sfântul Ioan scrie:

„Nu este lucrul împăraților să legiuiască în Biserică. Ce spune dumnezeiescul Apostol: «Și pe aceștia i-a pus Dumnezeu în Biserică, mai întâi apostoli, al doilea, profeți, al treilea, păstori și didascoli spre desăvârșirea Bisericii» (cf. Efeseni 4, 11; I Corinteni 12, 28). N-a spus: pe împărați [...]. A împăraților este buna conducere a statului; conducerea Bisericii însă, a păstorilor și a didascalilor [...]. Ne supunem ție, împărate, în lucrurile care privesc viața, dajdiile, vămile, încasarile și cheltuielile,

²² PG 94, col. 1248 C.

²³ PG 94, col. 1245 C.

²⁴ PG 94, col. 1249 CD, 1300 CD, 1353 B.

²⁵ PG 94, col. 1305 B.

²⁶ PG 94, col. 1357 BC.

*în cele ale noastre încredințate ție; dar în ce privește conducerea Bisericii, avem pe păstori, pe cei care ne-au grăit nouă cuvântul și care au formulat legiuirea bisericească. Nu depășim hotarele veșnice, pe care le-au pus părinții noștri (cf. Pilde 22, 28), ci ținem predaniile așa cum le-am primit (cf. II Tesaloniceni 2,15). Căci dacă vom începe să dărâăm clădirea Bisericii, chiar în lucrul cel mai mic, atunci încetul cu încetul se va distruge toată*²⁷.

Competența cu care răspunde Sf. Ioan Damaschin acuzațiilor aduse de iconomahi a făcut să crească rezistența ortodoxă. Se știe că urmașul împăratului Leon al III-lea, Constantin al V-lea Copronimul, a fost un iconoclast mult mai înverșunat decât tatăl său. Pentru a-și asigura victoria asupra iconodulilor, împăratul Constantin a convocat un sinod în anul 754, în palatul Hieria, aflat între Hrysopolis și Calcedon, în fața Constantinopolului, pe malul asiatic al Bosforului. Numitul sinod, la care au luat parte 338 episcopi, a fost prezidat de mitropolitul Efesului, Teodosie, un iconoclast declarat. De la acest sinod s-a păstrat numai hotărârea (*ogog*) finală, din care se vede că sinodalii au urmat docili politica iconoclastă a împăratului. La sfârșitul hotărârii, aceștia, după ce au adus cuvinte de laudă împăratului, au pronunțat cu vehemență următoarele:

*„Voi ați suprimat gândirea celor cu nume rău, a lui Gherman, a lui Gheorghe²⁸ și a lui Mansur. Lui Gherman celui cu două păreri și închinător al lemnului, anatema! Lui Gheorghe celui asemenea cu acesta și falsificator al învățăturilor Părinților, anatema! Lui Mansur celui cu nume rău și cu gânduri saracine, anatema! Cinstitorului de icoane și falsului scriitor Mansur, anatema! Trădătorului lui Hristos și dușmanului imperiului, Mansur, anatema! Didascalului impietății, răului tâlcuitor al Sfintei Scripturi, Mansur, anatema! Treimea i-a depus pe cei trei*²⁹.

După cum se vede, Sf. Ioan Damaschin era mai de temut decât toți ceilalți apărători ai icoanelor, chiar dacă în momentul când se arunca asupra lui împătrita anatema, trecuseră cinci ani de la moartea sa. Cultura sa teologică

²⁷ PG 94, col. 1296 C-1297 B.

²⁸ În respingerea acestei hotărâri, citită în cea de-a șasea ședință a Sinodului al VII-lea Ecumenic, este precizat faptul că Gheorghe s-a născut în insula Cipru, că a renunțat la toată averea sa pentru a trăi în sărăcie și că a suferit cu răbdare multe prigoane din pricina apărării icoanelor. Se presupune că a fost monah (C.J. Hefele, H. Leclercq, *Histoire des Conciles d'après les documents originaux*, vol. III/2, Paris, 1910, p. 703, n. 1).

²⁹ *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, col. 356.

și patristică³⁰ îl impusese deja în conștiința creștinilor iconofili și provoca teamă în rândul adversarilor iconomahi.

Sinodul al VII-lea Ecumenic, ținut între 24 septembrie și 13 octombrie 787, la Niceea, a cunoscut o largă reprezentare a Bisericii. Părinții sinodali au socotit iconoclasmul ca o erezie primejdioasă, care prin doctrina sa și prin practicile sale recapitula toate erorile și toate ereziile din trecut; iconoclasmul a fost socotit deci ca *summa* unui mare număr de erezii și erori. Sinodul convocat în 754 de Constantin al V-lea Copronimul a fost declarat sinod local și nu „ecumenic” pentru că n-au luat parte toate Bisericile, iar hotărârile sale nu au fost în acord doctrinal cu celelalte Sinoade Ecumenice. A fost expusă doctrina iconoclastă punct cu punct și au fost date răspunsurile ortodoxe ale Bisericii, după ce, în prealabil, au fost cercetate mărturiile din Sfânta Scriptură și din tradiția patristică cu privire la cinstirea Sfintelor Icoane³¹.

În sesiunea a VII-a din 13 octombrie 787, a fost citită și a fost aprobată hotărârea finală (ᾠροϋς) a sinodului. Iată textul care se referă la cinstirea Sfintelor Icoane:

„Noi păstrăm fără a introduce nimic nou toate tradițiile bisericești, care au fost stabilite pentru noi în scris sau nescris. Una dintre acestea este imprimarea icoanei pictate (ἡ τῆς εἰκονικῆς ἀναζωγραφήσεως ἐκτύπωσις) ca fiind de acord cu istoria predicării evanghelice, pentru confirmarea întrupării Cuvântului lui Dumnezeu în realitate, nu în aparență, și spre egală folosință a noastră. Căci lucrurile care se înfățișează unele pe altele, fără îndoială au și o imagine reciprocă. Astfel, având acestea, ca și cum am merge pe o cale împărătească, urmând învățătura inspirată a Sfinților noștri Părinți și Tradiția Bisericii Universale, căci știm că aceasta este a Duhului Sfânt, Care locuiește în ea, hotărâm cu toată exactitatea și în acord unanim: după chipul cinstitei și de viață făcătoarei Cruci, să se așeze cinstitele și Sfintele Icoane făcute în culori sau mozaic și din altă materie potrivită, în sfintele lui Dumnezeu biserici, pe sfintele vase și veșminte, pe pereți și pe scânduri, în case și pe drumuri, adică icoana Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos și cea a Sfintei Preacuratei Stăpânei noastre Născătoarei de Dumnezeu, ale cinstiților îngeri și ale tuturor sfinților și cuvioșilor bărbați.

³⁰ Hieronymus Menges, *Die Bilderlehre des hl. Johannes von Damaskus*, Münster, 1938, pp. 8-23.

³¹ Leonid Ouspensky, *La Théologie de l'icône dans l'Eglise Orthodoxe*, Éd. du Cerf, Paris, 1980, p. 116; Daniel J. Sahas, *Icon and Logos. Sources in Eighth-Century Iconoclasm*, Toronto, 1986; Milan Šesan, „Cinstirea sfintelor icoane”, în: *Candela*, LIII-LIV (1942-1943), pp. 72- 106; Pr. Ioan Râmureanu, M. Șesan, Pr. Teodor Bodogae, *Istoria Bisericească Universală*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, pp. 423-432.

Căci cu cât vor fi văzuți mai des zugrăviți pe icoane, cu atât mai mult și cei ce le contemplă (icoanele) sunt ridicați spre amintirea și dorul prototipului și le vor da sărutare și închinare cinstită (καὶ ταύτους ἀπασμὸν καὶ τιμητικὴν προσκύνησιν ἀπονέμην), nu adorarea adevărată (ἀληθινὴν λατρείαν) care, după credința noastră, se cuvine numai firii dumnezeiești (ἢ πρέπει μόνῃ τῇ Θεῷ φύσει), ci în felul cinstirii sfintei și de viață făcătoarei Cruci, a Sfințelor Evanghelii și a celorlalte obiecte sfinte și să li se aducă tămâie și lumânări, ca să se facă cinstirea acestora după obiceiul cucernic la cei vechi. Căci cinstea icoanei merge la prototip (ἢ τῆς εἰκόνοιο τιμὴ πρὸς τὸν πρωτότυπον διαβαίνει) și cel ce se închină icoanei se închină persoanei reprezentate în aceasta. Căci, astfel, se întărește învățătura Sfinților noștri Părinți, adică Tradiția Bisericii Universale, care a primit Evanghelia de la o margine a lumii până la cealaltă margine. Astfel, noi urmăm pe (Sfântul) Pavel care vorbește în Hristos și toată adunarea dumnezeiască apostolică și sfințenia patristică, ținând tradițiile pe care le-am primit. Astfel, noi cântăm profetic imnuri de biruință Bisericii: Bucură-te foarte, fică a Sionului, vrednică fiică a Ierusalimului, veselește-te și te desfată din toată inima ta. Domnul a smuls de la tine nedreptățile potrivnicilor tăi, te-a eliberat din mâna dușmanilor tăi. Domnul este împărat în mijlocul tău. Nu vei mai vedea rău și pacea (va fi) peste tine în veacul veacului (cf. Sofonie 3,14-15). Așadar, pe cei care îndrăznesc să gândească sau să învețe altfel, sau, după exemplul nefast al ereticilor, disprețuiesc tradițiile bisericești și gândesc la vreo modificare sau neagă ceva din cele încredințate Bisericii: Evanghelia sau semnul Crucii, pictarea icoanei sau moaștele sfinte ale martirilor; sau cei ce gândesc strâmb și viclean să răstoarne ceva din tradițiile legale ale Bisericii Universale sau, mai mult, să întrebuițeze ca lucruri comune sfintele vase sau venerabilele mănăstiri, noi hotărâm, dacă sunt episcopi sau clerici să se caterisească (să fie depuși), iar dacă sunt laici să se afurisească (să fie excomunicați)”³².

După semnarea opog-ului, Părinții sinodali au aclamat pe împărați, au aruncat anatema asupra unor episcopi iconoclaști și, în sfârșit, au ridicat anatema aruncată în 754, la Hieria, asupra Sf. Gherman al Constantinopolului, asupra Sf. Gheorghe de Cipru și asupra Sf. Ioan Damaschin, cu formula:

„Lui Gherman celui ortodox, veșnică să-i fie amintirea. Lui Ioan și Gheorghe, veșnică să le fie amintirea. Predicatorilor adevărului, veșnică să le fie amintirea. Treimea i-a slăvit pe cei trei!”³³.

³² Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio, col. 373 D-380 B. Textul se regăsește și la F. Boespflug, N. Lossky, Nicee II, 787-1987, pp. 32-34.

³³ Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio, col. 400.

Făcând o comparație a definiției sinodale de la Sinodul al VII-lea Ecumenic cu învățătura Sf. Ioan Damaschin, oricât de sumară ar fi această comparație, se poate constata cu ușurință că ὄμοῤ-ul de la Niceea din 787 a fost redactat în lumina învățăturii despre cinstirea icoanelor a teologului din Damasc. Ne referim mai ales la fixarea termenilor cu privire la adorarea lui Dumnezeu și la cinstirea icoanelor și a celorlalte obiecte sfinte, precum și la cinstirea Sfinților și a Sfintelor Moaște. Pentru că se pusese problema în sinod, în hotărârea finală se face precizarea la ce nivel trebuie să fie adusă cinstirea Icoanelor, a Sfinților și a Moaștelor, fixându-se ca regulă cinstirea Sfintei și de viață făcătoarei Cruci.

Cu această observație, subliniem rolul deosebit de important pe care l-a avut Sf. Ioan Damaschin, încă de la declanșarea disputei cu privire la icoane, alcătuiind „prima teorie dogmatică a cultului icoanelor”³⁴, care „a fost adoptată de teologia bizantină”³⁵, fiind de un real folos în cea de-a doua fază iconoclastă. Scrierile Sf. Nichifor Mărturisitorul și Sf. Teodor Studitul sunt mărturie în această privință.

Cât privește cele trei tratate privind cinstirea icoanelor ale Sf. Ioan Damaschin, acestea nu au numai un caracter apologetic, ci și pastoral-catehetic, icoanele fiind mijloace de instruire și ridicare neconținută a sufletului pe treptele urcușului duhovnicesc, către împărăția lui Dumnezeu, Care, așa cum spune Sf. Apostol Pavel, este „dreptate și pace și bucurie în Sfântul Duh” (cf. Romani 14, 17).

„Nu am prea multe cărți - mărturisea Sf. Ioan Damaschin - și nici nu am timp liber spre a le citi; intru însă în biserică, spitalul obștesc al sufletelor, înăbușit de gânduri ca de niște spini; podoaba picturii mă atrage să mă uit, îmi desfată vederea ca o livadă și, pe nesimțite, slava lui Dumnezeu pătrunde în suflet. Am privit răbdarea mucenicului, răsplata cununilor și mă aprind ca prin foc cu dorința de a-l imita. Căzând la pământ, mă închin lui Dumnezeu, prin mijlocirea mucenicului, și mă mântuiesc”³⁶.

³⁴ Louis Bréhier, *La querelle des images (VIIIe-IXe siècles)*, Paris, 1904, p. 17.

³⁵ M. Jugie, „Jean Damascène (Saint)”, în: *Dictionnaire de Théologie Catholique*, Alfred Vacant, Eugene Mangenot, Emile Aman (eds), Paris, 1904, p. 17.

³⁶ PG 94, col. 1268 AB; Theodoros Nicolaou, „Die Ikonenverehrung als Beispiel ostkirchlicher Theologie und Frömmigkeit nach Johannes von Damaskos”, în: *Ostkirchliche Studien*, 25/1976, pp. 138-165.

BIBLIOGRAFIE

ALEXE Ștefan, Pr., „Contribuția Sfântului Ioan Damaschin la sistematizarea învățaturii ortodoxe”, în *Ortodoxia*, XXXVI (1984), 1.

BOESPFLUG F. și LOSSICY N., Nicee II, 787-1987. Douze siècles d'images religieuses, Éd. du Cerf, Paris, 1987.

BRÉHIER Louis, La querelle des images (VIIIe-IXe siècles), Paris, 1904.

FECIORU Dumitru, Pr., „Teologia icoanelor la Sfântul Ioan Damaschin”, în *Ortodoxia*, XXXIV (1982), 1.

IDEM, „Un nou gen de predică în Omiletica ortodoxă”, în *Biserica Ortodoxă Română*, LXIV (1946), 1-3.

IDEM, *Viața Sfântului Ioan Damaschin. Studiu de istorie literară creștină*, București, 1935.

GRUMEL V., „L'icologie de saint Germain, Patriarche de Constantinople”, în *Échos d'Orient*, 21.

HEFELE C.J., LECLERCQ H., Histoire des Conciles d'après les documents originaux, vol. III/2, Paris, 1910.

IOAN DAMASCHIN, SFÂNTUL, *Cultul Sfintelor Icoane. Cele trei Tratatate contra iconoclaștilor*, trad. Pr. D. Fecioru, București, 1937.

IDEM, *Dogmatica*, trad. Pr. D. Fecioru, București, 1938.

JUGĂIE M., „Jean Damascène (Saint)”, în *Dictionnaire de Théologie Catholique*, Alfred Vacant, Eugene Mangenot, Emile Aman (eds), Paris, 1904.

LAMZA L., *Patriarch Germanos I von Konstantinopel (715-730). Mit dem griechisch-deutschen Text der Vita Germani*, Würzburg, 1975.

MENGES Hieronymus, *Die Bilderlehre des hl. Johannes von Damaskus*, Münster, 1938.

NICOLAOU Theodoros, „Die Ikonenverehrung als Beispiel ostkirchlicher Theologie und Frömmigkeit nach Johannes von Damaskos”, în *Ostkirchliche Studien*, 25/1976.

OUSPENSKY Leonid, *La Théologie de l'icône dans l'Eglise Orthodoxe*, Éd. du Cerf, Paris, 1980.

POPESCU-FIERBINȚI Ioan, „Comentariul liturgic al Sfântului Gherman I, Arhiepiscopul Constantinopolului. Studiu introductiv”, în *Biserica Ortodoxă Română*, LXVI (1948), 3-4.

RĂMUREANU Ioan, Pr., ȘESAN, Milan, BODOGAE Teodor, Pr., *Istoria Bisericească Universală*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987.

SAHAS Daniel J., *Icon and Logos. Sources in Eighth-Century Iconoclasm*, Toronto, 1986.

ȘESAN Milan, „Cinstirea sfintelor icoane”, în *Candela*, LIII-LIV (1942-1943).

Material preluat din

Învățătura despre sfintele icoane reflectată în teologia ortodoxă românească. Studii și articole, vol. III, București, Ed. Basilica, 2017.

Sinoadele în cultul și iconografia Bisericii Ortodoxe¹

Pr. Ștefan-Vlăduț VASILIU

Sinoadele - ecumenice și locale sau particulare - constituie unul dintre *capitolele cele mai* interesante și mai *bogate din viața* spirituală a Bisericii. Între acestea, Sinoadele Ecumenice - șapte la număr - au marcat o epocă de circa 460 de ani (325-787), devenind un punct central în cadrul istoriei creștinismului. Hotărârile lor dogmatice, disciplinare și liturgice au constituit și constituie și astăzi o *magna charta* a vieții Bisericii, fiind un izvor nesecat pentru credința, disciplina și morala creștină și continuând să exercite și astăzi o binecuvântată influență asupra credinței și vieții bisericești.

¹ Studiu publicat original în: *Studii Teologice*, XXV, (1973), 9-10, pp. 676-684. Acest studiu a fost susținut în cadrul pregătirii doctoratului în teologie, sub îndrumarea Pr. Prof. Ene Braniște.

Coincizând, în timp, cu perioadele a doua și a treia patristice, adică cu viața și creațiile, de o excepțională valoare, ale unor Părinți bisericești ca: Sf. Antonie cel Mare, Sf. Vasile cel Mare, Sf. Grigorie Teologul, Sf. Grigorie de Nyssa, Sf. Chiril al Ierusalimului, Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Chiril al Alexandriei, Fericitul Ieronim, Fericitul Augustin, Sf. Sofronie al Ierusalimului, Sf. Maxim Mărturisitorul, Sf. Ioan Damaschin și alții, sinoadele au beneficiat în chip fericit de luminile și adâncimile lor spirituale; operele multora dintre ei au constituit material documentar și au oferit formule adecvate pentru sinoade, în problemele discutate; alții dintre Părinți au făcut parte din adunările sinodale sau au prezidat sesiunile lor de lucru. Așa se explică înaltul nivel spiritual și speculativ al Sinoadelor Ecumenice, precum și deosebita lor autoritate bisericească.

Sinoadele Ecumenice și-au exercitat și își exercită, începând cu primul dintre ele, autoritatea și influența, neîntrerupt, de mai bine de 16 veacuri, în Biserica și în cultura creștină. Scopul lor principal a fost păstrarea unității de credință și a disciplinei sub aceeași cupolă a Ortodoxiei și menținerea sau restaurarea climatului de înțelegere și dragoste între conducătorii diferitelor Biserici, pe de o parte, și între creștini în ansamblu, pe de alta².

Importanța hotărârilor acestor sinoade, unanim apreciată și recunoscută în istoria creștinismului ortodox, a făcut ca Biserica să immortalizeze, pentru totdeauna, atât în cultul, cât și în iconografia ei, amintirea lor, atât de binefăcătoare pentru învățătura, morala și disciplina ei.

I. Sinoadele în cultul Bisericii Ortodoxe

O primă formă de cinstire a sinoadelor este pomenirea lor în cultul creștin. Biserica Ortodoxă are în calendarul ei mai multe zile liturgice special consacrate comemorării și cinstirii celor mai importante dintre cele șapte Sinoade Ecumenice, și anume:

1. *Duminica a șaptea după Paști*, închinată amintirii celor 318 Părinți de la Primul Sinod Ecumenic din Niceea (325), amintire ce este cinstită și în Bisericile Orientale, necalcedoniene.

2. *Prima duminică după 16 iulie*, închinată amintirii Sfinților Părinți de la Sinodul al IV-lea Ecumenic, de la Calcedon (451).

² Pr. Ioan G. Coman, „Sinoadele Ecumenice și importanța lor pentru viața Bisericii”, în: *Ortodoxia*, XIV (1962), 3, p. 291.

3. *Prima duminică după 11 octombrie*, închinată cinstirii Sfinților Părinți de la Sinodul al VII-lea Ecumenic, de la Niceea (787).

În Bisericile Ortodoxe de rit bizantin, comemorarea Primului Sinod Ecumenic de la Niceea este făcută în a șaptea duminică după Sfintele Paști. La armeni, aceasta are loc sâmbăta care precedă săptămâna de pregătire a înălțării Sfintei Cruci. La sirieni, comemorarea aceasta se face în ziua de 29 mai, fiind unită cu cinstirea Sf. Dionisie al Alexandriei. În Biserica Coptă (Egipt), amintirea Sinodului I Ecumenic se face la 9 noiembrie, în ziua de prăznuire a Sfântului Dionisie.

În *Sinaxarul de la Sirmond*, editat de Hippolyte Delehay, se fixează la 29 mai „pomenirea sau amintirea Sfinților Părinți, care la Primul Sinod, de la Niceea, au proclamat învățătura care arată pe Fiul ca fiind deoființă cu Dumnezeu-Tatăl și au condamnat pe nelegiuitul Arie, căpetenia ereziei”³. Alte redactări din secolele al XII-lea, al XIII-lea și al XIV-lea (*Codex Parisiensis* din 1575 și *Codex Vindobonensis*) plasează aceeași comemorare la 26 sau la 28 mai. În *Codex Coislinianus* 223, din 1301, sărbătoarea este celebrată la 7 mai, fără nicio referire la sărbătoarea Paștilor, iar în alte manuscrise asemănătoare, sărbătoarea e plasată la 14 ianuarie, la 25 martie etc.

Duminica sărbătoririi Primului Sinod Ecumenic este denumită și „duminica celor 318 Sfinți Părinți de la Sfântul întâiul sobor din Niceea”. Plasarea ei la anumite date fixe în luna mai se explică prin faptul că la acele date a căzut duminica a șaptea după Paști în anii respectivi.

A doua sărbătoare închinată unui Sinod Ecumenic în calendarul bizantin este duminica dintre 13-19 iulie, în care sunt sărbătoriți Sfinții Părinți *de la Sinodul al IV-lea Ecumenic* (Calcedon, 451)⁴. S. Salaville face precizarea că în această duminică pe primul plan se află sărbătoarea Sinodului al IV-lea Ecumenic, dar se adaugă și cea a Sinoadelor al II-lea, al III-lea, al V-lea și al VI-lea Ecumenice, acest fapt neumbrind amintirea Sinodului al IV-lea din Calcedon⁵.

În *Evangheliarul bizantin* din secolul al XI-lea (*Codex 426 din Metokhion* - Constantinopol) este precizat faptul că în duminica dintre 13-19 iulie, inclusiv, se face amintirea „celor 360 de Sfinți Părinți adunați în cel de-al

³ S. Salaville, „La fête du concile de Nicée et les fêtes des conciles dans le rit byzantin”, în: *Echos d'Orient*, XXIV (1925), p. 446; Virgil Maxim, *Defestis conciliorum oecumenicorum in Ecclesia byzantina*, Roma, 1942.

⁴ *Mineiul pe luna iulie*, București, 1928, pp. 196-209.

⁵ S. Salaville, „La fête du concile de Nicée et les fêtes des conciles dans le rit byzantin”, p. 445.

patrulea Sfânt și Mare Sinod Ecumenic din Calcedon”⁶, când, după regula Bisericii, se pune Evanghelia de la *Matei* 5,14-16: „Voi sunteți lumina lumii”. În același *Evangheliar* este precizat că „între 6 și 12 iulie se sărbătorește unirea mării Biserici”. Este vorba de reunirea a două părți opuse - nicolaïții și eutimienii -, mult timp despărțiți în timpul disputei tetragamice de pe timpul lui Leon al VI-lea înțeleptul, reunire ce a fost celebrată la Biserica „Sfânta Sofia” din Constantinopol, într-o duminică din iulie a anului 920.

Evangheliarul din secolul al XI-lea continuă, punând în legătură cele trei sărbători ale lui *Tomus unionis*, ale Celui de-al IV-lea Sinod Ecumenic și ale Sinodului din Constantinopol, din 536, denumit, în mod eronat, „Sinodul al V-lea Ecumenic”.

În duminica următoare, Biserica Ortodoxă pomenește pe Sfinții Părinți care, la al V-lea Sinod Ecumenic, s-au unit împotriva lui Sever de Antiohia.

În ciuda confuziilor sigure referitoare la aceste indicații de timp, *Evangheliarul* din secolul al XI-lea menționează trei duminici din iulie, numite - se pare - după adevărata lor succesiune în calendar, unde sunt indicate, una după alta, sărbătorile la rând, amintirea împăcării din 920, aceea a Sinodului din Calcedon și apoi aceea a Sinodului din anul 536, greșit numit „Sinodul al V-lea Ecumenic”.

În prima dintre „duminicile cu date schimbătoare” care cad între 6 și 12 iulie, se sărbătorește, prin urmare, refacerea unității mării Biserici, în a doua, de la 13 la 19 iulie, se prăznuiește comemorarea Sinodului al IV-lea Ecumenic din Calcedon, iar în a treia, de la 20 la 26 iulie, „al Cincilea sinod [...] împotriva nelegiuitului Sever”.

În *Calendarul Constantinopolitan* sau *Minologhiul Evangheliar* de la mijlocul secolului al VIII-lea (după 740), publicat de Morcelli, în 1783, se spune că la 16 iulie se face comemorarea comună a celor 630 de Sfinți Părinți de la Calcedon, a celor 318 Părinți de la Niceea (325), a celor de la Constantinopol (381) și a celor de la Efes, din 431⁷.

Sunt menționate aici, prin urmare, *sărbătoarea comună a primelor patru Sinoade Ecumenice*, la 16 iulie, cu plasarea în primul plan a Sinodului de la Calcedon (451), precizând că în duminica următoare se face sărbătorirea Sinodului din Constantinopol, de la 536. Amintirea particulară a sinodului din 536, fixată în duminica de după 16 iulie, este în strânsă legătură istorică cu Sinodul din Calcedon.

⁶ *Ibidem*, pp. 446-447.

⁷ *Ibidem*, p. 449.

Este foarte probabil ca cea mai veche dintre toate comemorările sinoadelor să fie cea de la 16 iulie 518 - a Sinodului al IV-lea Ecumenic de la Calcedon -, când credincioșii au cerut patriarhului Ioan să restabilească autoritatea Sinodului al IV-lea Ecumenic și să-l alunge pe Sever de Antiohia⁸.

Al cincilea sinod sărbătorit este cel local, din 536, de la Constantinopol (2 mai-4 iulie), unde au fost condamnați Sever de Antiohia, Petru de Apameea, Antim de Constantinopol și monahul Zoaras, sinod confirmat la 6 august 536 prin novela XLII a împăratului Justinian cel Mare (527-565).

Minologhionul lui Vasile (primul sfert al secolului al XI-lea) fixează comemorarea „celor 65 de părinți reuniți la al cincilea sinod”, ținut sub patriarhul Mina al Constantinopolului, la 25 iunie⁹.

Cea de a doua sesiune a Sinodului al VI-lea Ecumenic (680-681) este amintit în *Sinaxar* la 14 septembrie¹⁰.

Sinodul al VII-lea Ecumenic, ținut la Niceea, în 787, este celebrat printr-o slujbă specială, în prima duminică de după 11 octombrie, care cade între 11 și 17 octombrie inclusiv¹¹. Sinodul acesta mai este amintit și într-un *Apostol* în manuscris, datând din secolele al XI-lea - al XII-lea (*Codex Sinaiticus*, 282)¹².

În concluzie, se poate afirma că în sărbătoarea de la 16 iulie trebuie văzută, de fapt, adevărata sărbătoare a Sinoadelor Ecumenice¹³.

Sinaxarele zilelor respective prezintă importanța lor¹⁴, iar părinții participanți sunt cinstiți ca sfinți de către Biserică, în totalitatea lor, cei mai importanți fiind pomeniți nominal, pentru meritele lor deosebite.

⁸ *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, G.D. Mansi (ed.), vol. VIII, Florența, 1763, col. 1058, apud S. Salaville, „La fête du concile de Nicée et les fêtes des conciles dans le rit byzantin”, p. 455.

⁹ S. Salaville, op. cit., p. 461.

¹⁰ Hippolyte Delehaye, *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae e codice sirmodiano nunc Berolinensi, adiectis Synaxariis selectis, opera et studio*, Bruxelles, 1902, col. 43-44, apud S. Salaville, op. cit., p. 461.

¹¹ Mineiul pe octombrie, București, 1929, pp. 138-148.

¹² S. Salaville, op. cit., p. 466.

¹³ Nicodème L'Hagiorite, *Συναξαριστής*, vol. III, 1868,, p. 179, n. 1, apud S. Salaville, op. cit., p. 468.

¹⁴ Penticostarul, București, 51936, pp. 268-269; Mineiul pe luna iulie, p. 205; Mineiul pe luna octombrie, p. 142.

II. Sinoadele în iconografia Bisericii Ortodoxe

O altă formă de cinstire a sinoadelor este și zugrăvirea lor în icoane. Arta creștină, în diferitele ei manifestări, printre care se numără și iconografia, a reprezentat, încă de timpuriu, în biserici și palate episcopale ori imperiale, imagini ale Sinoadelor Ecumenice ori locale, ca o recunoaștere, din partea Bisericii, a importanței deosebite a acestora pentru viața și activitatea ei ulterioară.

Prima reprezentare a Sinoadelor Ecumenice cunoscută în istoria creștinismului este semnalată la Constantinopol, în anul 711, chiar de la venirea pe tronul imperial a armeanului Vartan, devenit împărat sub sumele de Philippikos Bardanes - Monotelitul (711-713), urmașul împăratului Justinian al II-lea. Noul suveran nu a vrut să intre în palatul imperial, până nu a fost înlăturat din el tabloul ce reprezenta Sinodul al VI-lea Ecumenic, sinod la care fusese condamnată erezia monotelită. Dimpotrivă, sub arcada Million-ului din palatul imperial, el a încuviințat să fie pictat, în picioare, alături de patriarhul Serghie, în centrul celorlalte cinci Sinoade Ecumenice¹⁵.

Diaconul Agathon, un contemporan, de la care deținem aceste amănunte, precizează că acest tablou al Sinodului al VI-lea Ecumenic se găsea „de mulți ani, fixat acolo, în vestibulul palatului imperial”¹⁶.

Frescele celor șase Sinoade Ecumenice au rămas în Million până în anul 764, deoarece în *Viața Sfântului Ștefan cel Tânăr* (+ 28 noiembrie 764) este semnalat faptul că, atunci, Constantin Copronimul (741-775) le-a acoperit cu var¹⁷. Acest text este interesant deoarece el prezintă aceste picturi ca pe o expunere populară a doctrinei ortodoxe, pusă la îndemâna tuturor în acest loc public. Tiranul iconoclast le-a înlocuit cu un tablou de circ. Se pare că tabloul de care s-a amintit, reprezentând Sinodul al VI-lea Ecumenic, a fost așezat, în locul respectiv, puțin după anul 681 - anul în care a fost susținut Sinodul al VI-lea Ecumenic de la Constantinopol¹⁸.

La 3 iunie 713, Philippikos Bardanes a fost detronat și i s-au scos ochii. I-a urmat la tron Anastasios II Artemios (713-715), în timpul domniei acestuia

¹⁵ S. Salaville, „L'iconographie des «sept conciles oecuméniques»”, în: *Echos d'Orient*, XXV (1926), 142, p. 144, n. 1.

¹⁶ *L'Epiogus du diacre Agathon*, apud S. Salaville, „L'iconographie des «sept conciles oecuméniques»”, p. 144, n. 2.

¹⁷ S. Salaville, „L'iconographie des «sept conciles oecuméniques»”, p. 144, n. 4.

¹⁸ *Ibidem*, p. 144.

dreapta-credință fiind întărită. Una dintre primele sale acțiuni a fost restabilirea tabloului Sinodului al VI-lea Ecumenic. Diaconul Agathon vorbește clar despre acest lucru, pentru că, imediat după menționarea suirii pe tron a lui Anastasios, el semnaleză evenimentul restabilirii tabloului Sinodului al VI-lea Ecumenic, ca un simbol al păcii Bisericii¹⁹.

Cum era pictată această reprezentare a Sinodului al VI-lea și a celorlalte cinci și care era valoarea sa artistică este imposibil de spus, pentru că nu a mai rămas nimic din acest valoros tablou.

Dar, cu aproape două secole mai târziu, către 880, un manuscris al *Cuvântărilor* Sf. Grigorie de Nazianz (*Manuscrisul grec 510* de la Biblioteca Națională din Paris) oferă o miniatură, care poate să dea o idee despre modul în care ar fi trebuit să arate marele tablou.

Bazat pe autori mai vechi, S. Salaville descrie astfel miniatura care reprezintă Sinodul al II-lea Ecumenic din Constantinopol:

„Pe tronul imperial, aurit în întregime, acoperit cu pietre prețioase și tapetat cu o stofă purpurie, brodată cu verde, este așezată Sfânta Evanghelie, deschisă și cu dungi albastre. În partea de jos și la stânga estradei aurite, ornată în egală măsură cu pietre prețioase, este așezat, în primul rând, împăratul Teodosie (θεοδο[σιο]ς ο Μεγας), cu aureolă aurită, îmbrăcat cu veșmintele imperiale, și, alături sau în fața sa, formând un semicerc împrejurul tronului imperial, sunt așezați părinții participanți la sinod (Συνodus Δεγτερα), reuniți în 381 pentru a condamna doctrinele greșite ale lui Macedonie. În josul scării, este un altar de formă cubică, pictat în albastru, sub care este pusă, între două rulouri, o carte închisă, legată în roșu, cu muchii galbene. Mai jos, cu un genunchi pe pământ, cu capul ușor lăsat și cu un braț întins în direcția împăratului, se află ereziarhul Macedonie (Μακεδονιος), îmbrăcat într-o lungă tunică albastră, cu marginea purpurie, acoperit cu o mantie roz. Toată partea inferioară, din dreapta miniaturii, a fost îndepărtată; după mărturia lui Banduri, se putea vedea aici reprezentat, odinioară, un alt eretic, Apolinarie, condamnat de același sinod, și împotriva căruia a scris, în egală măsură, Sf. Grigorie Teologul [...]. Cele două suluri situate sub altarul de jos, de ambele părți ale unei cărți închise, simbolizează, probabil, hotărârile primelor două Sinoade Ecumenice care au confirmat și explicat depozitul sfânt al doctrinei creștine universale. Aceasta este, cel puțin, interpretarea care ni s-a părut cea mai naturală²⁰.

¹⁹ S. Salaville, „L'iconographie des «sept conciles oecuméniques»”, p. 146.

²⁰ Ibidem, p. 147.

La Betleem, în Biserica „Nașterii Domnului”, decorația în mozaic a naosului, care datează de după secolul al XII-lea²¹, conține inscripții pictate rezumând hotărârile principale ale sinoadelor de la Laodiceea, Gangra, Cartagina, Antiohia, Ancira și Sardica²².

Într-o lucrare dedicată monumentelor de la Sfântul Munte Athos²³, sunt descrise două dintre cele mai reușite reprezentări ale Sinoadelor Ecumenice din iconografia ortodoxă și anume: a) *Sinodul I Ecumenic*, pictat pe bolta de sud a peretelui de est din trapeza Marii Lavre (pictată în 1512)²⁴, purtând o inscripție din care rezultă că această pictură reprezintă „sfântul și marele Sinod întâiul Ecumenic, ținut sub marele împărat Constantin”; b) *Sinoadele I și II Ecumenice*, pictate în pronaosul Mănăstirii Dochiariu, în anul 1568, pe perețele de est²⁵, ambele purtând inscripții explicative.

Trecând acum la monumentele bisericesti din țara noastră, vom preciza faptul că la multe dintre acestea se găsesc pictate unul sau mai multe Sinoade Ecumenice.

a) Monumentele din Țara Românească

1. La Mănăstirea Cozia, în naos, sunt reprezentate toate cele șapte Sinoade Ecumenice, repartizate astfel: două la est, două la nord și trei la sud²⁶. Sunt picturi originale, datând din secolul al XIV-lea. Figurile sinodalilor sunt înalte, cu chipuri foarte diferențiate unul de celălalt și cu un caracter particular, care nu se mai găsește în nicio altă parte a Țării Românești.

În reprezentarea Sinoadelor din naosul bisericii mari a Mănăstirii Cozia, majoritatea figurilor sunt foarte personale, mai ales cele ale împăraților, care sunt adevărate portrete; atitudinile vii nu lipsesc și multe dintre personaje ne atrag atenția în mod deosebit: episcopii poartă costume brodate cu cruci mărginite cu perle și țin în mâini cărți legate artistic; inscripții foarte detaliate însoțesc și completează reprezentările, depășind simplul rol decorativ care li se va acorda mai târziu²⁷.

²¹ Melchior de Vogüé, *Les églises de Terre Sainte*, Paris, 1860, pp. 64-106.

²² F. Cabrol, H. Leclercq, *Dictionnaire d'Archéologie chrétienne et de Liturgie*, vol. II/2,

²³ Gabriel Millet, *Monuments de l'Athos*, vol. I, Paris, 1927.

²⁴ G. Millet, *op. cit.*, p. 140.

²⁵ *Ibidem*, p. 239.

²⁶ I.D. Ștefănescu, *Contribution à l'étude des peintures murales valaques*, Paris, 1928, pp. 15, 21.

²⁷ I.D. Ștefănescu, *op. cit.*, pp. 25-26.

2. La Mănăstirea Hurezi, în biserica mare, în pronaos, printre alte scene, se află și reprezentarea a trei Sinoade Ecumenice (primul, al patrulea și al șaptelea)²⁸. Dintre acestea, cel mai important este tabloul Sinodului al VII-lea Ecumenic, la care a fost restabilit cultul Sfințelor Icoane.

3. La Mănăstirea Snagov, iconografia pronaosului vădește evidente înrudiri cu cea a pronaosului bisericii mari a Mănăstirii Cozia, de la sfârșitul secolului al XIV-lea, lucru firesc, fiind vorba, ca și la Cozia, de o biserică de mănăstire. Părțile superioare ale pronaosului Mănăstirii Snagov sunt decorate cu *Acatistul Maicii Domnului*, cu *Viețile Sfinților* și cu *Sinoade Ecumenice*. Aici, ca și la Cozia, sunt pictate toate cele șapte Sinoade Ecumenice. Ele sunt reprezentate astfel: pe peretele de vest, primele cinci sinoade, pe cel de nord-vest cel de-al șaselea sinod și pe cel de sud-vest cel de-al șaptelea²⁹. Reprezentările de la Snagov sunt cel mai bine realizate, din punct de vedere artistic, din întreaga pictură bisericească din Țara Românească.

4. La Biserica Domnească „Sfântul Nicolae” din Curtea de Argeș, întâlnim cele mai vechi reprezentări ale Sinoadelor Ecumenice din pictura bisericească românească, deoarece, cum este bine cunoscut, acest monument istoric și de artă veche românească este cel mai vechi edificiu religios păstrat în întregime, datând de la mijlocul secolului al XIV-lea. Picturile acestei biserici datează din a doua jumătate a acestui secol, ele fiind terminate în timpul domniei lui Vladislav I Vlaicu (1364-1377). Acestea sunt, de asemenea, printre cele mai vechi din Țara Românească. În pronaosul acestui monument, se păstrează fragmente din reprezentările Sinoadelor Ecumenice, pe peretele de nord și pe cel de sud³⁰.

5. La Biserica „Buna Vestire” din Râmnicu Vâlcea, picturile datează din prima jumătate a secolului al XVIII-lea (executate în anul 1747). În pronaosul acestei biserici găsim reprezentate și cele șapte Sinoade Ecumenice, picturile fiind destul de bine păstrate³¹.

²⁸ I.D. Ștefănescu, *Contribution à l'étude des peintures murales valaques*, p. 36;

Vasile Drăguț, Vasile Florea, Dan Grigorescu, Marin Mihalache, *Pictura românească în imagini*, Ed. Meridiane, București, 1970, p. 94.

²⁹ I.D. Ștefănescu, „La Monastère de Snagov; le décor peint de l'église”, în: *Revista Istorică Română*, XIV (1944), p. 302; Mircea Deac, *Mănăstirea Snagov*, Ed. Meridiane, București, 1969, p. 29.

³⁰ Ana-Maria Musicescu, Grigore Ionescu, *Biserica domnească din Curtea de Argeș*, Ed. Meridiane, București, 1967, p. 24; I.D. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 15.

³¹ I.D. Ștefănescu, *Contribution à l'étude des peintures murales valaques*, p. 61.

6. La Catedrala Patriarhală din București (secolul al XVII-lea), în pridvorul deschis al acestei biserici, găsim reprezentate toate cele șapte Sinoade Ecumenice, pe pereții de nord, est și sud, în ordinea lor cronologică. Picturile sunt destul de bine păstrate, de proporții mari și în culori vii, figurile sunt bine creionate de mâna sigură a unui artist priceput.

b) Monumentele din Moldova

Pictura religioasă din Moldova conține, în mod frecvent, reprezentări ale sinoadelor. Majoritatea monumentelor mai reprezentative din Moldova au în pronaosurile lor pictate Sinoadele Ecumenice.

1. La Biserica „Sfântul Nicolae” din Bălinești (secolul al XV-lea), în pronaos, pe peretele de est, în trei registre suprapuse, sunt reprezentate trei dintre Sinoadele Ecumenice³².

2. La Biserica „Sfântul Nicolae” din Popăuți (Botoșani), tot în pronaos, găsim reprezentate toate cele șapte Sinoade Ecumenice. Astfel, în partea superioară a pereților, patru dintre Sinoadele Ecumenice ocupă timpanele de bolți³³. Celelalte trei Sinoade Ecumenice se găsesc la est și la nord, în registrul al doilea.

3. La biserica Mănăstirii Humor (secolul al XVI-lea), Sinoadele Ecumenice se găsesc pictate tot în pronaos, în timpanele care formează primul registru de picturi³⁴.

4. La Biserica „Sfântul Dumitru” din Suceava, ctitoria lui Petru Rareș, găsim reprezentate Sinoadele Ecumenice. Ele sunt înfățișate privitorului pe peretele de est al pronaosului bisericii și nu prezintă nimic specific sau particular față de celelalte³⁵.

5. La Biserica „Sfântul Gheorghe” din Hârlău (secolul al XVI-lea) găsim reprezentate numai șase din cele șapte Sinoade Ecumenice. Ele sunt pictate tot în pronaosul bisericii. Pe peretele de est se găsesc zugrăvite cinci sinoade, iar pe cel de nord, altul³⁶.

³² I.D. Ștefănescu, *L'Evolution de la peinture religieuse en Bucovine et en Moldavie depuis les origines jusqu'à XIX-e siècle. Nouvelles recherches - Etude iconographique*, vol. I, Paris, 1929, p. 15.

³³ *Ibidem*, pp. 23, 25.

³⁴ V. Drăguț, V. Florea, D. Grigorescu, M. Mihalache, *Pictura românească în imagini*, pp. 58, 61; I.D. Ștefănescu, *L'Evolution de la peinture religieuse en Bucovine...*, p. 33.

³⁵ V. Drăguț, V. Florea, D. Grigorescu, M. Mihalache, *Pictura românească în imagini*, p. 43.

³⁶ *Ibidem*, p. 56.

6. La biserica mare a Mănăstirii Neamț, ctitoria Sf. Ștefan cel Mare, găsim, tot în pronaos, pe pereții de nord, est și sud, toate cele șapte Sinoade Ecumenice³⁷.

7. La Mănăstirea Hlincea, monument care datează din secolul al XVI-lea, picturile originale, executate între 1639-1660, înfățișează și cele șapte Sinoade Ecumenice, distribuite în pronaosul bisericii³⁸.

8. La Mănăstirea Cetățuia se află pictate toate cele șapte Sinoade Ecumenice. În timpanele pronaosului au fost zugrăvite patru sinoade, iar celelalte trei în registrul superior al pereților de est, sud și nord³⁹.

9. La biserica Mănăstirii Golia, din Iași, ale cărei picturi datează din anul 1838, în pronaos, pe pereții de nord și sud, au fost pictate toate cele șapte Sinoade Ecumenice⁴⁰.

De asemenea, la biserica din Părâuți și la Probota, în pronaos, sunt reprezentate Sinoadele Ecumenice.

10. La Mănăstirea Sucevița, picturile din pridvor și pronaos sunt foarte interesante, mai ales prin ampla desfășurare iconografică a *Sinaxarului*. În contrast cu impresia de real și feeric, pe care o lasă *Sinaxarul*, pictura bolților din pronaos - Pantocratorul și Filoxenia lui Avraam în cele două cupole, cele șapte Sinoade Ecumenice, în spațiul dintre calote și arcuri, figuri de sfinți - rămâne pe linia tradițională, executată însă în stilul simplu, grafic, caracteristic întregii picturi de la Sucevița.

În spațiul dintre calote și arcurile longitudinale ale bolților, sunt reprezentate Sinoadele Ecumenice și anume: întâiul la est, al doilea spre nord, în stânga picturii Sfintei Treimi, al treilea la sud, în dreapta aceleiași picturi, al patrulea tot la sud, în dreapta figurii Pantocratorului. Celelalte trei Sinoade Ecumenice sunt pictate astfel: al cincilea și al șaselea pe peretele de vest, deasupra ușii de intrare, și al șaptelea pe peretele de nord.

Tot hieratismul somptuos al picturii bizantine s-a păstrat în figurația Sinoadelor Ecumenice de la Sucevița. Scenele sunt aproape identice și tocmai această repetiție - primele patru sinoade de pe boltă dau impresia unei singure

³⁷ Monumente istorice bisericesti din Mitropolia Moldovei și Sucevei - Mănăstirea Neamț, Iași, 1968, pp. 8-9; **I.D. Ștefănescu**, *L'Evolution de la peinture religieuse en Bucovine...*, p. 58.

³⁸ **I.D. Ștefănescu**, *L'Evolution de la peinture religieuse en Bucovine...*, p. 60; **Nicolae Grigoraș**, **Pr. D. Miron**, „Biserica Mănăstirii Hlincea”, în: *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, XLI (1965), 1-2, p. 90; **Orest Tafrales**, „Mănăstirea Hlincea”, în: *Însemnări ieșene*, I (1936), 10, p. 489.

³⁹ **I.D. Ștefănescu**, *L'Evolution de la peinture religieuse en Bucovine...*, p. 61.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 63.

scene vaste - creează o continuitate de viziune, care contribuie la măreția ansamblului. Curba băncilor pe care stau personajele urmează curba bolților, creând astfel senzația unei perspective suficiente pentru a sugera adâncimea scenei⁴¹.

11. La Mănăstirea Moldovița, în pronaosul bisericii, în partea superioară a pereților și în timpane, sunt redată cele șapte Sinoade Ecumenice, zugrăvite într-o manieră care respectă întru totul erminia bizantină⁴².

După enumerarea monumentelor mai importante din țară, care păstrează în ansamblurile lor iconografice reprezentări ale Sinoadelor Ecumenice, vom încerca să facem câteva precizări necesare.

Mai întâi, trebuie să arătăm că, de obicei, încăperea care adăpostește aceste picturi este pronaosul bisericii. Sunt și cazuri, ca de pildă la catedrala patriarhală din București, când aceste sinoade au fost pictate în pridvorul monumentului, sau în naos, ca la biserica mare a Mănăstirii Cozia. Dar, la cele mai multe dintre monumentele de care ne-am ocupat, sinoadele sunt reprezentate în pronaos.

În ceea ce privește modul obișnuit al reprezentării acestor sinoade, acesta este următorul: este pictată o casă, deasupra căreia veghează Sfântul Duh, reprezentat în chip de porumbel. În încăperea principală sunt pictate figurile persoanelor care au luat parte la adunarea sinodală respectivă. În centru, împăratul stă așezat pe tron, la dreapta și la stânga lui, episcopii, așezați și ei la același nivel cu acesta sau cu patriarhul care a prezidat sinodul; în spatele lor se văd preoți, monahi și laici, iar în față, jos, ereticul sau ereticii care, prin învățăturile lor greșite, au cauzat convocarea sinodului. În planul din spate, garda imperială, în zale strălucitoare, cu sulite profilate pe fondul întunecat al cerului.

Aceasta este schema generală de pictură. Diferențierile se observă numai în ceea ce privește personajele din aceasta.

La Primul Sinod Ecumenic, împăratul este Sf. Constantin cel Mare, iar episcopii îmbrăcați în haine arhieresti sunt: Silvestru al Romei, Alexandru al Constantinopolului, Alexandru al Alexandriei, Eustatie al Antiohiei, Macarie al Ierusalimului, Sf. Pafnutie Mărturisitorul, Sf. Iacov al Misaviei, Sf. Pavel al Neocezareei, Sf. Nicolae al Mirelor-Lichiei. În mijlocul lor, un filosof mirându-se și, înaintea lui, Sf. Spiridon al Trimitundeii, stând cu o mână întinsă spre el și cu cealaltă strângând o cărămidă, din care focul iese în sus, apa curge printre degete, iar pământul îi rămâne în mână. Este pictat, de asemenea, Arie, îmbrăcat în

⁴¹ **A.M. Musicescu**, *Mănăstirea Sucevița*, Ed. Meridiane, București, 1967, p. 23; **A.M. Musicescu**, **M. Berza**, *Mănăstirea Sucevița*, Ed. Academiei Române, București, 1958, pp. 138, 140; **I.D. Ștefănescu**, *L'Evolution de la peinture religieuse en Bucovine...*, pp. 137-138.

⁴² **Corina Nicolescu**, *Mănăstirea Moldovița*, Ed. Meridiane, București, 1967, p. 20, fig. 27.

podoabă preoțească, iar înaintea lui, Sfântul Nicolae, cu mâna dreaptă întinsă, ca să-l lovească cu palma. Cei ce gândeau asemenea lui Arie stau în rând cu el, mai jos decât toți ceilalți, iar Sfântul Atanasie, tânăr, fără barbă, în veșminte de diacon, scrie începutul Simbolului Credinței: „Cred întru unul Dumnezeu...”.

La *Sinodul al II-lea*, împăratul este Teodosie cel Mare, iar Sfinții Părinți care sunt reprezentați sunt: Sf. Timotei al Alexandriei, Sf. Meletie al Antiohiei, Sf. Chiril al Ierusalimului și Sf. Grigorie Teologul, patriarhul Constantinopolului. Se continuă scrierea Simbolului de credință, de la cuvintele „Și întru Duhul Sfânt...”.

La *Sinodul al III-lea*, împăratul este Teodosie cel Mic, tânăr, fără barbă, împreună cu Sf. Chiril al Alexandriei, Sf. Juvenalie al Ierusalimului și alții, înaintea tuturor se găsește Nestorie, pictat bătrân, în veșminte arhieresti, discutând cu sinodali. În spatele lui, ceilalți eretici sunt pictați în grup, având pe umerii lor diavoli.

La *Sinodul al IV-lea*, împăratul Marcian este pictat ca un bătrân, care are lângă el curtea, nobilii lui cu căciuli pe cap și pălării, și bărbile rase. Sinodali sunt: Anatolie al Constantinopolului, Maxim al Antiohiei, Juvenalie al Ierusalimului, apoi trimișii papei Leon al Romei. Înaintea lor stă Dioscor, în veșminte arhieresti, și Eutihie, discutând aprig cu sinodali. Pe umerii ereticilor stau diavolii, care îi țin de capete pe eretici.

La *Sinodul al V-lea*, împăratul pictat este Justinian cel Mare, împreună cu acesta, sunt pictați papa Vigiliu, Eutihie al Constantinopolului și alți Sfinți Părinți care discută cu Origen.

La *Sinodul al VI-lea*, împăratul Constantin Pogonatul este pictat bătrân cu părul cărunt, cu barba în două şuvițe. Alături de acesta sunt pictați Sf. Gheorghe al Constantinopolului, Teodor și Gheorghe, trimișii papei, și alți Sfinți Părinți, iar în fața lor eretici discutând cu înverșunare.

La *Sinodul al VII-lea*, împăratul Constantin este pictat copil, împreună cu mama lui, împărăteasa Irina. Ei țin în mâini icoana lui Iisus Hristos și a Sfintei Fecioare Maria. Scena înfățișează și pe Sfântul Tarasie, patriarhul Constantinopolului, trimișii papei, patru preoți și alți Sfinți Părinți, care țin în mâini icoane. În mijlocul lor, un arhieru stă, scriind: „Oricare nu se va închina sfințelor icoane și cinstitei cruci, să fie anatema”⁴³.

⁴³ † **Ghenadie Enăceanu**, *Iconografia. Artă de a zugrăvi biserici și icoane bisericesti*, București, 103, pp. 131-132, 221-224; **Vasile Grecu**, „Manualul de pictură al lui Dionisie din Furna”, în: *Codrul Cosminului*, VII (1931-1932), pp. 49-50.

Datorită importanței lor excepționale pentru viața Bisericii, ca o bine-meritată recunoștință, Biserica a cinstit și cinstește, prin cultul și iconografia sa, sinoadele, atât pe cele ecumenice, cât și pe cele locale, aceste adunări generale ale reprezentanților tuturor Bisericilor autocefale, care au discutat și fixat norme pentru doctrina, cultul și disciplina bisericească.

Cultul bisericesc, prin slujbele închinare acestor sinoade, constituie o primă formă de cinstire a acestor soboare creștine, foruri supreme pentru definiții dogmatice și hotărâri disciplinare, care, în epoca patristică, au corespuns unor nevoi urgente de dezvoltare misionară a comunităților și de precizare a învățaturii bisericești. Aceste sinoade au transmis Bisericii un prețios tezaur de învățătură și de disciplină, care alimentează și azi viața Bisericii. Acest tezaur, supus la nenumărate încercări din partea ereziilor, a schismelor, a confesiunilor, a speculațiilor filozofice și a evoluției generale a culturii umane, a rezistat și s-a dezvoltat necesar și binefăcător în istoria și viața Bisericii.

Pe de altă parte, iconografia creștină constituie o a doua formă de cinstire a sinoadelor, prin zugrăvirea lor în sfintele noastre lăcașuri de cult, unde pot fi văzute de toți credincioșii, care astfel își pot da mai bine seama de importanța lor covârșitoare pentru istoria și viața Bisericii în lume.

Sinoadele Ecumenice sunt deosebit de actuale și în vremea noastră, o epocă ecumenistă prin excelență, caracterizată printr-o continuă tendință de cunoaștere și apropiere între oameni și popoare.

Ele au marele merit de a fi promovat unitatea și pacea între creștini, care nici în epoca patristică nu erau și nici astăzi nu sunt, totdeauna, modele de înțelegere și coeziune. Ele făceau aceasta nu numai prin cuvântările împăraților și prin hotărârile disciplinare, ci și prin definiții dogmatice⁴⁴.

Pentru toate aceste motive, Biserica creștină ortodoxă a cinstit, cinstește și va cinsti mereu amintirea Părinților adunați în soboarele ecumenice și locale, prin cultul său și prin iconografia ortodoxă.

⁴⁴ Pr. I.G. Coman, „Sinoadele Ecumenice și importanța lor pentru viața Bisericii”, pp. 323-325.

BIBLIOGRAFIE

CABROL F., LECLERCQ H., *Dictionnaire d'Archéologie chrétienne et de Liturgie*, vol. II/2.

COMAN Ioan G., Pr., „Sinoadele Ecumenice și importanța lor pentru viața Bisericii”, în *Ortodoxia*, XIV (1962), 3.

DE VOGÜÉ Melchior, *Les églises de Terre Sainte*, Paris, 1860.

DEAC Mircea, *Mănăstirea Snagov*, Ed. Meridiane, București, 1969.

DELEHAYE Hippolyte, *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae e codice sirmodiano nunc Berolinensi, adiectis Synaxariis selectis, opera et studio, Bruxelles, 1902.*

DRĂGUȚ Vasile, FLOREA Vasile, GRIGORESCU Dan, MIHALACHE Marin, *Pictura românească în imagini*, Ed. Meridiane, București, 1970.

ENĂCEANU † Ghenadie, *Iconografia. Arta de a zugrăvi biserici și icoane bisericesti*, București.

GRECU Vasile, „Manualul de pictură al lui Dionisie din Furna”, în *Codrul Cosminului*, VII (1931-1932).

GRIGORAȘ Nicolae, MIRON D., Pr., „Biserica Mănăstirii Hlincea”, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, XLI (1965), 1-2.

L'HAGIORITE Nicodème, *Συναξαριστής*, vol. III, 1868.

MAXIM Virgil, *Defestis conciliorum oecumenicorum in Ecclesia byzantina*, Roma, 1942.

MILLET Gabriel, *Monuments de l'Athos*, vol. I, Paris, 1927.

MUSICESCU A.M., BERZA M., *Mănăstirea Sucevița*, Ed. Academiei Române, București, 1958.

MUSICESCU A.M., *Mănăstirea Sucevița*, Ed. Meridiane, București, 1967.

MUSICESCU Ana-Maria, IONESCU Grigore, *Biserica domnească din Curtea de Argeș*, Ed. Meridiane, București, 1967.

NICOLESCU Corina, *Mănăstirea Moldovița*, Ed. Meridiane, București, 1967.

SALAVILLE S., „L'iconographie des «sept conciles oecuméniques»”, în *Echos d'Orient*, XXV (1926), 142.

SALAVILLE S., „La fête du concile de Nicée et les fêtes des conciles dans le rit byzantin”, în *Echos d'Orient*, XXIV, 1925.

ȘTEFĂNESCU I.D., *L'Evolution de la peinture religieuse en Bucovine et en Moldavie depuis les origines jusqu'à XIX-e siècle. Nouvelles recherches - Etude iconographique*, vol. I, Paris, 1929.

ȘTEFĂNESCU I.D., „La Monastère de Snagov; le décor peint de l'église”, în *Revista Istorică Română*, XIV (1944).

ȘTEFĂNESCU I.D., *Contribution à l'étude des peintures murales valaques*, Paris, 1928.

TAFRALI Orest, „Mănăstirea Hlincea”, în *Însemnări ieșene*, I (1936), 10.

*** *Monumente istorice bisericesti din Mitropolia Moldovei și Sucevei - Mănăstirea Neamț, Iași, 1968.*

Material preluat din

Învățătura despre sfintele icoane reflectată în teologia ortodoxă românească. Studii și articole, vol. III, București, Ed. Basilica, 2017.

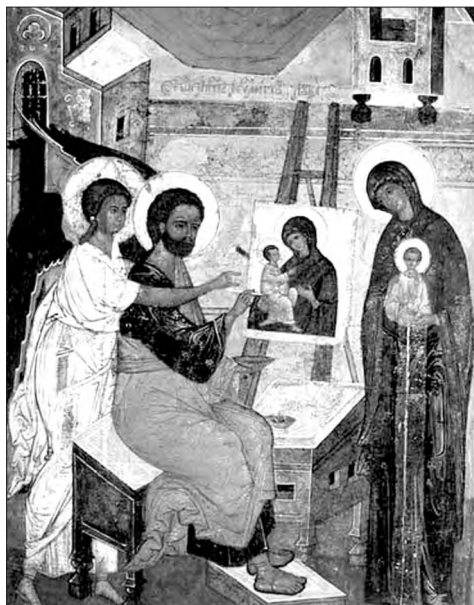
II. ORTODOXIA CONTEMPORANĂ. PROBLEME DE ACTUALITATE

Originea icoanei creștine¹

Leonid USPENSKI

(trad. A. Zarea)

Cuvântul „icoană” este de origine greacă. Cuvântul grec εἰκὼν înseamnă *chip, portret*. În Bizanț, în perioada de formare a artei creștine, acest cuvânt desemna, în general, orice reprezentare a Mântuitorului, a Maicii Domnului, a Sfinților și îngerilor sau a evenimentelor istoriei sfinte, fără a se ține seama dacă această reprezentare era sculptată, dacă era o pictură de șevalet ori monumentală și independent de tehnica execuției ei. Astăzi, cuvântul „icoană” se dă mai cu seamă icoanelor pe care le cinstim, pictate cu vopsele sau gravate, din mozaic. În acest sens special, el este folosit în arheologie și în istoria artei. În esență, însă, toate reprezentările sfinte au un înțeles și o importanță egală. De aceea, vorbind despre icoane, vom avea în vedere icoana bisericească în general, fie că este pictată pe lemn, în frescă pe un perete, un mozaic sau o reprezentare sculptată. Biserica învață că există chipul sfințit chiar de la începutul creștinismului. Prin tradiția sa liturgică, ea arată că cea dintâi icoană a Mântuitorului provine din vremea vieții Sale pământești; tot așa, primele icoane ale Maicii Domnului au fost pictate îndată după Cincizecime.

¹ Studiu publicat original în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, XI (1964), 9-10, pp. 467-474.

Este binecunoscută existența picturilor din catacombe din cele mai vechi timpuri creștine. Catacombele nu au servit numai ca cimitire, ci și ca locuri în care creștinii se adunau și săvârșeau slujbe, mai ales în perioadele de prigoană, când bisericile de la suprafața pământului erau distruse. Cunoscutul istoric al artei creștine, N. Pokrovski, întemeindu-se pe texte din scriitorii vechi, în special pe scrierile Sf. Iustin Martirul și Filosoful și ale lui Atenagora, ajunge la concluzia că „răspunsurile acestor apologeți nu pomenesc nimic despre vreo luare de atitudine a creștinilor împotriva reprezentărilor”. Autorul are dreptate. Dacă creștinii n-ar fi acceptat, în principiu, niciun fel de reprezentări, noi n-am mai dispune astăzi de monumentele artei creștine din primele secole, care au fost găsite tocmai în locurile în care se adunau creștinii. Pe de altă parte, răspândirea reprezentărilor în secolele următoare ar constitui un fenomen inexplicabil și de neînțeles, dacă ele n-ar fi existat mai înainte. Cu privire la existența reprezentărilor sfinte cu caracter simbolic (porumbel, pește, corabie în mers repede cu pânzele întinse) ne vorbește Clement Alexandrinul (secolul al III-lea). Cât despre Origen, N.P. Kondakov spune următoarele:

„Origen a învățat pe contemporanii săi că sarcina artei trebuie să fie religia și apropierea de idealul suprem dat de Creator. Condamnând abaterile de la tradiția cu privire la frumusețea chipului lui Hristos, el amintea de Schimbarea la față a lui Hristos, pe care s-au învrednicit s-o vadă apostolii”.

Tertulian vorbește despre reprezentarea Bunului Păstor prin Sfântul Potir². Eusebiu de Cezareea, în *Istoria Bisericească*, vorbește despre un monument vechi din orașul Paneade (Cezareea lui Filip), așezat în preajma izvoarelor Iordanului, monument ridicat - potrivit tradiției - de femeia cu scurgerea de sânge, a cărei istorie o cunoaștem din Evanghelie (cf. Matei 9, 20-23; Marcu 5, 24-34; Luca 8, 43-48).

„Această femeie cu scurgere de sânge – afirmă Eusebiu –, care a fost vindecată de Mântuitorul, s-a născut în Paneade, în locul unde îi arată unii casa ei. Acolo s-au păstrat mărturii demne de admirație privitoare la bunătatea Mântuitorului față de ea. Pe un pedestal înalt, de piatră, ce se ridică lângă ușile casei, vedem o reprezentare în bronz a acestei femei, prosternată, în atitudine de implorare, cu mâinile întinse înaintea. În fața ei o altă statuie, din același metal, reprezintă un om în picioare, demn îmbrăcat cu o dublă pelerină (diploid), ținând o mână întinsă cu un deget protector către femeia care-i cerea ajutor. Se spune că această statuie seamănă cu Iisus. Ea s-a păstrat până în zilele noastre și noi am văzut-o când am călătorit prin Paneade”.

² Tertulian, *Despre feciorie*, 7, în PL 2, col. 991-992.

Această mărturie este confirmată și de unii istorici de mai târziu. După ce acest monument a fost distrus de Maximin sau Iulian, sfărâmurile statuii au fost strânse de credincioși, lipite între ele și duse într-o capelă.

„Acum – spune Ioan Malalas de Antiohia (secolul al VII-lea) –, aceste statui se pot vedea în orașul Paneade, nu în locul în care se ridicau ele, în piața centrală, ci mutate într-o casă de rugăciune, unde le-am văzut și eu”³.

Acest monument n-a ajuns până la noi, dar mulți învățați presupun că el a fost reprodus în basorelieful lateral al unui sarcofag din secolul al IV-lea, păstrat în muzeul din Lateran, care corespunde în totul cu descrierea lui Eusebiu⁴. Descriind monumentul ridicat de femeia cu scurgere de sânge, Eusebiu continuă:

„Să nu ne mirăm că păgânii păstrează astfel amintirea binefacerilor de care s-au bucurat din partea Mântuitorului. Ei aveau obiceiul să lase urmașilor asemenea semne de recunoștință față de cei care le-au făcut servicii și eu am văzut o mulțime de portrete ale Mântuitorului, ale lui Petru și Pavel, care astfel s-au păstrat până în zilele noastre”.

Cartea a șaptea (cap. 18), în care Eusebiu vorbește despre aceste portrete a fost terminată la 318. Prin urmare, mărturia sa se referă la sfârșitul secolului al III-lea sau la primii ani ai secolului al IV-lea, iar când spune „până în zilele noastre”, înseamnă că aceste portrete, la fel ca și celebra statuie a femeii cu scurgere de sânge, provin dintr-o epocă mai îndepărtată, poate de pe vremea când trăiau Mântuitorul și Apostolii. Câteva dintre aceste portrete au ajuns până la noi. Muzeul Vaticanului păstrează, de exemplu, o medalie din secolul al II-lea, care reprezintă pe Sf. Apostoli Petru și Pavel.

Pe vremea acea era obiceiul să se facă portretele oamenilor apropiați și venerați. Este greu de presupus dacă creștinii, mai ales cei proveniți dintre păgâni, au făcut excepție de la regula generală. Aceasta cu atât mai mult cu cât chiar printre iudei, care în principiu respectau interdicțiile Vechiului Testament, existau pe atunci curente care îngăduiau reprezentările. Aceste interdicții puteau frâna dezvoltarea artei la iudei, dar nu puteau înlătura cu desăvârșire reprezentările din sinagogi. În secolul I, unii au încercat chiar să interpreteze ceva mai liber interdicția biblică (cf. Ieșirea 20, 4), ca ceva moderat, căutând să îndreptățească zugrăvelile din unele sinagogi care reprezentau scene biblice și pe profeți. Până în zilele noastre s-au păstrat câteva sinagogi pictate cu reprezentări

³ H. Leclercq, *Manuel d'Archéologie Chrétienne*, vol. II, Paris, 1907, p. 243.

⁴ *Ibidem*, p. 250.

de figuri omenesti, de exemplu la Dura Europos (245-246), de lângă Ierihon, la Bat Alfa și în catacomba iudeilor din Roma. Toate acestea ne dau temeii să conchidem că reprezentările nu numai că au existat în primele veacuri creștine, dar au avut o răspândire cu mult mai mare și au jucat un rol cu mult mai însemnat decât putem ști noi acest lucru în acest moment al cercetărilor.

Tradiția bisericească ne spune că în Biserică, chiar de la începutul ei, a existat o înțelegere clară a sensului și semnificației icoanei. Atitudinea Bisericii față de icoane rămâne neschimbată, căci ea decurge din învățatura sa despre întruparea Domnului. Potrivit acestei învățături, icoana ține de esența creștinismului însuși, deoarece creștinismul este revelația nu numai a cuvântului lui Dumnezeu, ci și a chipului lui Dumnezeu manifestat în Dumnezeu - Omul Iisus Hristos. Biserica învață că cinstirea icoanelor se întemeiază pe faptul întrupării Celei de-a doua Persoane a Sfintei Treimi. Interdicția reprezentării imagistice, formulată în Sfânta Scriptură în cărțile *Ieșirea* (20, 4) și *Deuteronomul* (5, 12-19), este vremelnică; este o măsură cu caracter educativ privind doar Vechiul Testament, iar nu o interdicție principală. „Nu le-a dat porunci bune” (*Iezechiel* 20, 25), potrivit învățării inimii lor - așa explică Sf. Ioan Damaschin cauza interdicției. Or, oprind în chip direct și concret, Scriptura transmite totodată porunca lui Dumnezeu de a se face chipuri simbolice, precum cortul și obiectele ce se aflau în el.

Învățătura Bisericii despre icoane și atitudinea ei față de opreliștea vechi-testamentară au fost expuse cu deosebită claritate de Sf. Ioan Damaschin, în minunatele sale *Cuvântări apologetice contra celor care resping Sfintele Icoane*, scrise împotriva iconoclaștilor, care respingeau icoanele tocmai pe baza opreliștii din Vechiul Testament și care confundau icoana creștină cu idolul. Sf. Ioan Damaschin lămurește sensul interdicției Vechiului Testament și, făcând o confruntare între textele evanghelice și cele ale Vechiului Testament, arată că icoana creștină nu numai că nu contrazice interdicția biblică, dar, cum am mai afirmat, constituie desăvârșirea ei, întrucât decurge din însăși esența creștinismului.

Expunerea Sf. Ioan Damaschin se reduce la următoarele: în Vechiul Testament comunicarea dintre Dumnezeu și poporul Său s-a făcut prin cuvântul, prin glasul lui Dumnezeu; Dumnezeu stă nevăzut și Israel aude glasul Său, dar nu vede niciun chip. În *Deuteronomul* (4, 12, 15) citim: „Iar Domnul v-a grăit de pe munte din mijlocul focului; și glasul cuvintelor Lui l-ați auzit, iar fața Lui n-ați văzut-o, ci numai glasul I l-ați auzit. Țineți dar bine minte că în ziua aceea când Domnul v-a grăit din mijlocul focului, de

pe muntele Horeb, n-ați văzut niciun chip”. Îndată după aceasta se dă o interdicție severă: „Să nu greșiți dar și să nu vă faceți chipuri cioplite, sau închipuiri ale vreunui idol, care să înfățișeze bărbat sau femeie, sau închipuirea vreunui dobitoc de pe pământ, sau închipuirea vreunei păsări ce zboară sub cer, sau închipuirea vreunei jivine, ce se târăște pe pământ, sau închipuirea vreunui pește din apă, de sub pământ; sau, privind la cer și văzând soarele, luna, stelele și toată oștirea cerului, să nu te lași amăgit ca să te închini lor, nici să le slujești” (*Deuteronomul* 4, 16-19).

După cum vedem, vorbind despre creaturi, Sfânta Scriptură oprește reprezentarea lor. Vorbind însă despre Dumnezeu, Scriptura stăruie asupra faptului că El este nevăzut: nici poporul, nici chiar Moise n-a văzut niciun fel de chip al lui Dumnezeu; ei au auzit numai glasul Lui. Fiindcă n-au văzut chipul lui Dumnezeu, firește n-au putut nici să-L reprezinte. Ceea ce au putut a fost fixarea în scris a cuvântului lui Dumnezeu, fapt pe care Moise l-a și făcut. Și cum s-ar fi putut reprezenta ceea ce este nevăzut, netrupesc, ce nu are nici mărime, nici formă, nici culoare? Dar în însăși această insistență a textelor Vechiului Testament, în sublinierea faptului că Israel aude cuvântul, dar nu vede niciun chip sau asemănare, Sf. Ioan Damaschin vede o indicație lămurită în ce privește posibilitatea și de a vedea și de a reprezenta pe Dumnezeu Cel venit în trup:

„Dar ce se arată în chip tainic în aceste locuri din Scriptură? Negreșit, să nu faci icoana lui Dumnezeu cel nevăzut. Dar când vezi că Cel fără de trup S-a făcut pentru tine om, atunci vei face icoana chipului Său omenesc. Când Cel nevăzut s-a arătat văzut în trup, atunci vei înfățișa în icoană asemănarea Celui care S-a făcut văzut, Când Cel care există în chipul lui Dumnezeu «a luat chip de rob» (Filipeni 3, 6-7), prin această apropiere de calitate și cantitate și a îmbrăcat chipul corpului, atunci zugrăvește-L în icoane și așază-L spre contemplare pe Acela, care a primit să fie văzut. Nașterea din Fecioară, botezul în Iordan, Schimbarea la Față de pe Tabor [...] zugrăvește-le pe toate, și cu cuvântul, și cu culorile, în cărți și în icoane”⁵.

După cum vedem, interdicția de a reprezenta pe Dumnezeu cel nevăzut subînțelege, în învățătura Sf. Ioan Damaschin, trebuința reprezentărilor Sale atunci când se va îndeplini profeția cu privire la venirea Sa, iar cuvintele Scripturii: „voi n-ați văzut chip, de aceea nu vă veți face niciun chip”, înseamnă: „nu faceți vreun chip al lui Dumnezeu, câtă vreme n-ați văzut pe Dumnezeu”.

⁵ Sf. Ioan Damaschin, *Cuvântări apologetice contra celor care resping Sfintele Icoane*, III, 8; I, 9.

Chipul lui Dumnezeu nevăzut nu se poate face. „Cum poate să se zugrăvească ceea ce este nevăzut?”⁶; dar dacă totuși s-ar fi făcut un asemenea chip, din cauză că primul chip este nevăzut, acela ar fi fost întemeiat pe imaginație, prin urmare ar fi fost o născocire, o minciună.

Se poate afirma, așadar, că interdicția din Sfânta Scriptură referitoare la reprezentarea lui Dumnezeu este legată de misiunea poporului lui Israel. Menirea poporului ales este de a sluji pe adevăratul Dumnezeu. Această slujire constă în mesianismul Său, în pregătirea și preînchipuirea a ceea ce trebuia să se realizeze în Noul Testament. Iată de ce în Vechiul Testament au existat numai prototipuri și simboluri, ca prefigurări ale celor viitoare, deoarece însăși „Legea n-a fost nici măcar icoană - spune Sf. Ioan Damaschin -, ci umbră de icoană, căci același apostol zice: «Legea având umbra bunurilor viitoare, iar nu însuși chipul lucrurilor» (Evrei 1, 1), deoarece chipul lucrurilor este tocmai Noul Testament”⁷. Iar prin opreliștea icoanei, dată de Dumnezeu lui Moise (cf. Ieșirea 20, 4-5; Deuteronomul 5, 8-9), se urmărea un singur scop: să nu se îngăduie ca poporul ales să se închine făpturii în locul Ziditorului: „Nu te vei închina, nici nu-i vei sluji ei”, deoarece, din cauza înclinării poporului spre slujirea idolilor, exista fără îndoială primejdia de a fi îndumnezeite atât făpturile, cât și chipul lor, ca și oamenii să se închine lor ca lui Dumnezeu. Cu alte cuvinte: niciun chip al făpturii nu poate înlocui chipul lui Dumnezeu, pe care poporul nu l-a văzut, atunci când „Domnul a vorbit pe Horeb din mijlocul focului”.

Dovada că interdicția vechi-testamentară este anume o măsură de apărare în legătură cu religia poporului ales este porunca dată de Dumnezeu lui Moise de a construi, de data aceasta, „după chipul arătat pe munte”, un cort cu tot ce se găsește în el, adică și heruvimi cusuți și turnați (cf. Ieșirea 25,18; 26,1, 31), iar acești heruvimi puteau și trebuiau să fie reprezentați ca slujitori ai adevăratului Dumnezeu, dar numai în cort, adică în locul și în poziția care sublinia slujirea lor, altfel, evreii puteau cădea în idolatrie atât în fața chipului lor, cât și înaintea oricărui alt chip.

Această contradicție a regulii generale arată că ea nu avea un caracter absolut. „De aceea și Solomon, primind val de înțelepciune, zugrăvind cerul, a făcut chipurile heruvimilor, ale leilor și ale boilor”⁸. Totodată, se îngăduie aici posibilitatea de a reprezenta prin mijloacele artei lumea spirituală creată.

⁶ *Ibidem*, 4.

⁷ *Ibidem*, 1,15.

⁸ *Ibidem*, 1, 20.

Pentru construcția cortului „în chipul arătat”, Dumnezeu a destinat pe anumiți oameni, adică pe unii care nu puteau face cele indicate prin cuvântul lui Moise, numai prin aptitudinile lor naturale: „Și l-am umplut de duh dumnezeiesc, de înțelepciune, de pricepere, de știință și de iscusință la tot lucrul” (Ieșirea 31, 3). Iar mai încolo, despre ajutoarele lui Bețaleel, Domnul a zis: „i-am dat ca ajutor pe Oholiab, fiul lui Ahisamac, din seminția lui Dan, și am pus înțelepciune în mintea oricărui om iscusit, ca să facă toate câte ți-am poruncit” (Ieșirea 31, 6). Avem aici o indicație evidentă că arta în slujba Domnului are un caracter cu totul deosebit, care o distinge de arta profană; temelia ei nu este capacitatea sau înțelepciunea omului, ci atotînțelepciunea Duhului lui Dumnezeu, Duhul înțelegerii și al conducerii. Cu alte cuvinte, principiul artei bisericești este insuflat de Dumnezeu. Așadar, aici se trage o graniță hotărâtă între arta închinată slujirii lui Dumnezeu și arta profană.

Pentru noi, acest lucru este foarte important deoarece această distincție și această insuflare de către Dumnezeu a artei bisericești nu este proprie Vechiului Testament, ci principiul însuși al acestei arte. Așa au stat lucrurile în Vechiul Testament, așa stau și în Noul Testament.

Dar să ne întoarcem la lămuririle Sf. Ioan Damaschin. Dacă în Vechiul Testament descoperirea dumnezeiască nemijlocită către oameni s-a făcut în cuvânt, în Noul Testament ea s-a făcut și în cuvânt și în chip. Căci Cel nevăzut S-a făcut văzut. Cel negrăit a devenit cu puțință să fie descris. Acum Dumnezeu Se descoperă oamenilor nu numai în cuvânt, prin mijlocirea proorocilor, ci Se descoperă lor în persoana Cuvântului întrupat, El „locuiește cu oamenii”. Trăsătura distinctivă a Noului Testament constă în faptul că în el cuvântul nu se poate separa de chip. De aceea, de fiecare dată când Părinții și Sinoadele vorbesc despre chip, se subliniază: „Ce am auzit vorbindu-se, aceea am și văzut”, citând *Psalmul 47*: „Ce am auzit vorbindu-se, am și văzut în cetatea Domnului Savaot, în cetatea Dumnezeului nostru”.

Ceea ce vede omul este, aici, inseparabil de ceea ce aude, pe când ceea ce au auzit și au văzut David și Solomon au fost numai cuvintele proorocilor, numai chipul profetic a ceea ce se va realiza în Noul Testament. Acum însă, în Noul Testament, omul capătă descoperirea viitoarei împărății a lui Dumnezeu, iar această descoperire i se face și în cuvântul și în chipul Fiului lui Dumnezeu cel întrupat. Apostolii au văzut cu ochii lor trupești ceea ce în Vechiul Testament era numai prefigurat în simboluri. Sf. Ioan Damaschin exprimă acest lucru prin următoarele cuvinte:

„Odinioară Dumnezeu cel necorporal și fără de formă nu se zugrăvea deloc. Acum însă, prin faptul că Dumnezeu S-a arătat în trup, a locuit printre oameni (Cartea lui Baruh 3, 38; I Timotei 3, 16), face icoana chipului văzut al lui Dumnezeu”⁹.

Întruparea lui Dumnezeu, faptul că Dumnezeu a primit în Sine trupul omenesc, n-a sfințit numai pe om, ci și întreaga lume pământească, asupra căreia căderea lui Adam în păcat a atras blestemul. Prin aceasta, însăși materia, substanța materială, capătă o importanță deosebită:

„Nu mă închin materiei, ci mă închin Creatorului, Care pentru mine S-a făcut materie, a locuit în materie și prin materie a săvârșit mântuirea mea”¹⁰.

În aceasta stă descoperirea fundamentală dintre viziunile Vechiului Testament și chipul Noului Testament: atunci profeții vedeau cu ochii spirituali chipul cel nematerial care arăta spre viitor; acum însă omul vede cu ochii trupești împlinirea previziunilor lor, vede pe Dumnezeu în trup.

Sf. Evangelist Ioan exprimă acest lucru cu multă putere în cuvintele cu care începe prima sa Epistolă: „Ce era de la început, ce am auzit, ce am văzut cu ochii noștri, ce am privit și mâinile noastre au pipăit despre Cuvântul vieții” (I Ioan 1,1). Apostolii au văzut în chip trupesc pe Hristos, pătimirile și minunile Lui și au auzit cuvintele Lui. Și noi dorim să vedem și să auzim și să ne fericim. Aceia au văzut „față către față” (I Corinteni 13,12), pentru că erau prezenți cu trupul. Noi însă, pentru că nu suntem prezenți cu trupul, auzim cuvintele din cărți, ne sfințim auzul, iar prin el sufletul și ne fericim; ne închinăm, cinstind Sfintele Cărți, prin care auzim cuvintele Lui. Tot astfel și prin pictura icoanelor contemplăm icoana Chipului Său, a minunilor și a pătimirilor Lui și ne sfințim, căpătăm deplina încredințare, ne bucurăm, ne fericim, cinstim, venerăm și ne închinăm chipului Său trupesc. Atunci când contemplăm chipul Lui trupesc înțelegem, atât cât este cu putință, și slava Dumnezeirii. Așadar, după cum prin cuvintele pe care le rostim, auzim cu urechile trupului și înțelegem cele duhovnicești, tot astfel și prin contemplarea cu ochii trupului ajungem la contemplarea duhovnicească¹¹.

Această interpretare a Sf. Ioan Damaschin nu este expresia părerii sale personale, nici expresia vreunui adaus la învățătura Bisericii, pentru că învățătura despre Sfintele Icoane face parte organică din învățătura primară a Bisericii, fiind legată de esența însăși a creștinismului, la fel ca și învățătura despre

⁹ SF. IOAN DAMASCHIN, *Cuvântări apologetice contra celor care resping Sfintele Icoane*, I 16.

¹⁰ *Ibidem*, II 14.

¹¹ *Ibidem*, III, 12.

cele două naturi ale lui Iisus Hristos sau despre cinstirea Maicii Domnului. Sf. Ioan Damaschin a sintetizat și a formulat, în secolul al VIII-lea, ceea ce a existat în Biserică încă de la început. El a făcut acest lucru ca răspuns la o situație care cerea o mare limpezire, așa cum a trebuit să formuleze și învățătura Bisericii cu privire la credința ortodoxă în ansamblul ei, în admirabila sa operă *Expunere exactă a credinței ortodoxe*.

Astfel, prototipurile din Vechiul Testament au vestit mântuirea viitoare, ceea ce Părinții au exprimat într-o formă precisă și clară: „Dumnezeu S-a făcut om, pentru ca omul să devină Dumnezeu”. În centrul lucrării mântuirii noastre stă Hristos, Dumnezeu făcut om, și alături de El primul om care a câștigat îndumnezeirea: Maica Domnului. În aceste două persoane se concentrează mulțimea felurită a tipurilor Vechiului Testament, atât tipurile istorice, precum și cele exprimate prin animale sau obiecte. De exemplu, jertfa lui Isaac, mielul, șarpele de aramă preînchipuiau pe Hristos; vasul ce conținea mana cerească, toiagul lui Aaron preînchipuiau pe Maica Domnului. Realizarea acestor preînchipuiri proorocești se exprimă în Biserica Noului Testament în cele două chipuri principale, care ocupă locul central în slujbele noastre dumnezeiești: chipul Mântuitorului, al lui Dumnezeu făcut om și chipul Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, a celei dintâi ființe omenești care s-a îndumnezeit, începătura transformării viitoare a făpturii. De aceea, primele icoane, care au apărut de odată cu creștinismul, sunt icoanele Mântuitorului și ale Maicii Domnului. Pe aceste două chipuri principale, Biserica își întemeiază întreaga sa iconografie, nu numai a Noului Testament, ci și a Vechiului Testament, deoarece împlinirea Legământului făcut de Dumnezeu cu omul luminează și pe oamenii Vechiului Testament, cuprinzându-i și unindu-i într-o singură umanitate răscumpărată.

Acum, după întrupare, noi putem reprezenta și pe profeții și pe strămoșii din Vechiul Testament, ca reprezentanți ai omenirii răscumpărate deja prin sângele Fiului lui Dumnezeu cel întrupat. Reprezentările acestor oameni sau ale dreptilor Noului Testament nu ne mai pot duce la adorarea idolilor, căci am primit de la Dumnezeu puterea de discernământ și știm ceea ce poate fi înfățișat și ceea ce nu poate fi înfățișat în icoană: „Legea ne-a fost călăuză spre Hristos, pentru ca să ne îndreptăm din credință. Tot așa și noi, când eram copii, eram robi înțeleșurilor celor slabe ale lumii. Iar dacă a venit credința, nu mai suntem sub călăuză” (Galateni 3, 24-25; 4, 3)¹².

¹² Sf. Ioan Damaschin, *Despre Icoane*, III, 8.

Din cele expuse putem scoate următoarea concluzie: potrivit învățaturii clare, precise și bine determinate a Bisericii, icoana nu numai că nu contrazice creștinismul, ci dimpotrivă, este un element necesar al său. Biserica afirmă că icoana creștină se întemeiază pe actul înomenirii lui Dumnezeu; cinstirea icoanelor decurge din însăși esența creștinismului, de care este inseparabilă. Părinții de la Sinodul al VII-lea Ecumenic spun că „tradiția facerii reprezentărilor zugrăvite a existat încă de pe timpul propovăduirii apostolilor. Zugrăvirea de icoane nu este deloc o născocire a zugravilor, ci este o dispoziție canonică și o tradiție aprobată de Biserica universală”. Legătura ontologică dintre creștinism și icoană explică faptul că icoana apare de la începutul Bisericii și ocupă locul care i se cuvine.

BIBLIOGRAFIE

IOAN DAMASCHIN, Sfântul, *Cuvântări apologetice contra celor care resping Sfintele Icoane*.

LECLERCQ H., *Manuel d'Archéologie Chrétienne*, vol. II, Paris, 1907.

TERTULIAN, *Despre feciorie*, 7, în PL 2, col. 991-992.

Material preluat din

Învățătura despre sfintele icoane reflectată în teologia ortodoxă românească. Studii și articole, vol. III, București, Ed. Basilica, 2017.

Iconografia înțelepciunii divine în tradiția bizantină¹

Jean MEYENDORFF
(trad. Arhim. Nestor)

Construirea unei biserici creștine închinată înțelepciunii divine, de către Sf. Constantin cel Mare și apoi de Justinian, a dat subiectului „Sofiei” un loc central în arta bizantină. „Marea Biserică” a capitalei imperiului a devenit unul dintre centrele cele mai importante ale creștinătății, un model din care arhitecții și artiștii s-au inspirat veacuri de-a rândul. Denumirea ei n-a fost aleasă la întâmplare: ideea de înțelepciune era un concept familiar filosofiei grecești, iar pentru creștini, prin excelență, numele Cuvântului întrupat. Basilica constantinopolitană a luat astfel sensul unei afirmații solemne: înțelepciunea veche își găsește adevărata sa împlinire în Iisus Hristos. La Edessa, la Niceea, la Salonic, la Ohrida, la Kiev, la Novgorod și în alte centre ale creștinătății bizantine, se închinau biserici Sfintei Sofia. De asemenea, iconografia s-a inspirat

¹ Studiu publicat original în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, XLII (1966), 3-4, pp. 162-177. Studiul prezent a format subiectul unei expuneri ținute la a V-a secțiune a École pratique des hautes études și s-a bucurat de criticile și de sugestiile lui A. Grabar. A fost publicat apoi, însoțit de 12 ilustrații, în *Cahiers Archéologiques*, vol. X, Paris, 1959, pp. 259-277, de unde s-a făcut traducerea de față.

din acest subiect și a ajuns uneori la simbolisme neașteptate. În legătură cu aceasta, vom cerceta în continuare principalele aspecte ale problemei.

I. Hristos – Înțelepciune

Tema înțelepciunii este dezvoltată în multe cărți din Vechiul Testament și a fost interpretată în chip unanim de tradiția creștină ca o proorocie asupra lui Hristos. În Evanghelia lui *Luca* (11, 49) și *Matei* (23, 34) și la Sfântul Pavel se găsește deja această identificare: „Fiindcă și iudeii cer semne, iar elinii caută înțelepciune, însă noi propovăduim pe Hristos cel răstignit: pentru iudei, sminteală; pentru neamuri, nebunie. Dar pentru cei chemați, și iudei și elini: pe Hristos, puterea lui Dumnezeu și înțelepciunea lui Dumnezeu” (*1 Corinteni* 1, 22-24). Noi vom cita câteva texte patristice care se referă la textul din *Pildele lui Solomon* (9, 1-5), care este, după cum o să vedem, principalul text biblic asupra înțelepciunii care va inspira pictorii: „înțelepciunea și-a zidit casă rezemată pe șapte stâlpi, a înjunghiat vite pentru ospăț, a pregătit vinul cu mirodenii și a întins masa sa. Ea a trimis slujnicele sale să strige pe vârfulurile dealurilor cetății: «Cine este neînțelept să intre la mine!». Și celor lipsiți de buna-chibzuială le zice: «Veniți și mâncați din pâinea mea și beți din vinul pe care eu l-am amestecat cu mirodenii»”.

În secolul al II-lea, Sf. Ipolit al Romei arată că acest text se referă la întruparea Cuvântului: casa înseamnă „Noul Ierusalim și sfântul trup” al lui Hristos, iar cele șapte coloane reprezintă „numărul de șapte daruri ale Sfântului Duh care sălășluiesc deasupra Lui”, conform unui text din *Isaia* (11, 30)². Clement Alexandrinul reia această interpretare: „slujitorii” înțelepciunii care cheamă pe credincioși la ospăț sunt proorocii care au pregătit venirea lui Mesia (*Pildele lui Solomon* 9, 3)³.

Aceeași idee o găsim în „versiunea dezvoltată” a Sf. Ignatie Teoforul: „Deci Cuvântul locui în trup: înțelepciunea și-a zidit casă”⁴, dar și în *Constituțiile Apostolice*: „în legătură cu Hristos, Solomon, vorbind în numele său a zis: «înțelepciunea și-a zidit casă»”⁵.

² Hippolytus, *Werke I.*, H. Achelis (ed.), *Zweite Hälfte*, Leipzig, 1897, p. 162.

³ Clement Alexandrinul, *Stromate*, 1,17, O. Stählin (ed.), Leipzig, 1906, p. 53.

⁴ Sf. Ignatie Teoforul, *Către smirneni*, II, în PG 5, col. 841 B.

⁵ *Constituțiile Apostolice*, V, 20, în PG 1, col. 897 BC.

În cursul frământărilor ariene, o bună parte a discuțiilor se îndreptau în jurul unui alt text referitor la înțelepciune: „Eu am fost din veac întemeiată de la început, înainte de a se fi făcut pământul” (*Pildele lui Solomon* 8, 23), în care arienii vedeau o confirmare explicită a doctrinei lor. Pentru a se opune interpretării arienilor, ortodocșii dădeau propria lor interpretare, dar fără a contesta vreodată că acest text se raporta la Hristos. În acest sens, Sf. Atanasie cel Mare spune:

„Înțelepciunea și-a zidit casă. Este clar că această casă a înțelepciunii este trupul nostru. Asumându-și-1, înțelepciunea a devenit om. Pe de altă parte, înțelepciunea spune în legătură cu propriul său subiect, ea înseși observându-se prin gura lui Solomon: «Domnul m-a creat începutul căilor Sale, în vederea creațiilor Sale». Și de fapt aceste vorbe ale Cuvântului, spuse prin gura lui Solomon, nu arată esența Divinității, nici nașterea Sa din veșnicie, care pleacă de la Tatăl, ci arată umanitatea Sa și purtarea Sa de grijă cu privire la noi»⁶.

Sfântul Atanasie nu face decât să reflecte aici teologia lui Origen și cea de după el, unde Fiul este totdeauna considerat prin excelență ca „înțelepciunea Tatălui”, cu mult mai mult decât „Cuvântul” Său. De altfel, doctrina lui Filon despre „Logos”, legată conceptului iohanic despre Cuvânt, este ea însăși o interpretare elenistică a înțelepciunii Vechiului Testament.

Tradiția bizantină de mai târziu a reluat aceleași idei în interpretarea cărților cu privire la înțelepciune. Iată de exemplu un fragment din *Cele 42 de întrebări cu răspunsuri ale lui Anastasie Sinaitul*, de la sfârșitul secolului al VII-lea, a cărui importanță este deosebită pentru că el va fi mult răspândit în țările slave, datorită unei traduceri din secolul al X-lea:

„Ce vrea să zică: înțelepciunea și-a zidit casă? Hristos, înțelepciune și putere de la Dumnezeu-Tatăl, a zidit propriul Său trup; Cuvântul S-a făcut trup și a locuit printre noi. Ea a zidit șapte coloane; aceasta înseamnă cele șapte daruri ale Sfântului Duh, cum o spune Isaia (11, 2-3): El va face să se odihnească peste El cele șapte duhuri ale lui Dumnezeu. Ea a junghiat animalele sale de jertfă: aceasta înseamnă proorcii care pieriră în vremea lor, de mâna celor care nu iubeau adevărul. Ea a pregătit vinul său într-un vas: după ce, în sânul Fecioarei, se uni Dumnezeirea Sa cu trupul, ca un vin neamestecat, Mântuitorul S-a născut din ea, Dumnezeu și om fără amestecare. Ea a pregătit masa sa: numită cunoaștere a adevărului. Ea a trimis slujitorii Săi strigând cu glas mare: cel care este

⁶ Contra arienilor, II, 44-45, în PG 26, col. 241 BC.

*neînțelept să se întoarcă către mine, adică, ea a trimis apostolii în toată lumea, chemând pe toate popoarele la cunoașterea lui Dumnezeu. Ea a zis celor care doresc să înțeleagă, adică celor care n-au primit încă puterea Sfântului Duh: Veniți, mâncați pâinea mea și beți vinul pe care eu l-am pregătit pentru voi; ea ne-a dat să mâncăm și să bem, pentru iertarea păcatelor noastre, Trupul Său dumnezeiesc și sfântul Său Sânge*⁷.

Această interpretare cu insistența sa deosebită asupra Euharistiei este reluată de iconografi și a influențat în chip sigur și direct pe decoratorii de biserici. Iată câteva strofe din Canonul din Joia Mare, compus în secolul al VIII-lea de Sf. Cosma de Maiuma:

„Nesfârșita înțelepciune a lui Dumnezeu, pricină a tuturor lucrurilor și făcătoare de viață, a zidit casa sa pregătind-o pe ea dintr-o mamă care n-a cunoscut deloc bărbat; fiind înveșmântat cu un locaș material El s-a acoperit de slavă, Hristos, Dumnezeuul nostru. Inițiind pe prietenii săi în această taină, adevărata înțelepciune a lui Dumnezeu pregătește masa încărcată de hrană pentru suflete și pregătește pentru cei credincioși băuturi nemuritoare; să ne apropiem cu evlavie și să strigăm: el s-a acoperit de o slavă strălucitoare, Hristos, Dumnezeuul nostru. Să ascultăm toți cei credincioși de înțelepciunea necreată și de o ființă cu Dumnezeu, care ne adresează această chemare răsunătoare și ne strigă: gustați din aceasta și, știind că acesta sunt chiar eu, Hristosul, strigați: El s-a acoperit de slavă strălucitoare, Hristos Dumnezeuul nostru”.

Această parafrază a textului *Pildelor lui Solomon*, aplicată Euharistiei, explică perfect amănunțele iconografice ale monumentelor pe care le vom examina mai jos. În alte imnuri, hrana pe care o oferă înțelepciunea închipuia adevărata învățătură, opusă ereziilor, dar nu este posibilă nicio îndoială asupra identificării înțelepciunii cu Cuvântul, a cărui purtătoare de cuvânt este Biserica. Iată un text scris de Sf. Gherman al Constantinopolului (secolul al VIII-lea):

*„Să ascultăm Biserica lui Dumnezeu strigând cu glas puternic: cel care este însetat, să vină la mine și să bea (Ioan 7, 37); vasul pe care-l port eu este vasul înțelepciunii. Această băutură am pregătit-o cu cuvântul adevărului”*⁸.

⁷ PG 89, col. 593. Textul acesta, tradus în Bulgaria, în secolul al X-lea, se găsește în slavă, în *Sbornicul lui Sviatoslav al Rusiei*, un florilegiu patristic copiat în 1073 (cap. 59, ff. 155V.-156), publicat în facsimil la Sankt Petersburg, în 1880.

⁸ Slujba celor șase Sinoade Ecumenice, săvârșită în duminica cea mai apropiată de 16 iulie. Această slujbă este încă tipărită în Mineiele slavone; în Mineiele grecești a fost înlocuită cu o slujbă închinată Părinților de la Sinodul din Calcedon, compusă în secolul al XIV-lea de Patriarhul Filotei. Textul pe care-l cităm noi se găsește în ambele slujbe.

Sfântul Gherman interpretează limpede într-o metodă ce identifică cuvintele lui Hristos cu cele ale înțelepciunii, considerând, pe de altă parte, că Biserica, Trupul lui Hristos, vestește lumii chiar cuvintele Stăpânului său: Hristos și Biserica sunt înțelepciunea întrupată. Această idee se va reflecta și ea în iconografie. Ea explică de ce versetele din *Pildele lui Solomon* (9), au fost alese, în același timp, ca lectură liturgică în slujba de sfințire a unei biserici și pentru slujbele de la praznicele Maicii Domnului: în amândouă cazurile, s-a urmărit să se prezinte credincioșilor un simbol veterotestamentar al Cuvântului întrupat⁹. Imaginea înțelepciunii venind să locuiască într-o casă pământească și chemând pe oameni să participe la ospățul său a fost deci înțeleasă ca o imagine clară a întrupării, casa reprezentând în chip esențial receptacolul acestui act dumnezeiesc: trupul în general, Fecioara, și în sfârșit, Biserica.

În secolul al XIV-lea, în aceeași epocă în care vedem că apar în mare număr icoane simbolice ale înțelepciunii, Biserica bizantină era locul faimoasei controversă despre energiile divine. Problema „Sofiei” a fost în chip evident evocată. S-a ivit astfel prilejul de a o considera nu numai ca ipostaza Cuvântului întrupat, ci ca atribut al însăși ființei lui Dumnezeu. În felul acesta vorbește Sf. Grigorie Palama despre „înțelepciunea comună Tatălui, Fiului și Sfântului Duh, prin care și în care Dumnezeu a creat lumea”¹⁰. Această Înțelepciune-Energie, datorită întrupării înțelepciunii ipostatică lucrează asupra ansamblului membrilor Bisericii: se vorbește deci de o manifestare sau energie a întregii Treimi, care nu exclude ca Fiul singur să fie înțelepciunea întrupată. Adversarii palamismului au menținut, în ceea ce-i privește pe ei, identitatea absolută între energiile divine și ființa divină. Rezultă de aici, îndeosebi pentru Nichifor Grigoras, că înțelepciunea este ființa lui Dumnezeu¹¹. Controversa a dat ocazia Patriarhului Timotei să precizeze deosebirile care se impuneau:

„Înțelepciunea, scrie el, este energia comună Treimii deoființă și nedespărțite, energie acordată prin Sfântul Duh celor care sunt vrednici de ea. Dar de vreme ce teologii înțelepți au afirmat că acest rol și această înfățișare a înțelepciunii lui Dumnezeu aparține îndeosebi Fiului, Care mai târziu a îmbrăcat trupul nostru

⁹ În anumite *Evhologhii*, lectura din Iezechiel (43, 21; 43, 4) înlocuiește textul din *Pildele lui Solomon* (9), ca lectură biblică la slujbele sfințirii. Acolo este folosit alt text la sărbătorile Maicii Domnului și are imaginea locașului. Varianta nu face decât să sublinieze trăinicia unei singure tipologii a locașului, reprezentând, în același timp, trupul îmbrăcat de cuvânt, Fecioara care i-a dat acest trup și edificiul de cult creștin – Vezi **A. Kniazeff**, „Mariologie biblique et liturgie byzantine”, în *Irenikon*, XXVIII (1955), pp. 268-289.

¹⁰ *Dialog cu Gregoras*, **M. Candal** (ed.), în coll. *Orientalia Christiana periodica*, XIV (1950), p. 354.

¹¹ *Ist.* XXX, în PG149, col. 294 C-296 D.

din dragostea Sa față de oameni și de vreme ce ei au dat acest termen unicului său ipostas nedespărțit [noi trebuie să zicem că] Logosul trăind și acționând, Fiul deoifință, este imaginea și înțelepciunea ipostatică și nedespărțită a Tatălui. El Și-a construit o casă materială și însufletită, adică locașul trupului Său propriu. Noi considerăm de asemenea pe Sfânta Fecioară și Maică întocmai ca pe o casă (a Cuvântului)”¹².

Deci Filotei distinge cele două feluri de a înfățișa înțelepciunea: atribut-energie a Treimii sau Logosul dumnezeiesc, în măsura în care este întrupat: „Din El, dar, sunteți voi în Hristos Iisus, Care pentru noi S-a făcut înțelepciune de la Dumnezeu și dreptate și sfințire și răscumpărare” (1 Corinteni 1, 30). Icoanele înțelepciunii divine, care ilustrează cartea *Pildele lui Solomon*, în măsura în care ele reprezintă Cuvântul, sunt prin urmare icoane ale întrupării (de aici interpretarea euharistică a ospățului), în mod paralel, templul cu șapte coloane va însemna fie trupul lui Hristos, fie pe Fecioara Maică.

Să vedem acum icoanele care pot fi considerate că reprezintă înțelepciunea sub trăsăturile feței lui Hristos. Prima care se impune atenției noastre este miniatura unei Biblii în versiune siriacă din secolul al VII-lea sau al VIII-lea (*Paris. syr.* 34, f. 118)¹³.

Iconografia ilustrațiilor pe care le înfățișează acest manuscris are un caracter semitic pronunțat și reprezintă arta Răsăritului sirian. Totodată, cum a remarcat H. Omont, pictorul a avut, cu siguranță, sub ochi un model grecesc. În afară de chipul care ne interesează, nu există la el nicio tendință de simbolism: el reprezintă, fie evenimente istorice, în special cele din *Ieșirea*, fie portrete de autori, la începutul cărților sfinte, pe care ei le-au redactat. La începutul cărții *Pildele lui Solomon* se găsește totuși o imagine deosebită, care reprezintă nu una, ci trei figuri în frontispiciu: o Fecioară ținând într-un oval albastru chipul lui Emanuel, la dreapta sa este Solomon, înveșmântat împărătește și ținând o carte, iar la stânga sa este o personificare feminină, acoperită cu un lung voal albastru cu franjuri, a cărei mână dreaptă ține un toiag lung care are la vârf o cruce și în mâna stângă ține o carte ca și Solomon. Nu este nicio

¹² Aceste texte scrise de Filotei provin din al treilea tratat al său. Primul a fost publicat de Triantaphyllos (Veneția, 1874) și cele trei împreună, cu o traducere în limba rusă, de Arsenie Ivascenko (Novgorod, 1898). Această ultimă ediție nu ne-a fost accesibilă, noi cităm după Marcianus, gr. 582, ff. 276 v. 278, 280 (secolul al XIV-lea).

¹³ Descrisă de H. Omont, „Peintures de l’Ancien Testament dans un manuscrit syriaque du VIIe ou du VIIIe siècle”, în *Les Monuments et Mémoires publiés par l’Académie des Inscriptions et Belles-Lettres (Fondation Piot)*, XVII (1909), fasc. I, pp. 85-99.

îndoială, dacă se ține seama de iconografia ansamblului ilustrațiilor, că pictorul a vrut astfel să prezinte pe cei doi autori ai *Pildelor lui Solomon*: Solomon și înțelepciunea. Se știe, în sfârșit, că începutul cărții este redactat în numele acesteia din urmă și că proverbele lui Solomon propriu-zis nu constituie decât o parte din acestea (cf. *Pildele lui Solomon* 1, 1-7, 10 și urm.). Aceasta arată clar paralelismul dintre Solomon și înțelepciunea, ținând amândoi cartea pe care au scris-o împreună. Cum, pe de altă parte, conținutul *Pildelor lui Solomon* este obscur și cere să fie interpretat, pictorul a desenat Fecioara-Maică pentru a defini bine tradiția bisericească: înțelepciunea zidind casa sa este o simbolizare a întrupării Cuvântului. Noi vom vedea mai jos că aceeași iconografie se va întâlni în icoanele rusești din secolul al XV-lea: o Fecioară ținând Copilul va servi acolo pentru interpretarea imaginilor care ilustrează cartea *Pildele lui Solomon*.

Înțelepciunea este reprezentată deci de două ori pe miniatura *Paris. syr. 341*; odată sub aspectul său veterotestamentar, ca autor al *Pildele lui Solomon*, și altă dată sub trăsăturile lui Emanuel, în sânul Fecioarei. În amândouă cazurile, înainte și după întrupare, pictorul a vrut să înfățișeze Cuvântul: el i-a arătat punând o cruce în mâinile înțelepciunii și subliniind în felul acesta că personajul tainic Care în Vechiul Testament Se arată El însuși ca „înțelepciune a lui Dumnezeu” nu este altul decât Cel care va veni să Se întrupeze dintr-o Fecioară și să moară pe Golgota.

Aceeași legătura dintre textul *Pildelor lui Solomon* și Taina întrupării se observă în celebrul mozaic care se află în nartexul Bisericii „Sfânta Sofia” din Constantinopol, deasupra ușilor împărătești, și care înfățișează pe împăratul Leon VI înțeleptul (886-912) îngenunchiat înaintea lui Hristos, Care stă pe tron. De o parte și de alta a lui Hristos se văd două medalioane care au pe ele icoanele Fecioarei și a unui înger. Mozaicul este așezat la intrarea în Biserica „înțelepciunii divine”, în locul unde, după tradiție, se găsea icoana sfântului ocrotitor al bisericii. A. Grabar a pus-o de curând în legătură cu o cuvântare a lui Leon VI despre Buna Vestire (îngerul ar fi în acest caz arhanghelul Gavriil), completând astfel interpretarea pe care el o dăduse mai înainte, când considerase mozaicul ca o reprezentare ideală a intrării împărătești în biserică; ceremonia comporta, de fapt, o îngenunchere a suveranului pământesc înaintea împăratului ceresc. Predicând la curtea sa în ziua de Buna Vestire, Leon VI vorbește tocmai despre întrupare ca despre o taină prin care Cuvântul a devenit suveran „nu numai al unui singur popor, nici a unui singur pământ bine delimitat, ci a dobândit domnia întregului univers, asupra lucrurilor cerești,

pământești și de sub pământ”¹⁴. Paralelismul între această cuvântare și între tema iconografică a mozaicului pe care Leon a pus-o să se execute la Sfânta Sofia este, de fapt, izbitor. Logica internă a subiectului devine încă mai limpede dacă o consideră cineva în lumina tradiției părinților greci despre înțelepciune: în textele pe care le-am citat, întruparea este o manifestare puternică a înțelepciunii divine, ale cărei instrumente și receptacole sunt, în același timp, Fecioara și Biserica. Deci nu este ceva uimitor că s-a așezat la intrarea Bisericii „înțelepciunii” o icoană a lui Hristos înzestrat cu atribute împărătești și însoțit de Fecioara apărătoare a Constantinopolului, și ea însăși „casă a înțelepciunii”.

Un alt exemplu iconografic al lui Hristos-înțelepciune îl găsim într-o ilustrație în *Omiliile* Sf. Ioan Gură de Aur (*Atheniensis* 211, f. 34), semnalată de A. Grabar¹⁵. Miniatura este în legătură cu începutul unei omilii, astăzi considerată ca apocrifă, a Sf. Ioan Gură de Aur, despre fiul risipitor, unde autorul începe a vorbi despre parabola celor zece drahme:

„Înțelepciunea luând o candelă și punând-o pe portcandela crucii, luminează cu evlavie întreg universul. Cum trebuie înțeleasă, iubiiții mei, femeia care are zece drahme? (cf. Luca 15, 8). înțelepciunea lui Dumnezeu care are cele zece drahme [...]. Aceste zece drahme sunt cele nouă cete îngerești și «Adam cel dintâi făcut» mântuit de către înțelepciune. Ea a venit din cer, ea a luat candela de pământ arsă care este corpul, ea l-a unit cu focul Dumnezeirii, ea l-a pus la temelie crucii”¹⁶.

Acest text este interesant în măsura în care el constituie un exemplu nou de identificare a înțelepciunii cu Cuvântul, fără să excludă posibilitatea de a personifica Sofia sub trăsăturile unei femei: în acest caz este vorba de femeia care posedă cele zece drahme. Noi vom vedea mai departe exemple de astfel de personificări în iconografie. Pictorul care a ilustrat acest text din manuscrisul de la Atena nu a recurs totuși la ele. El desenează o personificare a pământului care ține chipul aureolat al lui Adam; cel dintâi făcut ține la rândul său, cu mâna sa stângă, o candelă unde, pe o cruce, apare bustul lui Hristos-Emanuel: Adam arată cu admirație înțelepciunea întrupată, înveșmântată cu firea umană; la cealaltă parte a titlului, cele nouă oști cerești - cele nouă drahme pe care înțelepciunea nu le-a pierdut niciodată - se bucură de întoarcerea celei de a zecea; între cele două compoziții pictorul a reprezentat o evanghelie.

¹⁴ A. Grabar, *L'icônoclasmé byzantin. Dossier archéologique*, Paris, 1957, pp. 234-236; *L'empereur dans l'art byzantin*, Paris, 1936, pp. 100-106.

¹⁵ „Un manuscrit des homélies de saint Jean Chrysostome à la bibliothèque d'Athènes”, în *Seminarium Kondakovianum*, V (1932), pp. 261-262, 272-277.

¹⁶ PG 61, col. 781.

În secolele XIII-XIV, pictorii care zugrăveau bisericile îmbogățesc temele iconografice și dau dovadă de o preferință deosebită pentru subiectele Vechiului Testament. Reprezentările înțelepciunii devin frecvente. La Sopociani, de exemplu, se vede Iisus șezând cu cărturarii templului: acest templu - „casa Tatălui meu” (*Luca* 2, 49) - are șapte coloane, conform cu textul din *Pildele lui Solomon*¹⁷. Este clar că pictorul a vrut să reprezinte pe Hristos-înțelepciune. Altă frescă, de curând publicată, care datează de la mijlocul secolului al XIV-lea este încă și mai grăitoare. Ea se găsește în nartexul Bisericii din „Markov Monastir” aproape de Skoplje, în Macedonia, și reprezintă o figură centrală a lui Hristos tronând cu o inscripție în limba greacă; Hristos este înconjurat de o aureolă alcătuită din șapte heruvimi, reprezentând cele șapte daruri ale Duhului, deci „Duhul înțelepciunii” (*Isaia* n, 2) - Înțelepciunea-Energie. Alături, Solomon ține un sul pe care se află scris în limba slavă un verset: „înțelepciunea și-a zidit casă”. Îngerii închipuie pe „slujitorii” înțelepciunii și, în primul plan, se observă o masă pe care se servește spre mâncare pâine și vin¹⁸. În sfârșit, la Prizren, de la începutul secolului al XIV-lea, un fragment de frescă, în Biserica Fecioarei „Leviška” arată o înțelepciune-înger care întinde două suluri. Avem deci aici o adevărată ilustrare a *Pildelor lui Solomon* (9), care ne conduce direct la reprezentările paralele ale lui Hristos-înger.

II. Hristos-Înger

Mai multe texte ale Vechiului Testament vorbesc despre Mesia, arătându-L ca pe Vestitorul (în grecește „înger”) lui Dumnezeu. La *Isaia*, în versiunea Septuaginta, El este astfel indicat ca „îngerul Marelui Sfat” (μεγάλος βουλης ἄγγελος). În *Maleahi* (3, 1), El devine „îngerul Legământului”. După cum au arătat studiile recente, ideea iudaică a lui Mesia-înger a fost reluată în teologia iudeo-creștină a primului secol și n-a fost deloc părăsită de Sfinții Părinți¹⁹. Ea se găsește la Sfântul Iustin (sec. al II-lea)²⁰. În secolul

¹⁷ N.L. Okunev, „Les fresques de l'église de Sociani”, în *Byzantinoslavica*, I (1929), p. 5.

¹⁸ C. Radojici, „Frescele Mănăstirii Markov și viața Sfântului Vasilie cel Nou” (în sârbă), în *Zbornic radova Srbsk. Akad. N.*, XLIX (1957), pp. 215-225.

¹⁹ G. Kretschmar, *Studieri zur frühchristlichen Trinitats-theologie*, Tübingen, 1956; J. Daniélou, „Trinité et angéologie dans la théologie judéo-chrétienne”, în *Recherches de sciences religieuses*, XLV (1957), pp. 5-41.

²⁰ J. Leberton, *Histoire du dogme de la Trinité des origines au concile de Nicée II*, pp. 468-469.

al IV-lea autorii ortodocși sunt preocupați de a arăta că termenul „înger” aplicat lui Hristos nu constituie câtuși de puțin o negare a Dumnezeirii Sale, ci desemnează misiunea Sa în lume: în măsura în care s-a întrupat Logosul este „vestitor” al lui Dumnezeu²¹. Pseudo-Dionisie Areopagitul reia această idee, pentru a exprima în termeni neoplatonicieni, care îi sunt specifici: „Iisus [...], luând loc printre revelatori, a primit titlul de înger al Marelui Sfat”²².

Se poate aminti că bogomilii interpretau pe *Isaia* (9, 5) și mai ales pe *Daniil* (12, 1), identificând pe Hristos cu arhanghelul Mihail²³. La Deceani, o frescă din ciclul *Facerii*, reprezentând moartea lui Abel, este cu adevărat inspirată de o legendă a bogomililor²⁴. Împrumuturi de acest fel au putut deci să se facă fără opoziția Bisericii Oficiale. Este adevărat că în ceea ce privește frescele înțelepciunii, marea tradiție bizantină dă în mod suficient elemente pentru explicarea iconografiei lor și nu ni se pare îndreptățit a insista asupra unei posibile influențe din partea bogomililor. Într-un articol recent, părintele A.M. Amann a adunat un anumit număr de documente iconografice ilustrând tema lui Hristos-înger²⁵.

Exemplul cel mai interesant pentru noi este icoana lui Hristos „înger de Mare Sfat” de la Studenica, care datează de la începutul secolului al XIII-lea²⁶. Inscripția (IC XC = „înger al Marelui Sfat al Tatălui”) nu lasă nicio îndoială asupra identificării îngerului cu Hristos. Aceeași compoziție iconografică va fi răspândită în Rusia în secolul al XVI-lea și va suscita controverse.

O altă scenă celebră și mereu repetată trebuie să fie pusă în categoria reprezentărilor lui Hristos sub chipul unui înger: imaginea filoxeniei lui Avraam. Nu este îndoială că pictorii au vrut adesea să reprezinte pe Hristos sub trăsăturile „îngerului lui Iahve” șezând la masa ospățului pe care Avraam i l-a oferit sub stejarul lui Mamvri. Icoanele posterioare, ca „Treimea” lui Rubliov, au adoptat cu exclusivitate interpretarea trinitară a apariției lui Dumnezeu, lui Avraam.

²¹ **Joseph Barbel**, *Christos-Angelos*, Bonn, 1941.

²² *Despre ierarhia cerească*, IV, 4, în PG 3, col. 181 D.

²³ **Eftimie Zigabenu**, *Panoplia dogmatică*, în PG 130, col. 1301 C.

²⁴ **J. Ivanov**, *Cărți și legende bogomilice* (în bulgară), Sofia, 1925, p. 298.

²⁵ **A.M. Amann**, „Slawiche Christus-Engel Darstellungen”, în *Or. Christ. Periodica*, VI (1940), 3-4, pp. 467-494.

²⁶ **V. Petkovitch**, *Mănăstirea Studenica*, Belgrad, 1924, fig. 70; **A.M. Amann**, „Slawiche Christus-Engel Dor Stellungen”, fig. 2.

Însă, tradiția creștină a cunoscut două interpretări total deosebite ale acestui eveniment. La Părinții răsăriteni, interpretarea hristologică este cea mai curentă: este Logosul dumnezeiesc, însoțit de doi îngeri, care a apărut lui Avraam²⁷.

Să vedem câteva exemple iconografice ale secolelor XIII-XIV care oglindesc această veche tradiție, reprezentată deja în secolul al V-lea prin mozaicul filoxeniei din Nava Sfintei Maria Maggiore din Roma.

1. Filoxenia lui Avraam la Sfânta Sofia din Ohrida (sec. al XI-lea): îngerul central este cu totul deosebit de ceilalți doi și numai el singur poartă nimbul cu cruce²⁸;

2. Pe o ușă de bronz din 1337, odinioară la Alexandrovca, aproape de Novgorod (astăzi la Moscova), aceeași particularitate distinsă pe îngerul de la mijloc: nimbul cu cruce nu este pus decât numai lui²⁹;

3. Vestitul Teofan Grecul, dascălul lui Rubliov, într-o frescă care se află în Biserica „Schimbarea la Lață” din Novgorod (1378), fără a atribui un nimb cu cruce îngerului din mijloc, îi dă o astfel de poziție centrală în compoziție că nu putem să ne îndoim de dependența sa față de aceeași tradiție³⁰, care se găsește mereu încă după Rubliov, de exemplu într-o icoană din secolul al XV-lea, recent reprodusă de Lazarev³¹.

Ne aflăm deci în fața unei tradiții bine stabilite în secolul al XIV-lea: teofaniile Vechiului Testament sunt interpretate ca apariții ale Logosului sub chipul unui înger. Deci este cu totul natural că s-a adoptat aceeași iconografie pentru ilustrarea cărților care se referă la înțelepciune, a cărui personaj principal, „Sofia”, a fost considerată, și ea de asemenea, ca o înfățișare a lui Hristos.

²⁷ După Sfântul Iustin, numai doi îngeri „erau cu adevărat îngeri”, al treilea era Dumnezeu – *Dialog cu iudeul Trifon*, 57, 2, în PG 6, col. 605 BC. Origen este tot la fel de clar: „la Avraam, cu cei doi îngeri, sosește Domnul, [...] el se întâlnește cu trei, dar el nu se închină decât la unul” – *Omilie asupra Genezei*, **Bachrens** (ed.), Leipzig, 1920, p. 51 [trad. Victoire Doutreleau, în coll. *Sources chrétiennes*, 7, Paris, 1943, pp. 126-128]. Această interpretare este curentă în secolul al IV-lea, întrucât se găsește sub pana lui Constantin în scrisoarea pe care el o adresează episcopilor Palestinei, poruncindu-le de a zidi o biserică la Mamvri - **Eusebiu**, *De vita Constantini*, III, 52, în PG 20, col. 1116 B.

²⁸ **G. Millet**, *La peinture du Moyen Âge en Yougoslavie*, fase. 1, Paris, 1954, pl. 2, 4, 3, 2.

²⁹ **V. Lazarev**, *Arta Novgorodului*, Moscova, 1947, pl. 43 a.

³⁰ **V. Lazarev**, în *Vizantijskij vremennik*, VII (1955).

³¹ **V. Lazarev**, *Arta Novgorodului*, pl. 94.

III. Îngerul-înțelepciune

Tradiția iconografică a îngerului-înțelepciune este destul de săracă înainte de secolul al XIII-lea. Spre aducere aminte cităm mai întâi numeroasele personificări ale înțelepciunii pe care artiștii Evului Mediu le-au împrumutat din Antichitate și din care avem un bun exemplu în Psaltire (Paris, gr. 139): o înfățișare a lui David este acolo încadrată de două chipuri feminine simbolizând înțelepciunea și Profeția. Astfel de personificări care au cunoscut o mare dezvoltare în Apus³², n-au putut totuși avea decât un rol secundar în inspirația artiștilor din vremea Paleologilor.

Mai interesantă este pentru noi reprezentarea, atribuită secolului al VI-lea, care se află în catacomba de la Karmuz, aproape de Alexandria: un chip, înaripat și cu nimb, este acolo indicat prin inscripția Σοφία IC XC³³. Poate să fie vorba de o rămășiță a unei iconografii asemănătoare cu cea din secolul al XIII-lea.

Kondakov a crezut să vădească o reprezentare de felul acesta într-un manuscris al Sf. Ioan Scărarul, datând din secolul al XII-lea și aflându-se în Mănăstirea „Sfânta Ecaterina” de pe Sinai³⁴. Se vede acolo de fapt un înger, sezând în față și înconjurat de o aureolă ovală; el este încadrat de alți doi îngeri și dominat de un bust al lui Hristos coborând mâinile, ca pentru a indica propria sa manifestare. Kondakov, prin analogie cu icoanele rusești de același tip, a identificat îngerul central ca fiind înțelepciunea. În realitate inscripțiile indică că este vorba de trei virtuți cardinale: îngerul central reprezintă Dragostea și este încadrat de Credință și de Nădejde. Nu este mai puțin adevărat că această miniatură prezintă pentru noi un interes deosebit, tocmai pentru că nu este vorba de înțelepciune. Ea ne dovedește că manifestări ale harului dumnezeiesc erau reprezentate sub chipul unor îngeri, cu bustul lui Hristos, pentru a arăta că numai prin Logosul întrupat aceste manifestări ajung la oameni³⁵. Este vorba de o iconografie convențională a darurilor Duhului care se găsește în reprezentările îngerului-înțelepciune și mai ales în ale celor „șapte duhuri” care corespund celor șapte coloane ale templului,

³² M. Th. D'Alverny, *La Sagesse et ses sept filies*, în *Melanges F. Grat.*, vol. I, Paris, 1946, pp. 245-278.

³³ *Dict, d'arch. chr. et de lit.*, I (1924), col. 1133.

³⁴ *Călătorie la Sinai*, Odessa, 1882, p. 154.

³⁵ A. Grabar, „Iconographie de la Sagesse divine et de la Vierge”, în *Cahiers Archéologiques*, VIII (1956), p. 255, fig. 2.

cum am văzut-o la Mănăstirea Markov de lângă Skoplije și cum o vom vedea încă în icoanele rusești.

În secolele XII-XIV, pictorii prind un gust deosebit pentru reprezentările de concepte biblice pe care tradiția creștină le consideră ca simboluri sau „tipuri” ale realităților din Noul Testament. Simbolurile Maicii Domnului sunt frecvente în chip deosebit (rugul arzând, toiagul lui Aaron, tabernacolul), și uneori ilustrații scoase din Legea Veche închipuie pe Însuși Hristos. În acest context de iconografie simbolică un loc important este rezervat îngerului-înțelepciune, figură mai tainică și mai specific simbolică decât un chip al lui Hristos istoric. Menționăm în trecere că tot acest simbolism era principial contrar regulii stabilite la sinodul Trulan (*cari. 82*) care interzisese de a reprezenta pe Hristos sub chipul unui miel, pentru că după întrupare creștinii nu mai aveau nevoie de simboluri și de „umbre”, realitatea însăși fiindu-le lor apărută. Argumentul este în mod vădit valabil în cazul unei reprezentări ca îngerul-înțelepciune. Sub Paleologi, în cadrul Renașterii umaniste, s-a regăsit totuși gustul simbolului pentru a reprezenta realitățile religioase: se poate, de fapt, arăta cu texte că umaniștii bizantini ai epocii, insistând asupra imposibilității de cunoaștere și de pătrundere a lui Dumnezeu, pe de o parte, și, pe de altă parte, asupra posibilităților proprii și autonome ale minții umane pentru a cunoaște tot ceea ce nu este Dumnezeu, nu vedeau altă punte între uman și divin decât simbolul³⁶.

Chiar dacă pictorii au avut sau nu conștiința de a aplica la arta lor principiile unei filosofii nominaliste, ei au răspuns totuși din belșug gustului epocii. Iconografia îngerului-înțelepciune face parte dintr-o ilustrare simbolică din *Pildele lui Solomon* (9). Un prim exemplu se află la „Sfântul Clement” din Ohrida (1295). O frescă ce reprezintă acolo înțelepciunea șezând pe un tron și indicând cu mâna o masă; pe masă sunt puse o carte deschisă la textul din *Pildele lui Solomon* (9, 5), două cupe și un vas cu pâini. De altă parte a mesei, trei personaje feminine execută sfaturile înțelepciunii: una se pregătește să împartă pâinile puse pe masă, alta ține o cupă cu vin, a treia în sfârșit pare a ține o pâine. În planul al doilea, se vede un templu cu șapte coloane, care are pe fronton un bust minuscul al Fecioarei, destinat a explica semnificația: Fecioara este adevăratul templu în care Fiul lui Dumnezeu a venit să locuiască.

³⁶ „Noi avem o dogmă bisericească general recunoscută: nimeni nu poate niciodată să vadă pe Dumnezeu, decât prin intermediul simboalelor și figurilor trupești” – **Nichifor Gregoras**, *Historia*, XXXIII, 2, în PG 149, col. 357 AB. Sf. Grigorie Palama și ucenicii săi reacționează împotriva acestei idei și insistă asupra realității cunoașterii lui Dumnezeu, accesibilă în Hristos.

Menționăm că înțelepciunea poartă un nimb cu cruce. Deci este vorba de Hristos, cu atât mai mult că textul *Pildelor lui Solomon* este interpretat în sens euharistic³⁷.

O astfel de interpretare poate mai puțin clară se poate face despre fresca care reprezintă înțelepciunea la Gracianița (1321)³⁸. Îngerul stă aici frontal; în urma lui, o construcție foarte decorativă reprezintă templul cu șapte coloane; două cântărețe cu chimvale încadrează figura centrală. Deasupra templului se poate citi o inscripție slavonă: „înțelepciunea și-a zidit locaș”. Este evident că artistul a vrut să ilustreze primul verset din *Pildele lui Solomon* (9, 1), fără a insista asupra asociațiilor euharistice din versetele următoare. Nimbul îngerului nu poartă aici cruce. Înțelepciunea de la Gracianița vestește astfel pozițiile ulterioare rusești.

La Decani (1348), aflăm un ciclu consacrat în întregime înțelepciunii: patru imagini decorează o boltă a traveului apusean al bisericii. Iată descrierea sumară a acestei scene³⁹:

1. Îngerul-înțelepciune stă pe un tron în fața unei mese de marmură unde, ca la Ohrida, se vede o cupă și pâine. În spatele îngerului se distinge o construcție cu șapte coloane și deasupra o inscripție slavonă: „înțelepciunea și-a zidit casă și a ridicat șapte coloane” (*Pildele lui Solomon* 9,1).

2. Mai la dreapta, compoziția următoare reprezintă doi slujitori care sunt niște îngeri, ceea ce este mai conform cu textul grecesc al *Pildele lui Solomon*, ei poartă: unul pâine, altul o cupă; la dreapta și la stânga, două mici clădiri decorative îi încadrează. Sus, se citește în slavonă, textul din *Pildele lui Solomon* (9, 3-4), dar într-o formă cu atât mai mult curioasă cu cât imaginea însăși este conformă textului grecesc: „și ea trimise fecioarele sale, să poftască a bea cupa, zicând: cel care este neînțelept să se întoarcă spre mine”. Avem deci la Decani textul care a inspirat pe pictorul de la Ohrida și de la Gracianița pentru a reprezenta pe „slujitorii” înțelepciunii sub aspectul de înfățișări feminine.

3. Mai departe, în partea opusă reprezentării centrale a îngerului-înțelepciune se distinge, în centru, o masă care are deasupra un baldachin; la stânga, un înger întinde mâinile către trei personaje care se găsesc la dreapta mesei. Deasupra acestei scene se citește: „Veniți, mâncați pâinea mea” (*Pildele lui Solomon* 9, 5). În planul din spate se ridică o clădire decorativă.

³⁷ V.R. Petkovitch, *Pictura sârbă în Evul Mediu*, vol. I, Belgrad, 1930, pl. 240.

³⁸ V.R. Petkovitch, *Pictura sârbă în Evul Mediu*, pl. 53 a.

³⁹ V.R. Petkovitch, *Decani*, vol. II, Belgrad, 1941, pl. CCLXVI.

4. În sfârșit o ultimă scenă arată un înger oferind o cupă la cinci personaje care amintesc exact pe apostolii unei Euharistii. Poartă inscripția: „Beți vinul meu pe care l-am pregătit pentru voi” (*Pildele lui Solomon* 9, 5). Ca și mai sus, se vede în ultimul plan o clădire. Astfel, la Decani, deși îngerul-înțelepciune nu poartă nimb cu cruce, artistul a vrut în chip sigur să vadă în ospățul înțelepciunii un simbol al Euharistiei instituite de Cuvântul întrupat⁴⁰. Frescele Serbiei pe care acum le-am descris intră în chip indiscutabil în cadrul artei bizantine din această epoca. O rezervă trebuie totuși făcută, inspirată de amănuntul iconografic pe care l-am amintit în trecere: la Ohrida și la Gracianița, artistul, chiar dacă el era grec, n-a ilustrat textul grec al Septuagintei, ci o versiune slavă făcută după Vulgata latină. Vulgata, de altfel în conformitate cu textul evreiesc masoretic, vorbește de fapt de „slujitoare” („ancillas suas”). La Decani este reprodusă această versiune, deși artistul s-a depărtat de ea pentru a fi în conformitate cu textul bizantin tradițional. Din cauza aceasta trebuie să se afirme că este o influență apuseană asupra frescelor? Nu se pare. O contribuție deosebită a mediului local, unde textul Vulgatei se folosea în chip curent este totuși probabilă în ce privește iconografia, întinderea acestei contribuții n-ar fi determinată decât în funcție de prototipuri curat grecești. Acestea din urmă din nefericire ne lipsesc. Interesul pe care literatura bizantină îl acordă în secolul al XIV-lea temei înțelepciunii, și mai ales textului din *Pildele lui Solomon* (9), ne face să ne gândim că asemenea prototipuri au trebuit să existe cu atât mai mult cu cât ilustrații cu privire la *Pildele lui Solomon* (9) apar în mai multe țări care erau atunci sub influența Constantinopolului și trebuie să aibă o origină comună. Ele se regăsesc începând de la Mănăstirea Hilandar, din Muntele Athos⁴¹, până la Zarzma, în Georgia⁴².

În Rusia, ele existau la Volotovo, aproape de Novgorod, pictate de artiști bizantini⁴³. Două icoane din părțile Novgorodului, datând din secolul al XV-lea, arată pe de altă parte dezvoltările simbolice care îmbogățesc tema

⁴⁰ Părintele A.M. Amann a menționat aceste fresce și a subliniat caracterul lor hristologic – A. M. Amann, „Darstellung und Deutung der Sophia im Varpetrinischen Russland”, în *Orient. Chr. Per.*, IV (1938), 1-2, pp. 120-156.

⁴¹ G. Millet, *Monuments de l’Athos*, Paris, 1927, pl. 79 (imagiune pictată pe la 1300, dar complet refăcută în 1804).

⁴² V. Lazarev, *Histoire de la peinture byzantine*, 2 vol., Moscova, 1947.

⁴³ Biserica de la Volotovo a fost distrusă în timpul ultimului război. N-am avut la dispoziția noastră decât o veche fotografie, aparținând lui Andrei Grabar, de ajuns de clară pentru a deosebi elementele principale ale compoziției (înțelepciune-înger șezând în fața unei mese, îngeri-slujitori).

înțelepciunii în Rusia de Nord. Una dintre ele este cunoscută de mult timp⁴⁴. Este vorba de o icoană sculptată în lemn, lucrată în partea locului; la compoziția euharistică tradițională și îngerul-înțelepciune în centru, vin să se adauge, ca la Mănăstirea Marcov, personajul Solomon, autor al *Pildelor*, șapte meda-lioane cu chipuri de îngeri reprezentând cele șapte daruri ale Duhului Sfânt (cf. Agapi de la Sinai) și, în sfârșit, în alt medalion, Fecioara și pruncul. Această Fecioară-Maică în medalion este un fel de interpretare figurată a ansamblului: înțelepciunea zidind un templu este un simbol al întrupării Cuvântului.

Regăsim aceleași elemente în alt exemplar din părțile Novgorodului din secolul al XV-lea, care astăzi aparține Galeriei Tretiakov din Moscova⁴⁵: este o icoană pictată care ar fi putut să servească de model icoanei sculptate și care își are obârșia în același prototip. Însuși pictorul ne-a indicat textele care l-au inspirat în compoziția sa, scriindu-le pe sulurile personajelor reprezentate. El arată pe Solomon anunțând în chip solemn, din înălțimea unui amvon, versetele *Pildelor* înscrise pe sulul care-l ține în mâna sa („înțelepciunea și-a zidit casă și a ridicat șapte coloane”), în timp ce, în partea dreaptă, se vede un călugăr cu camilafcă albă, împodobită cu o cruce - semn distinctiv al călugărilor sirieni în iconografia bizantină și rusă -, care ține și el un sul. Pe el se poate citi în traducere slavă primele cuvinte ale canonului din Sfânta și Marea Joi despre înțelepciune: „înțelepciunea lui Dumnezeu, cauza tuturor lucrurilor și făcătoare de viață a zidit casa sa scoțând-o dintr-o Maica Preacurată”. Călugărul care ține sulul nu este deci Sf. Ioan Damaschin, cum l-a descris M. Mneva și H. Kjellin, ci Sf. Cozma de Maiuma, contemporanul său, autor al canonului. Iconografia acestei piese, de la care avem astfel o cheie sigură, este deosebit de interesantă pentru noi în măsura în care ea stabilește în chip clar o legătură între reprezentările bizantine ale înțelepciunii și icoanele rusești, mai ales „înțelepciunea” zisă de Novgorod. Menționăm mai întâi că aici este vorba, în chip cu totul evident, de o închipuire simbolică a întrupării Cuvântului și de consecințele sale. Se vede, de fapt, după Sfântul Cosma, și ilustrând direct

⁴⁴ *Mélanges d'archéologie, d'histoire et de littérature*, Paris, 1847-1849, p. 127, XXV; **A. Uvarov**, *Culegere de mici lucrări*, vol. I, Moscova, 1910, pp. 141-151.

⁴⁵ **N. Mneva**, *Istoria artei ruse*, Moscova, 1955, pp. 588-589; **H. Kjellin**, *Ryska Ikoner*, Stockholm, 1956, pp. 261-262, fig. 147-148 (atribuire secolului al XV-lea). Icoana era descrisă odinioară de **G.D. Filimonov**, în *Vedenie drevne russkago iskusstva pri Mosk. Musse*, 1874, nr. 4-5, p. 36. Mulțumim lui H. Kjellin pentru fotografiile originale ale acestei icoane. A. Grabar ne roagă de a uni la această notă expresia mulțumirilor sale lui Mihail Alpatov, care la cererea sa, a citit inscripția pe care o ține un călugăr, inscripție ce ne-a permis o interpretare definitivă a acestei icoane.

textul scris pe sulul său, o Fecioară în medalion ținând Pruncul și înconjurată de heruvimi, în timp ce la stânga, într-un medalion mai mare, stă pe tron înțelepciunea înconjurată de o aureolă pe care o formează cele nouă cete îngerești. Personajul înțelepciunii nu poartă aripi și se apropie deci de personificările feminine răspândite în Apus. În mâna sa dreaptă ea ține un lung sceptru și în mâna stângă o cupă, conform cu continuarea canonului euharistie al Sfântului Cosma. Ca și la Decani, slujitorii junghie un animal de jertfă, turnând vinul în cupe și împărțindu-le unui grup de oameni. Sfântul Cosma indică această scenă cu degetul, pentru a arata că parafrazând textul *Pildelor* ilustrat aici, el a vrut să-l interpreteze într-un sens hristologic: înțelepciunea despre care vorbea Solomon este identică cu Cuvântul născut din Fecioara; casa pe care înțelepciunea și-a zidit-o este, după cum se știe, trupul omenesc pe care Fiul lui Dumnezeu l-a împrumutat Mariei, și vinul pe care „Sofia” *Pildelor lui Solomon* l-a pregătit este exact sângele euharistie al lui Hristos.

În registrul superior, pictorul a dezvoltat simbolismul celor șapte coloane. El l-a aplicat Bisericii - trupul lui Hristos - reprezentată sub forma unui templu cu șapte stâlpi, având în partea de sus șapte medalioane cu figuri de îngeri: cele șapte daruri ale Duhului sălășluiesc deasupra Bisericii datorită întrupării Cuvântului. Mai mult, se află aici un motiv pe care bizantinii nu pare să-l fi aplicat iconografiei înțelepciunii: pe stâlpii templului sunt înșiruite reprezentările celor șapte sinoade ecumenice. Iconografia a voit astfel să vadă în cele șapte coloane ale templului înțelepciunii un simbol al celor șapte sinoade ecumenice și a dat textului biblic mai multe sensuri deosebite care toate se unesc într-o interpretare hristologică bazată pe *Canonul* Sfântului Cosma.

Alături de aceste reprezentări ale înțelepciunii, adică foarte apropiate de modelele lor bizantine sau sârbe, se vede că apare în regiunea Novgorodului o înfățișare a „Sofiei” care nu mai este o ilustrare directă a textului *Pildelor lui Solomon*, ci o icoană simbolică a persoanei Logosului, sub trăsăturile înțelepciunii întrupate, destul de asemănătoare figurii Agapi, așa cum am aflat-o în miniatura de la Sinai. Se distinge acolo înțelepciunea-înger șezând în față pe un tron, îmbrăcată cu veșminte împărătești, ținând un sceptru și un sul. Această figură centrală este încadrată de Fecioara ținând Pruncul și de Sf. Ioan Botezătorul: deci este vorba de un fel de „Dei-sis”. Deasupra, într-o „frântură” de cer, un bust al lui Hristos, lăsând mâinile în jos spre simbolul Său sau manifestarea Sa - îngerul-înțelepciune. Mai sus, o etimasia și îngeri. Oricare ar fi trăsăturile particulare ale acestei compoziții, este vădit că ea aparține aceleiași tradiții ca și icoana din galeria Tretiakov și reprezintă întruparea Cuvântului;

aici, Fiul lui Dumnezeu este reprezentat de trei ori: în cer, în existența Sa veșnică, prunc în brațele Fecioarei și în manifestarea Sa ca înțelepciune divină, ca urmare a întrupării. Iconografia acestei „înțelepciuni de Novgorod” urmează pe cea care am aflat-o în *Paris. syr. 34.1*: persoana Cuvântului este reprezentată în diversele sale manifestări, care toate se întâlnesc în realitatea întrupării.

În Rusia, interpretării textului veterotestamentar despre înțelepciune în legătură cu întruparea i s-a dat o altă explicație. În secolul al XV-lea, arhiepiscopul Ghenadie al Novgorodului, stabilind o „sărbătoare hram” la Catedrala „Sfânta Sofia”, a ales sărbătoarea cea mai mare a Maicii Domnului, *Adormirea* (15 august). Această reformă a fost desigur inspirată de ideea generală și tradițională a cărei urmare este că Fecioara Maria și Biserica sunt amândouă temple ale înțelepciunii; noi am văzut de fapt că textul *Pildele lui Solomon* (9), în ritul bizantin, servește ca lectură vetero-testamentară la slujba de sfințire a unei biserici, precum și la sărbătorile Maicii Domnului. Informația noastră despre reforma lui Ghenadie provine dintr-un autor din secolul al XVI-lea, Zenovie de Otna, care o consideră ca pe o inovație primejdioasă pentru că ea riscă de a duce pe credincioși să identifice înțelepciunea cu însăși persoana Fecioarei: după Zenovie, în bisericile închinat înțelepciunii, la Constantinopol, la Kiev, la Novgorod, se sărbătoreau cu o egală solemnitate toate sărbătorile care celebrează „iconomia Cuvântului”, fără a favoriza în chip deosebit sărbătorile Maicii Domnului⁴⁶.

Această atitudine rezervată a lui Zenovie se explică prin noile interpretări ale tradiției despre înțelepciune apărute în Rusia în secolul al XVI-lea. Studiul despre aceste dezvoltări ulterioare nu intră în cadrul subiectului nostru pentru că ele se depărtează în chip evident de tradiția bizantină⁴⁷.

⁴⁶ Textul lui Zenovie, intitulat *Ce este Sofia, înțelepciune divină?*, pare direct inspirat de *Întrebare-răspuns* a lui Anastasie Sinaitul. El a fost publicat de **S.D. Filimonov**, „Schită despre iconografia creștină rusă, Sofia înțelepciune divină”, în *Vestnik obščestva drevne-russkago iskusstva pri Moskovskom Musse*, vol. 1, part. 2, Moscova, 1876, pp. 1-5. Dând data exactă a instituirii, la Sfânta Sofia din Novgorod, a unei sărbătoriri a „Maicii Domnului” cu hram, Zenovie face posibil a da la o parte ipotezele după care aceste slujbe de sfințire au obârșia în însăși întemeierea bisericilor ruse închinat înțelepciunii - Critica acestor ipoteze la **A. Grabar**, în *Cahiers archéologiques*, VIII, pp. 258-261. În ceea ce privește „Sfânta Sofia” din Kiev, Zenovie tăgăduiește formal existența unei sărbători hram. Cea de la 8 septembrie (Nașterea Fecioarei), care există astăzi, i-a fost deci stabilită mai târziu, în secolul al XVII-lea sau al XVIII-lea.

⁴⁷ **G. Florovsky**, „Venerarea Sofiei”, în *Travaux du I-er Congrès des Organisations académiques russes*, Sofia, 1938, p. 488 și urm. Publicația cea mai recentă care tratează despre această dezvoltare este cea a lui **Th. Spasky** care a editat și comentat, în *Irenikon*, XXX (1957), 2, pp. 164-188, traducerea franceză a unei slujbe liturgice a înțelepciunii, datând din secolul al XVII-lea.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

AMANN A.M., „Slawiche Christus-Engel Darstellungen”, în *Or. Christ. Periodica*, VI (1940), 3-4.

BACHRENS, *Omilie asupra Genezei*, Leipzig, 1920.

BARBEL Joseph, *Christos-Angelos*, Bonn, 1941.

CANDAL M., *Dialog cu Gregoras*, în coll. *Orientalia Christiana periodica*, XIV (1950).

CLEMENT ALEXANDRINUL, *Stromate*, STÄHLIN O., 1,17, Leipzig, 1906.

D'ALVERNY M. Th., *La Sagesse et ses sept filies*, în *Melanges F. Grat.*, vol. I, Paris, 1946.

DANIÉLOU J., „Trinité et angéologie dans la théologie judéo-chrétienne”, în *Recherches de sciences religieuses*, XLV (1957).

EFTIMIE ZIGABENUL, *Panoplia dogmatică*, în PG 130, col. 1301 C.

EUSEBIU, *De vita Constini*, III, 52, în PG 20.

FILIMONOV, G.D., în *Vedenie drevne russkago iskusstva pri Mosk. Musse*, 1874, nr. 4-5.

GRABAR A., *L'iconoclasm byzantin. Dossier archéologique*, Paris, 1957.

GREGORAS Nichifor, *Historia*, XXXIII, 2, în PG 149, col. 357 AB.

HIPPOLYTUS, WERKE I., ACHELIS H., *Zweite Hälfte*, Leipzig, 1897.

IGNATIE TEOFORUL, SFÂNTUL, *Către smirneni*, II, în PG 5, col. 841 B.

IVANOV J., *Cărți și legende bogomilice* (în bulgară), Sofia, 1925.

KJELLIN H., *Ryska Ikoner*, Stockholm, 1956.

KNIAZEFF A., „Mariologie biblique et liturgie byzantine”, în *Irenikon*, XXVIII (1955).

KRETSCHMAR G., *Studieri zur frühchristlichen Trinitats-theologie*, Tübingen, 1956.

LAZAREV V., *Arta Novgorodului*, Moscova, 1947.

IDEM., *Histoire de la peinture byzantine*, 2 vol., Moscova, 1947.

LEBERTON J., *Histoire du dogme de la Trinité des origines au concile de Nicée II*.

MILLET G., *La peinture du Moyen Âge en Yougoslavie*, fase. 1, Paris, 1954.

IDEM., *Monuments de l'Athos*, Paris, 1927.

MNEVA N., *Istoria artei ruse*, Moscova, 1955.

PETCOVITCH V., *Mănăstirea Studenica*, Belgrad, 1924.

IDEM, *Decani*, vol. II, Belgrad, 1941.

IDEM, *Pictura sârbă în Evul Mediu*, vol. I, Belgrad, 1930.

RADOJICI C., „Frescele Mănăstirii Markov și viața Sfântului Vasilie cel Nou” (în sârbă), în *Zbornic radova Srbsk. Akad. N.*, XLIX (1957).

UVAROV A., *Culegere de mici lucrări*, vol. I, Moscova, 1910.

Călătorie la Sinai, Odessa, 1882.

Constituțiile Apostolice, V, 20, în PG 1, col. 897 BC.

Contra arienilor, II, 44-45, în PG 26, col. 241 BC.

Despre ierarhia cerească, IV, 4, în PG 3, col. 181 D.

Dialog cu iudeul Trifon, 57, 2, în PG 6.

Material preluat din

Învățătura despre sfintele icoane reflectată în teologia ortodoxă românească. Studii și articole, vol. III, București, Ed. Basilica, 2017.

Icoana, chipul unei lumi transfigurate

- Rostul și înțelesul duhovnicesc al icoanei -

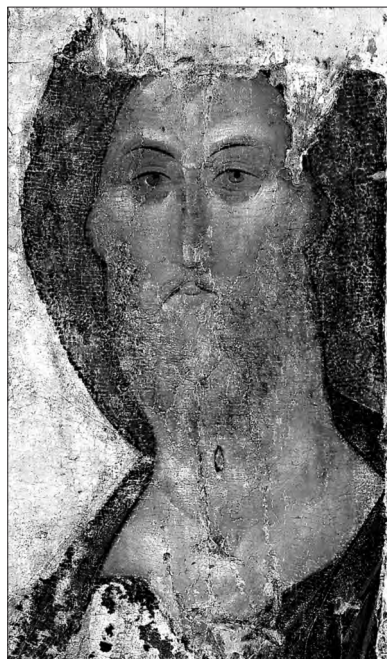
Jean-Claude Larchet

Dacă icoana este o formă de artă, atunci ea nu este o artă obșnuită, oricare ar fi ea, ci o artă sacră, atât în ceea ce privește rostul ei, cât și modul de realizare. **Icoana are rostul de a fi cinstită de către credincioși în cadrul liturgic al bisericii sau în cadrul privat al căminului, „biserica de acasă”, cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur.**

Cinstirea ei se arată prin semne exterioare: înaintea icoanei creștinii ortodocși fac metanii mici sau mari (înclinări și prosternări); o sărută cu mult respect și iubire, făcând semnul Crucii; aprind lumanări și, firește, se roagă; adesea o poartă în procesiuni.

Icoana poate conține elemente de peisaj, de interior sau arhitecturale, dar are întotdeauna în centru una sau mai multe persoane: **Hristos sau Maica Domnului sau sfinți**, singuri ori însoțiți de alte persoane, reprezentați fie dincolo de timp, fie într-un moment precis al vieții sau lucrării lor pământești.

După cum a stabilit Sinodul VII Ecumenic de la Niceea (787), **contra iconoclaștilor** care-i acuzau de idolatrie pe cei care cinsteau icoanele, acestea nu sunt obiect de adorare (care se cuvine doar lui Dumnezeu), **ci de cinstire îndreptată nu către reprezentarea propriu-zisă, realizată cu ajutorul lemnului, formelor și culorilor, ci către „prototip”, către persoana reprezentată.**

Icoana este sprijinitoarea rugăciunii, ajutând sufletul să dobândească, prin imitarea sfântului înfățișat în ea, buna și cuvenita așezare duhovnicească, încât să se poată astfel aduna din risipirea în cele de rând și înalță la cele de sus. Dar ea este mai mult decât atât. Forma ei deosebită i se face creștinului cale duhovnicească de unire cu sfântul înfățișat în ea și de primire a harului pe care acesta îl poartă. Icoana e atât de îmbibată de harul acesta, încât adesea se petrec semne minunate: în lumea ortodoxă multe icoane sunt izvorâtoare de mir, vădire a „*bunei miresme a lui Hristos*” (II Cor. 2, 15) și a sfinților Săi, și prin atingerea lor se săvârșesc tot felul de minuni.

Icoana este întotdeauna înconjurată de o ramă, care este parte din icoană, fie pictată, fie ca o mulură. E asemenea cadrului unei uși sau al unei ferestre, care leagă lumea aceasta de lumea cealaltă, a Împărăției lui Dumnezeu, și le deschide una către alta, ca să-și vorbească și să se cunoască. Pe de o parte, icoana îl petrece pe om duhovnicește în cealaltă lume în chip simțit – având, așadar, părtaș și trupul; **pe de altă parte, prin ea ni se arată, vin la noi și ne cercetează duhovnicește în această lume, Mântuitorul, Maica Sa și sfinții.** Cel ce privește la icoană e la rândul său privit de sfântul din ea, e sorbit într-o altă dimensiune. **Prin icoană Împărăția lui Dumnezeu este într-un anume fel de pe acum aici, iar noi suntem într-un anume fel de pe acum acolo, aproape de Dumnezeu și de sfinții Săi, primind pregustarea celor ce vor să fie.**

Chiar dacă icoana este, înainte de toate, un portret, centrat pe ceea ce are persoana mai caracteristic, adică pe chip, ea nu este totuși un portret obișnuit. **Icoana nu înfățișează persoanele în realitatea lor pur omenească, pământească, trupească, ci în realitatea lor divino-umană, adică în starea în care firea omenească a fost transfigurată prin harul dumnezeiesc și în care persoana, rămânând ce este după fire, s-a înălțat la viața cea mai presus de fire.** Icoana lui Hristos nu înfățișează nici firea Sa omenească, nici dumnezeiasca Lui fire, ci Persoana Sa, în care natura omenească și cea dumnezeiască s-au unit în chip neamestecat și nedespărțit. Icoanele Maicii Domnului și ale sfinților înfățișează persoane în care firea omenească este unită cu energiile dumnezeiești, patrunsă și transfigurată de ele; **icoanele ni le arată în starea în care au devenit „părtași dumnezeieștii fir”** (II Ptr. 1, 4) sau „*dumnezei prin har*”, după făgăduință dumnezeiască (cf. Ps. 81, 6; In. 10, 34) și după mărturia Parinților.

Chipul și trupul sfinților din icoane nu poartă, așadar, nici urmă de semn al firii celei căzute, în care să se vadă păcat și patimi, simțire supusă desfătării,

nici un semn de stricăciune, nimic din povara și îngroșarea trupului de lut; dimpotrivă, **sunt înzestrate cu însușiri care arată transfigurarea săvârșită în ele de energiile dumnezeiești și de prezența harului**; prefigurează trupurile slăvite ale dreptilor la învierea cea de obște (Filip. 3, 21; I Cor. 15, 44). Trăsăturile feței și îndeosebi privirea vădesc înstrăinarea lor de lumea aceasta, pacea cerească sălășluită în ei, înfrânarea, fecioria, curăția, smerenia și dragostea lor. **Nu-i vedem zâmbind, căci bucuria lor e toată înăuntru; pe chipul lor se vede mai întâi de toate smerenia, căința, luarea-aminte la Dumnezeu și mila de oameni.** Statura hieratică îi arată viind în afara timpului acestei lumi, în veșnicie. **Lumina dumnezeiască necreată, nematerială și nesticăcioasă în care sunt scăldați este reprezentată în mod simbolic de fundalul poleit cu aur, materie strălucitoare și nesticăcioasă.** Lumina care îi învăluie și care iradiază din ei – închiptă prin linii delicate și albe (așa-numitele „lumini”) trasate în mod armonios pe chipul lor – se revarsă peste veșmântul lor și peste toate ființele din preajmă. **Această lumină izvorăște dinlăuntrul lor și strălucește peste tot la fel; de aceea, nu vom afla în icoane umbre sau tehnici de clar-obscur sau vreo sursă exterioară de lumină.**

Icoana arată și statornicește cu mijloacele de expresie care-i sunt proprii, de natură simbolică, transfigurarea celor înfățișați; firea omenească se face transparentă pentru har și se arată preschimbată de har. De aceea, se cuvine ca iconarul să pună drept bun început al lucrului său icoana Schimbării la Față, prototip și temei al oricărei icoane.

În icoană, tot ce este în jurul persoanei sfințite și îndumnezeite este scăldat și preschimbat de harul care izvorăște din ea, și înălțat la starea în care nu mai lucrează legile firii căzute. Aceasta este rațiunea – iar nu presupusa naivitate a pictorului – pentru care plantele și animalele sunt înfățișate într-un mod care pare străin de firea lor obișnuită; de aici, ciudata arhitectură a clădirilor; de aici, aspectul plutitor al veșmintelor și obiectelor, care nu se mai supun legii gravitației. **Perspectiva însăși, inversată, simbolizează răsturnarea valorilor acestei lumi, săvârșită de Evanghelie, și o nouă vedere pe care o dă viețuirea creștină.**

Iconarul

Chiar dacă icoana poate să exprime capacitățile artistice, talentul și chiar geniul celui care a realizat-o, iconarul nu este un artist. **Artistul, pornind**

de la o inspirație ce izvorăște din *străfundurile inconștientului său*, creează lucrări originale, care sunt *expresia individualității sale* și o pun în valoare pe plan social. Iconarul este un *slujitor al Bisericii*, care nu are alt scop decât acela de a *exprima cu adevăr și frumusețe credința Bisericii*.

Icoana înfățișează în forme și culori adevărurile pe care Sfânta Scriptură, sinoadele, scrierile Sfinților Părinți și Viețile Sfinților le exprimă în cuvinte. Rostul icoanei e teofanic – de revelare a dumnezeiescului -, **dar și catehetic; iconarul are, așadar, o mare răspundere față de Adevărul pe care-l împărtășește și față de cei care se vor împărtași de el. Individualitatea sa – eul său – trebuie să pălească în fața adevărului pe care-l exprimă, fie că este o scenă din viața lui Hristos, fie că este vorba de o persoană îndumnezeită, de un sfânt.** Însușirile de căpetenie ale unui iconar se cuvine să fie **supunerea (față de Biserică) și smerenia (față de Dumnezeu, de Maica Domnului și de sfinți);** el trebuie să aibă **duhul și inima curate și să-i iubească pe cei pe care-i zugrăvește.** Pentru aceasta, iconarul trebuie să se facă **părtaș la viața Bisericii și să viețuiască potrivit poruncilor dumnezeiești.** Munca iconarului este strâns legată de **rânduiala vieții liturgice și de asceza personală neconținută.** Mai înainte de a-și începe lucrul său, iconarul trebuie să **postască, să se spovedească și să se împărtășească, iar lucrul să și-l săvârșească în tăcere și rugăciune.**

Supunerea față de canonul iconografic impune ca iconarul să nu se lase purtat de voia sa, de imaginația și fantezia sa creatoare; el trebuie să-i zugrăvească pe Hristos, pe Maica Domnului, pe sfinți și scenele din viața lor așa cum le știm din Evanghelie, din Viețile Sfinților și din Sfânta Tradiție, perpetuată în chip viu în Biserică. Însă odată respectate aceste principii, iconarul are parte de o adevărată libertate în reprezentarea temelor, iar personalitatea sa, ca și particularitățile culturale ale Bisericii locale din care face parte, se pot exprima pe deplin. De aceea una și aceeași temă iconografică dă naștere unor reprezentări diverse, esența celor reprezentate rămânând intactă. Și întotdeauna îi vom recunoaște pe Hristos, pe Maica Domnului, pe un sfânt sau altul, sau scenele din viața lor, cu toate că au fost zugrăviți în diferite locuri și timpuri, de iconari cu personalitate și talent diferit. Tot așa cum cei patru evangheliști vestesc fiecare în felul său una și aceeași „Evanghelie” și după cum Sfinții Părinți rostesc, prin graiuri și raționamente diferite, aceleași adevăruri de credință, păstrând astfel neștirbită kerygma – tezaurul de credință -, deși o înfățișează într-un chip mereu nou, potrivit personalității și pregătirii lor, ca și contextului cultural în care au viețuit.

Temeiurile spirituale ale reprezentării iconografice a spațiului

Înainte de orice altă observație, este absolut necesar să amintim că **icoana nu este o operă de artă în sensul obișnuit al termenului, ci o operă de artă sacră, care are drept scop esențial înfățișarea Revelației creștine într-un mod cât mai adevărat și punerea în relație a credincioșilor care cinstesc icoana cu conținutul său spiritual.** Ea exprimă prin formă și culoare același adevăr pe care Sfânta Scriptură îl exprimă prin cuvânt, așa cum subliniază **Canonul 3 al Sinodului din 870:**

„După cum prin cuvintele acestei cărți [ale Sfintei Scripturi] cu toții ajungem la mântuire, tot așa, prin icoanele acestea cu culorile lor, cu toții, învățați și neînvățați, dobândim din ele mare folos. Cele rostite prin cuvinte icoana ni le vestește și ni le face vrednice de cinste prin culori”¹.

De aceea, iconografia, departe de a fi o simplă formă de artă cu subiect religios, care să lase artistului o libertate totală de interpretare și exprimare, **îl silește să se conformeze în mod riguros conținutului Revelației**, așa cum îi este dat să-l cunoască și să-l trăiască în Biserică, și să se folosească, pentru a o exprima, de mijloace potrivite cu scopul artei sale. Aceasta înseamnă că **iconografia trebuie să fie conformă cu Revelația nu doar prin subiectul reprezentat, ci și prin felul care îl reprezintă. Este motivul pentru care compoziția icoanei nu poate fi înțeleasă independent de temeiurile ei dogmatice**².

a. Persoana în umanitatea sa îndumnezeită, fundament și centru dogmatic al icoanei

Fundamentală în icoană este dogma creștină a întrupării, adică faptul că cea de-a doua Persoană a Sfintei Treimi, Fiul lui Dumnezeu, S-a întrupat, făcându-Se om deplin și rămânând Dumnezeu deplin, unind în ipostasul Său în chip neamestecat și nedespărțit cele două naturi, cea dumnezeiască și cea umană. În vreme ce în Vechiul Testament Dumnezeu nu Se făcea cunoscut oamenilor decât prin cuvinte și simboluri, fapt care nu permitea reprezentarea Sa, El S-a arătat în Persoana Cuvântului întrupat. După cum scrie Sfântul Ioan Damaschin în *Primul tratat în apărarea icoanelor*³:

¹ Denzinger, *Enchiridion symbolorum*, Paris, Cerf, 1996, nr. 654.

² Un studiu complet și aprofundat se găsește în lucrarea lui L. Uspensky citată mai sus.

³ Cap. 16, PG 94,1245.

„*Odinioară, Dumnezeu cel necorporal și fără de formă nu se zugrăvea deloc. Acum însă faptul că Dumnezeu S-a arătat în trup și a locuit printre oameni, face icoana chipului văzut al lui Dumnezeu*”.

Prototipul oricărei icoane este așadar reprezentarea Persoanei Cuvântului în omenitatea Sa plină de Dumnezeire. Toate celelalte icoane au ca model icoana lui Hristos, așa cum arată Canonul 3 al Sinodului din 870⁴. Într-adevăr, potrivit credinței creștine ortodoxe, în Persoana lui Hristos, Dumnezeu S-a făcut om pentru a desființa despărțirea creată de pacat între om și Dumnezeu, pentru a restaura natura umană și a o face părtașă la natura dumnezeiască, fapt pe care Sfinții Părinți îl exprimă pe scurt prin bine-cunoscuta formulă: „Dumnezeu S-a făcut om pentru ca omul să se facă Dumnezeu”.

Îndată după icoana lui Hristos vine cea a Maicii Domnului (Theotokos), prima faptură omenească îndumnezeită. Urmează icoanele sfinților, în care aceștia sunt reprezentați în starea duhovnicească a firii lor omenești transfigurate și îndumnezeite prin harul dumnezeiesc⁵.

Astfel, **icoana este întotdeauna, în esența ei, reprezentarea unei persoane în umanitatea sa îndumnezeită** (Persoana dumnezeiască în cazul lui Hristos, persoana omenească în cazul Fecioarei și al sfinților). Pe această persoană vrea iconarul s-o facă cunoscută și cinstită de credincioși, cu ea vrea el să-i aducă în comuniune pe credincioși. Așadar, pe ea o pune în centrul compoziției sale; în jurul ei rânduiește și spre ea îndreaptă toate celelalte reprezentări.

De aceea, nu are nici un rost să căutăm în icoană un principiu de compoziție geometrică care să stea la baza structurii sale, de exemplu un punct geometric care să constituie centrul ei. Centrul icoanei nu este geometric, ci dogmatic. Pentru că iconarul nu vrea doar să înfățișeze o persoană, **ci și să ne pună în legătură cu ea**, ar fi tot atât de lipsit de sens să căutăm în icoană un centru geometric pe cât de fără rost ar fi și să căutăm centrul geometric al unei persoane în carne și oase pe care o avem în fața ochilor sau

⁴ Denzinger, *loc. cit.*

⁵ Icoana Sfintei Treimi ocupă un loc aparte. Dintre cele Trei Persoane, numai Persoana Cuvântului poate fi reprezentată, pentru că El este Cel care S-a întrupat. Sfânta Treime ca ceea ce este în sine nu poate fi, așadar, reprezentată. Icoana Sa nu poate fi decât simbolică. Tradiția a reținut ca temei al celei mai bune reprezentări revelarea Ei sub chipul celor trei îngeri care i s-au arătat lui Avraam. Ea permite revelarea faptului că Dumnezeu este în Trei Persoane, de aceeași cinste și putere, desăvârșit una după fire, deosebite însă după ipostas. A se vedea pe acesta temă remarcabilul studiu al lui Grigorie Krug, în *Carnets d'un peintre d'icônes*, Lausanne, Ed. L'Age d'Homme, 1983, pp. 67-85.

al unei trăiri. De altfel, este interesant să observăm că încercările recente de a determina centrul geometric al icoanelor reprezentative nu au dus la nici un rezultat; din ele reiese că nu există vreo constantă în această privință (**ceea ce demonstrează că iconarii nu aplică nicio tehnică prestabilită**), și că acest centru – determinat de altfel după metode variabile, mai mult sau mai puțin arbitrar – nu corespunde niciodată cu un element semnificativ al icoanei, nici cu ceea ce ochiul închinătorului sesizează imediat ca fiind centrul ei dogmatic, aflat adesea destul de departe de centrul ei geometric.

Un lucru sigur este însă acesta: **dacă în icoană persoana constituie întotdeauna un centru, chipul ei este și el un centru al persoanei, spre care converg toate liniile trupului și ale veșmintelor sale. Prin chip se manifestă și se comunică realitatea spirituală a persoanei, și în mod special prin privire** – care constituie la rândul ei un centru, centrul feței.

Aceasta corespunde de altfel experienței de zi cu zi oferite de relațiile interpersonale, dar ea e subliniată în mod deosebit în icoană prin prezența nimbului – însemn al luminii dumnezeiești pe care o răspândește chipul slăvit al lui Hristos și al sfinților Săi -, ca și prin caracterul deosebit de expresiv și plin de semnificații al privirii lor. Însă trebuie să ne ferim de orice descompunere analitică a icoanei; conținutul ei nu constituie subiectul de analiză al minții raționale, ci e menit să fie sesizat de mintea contemplativă și duhovnicească într-o vedere intuitivă și atotcuprinzătoare. Icoana se dăruiește vederii ca un întreg care nu poate fi îmbucătățit, și iconarul o pictează ca pe un ansamblu unitar, ale cărui elemente sunt legate organic între ele. **S-o spunem încă o dată: adevăratul centru al icoanei este stabilit de iconar ca centru spiritual, și nu ca un centru geometric (și cu atât mai puțin ca un punct!), și este menit a fi sesizat de privitor.**

b. Criteriul importanței spirituale

Toate acestea arată că **în icoană persoana ocupă un loc central în raport cu celelalte elemente reprezentate: natură, animale, clădiri, obiecte etc., care, prin urmare, îi sunt subordonate, converg spre ea, sunt ordonate în funcție de ea.**

Dar ce se întâmplă când în icoană sunt înfățișate mai multe personaje? În acest caz, **criteriul este importanța lor spirituală.** Astfel, **în toate icoanele care îl înfățișează pe Hristos, locul central este ocupat în mod firesc de El,** pentru că, deși Se arată om ca toți ceilalți oameni, El este în același timp Dumnezeu și Mântuitorul. Trebuie să spunem de altfel că icoanele Îl reprezintă

de obicei în momentele esențiale ale lucrării Sale răscumpărătoare, săvârșind fapte mântuitoare. **Fecioara ocupă cel de-al doilea loc, ca Maica a lui Dumnezeu**, cea care a născut Cuvântul lui Dumnezeu cu trup, cea dintâi persoană umană îndumnezeită. **Urmează apoi sfinții și îngerii.**

Uneori, în aceeași icoană sunt înfățișate mai multe scene diferite. **Icoana Nașterii lui Hristos**, de exemplu, îl reprezintă de obicei jos, în stânga, pe Dreptul Iosif ispitit de indoială, iar la dreapta îmbăierea Pruncului; în partea de sus, în stânga, sosirea magilor, iar în dreapta, vestirea Nașterii de către îngeri. Pentru că sunt mai puțin importante decât evenimentul principal, Nașterea Domnului, aceste scene au o poziție periferică în icoană și sunt de dimensiuni mai mici, chiar dacă uneori sunt situate în prim-plan.

În schimb, atunci când în icoană sunt înfățișați mai mulți sfinți laolaltă, fără să se pună accent pe vreunul dintre ei, fiecare constituie în sine un centru, ceea ce arată caracterul distinct și unic și valoarea absolută a fiecărei persoane, fără însă ca reprezentarea să-și piardă unitatea și armonia, deoarece toți sunt înfățișați ca împărtășindu-se din același har îndumnezeitor, ca persoane care au dobândit în egală măsură asemănarea cu Dumnezeu și sunt acum părtașe la una și aceeași natură omenească îndumnezeită. De aceea, toți au aceeași dimensiune, indiferent de felul în care sunt poziționați unul față de altul.

Se vede de aici că locul și dimensiunea persoanelor și a scenelor reprezentate se raportează la importanța lor spirituală; ele nu sunt în nici un caz determinate de un criteriu geometric, ca în perspectiva centrală (un alt motiv pentru care aceasta nu este folosită în icoană). Un astfel de criteriu este, după cum am văzut, în mod necesar subiectiv și arbitrar, iar **iconarul, care vrea să fie un martor credincios Tradiției și să reprezinte întocmai (pe cât îi îngăduie puterile) învățătura și practica Bisericii, nu-și poate subordona compoziția unor criterii individuale sau arbitrare și nici unor principii geometrice sau estetice; dimpotrivă, el are datoria de a se conforma unor criterii dogmatice foarte precise.** De altfel, el nu le socotește pe acestea drept constrângeri exterioare, drept reguli rigide, ci o normă interioară care corespunde experienței Adevărului revelat, de care are parte el însuși, ca mădular al Bisericii.

c. Dublul realism al icoanei

Compoziția icoanei în funcție de criteriile dogmatice nu riscă oare să o îndepărteze de experiența psiho-fiziologică a realității, în condițiile în care

tocmai am văzut că ea este mai aproape de aceasta decât construcția perspectivei moderne? Căci, deși este adevărat că viziunea pe care o avem despre obiectele îndepărtate ține cont de cunoștințele noastre cu privire la dimensiunile lor reale și stabilește astfel o compensare, ea nu merge totuși până la a inversa raporturile și a prezenta mai mic un obiect aflat în față și mai mare un obiect aflat în spate, sau până la a ne face să vedem obiectele îndepărtate unele de altele ca având dimensiuni egale, așa cum observăm adesea în reprezentarea iconografică.

De fapt, am dorit să arătăm că reprezentarea potrivit perspectivei centrale nu este atât de realistă cum se pretinde și că reprezentarea iconografică este în anumite privințe mai realistă și în orice caz corespunde mai bine cu experiența noastră vizuală. Dar nu pretindem că icoana este sub toate aspectele conformă cu realitatea pe care ne-o înfățișează experiența de zi cu zi, și nici că ea încearcă să o reprezinte în același fel ca arta realistă.

Nu trebuie să uităm, într-adevăr, că iconografia vrea să înfățișeze cât se poate de fidel dubla realitate – umană și divină – a persoanelor reprezentate, arătându-ne tot ce este în jurul lor scăldat și transfigurat de harul dumnezeiesc care iradiază din ele. De aceea **icoana este de două ori realistă: în ea sunt reunite omenescul și dumnezeiescul** (așa cum acesta ni se împărtășește prin energiile Sale), **lumea creată și harul necreat, timpul și veșnicia, realitatea istorică și realitatea metaistorică, realitatea pământească și materială laolaltă cu realitatea cerească și nematerială.**

*„Rațiunea de a fi a artei sacre – scrie L. Uspensky – este tocmai aceea de a oferi o mărturie văzută despre aceste două realități: ea este realistă în ambele sensuri, și prin aceasta icoana se deosebește de orice altă imagine, tot așa cum textele sfinte se deosebesc de orice altă creație literară”*⁶.

Iconarul îi reprezintă pe Hristos, pe Maica Domnului, pe sfinți sau evenimentele esențiale din viața lor pământească, în realitatea lor istorică, așa cum a aflat-o din tradiția orală și scrisă a Bisericii. **Aceasta explică stricta conformitate a reprezentării cu cadrul și aspectul istoric al evenimentelor, așa cum sunt ele relatate în Sfintele Scripturi sau în Viețile sfinților, și fidelitatea cu care sunt transmise trăsăturile caracteristice ale persoanelor înfățișate, care le face ușor de recunoscut de la o epocă la alta, de la o societate la alta, de la un iconar la altul.** Prin aceasta iconografia își manifestă respectul față de adevăr și totodată se supune unei necesități

⁶ Op. cit, p. 148.

de ordin spiritual: aceea a conformității chipului cu prototipul său, prin care se păstrează o legătură directă și vie cu el. Astfel, Sfântul Teodor Studitul, unul dintre principalii apărători ai icoanelor din perioada iconoclastă, scrie:

*„Chiar dacă, din pricina nedesăvârșirii lucrului, nu putem vedea în icoană o imagine absolut conformă cu originalul, în cuvintele noastre nu se va afla nici o răstălmăcire, fiindcă cinștim icoana pentru asemănarea ei cu prototipul, iar nu pentru că nu seamănă cu el”*⁷.

Din acest motiv, scrie L. Uspensky,

*„Biserica Ortodoxă nu a îngăduit niciodată pictarea icoanelor după imaginația pictorului [...], pentru că lucrul acesta ar însemna o ruptură conștientă și totală de prototip; atunci numele purtat de icoană nu ar mai corespunde persoanei înfățișate și ar apărea astfel o falsificare evidentă, pe care Biserica nu o poate tolera”*⁸.

Această primă formă de realism însă nu constituie ea singură icoana și ea singură nu ne permite să înțelegem natura icoanei. **În icoana Sa, Hristos nu este reprezentat în omenitatea Sa, așa cum era ea văzută de cei necredincioși, ci în omenitatea Sa slăvită, îndumnezeită prin unirea cu natura dumnezeiască, pe care Sfântul Duh o descoperă celor credincioși și pe care Apostolii, înainte de luminarea lor la Rusalii, au putut-o zări pentru o clipă în vremea Schimbării Sale la Față.**

Tot astfel, **sfinții nu sunt reprezentați în felul în care i-am vedea într-o fotografie sau cum se arată în mod obișnuit privirii, ci în umanitatea lor curățită, preschimbată, luminată și îndumnezeită de har, așa cum îi vede privirea duhovnicească a celui credincios.** Iar ființele și lucrurile din jurul lui Hristos și al sfinților sunt și ele înfățișate ca părtașe, datorită acestora, la același har dumnezeiesc, și prin însuși faptul acesta ele constituie o lume diferită de lumea căzută, o lume transfigurată și înnoită de energiile dumnezeiești de care e pătrunsă.

Astfel, **la realismul pe care-l putem numi istoric se adaugă un realism pe care-l putem numi spiritual sau încă și simbolic,** pentru că este limpede că tocmai cu ajutorul simbolurilor pictorul face vizibile cele pe care nu le vede decât ochiul cel duhovnicesc, prin ele sugerează ceea ce nu poate fi exprimat direct nici prin cuvânt, nici prin imagine, nici prin alt mijloc omenesc.

⁷ *Refutation des iconoclastes (Tratatele contra iconomahilor)* III, 5, PG 99, 421.

⁸ *Op. cit.*, p. 151.

Astfel, **în icoane ființele nu sunt reprezentate doar prin caracteristicile esențiale, naturale și istorice pe care le au în această lume și care le fac ușor de recunoscut, ci și prin trăsături care indică participarea lor la o altă realitate, apartenența lor la o altă lume.** În acest fel, ființele și lucrurile rămân ceea ce sunt prin natura lor: oamenii rămân oameni, și printre ei bătrânii sunt bătrâni, tinerii, tineri, copiii, copii, al căror trup își păstrează structura și proprietățile esențiale; tot așa, animalele rămân animale, iar plantele - plante, cu toate caracteristicile lor specifice. Dar părtașia la viața dumnezeiască îi preschimbă și-i înnoiește; **icoana îi înfățișează așadar ca pe unii care au pierdut trăsăturile caracteristice naturii celei căzute; îi înfățișează curățiți prin harul dumnezeiesc, readuși de el la adevărata lor natură și conduși la plinirea ei.** De aici impresia de straniețate pe care privirea profană o resimte în fața unei icoane. Pentru că **tot ce se vede în ea îi este cunoscut și totuși nimic nu este ca cele din „această lume”.** Chipurile și trupurile și-au pierdut trăsăturile „carnale” și dezvăluie prin forma lor starea de duhovnicie la care s-au înălțat sfinții. În legătură cu aceasta, Leonid Uspensky spune că:

„Aceste detalii cu aspect neobișnuit, mai ales când e vorba de organele de simț înfățișate în icoane, acești ochi lipsiți de strălucire, aceste urechi cu forme uneori bizare, toate acestea nu sunt reprezentate într-o manieră naturalistă, dar nu pentru că iconarul n-ar fi putut să le redea așa cum se văd în natură, ci pentru că aici forma lor reală nu ar corespunde și nu ar avea nici o semnificație. Rostul lor în icoană nu este acela de a ne apropia de ceea ce vedem în natură, ci de a ne arăta că ne aflăm în fața unui trup care sesizează ceea ce în mod obișnuit scapă percepției, adică sesizează pe lângă lumea fizică și pe cea spirituală”⁹.

În același fel, animalele și plantele – păstrându-și caracteristicile proprii speciei și rămânând astfel ușor de recunoscut – **își pierd în icoană unele dintre trăsăturile lor firești, căpătând și ele un aspect neobișnuit, care poate părea ciudat, dar care nu este nici un efect al stângăciei sau al naivității iconarului, nici marca unui anume stil, ci expresia supunerii lor la ordinea spirituală** căreia i se supune și sfântul în preajma căruia se află, semnul părtașiei lor la harul de care acesta este plin și care iradiază din el.

Și obiectele pot să dea o impresie ciudată, prin caracteristicile sau situarea lor; aceasta pentru că în lumea spirituală în care sunt integrate nu mai funcționează legile fizice ale acestei lumi. **Cu adevărat aici e o lume nouă,**

⁹ Op. cit, p. 159.

în care creația este „*izbăvită din robia stricăciunii, ca să fie părtașă la libertatea mării fiilor lui Dumnezeu*” (Rom. 8,21). Astfel, vedem în icoane lucruri și poale de veșminte plutind în aer, semn că nu mai sunt supuse legilor gravitației, semn că, la fel ca persoanele, lucrurile și-au pierdut materialitatea greoaie și s-au eliberat din determinismul materiei.

În ce privește arhitectura, aceasta, cu toate că participă la unitatea și armonia întregului ansamblu, are, spre deosebire de trupuri, care-și păstrează destul de mult structura și proporțiile naturale, **un puternic caracter ilogic, care se manifestă, de exemplu, prin acoperișuri ieșite în afara sau sprijinite pe câte o coloană mărginașă**, prin coloane suspendate în gol, prin uși sau ferestre de nefolosit, pentru că sunt foarte mici și ciudat plasate ș.a.m.d.

Aceste elemente nu arată neputința pictorului de a realiza o construcție coerentă, sau – cum s-a spus uneori – un tradiționalism care reproduce orbește forme străvechi, complicate, dispărute de mult și fără nicio semnificație pentru lumea de azi; **aceste elemente, dimpotrivă, sunt alese în mod deliberat și cu bună știință astfel construite, pentru a exprima în mod simbolic faptul că lumea spirituală ascultă de alte legi, e întemeiată pe o altă ordine și supusă unei logici care nu ține de lumea aceasta; de aceea, ea rămâne inaccesibilă pentru categoriile raționaliste și cere, pentru a fi înțeleasă, răstignirea inteligenței omenești căzute, lepădarea „înțelepciunii” acestei lumi.**

Icoana exprimă aici prin imagine ceea ce Scripturile spun de atâtea ori prin cuvânt: „*Pierde-voi înțelepciunea înțelepților și știința celor învățați voi nimici-o. Unde este înțeleptul? Unde e cărturarul? Unde e cercetătorul acestui veac? Au n-a dovedit Dumnezeu nebună înțelepciunea lumii acesteia?*” (I Cor. 1,20); „*Dumnezeu Și-a ales pe cele nebune ale lumii, ca să rușineze pe cei înțelepți; Dumnezeu Și-a ales pe cele slabe ale lumii, ca să le rușineze pe cele tari*” (I Cor. 1, 27); „*Nimeni să nu se amăgească. Dacă i se pare cuiva, între voi, că este înțelept în veacul acesta, să se facă nebun, ca să fie înțelept. Căci înțelepciunea lumii acesteia este nebunie înaintea lui Dumnezeu*” (I Cor. 3, 18-19); „*Omul fîresc nu primește cele ale Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sunt nebunie și nu poate să le înțeleagă, fiindcă ele se judecă duhovnicește*” (I Cor. 2,14).

Caracterul paradoxal al icoanei întâlnește caracterul paradoxal, **chiar șocant**, al unor afirmații din Scriptură, și în general arată că valorile creștine le contrazic pe cele lumești și cer pentru a fi trăite o convertire și o rupere de această lume.

„Caracterul straniu și neobișnuit al icoanei – spune L. Uspensky – este identic cu cel al Evangheliei. Căci Evanghelia este o adevărată provocare pentru orice ordine și înțelepciune a lumii acesteia. [...] Și tot așa cum propovăduirea Evangheliei este nebunie pentru înțelepciunea lumii, icoana, care corespunde acestei propovăduiri, este și ea nebunie și scandalizează ochiul așa-zis «normal», pentru care starea cazută a lumii pare normală.

Formele iconografice ajung uneori la deformări care-l sochează pe privitor. Dar și în Evanghelie multe întâmplări îl șochează pe cititorul superficial [...]. Astfel de lucruri nu pot fi înțelese decât în justa lor perspectivă, și nu dintr-un punct de vedere raționalist. Evanghelia ne cheamă la viața în Hristos, pe care icoana ne-o înfățișează. De aceea folosește ea uneori forme nefirești și contrariante, tot așa cum sfințenia admite uneori forme extreme, care par nebunești în ochii lumii”¹⁰.

Putem afla aici un alt motiv pentru care **iconografia exclude aprioric orice construcție care să respecte perspectiva centrală modernă, caracterizată, după cum am arătat, prin naturalism și presupuziții raționaliste; ea folosește, în schimb, în mod preponderent perspectiva inversă.** Aceasta se dovedește o modalitate simbolică de cea mai mare finețe de a arăta că **viziunea evanghelică este contrară celei din această lume.** Și în acest caz icoana transpune în imagini ceea ce Sfintele Scripturi rostesc prin cuvânt: „Astfel vor fi cei de pe urmă întâi și cei dintâi pe urmă” (Mt. 20, 16); „Dacă cineva vrea să fie întâiul, să fie cel din urmă dintre toți” (Mc. 9, 35); „Și care va vrea să fie întâi între voi, să fie tuturor slugă” (Mc. 10,44); „Deci cine se va smeri pe sine ca pruncul acesta, acela este cel mai mare în împărăția cerurilor” (Mt. 18,4); „Căci oricine se înalță pe sine se va smeri, iar cel ce se smerește pe sine se va înălța” (Lc. 14,11) etc.

În același timp cu reprezentarea unei realități istorice, care a existat într-un anume loc și într-un timp anume, icoana dă mărturie de caracterul supra-istoric al acestei realități și ne-o arată eliberată de marginirile spațiului și ale timpului. Așa înțelegem de ce în icoană sunt alăturate, ca simultane, evenimente care s-au petrecut fiecare în altă vreme. Tot așa se explică și caracterul hieratic al persoanelor, zugrăvite cu chipul lor cel veșnic sau al scenelor, reprezentate potrivit semnificației lor universale și meta-istorice, și valorii lor mântuitoare pentru toți oamenii din toate timpurile.

¹⁰ *Essai sur la theologie de l'icone dans l'Eglise orthodoxe*, Paris, 1960, p. 225.

Pe de altă parte, icoana ne prezintă un spațiu care nu este acest spațiu disociativ al lumii căzute, în care distanțele separă și izolează ființele, ci un spațiu unificat, nu în mod formal, printr-un artificiu geometric, ci în mod ontologic, prin părtașia la același har a tuturor ființelor. În mod esențial, iconarul exprimă simbolic acest spațiu nou, în care **distanța spirituală dintre ființe este desființată, prin reducerea profunzimii câmpului**¹¹. Prin folosirea perspectivei centrale, firește, nu s-ar putea ajunge la acest rezultat, deoarece ea are efecte cu totul opuse; **recursul la perspectiva inversă este, dimpotrivă, un bun mijloc de a reprezenta un astfel de spațiu.**

Reducerea profunzimii spațiale este și un semn clar al priorității acordate profunzimii spirituale. În timp ce perspectiva centrală exprimă, așa cum am văzut, un infinit redus la aspectul pur spațial, icoana îi dezvăluie omului adevăratul infinit, care nu e material, ci spiritual, care este un atribut al lui Dumnezeu, iar nu al lumii create. În vreme ce arta modernă ordonează compoziția începând de la un punct de fugă unic, care se presupune că reprezintă infinitul, iconarul, pentru a-l feri pe credincios de această aparență înșelătoare, se străduiește, dimpotrivă, să reducă la maximum profunzimea, tăind-o printr-un fond plat și uniform, numit „lumină” în limbajul iconografic. **Toate ființele reprezentate în icoană apar scăldate în această lumină, care nu izvorăște dintr-un focar precis definit, ci e „pretutindeni prezentă și toate plinindu-le”.**

De aceea, iconarul – **pe lângă perspectiva geometrică centrală – elimină și perspectiva creată prin umbre, folosită de asemenea în arta modernă, care transpune distanțele prin diferențele de intensitate ale luminii în raport cu un focar fix.** Și în acest caz, iconarul nu se folosește de o asemenea tehnică pentru că nu o cunoaște, ci pentru că el înfățișează o lume fără umbre, scăldată în întregime de lumina cea dumnezeiască. „Lumina” icoanei simbolizează într-adevăr lumina dumnezeiască necreată, cea mai presus de simțuri și mai presus de minte, în care Dumnezeu Se arată și Se împărtășește sfinților, și care este expresia prin excelență a harului Său¹². **Lumina este astfel cel mai potrivit simbol al adevăratului infinit. În același timp, ea contribuie la unitatea compoziției, deoarece simbolizează harul din care se împărtășesc toți cei înfățișați în icoană.**

¹¹ A se vedea pe această temă profundele considerații ale **Părintelui Dumitru Stăniloae** (*Dieu est amour*, Geneva, 1980), inspirate din teologia spațiului creionată de **Sfântul Maxim Mărturisitorul** în scrierea sa, *Ambigua*.

¹² Cu privire la teologia ortodoxă referitoare la Lumină, a se vedea **V. Lossky**, *A l'image et a la ressemblance de Dieu*, Paris, 1967, ed. a II-a, 2006, cap. 3.

d. Funcția pedagogică a icoanei

Icoana nu este o operă de artă care se oferă contemplării și desfătării estetice, ci un obiect de cult care se oferă contemplării și cinstirii duhovnicești. Cinstirea aceasta nu se acordă icoanei de lemn, ci prototipului ei, altfel spus persoanei reprezentate în ea. **Rostul ei este acela de a-i pune pe credincioși în legătură cu această persoană, pentru ca ei s-o cinstească în sfințenia sa, să se unească cu ea, să se facă părtași ai harului dumnezeiesc de care e plină și pe care-l împărtășește închinătorilor.** Rostul ei este așadar să le facă acestora cunoscute prin imagini, potrivit Tradiției, adevărurile credinței creștine și totodată să le înlesnească această comuniune și părtășie, transfigurând felul lor de a vedea și de a fi. **Icoana are așadar un rost pedagogic, care nu este teoretic și abstract, ci practic și operant, prin care îl modelează duhovnicește pe om în întregime, ajutându-l nu numai să se desprindă de această lume carnală și să se familiarizeze cu lumea duhovnicească, ci și să ajungă launtric la asemănarea cu persoanele înfățișate de ea ca sfinte și pline de virtuți prin forma, expresia și ținuta lor.**

Acest rost pedagogic duhovnicesc face ca icoana să nu fie și să nu poată fi o lume închisă, ferecată în sine, existând în sine și pentru sine, lăsându-l pe privitor în afara ei; dimpotrivă, ea este o lume care-și revarsă lumina către el, care-l poftăște în ea și-l face să se împărtășească de realitatea duhovnicească pe care i-o descoperă.

Ca urmare, compoziția unei icoane trebuie să fie ordonată în vederea împlinirii acestui rost. Or, acesta nu poate fi împlinit prin folosirea perspectivei centrale, pentru că ea construiește – după cum am văzut – o lume care rămâne exterioară pentru privitor și care se îndepărtează tot mai mult de el. Tabloul este conceput de teoreticienii acestei forme de perspectivă ca „*un fel de fereastră*” prin care privirea, plonjând în spațiu, se pierde în acest presupus infinit reprezentat de punctul de fugă; **icoana este și ea concepută în chip de fereastră (după cum o arată limpede rama, sculptată sau pictată, care-i definește conturul), doar că fereastră deschisă către privitor. Datorită perspectivei inverse – și acesta este un alt motiv al folosirii sale –, realitatea înfățișată în icoană se apropie de privitor și îi devine prezentă.**

Putem vedea aici o neconținută aducere aminte de pogorârea Cuvântului lui Dumnezeu printre oameni și de deschiderea necurmată a lumii dumnezeiești către lumea pământească și către întregul cosmos, rodită de venirea Sa. **În timp ce construcția modernă de tip perspectivă centrală ne prezintă un spațiu iluzoriu, abstract, fără legătură cu spațiul real în care se află privitorul, în**

icoană, dimpotrivă, „spațiul reprezentat se include în spațiul real, și între ele nu este nicio ruptură”¹³. **Deoarece reprezentarea iconografică, mai ales prin tehnica perspectivei inverse, exclude la maximum profunzimea spațială și se limitează cât se poate de mult la prim-plan, „persoanele înfățișate în icoană și cele care stau în fața ei sunt unite într-un același spațiu”**¹⁴.

Am spus că reprezentarea conform perspectivei centrale este în întregime dependentă de individ, dar că în același timp, în mod paradoxal, creează o distanță între om și lucruri. Un paradox asemănător aflăm și în icoană. Aceasta reprezintă ceea ce trăiește și învață Biserica, făcând în întregime abstracție de punctul de vedere individual al iconarului și al privitorului.

Dar, în loc să rămână străină pentru privitor, icoana i se arată deosebit de apropiată; departe de a stabili o distanță între el și persoana reprezentată, ea îi alătură, cuprinzându-i într-un spațiu comun, și stabilește între ei o legătură nemijlocită și vie. În vreme ce în fața unei reprezentări conform perspectivei centrale doar privitorul este activ, icoana, prin această legatură pe care o stabilește, implică *o dublă activitate*: în primul rând a **sfântului reprezentat, care într-un anume fel înaintează către cel care-l cinstește, îl face să intre în comuniune cu el și să se împărtășească de harul dumnezeiesc de care el însuși se împărtășește deplin**; apoi, a **credinciosului, care își gătește sufletul pentru această comuniune și se deschide harului ce i se dăruiește.**

Reducerea profunzimii spațiale și folosirea perspectivei inverse în icoană au încă și rostul de a-l ajuta pe cel ce o cinstește să se reculeagă. Am putea crede că prin subordonarea compoziției unui punct de fugă unic, perspectiva centrală modernă permite unificarea privirii; dar suntem siliți să recunoaștem că, în mod paradoxal, ea o dispersează, o îndepărtează și în cele din urmă o desființează. **Icoana, în schimb, mărginindu-se la reprezentarea în prim-plan, nu lasă privirea să se îndepărteze de esențial; prin tehnica perspectivei inverse, dar și prin orientarea dinamică și convergența liniilor către centrul dogmatic al compoziției, ea împiedică privirea să se împrăstie și o silește să se concentreze.** Astfel, icoana înlesnește concentrarea spirituală, contribuie la reunificarea launtrică a omului căzut, sfâșiat de patimi și rătăcitor cu gândul, fiind un prețios sprijin pentru rugăciune și pentru contemplație, prin care credinciosul intră în legătură cu sfântul înfățișat în ea.

¹³ L. Uspensky, *Theologie de l'icone dans l'Eglise orthodoxe*, p. 472.

¹⁴ *Ibidem*.

Concluzie

După cum perspectiva centrală modernă nu este un simplu element de stil, ci constituie forma simbolică a unei anumite concepții despre lume și om, tot așa modul de compoziție propriu iconografiei tradiționale este și el o formă simbolică a unei viziuni spirituale specifice și prin urmare nu poate fi explicat prin factori stilistici sau istorici. **La capătul acestui studiu sperăm că l-am convins pe cititor că iconografia tradițională nu a folosit perspectiva centrală din ignoranță ori din nepricepere, ci pentru că fundamentele și finalitatea ei o exclud aprioric și cer, dimpotrivă, combinarea celor trei tipuri de perspectivă pe care le-am descris, între care perspectiva inversă ocupă, din diverse rațiuni, un loc dominant.**

Departate de a fi o formă de expresie picturală naivă sau primitivă, iconografia se arată a fi până la urmă o formă de artă extrem de complexă, ale cărei mijloace, perfect adaptate scopurilor sale, nu pot fi reduse la o simplă tehnică; pentru a fi folosite în mod convenit, ele cer o angajare spirituală a pictorului, care îi permite să exprime în mod adecvat experiența Bisericii.

Față de arta naturalistă și, deci, unidimensională care, prin folosirea perspectivei centrale, creează o iluzie a lumii vizibile și sfârșește prin a cultiva *trompe-l'oeil*-ul și simulacrul, iconografia este, de la un capăt la altul al demersului său, animată de respectul permanent față de adevăr. Ea se dorește fidelă realității istorice, dar realismul său nu este cel al aparențelor. Icoana ne dezvăluie realitatea care și-a aflat împlinirea și adevierarea prin părtășia la lumea duhovnicească, reprezentată și ea, pe cât e cu putință, prin mijlocirea unui simbolism pictural adecvat. Ea se arată mai apropiată de experiența psihofizică a vederii omenești decât compoziția construită pe baza perspectivei centrale, dar o vedere purificată, transfigurată, luminată de cunoașterea duhovnicească, în stare să perceapă o lume înnoită prin har. **Lumea înfățișată în icoană este fără îndoială surprinzătoare, la o primă privire, pentru ochiul profan. Dar icoana are tocmai rostul de a-l ajuta să-și depășească mărghinirea de acum și de a-l conduce, încet-încet, la vederea celor încă nevăzute.**

Material preluat din

LARCHET Jean-Claude, *Iconarul și artistul*, Editura Sophia, București, 2012.

Rolul iconografiei maramureșene în afirmarea identității naționale, de la desființarea abuzivă a Episcopiei Ortodoxe (1740) până în vremea mitropolitului Andrei Șaguna

Drd. Dumitrița FILIP,
Muzeograf Centrul Eparhial

Ținutul Maramureșului - străveche vatră a Voievozilor români, prin așezarea sa geografică la granița dintre Răsăritul ortodox și Apusul catolic, a fost, pe de o parte, un teritoriu mereu râvnit din punct de vedere politic de regii maghiari, apoi de împărații Habsburgi. Pe de altă parte, din punct de vedere confesional, episcopii uniți de la Muncaci au încercat pe diverse căi să obțină jurisdicție asupra acestui pământ românesc. În ciuda tensiunilor politice și confesionale, Maramureșul și-a asumat rolul de centru de cultură și rezistență ale Ortodoxiei, făcând parte din marea arie bizantină. Deși condiționată istoric, Ortodoxia maramureșeană și-a urmat calea sa proprie, împărtășindu-se din tezaurul teologic al Bizanțului, preluând de aici, în mod organic și firesc, învățăturile de credință, dogmele formulate la cele Șapte Sinoade Ecumenice, rămânând mereu ancorată în cultura bizantină încă din momentul instituționalizării vieții religioase din această parte de țară (1391). Episcopia Ortodoxă

a Maramureșului, ctitorie voievodală, a fost inclusă în dipticele bizantine ale vremii, odată cu ridicarea Mănăstirii „Sfântul Arhanghel Mihail” din Peri la rangul de stavropighie a Patriarhiei de la Constantinopol, în data de 13 august 1391¹. Gramata Patriarhului Antonie al IV-lea îi conferea egumenului Pahomie de la mănăstirea Peri, și urmașilor acestuia, drepturi quasi-episcopale, posibilitatea de a sfinți biserici, având și autoritate religioasă asupra Maramureșului și a ținuturilor învecinate: Ugocea, Bereg, Sălaj, Arva, Bistra Ciceu, Unguraș, Almaș. Această posesiune imensă pe care o deținea mănăstirea Peri, dar și statutul egumenului, au fost mereu râvnite de egumenii, apoi episcopii de la Muncaci², care au căutat pe diverse căi să-i convingă pe regii maghiari, iar apoi pe împărații Habsburgi să le confere drepturi jurisdicționale asupra Maramureșului. În consecință, în anul 1720 împăratul Carol VI (1711-1740) i-a interzis episcopului maramureșean Dosoftei să-și desfășoare activitatea, punând Maramureșul sub jurisdicția Episcopiei unite de la Muncaci. Episcopii ruteni uniți reușesc să obțină autoritate deplină asupra Maramureșului abia după moartea celui din urmă episcop ortodox maramureșean - Gavriil Ștefanca de Bârsana și desființarea abuzivă a Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului, în 1740.³ Din punct de vedere politic, Maramureșul a fost anexat Ungariei în 1732.

Având în vedere contextul politic și religios, românii ortodocși au fost nevoiți să găsească diverse mijloace sau resurse de a-și apăra credința și identitatea națională. Între aceste resurse, arta icoanei a jucat un rol hotărâtor. Iconografia a devenit principalul instrument misionar, un mijloc de mărturisire a credinței ortodoxe⁴, de afirmare a identității naționale și a dorinței de neatârnare politică, într-o perioadă în care maramureșenii ortodocși nu au avut dreptul la o ierarhie bisericească proprie.

Intervalul temporal al studiului de față are ca limită inferioară anul 1740 - moment al desființării abuzive a Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului, când românii ortodocși au fost trecuți forțat sub jurisdicția Episcopiei rutene unite

¹ Ioan Mihalyi de Apșa, *Diplome maramureșene din secolele XIV și XV*, 62, Ed. Dragoș Vodă, Cluj-Napoca, 2009, p. 145-147.

² Tit Bud, *Date istorice despre protopopiatele, parochiile și mănăstirile române din Maramureș din timpuri vechi până în anul 1911*, Ed. Tipografia diecezană, Gherla, 1911, p. 3-4.

³ Pr. Prof. Univ. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1981, p. 190.

⁴ Acest aspect a fost discutat pe larg în lucrarea *The Mission through Iconography in Maramureș: the Preservation of Orthodox faith and National Identity*, prezentat la Conferința internațională *Making Mission from the Model of Christ: Iconography and Use of Image. A Historical and Missiological Approach*, desfășurată la Sibiu, în perioada 2-5 noiembrie 2017.

de la Muncaci, deci declarați uniți. Preponderent neunită a rămas doar zona Lăpușului. Limita superioară este anul 1873 - anul morții Mitropolitului Andrei Șaguna, întrucât el este personalitatea care s-a implicat activ, direct în viața religioasă din părțile Maramureșului, întemeind școli, sfințind biserici, jucând nu doar un rol de lider religios, dar și de lider al identității naționale. Deși în mod oficial, românii ortodocși din părțile Maramureșului au fost declarați uniți, ei au rămas statornici în dreapta credință, fideli învățaturii și spiritualității ortodoxe. Nu putem vorbi despre o uniație asumată, dorită și conștientizată de popor la nivel general în această perioadă. Mărturie în acest sens este scrisoarea locuitorilor din Sighet adresată Mitropolitului Andrei Șaguna⁵, datată din 19 septembrie 1869, în care aceștia își exprimă dorința de a reveni în sânul Bisericii greco-ortodoxe „de unde străbunii noștri – seduși – s-au despărțit”⁶, dar și multe încercări de reîntoarcere în Biserica neamului. Uniația era percepută ca o tendință de deznaționalizare, ca o încercare de „contopire în altă națiune”⁷ prin dezrădăcinare din credința și cultura strămoșilor.

Schimbările confesionale impuse de către autoritățile Habsburgice prin diversele politici de catolicizare s-au produs doar la nivel oficial, declarativ, fiind impuse, dar care, în plan practic nu au fost asimilate de către popor, deoarece maramureșenii au găsit diverse resurse spre a-și practica Ortodoxia, în ciuda lipsei unui episcop de legea și neamul nostru. Această formă de misiune prin imagine s-a concretizat prin alegerea temelor care să compună programul iconografic prin dispoziția scenelor în decorul mural astfel încât mesajul să fie coerent și ușor de înțeles de către privitor și prin frecvența ridicată a unor scene care devin simbol al dorinței de neatârnavă, politică sau religioasă.

Folosind în cercetarea noastră metoda analitică și iconografică, am încercat să surprindem diferențele și asemănările compoziționale, stilistice și tematice, întâlnite în bisericile maramureșene, pentru a avea o perspectivă asupra influențelor pe care le-a cunoscut arta icoanei în urma schimbărilor confesionale din părțile Maramureșului. Se poate constata faptul că *nu există diferențe iconografice care să oglindească schimbările confesionale*, în perioada studiată. Iconografia bisericilor devenite unite este similară celei din bisericile ortodoxe, tributară tradiției bizantine. Diferențele stilistice sau de redactare ce pot fi observate sunt date de personalitatea zugravului, iar nu de confesiunea bisericii.

⁵ Arhiva Mitropoliei Ardealului, nr. 1084/25 septembrie 1869.

⁶ Scrisoare publicată în ziarul „Tribuna”, nr. 82, 83/1904, p. 1-2.

⁷ *Ibidem*, p. 2.

Iconografia maramureșeană de după desființarea Episcopiei Ortodoxe, prin abordarea cu predilecție a unor teme antropologice și eshatologice, devine mijloc de afirmare a identității confesionale și naționale, oferind și informații despre perceperea alterității confesionale, etnice sau sociale. Ea transmite un mesaj care să-l conștientizeze pe privitor asupra faptului că lumea aceasta este trecătoare, suferința și nedreptățile, de orice fel (politice, sociale, confesionale) sunt temporare în raport cu veșnicia și trebuie asumate după modelul lui Hristos cel Răstignit, iar la Judecata finală fiecare persoană și fiecare neam își vor primi răsplata potrivit faptelor săvârșite în lumea aceasta, potrivit plinirii poruncilor evanghelice și a statorniciei în dreapta credință văzută ca fidelitate față de Dumnezeu. Compozițiile iconografice devin prilej de denunțare a ereticilor sau apostatilor, a persoanelor ostile neamului și credinței noastre și de pedepsire a acestora în scop didactic și moralizator.

Programul iconografic al bisericilor maramureșene, pe de o parte condiționat de dimensiunile relativ reduse și de arhitectura unitară a edificiilor (pronaos tăvănit, cu plafon de scânduri care are rol de podină pentru clopotniță, naos de formă dreptunghiulară sau pătrată, cu boltă semicilindrică și altar poligonal cu boltă de formă poliedrică, mai rar cilindrică)⁸, iar pe de altă parte, selectat de către zugravi și/sau comunitatea comanditară⁹ (aristocrația rurală, formată din țărani nobili descendenți ai Voievozilor), reflectă frământările istorice, răstignirile și învierile prin care a trecut Biserica Ortodoxă maramureșeană, dar și poporul român din această parte de țară. Temele abordate se regăsesc în Erminia picturii bizantine, nu sunt inovații sau abateri de la cano-nul iconografic al Răsăritului creștin, dar sunt teme atent selecționate pentru a transmite un mesaj clar; sunt o formă de misiune prin imagini făcută de Trupul Bisericii - credincioșii, într-o perioadă în care aceștia au fost siliți să supraviețuiască confesional fără ierarhie proprie. Putem vorbi despre un „text iconografic” care se cere a fi decriptat, citit în lumina „textului-suport”¹⁰ scripturistic din care este inspirat, acesta din urmă fiind actualizat contextului istoric la care ne referim. *Putem vorbi despre un „aggiornamento” sau o actualizare, în plan vizual, a cuvântului scripturistic la confruntările și provocările vremii respective.* Iconografia maramureșeană are impact didactic și moralizator asupra privitorului, oferind răspuns nevoilor, greutăților, necazurilor și provocărilor

⁸ Victor Brătulescu, *Biserici din Maramureș*, în BCMI, anul XXXIV, fasc. 107- 110, 1941, p. 6.

⁹ Aurel Bongiu, *Un zugrav din secolul al XVIII-lea: Radu Munteanu*, în revista „Arta”, nr. 11/ 1970, p. 19.

¹⁰ Sorin Dumitrescu, *Noi și Icoana*, I, Ed. Anastasia, București, 2010, p. 410.

prin care trec românii ortodocși din perioada studiată. Mesajul vizual din bisericile maramureșene este contemporan cu omul căruia i se adresează.

Misiunea făcută prin acest tip de imagine are două direcții: îndeamnă la statornicia în credința „răsăriteană”, ortodoxă, în fața tendințelor de catolicizare, dar și la protejarea identității naționale, prin păstrarea acestei credințe a neamului românesc, în fața politicilor de schimbare a identității etnice. Toate acestea se concretizează respectând principiul libertății care stă la temelia creștinismului, fără a adopta un fanatism fundamentalist ori ură față de celelalte etnii în expresia artistică. Identitatea națională este dată de cea confesională, întrucât Biserica Ortodoxă era (și este) singura instituție a românilor din această parte de țară, care le apăra interesele, neaservită vreunei stăpâniri străine neamului, cum era cazul Bisericii Catolice, al cărei conducător era în afara țării și era de alt neam.

În iconografia maramureșeană pot fi identificate o serie de scene sau detalii din compoziții care fac aluzie la istoria neamului românesc, care reflectă dorința de libertate politică și religioasă, dorul de neatârnat și îndeamnă la nealterarea spiritului național în fața politicilor de schimbare a identității etnice (maghiarizare sau rutenizare).

În urma unei analize cantitative realizate în bisericile din părțile Maramureșului, am identificat o serie de compoziții care denunță neamurile ostile nouă, atât din perspectivă confesională, cât și etnică. Unele compoziții sau elemente compoziționale apar sporadic (Cântăria banilor și a cărților, David biruind pe Goliat), altele au o frecvență ridicată sau sunt nelipsite din decorul mural maramureșean (lupta Sf. Nestor cu Lie, Samson ucigând leul, soldații din ciclul Patimilor, anumite detalii din scena Înfricoșata Judecată). Zugravii s-au folosit în transmiterea mesajului iconografic de unele convenții culturale sau elemente de identitate etnică: vestimentație, fizionomie, obiecte, care să permită privitorului o identificare a persoanelor și o recunoaștere a modului

Poienile Izei - Lupta Sf. Nestor cu Lie,
autor anonim, 1794

Rozavlea - Lupta Sf. Nestor cu Lie, autor Ioan Plohod din Dragomirești, 1825

de percepere a alterității de către maramureșeni și de raportare la aceasta. În acest sens, nelipsit din decorul mural al bisericilor maramureșene este Sfântul Mucenic Dimitrie, zugrăvit alături de scene din viață, dintre care semnificativă este *lupta lui Nestor cu Lie păgânul*. Această scenă are vădit conotații naționale și etnice. Deși Erminia nu ne oferă nicio informație referitoare la costumația personajelor, indicând doar un detaliu din portretul lui Lie: „cu mustața până la urechi”¹¹, în părțile Maramureșului, păgânul este îmbrăcat în costum de epocă specific husarilor¹² maghiari. Exemplul cel mai concludent îl întâlnim în biserica din Rozavlea, unde Lie poartă o tunică, pantaloni strâmți cu vipușcă, cizme înalte și căciulă cu vârf întors înăuntru. Vestimentația lui este aproape identică cu îmbrăcămintea unui nobil ungar sau cu cea a principelui Transilvaniei Francisc II Rakoczi (1704- 1711) întâlnit într-o acuarelă¹³ realizată în perioada respectivă. În celelalte edificii de cult, precum Oncești, Văleni, Cuhea, Ieud, Borșa, Sălișteștea Băleni, Libotin, Desești, Cornești, Poienile Izei etc.,

¹¹ **Dionisie din Furna**, *Erminia picturii bizantine*, Ed. Sofia, București, 2002, p. 178.

¹² Husarii erau ostași din cavaleria maghiară; existau și husari polonezi.

¹³ *Acuarelă*, Biblioteca Academiei Române; **Georgeta Filitti, Dorin Matei**, *Mileniul Românesc - 1000 de ani de istorie în imagini*, Ed. Litera internațional, București, 2006, p. 309.

doar căciula uriașului Lie este evident specific maghiară, în timp ce redarea celorlalte piese vestimentare nu permite o recunoaștere sau o identificare clară. În sens simbolic, surprerea „mândriei” lui Lie, prin rugăciunile „marelui apărător” Dimitrie, de către „îndrăznețul” Nestor, așa cum reiese din troparul Sfântului, este asociată cu dorința unui mic teritoriu românesc de a se elibera de sub stăpânirea imperială.

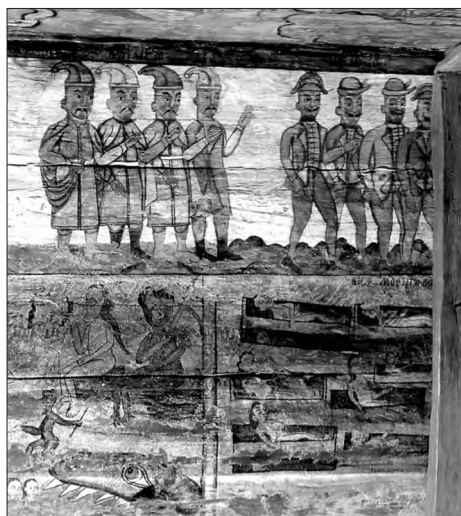
Alte scene care fac apel la dorința de eliberare națională, prezente în unele edificii maramureșene, sunt: *Samson ucigând leul* (întâlnită la Jeud sau Cuhea), *lupta lui David cu Goliat* sau secvențe compoziționale din *scena Înfricoșata Judecată*, pictată în pronaos. Aceasta este reprezentată conform canonului iconografic al Răsăritului creștin, dar conține unele adaosuri pentru a transmite un mesaj privitorului. Alături de oamenii pedepsiți individual pentru anumite păcate săvârșite, întâlnim cete de neamuri condamnate la osânda veșnică, îmbrăcate în vestimentație de epocă, specifică fiecărei etnii. Asemănări întâlnim în exonartexul mănăstirii Probota (biserica reconstruită de Petru Rareș în 1530, conform pisaniei), cea mai veche reprezentare a Înfricoșatei Judecăți din Moldova și cea care a devenit model pentru celelalte reprezentări¹⁴. Aici neamuri precum evreii, care-l au în frunte pe Moise, turci, tătari, armeni, sarachenii și morii, etiopienii și „latini”, sunt pictate de o parte și de alta a tronului „Celui vechi de zile”,

Bogdan Vodă (Cuhea) - Samson ucigând leul, autor anonim, 1754

¹⁴ Tereza Sinigalia, Voica Maria Pușcașu, *Mănăstirea Probota*, colecția istorice, Ed. Meridiane, București, 2000, p. 78.

privind spre Hristos, așezate în vecinătatea Iadului, nu aruncate în focul veșnic, cu toate că erau socotite pătate de erezie. Istoricii interpretează aceste detalii ca pe un ecou al luptelor și tensiunilor confesionale dintre Apus și Răsărit, dezvăluind în același timp încercările de unire din secolul al XV-lea. Dintre neamurile cunoscute de zugravii maramureșeni, sunt reprezentate acelea care în vreun fel au asuprit neamul românesc, fie politic-administrativ, fie religios, și anume: turci, tătari, harapi, țigani, nemți, frânci sau neamuri care nu au acceptat Legea cea Nouă: evreii. Astfel, la biserica din Ieud deal, harapii și evreii poartă mantii largi, cu guler de blană, la fel și în celelalte biserici (excepție făcând gulerul de blană), căciulă poloneză cu guler de blană sau bicornul apusean (Oncești) – *evreii*, ișlic cu baza de postav roșu – *harapii*¹⁵, cauc (acoperământ de cap făcut din pâslă, înalt și rotund, asemănător culionului monahal) – *tătarii*; *turcii* poartă pantaloni largi, după modelul șalvarilor și iminei în picioare, iar pe cap turban sau fes, *nemții* poartă costume de epocă: uniformă formată din tunică și pantaloni strâmți, pantofi, iar pe cap poartă bicornul apusean, vestimentație de influență austriacă¹⁶. O altă categorie etnică nelipsită din scena Înfricoșatei Judecăți sunt *frâncii*. Ei apar îmbrăcați în costume

Libotin - grupuri etnice, detalii din scena „Înfricoșata Judecată”, autor anonim, 1811

¹⁵ Al. Alexianu, *Mode și veșminte din trecut*, vol. II, Ed. Meridiane, București, 1971, p. 72, 113, 152.

¹⁶ Imagine asemănătoare întâlnim într-o miniatură din Erotocritul logofătului Petrace, Al. Alexianu, *op.cit.*, p. 152.

de epocă occidentale, purtând pe cap căciulă cu vârful întors înauntru. În părțile Maramureșului, ca și în Transilvania, termenul „frânc” are mai multe accepțiuni: poate fi situat la intersecția dintre „occidental” și „romanic”, este apusean în raport cu așezarea noastră răsăriteană, dar nu se rezumă doar la francezi și nu-i include pe germani¹⁷. Într-o altă accepțiune, frâncii îi desemnează pe catolicii care se supun Bisericii latine. Frâncul poate fi italian, spaniol, francez, un străin catolic îndepărtat, ce aparține unui alt tip de civilizație, diferit de catolicul din vecinătate: maghiar, german sau polonez. Conotația negativă a etnonimului, precum și imaginea nefavorabilă pe care o are frâncul în mentalitatea românească transilvană, și implicit maramureșeană, se datorează în primul rând catolicismului, al cărui exponent este, iar pe de altă parte este perceput ca o potențială amenințare întrucât este necunoscut, îndepărtat și aparține unei culturi și confesiuni diferite. Frâncii apar și în creația folclorică românească, nu doar în iconografie, iar conotația negativă a termenului nu se datorează unei experiențe practice negative, generată de un contact direct cu frâncii, ci izvorăște, mai degrabă, dintr-o neîncredere generată de necunoașterea acestei tipologii umane apusene¹⁸.

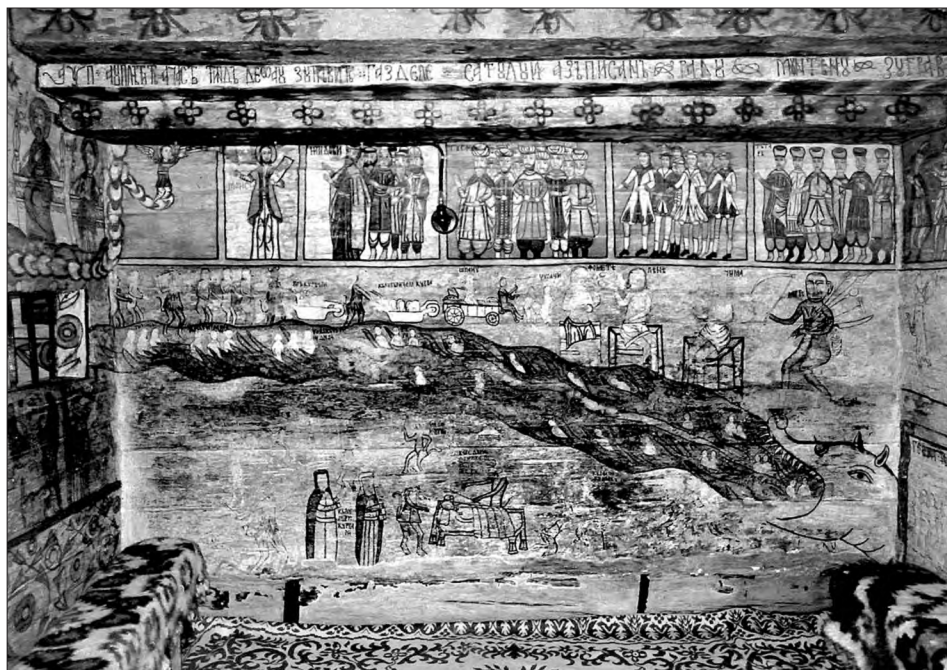

Libotin - Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul, autor anonim, 1811

Neamurile apusene amintite (frânci, nemți, maghiari) pot fi întâlnite și în alte compoziții iconografice, pictate cu o frecvență ridicată în părțile Maramureșului, în care personajele negative devin exponenți ai acestor popoare, reflexie a relațiilor politice, sociale și confesionale tensionate dintre români și occidentalii catolici. În pilda „*Bunul samarinean*”, desfășurată în mai multe cadre, ca o friză, care ilustrează fiecare moment, tâlharii care îl atacă pe omul ce se pogora de la Ierusalim la Ierihon, poartă căciula specifică frâncilor sau maghiarilor (Săliștea de Sus). *Soldații întâlniți în scenele din ciclul Patimilor Mântuitorului,*

¹⁷ Sorin Mitu, *Transilvania mea: istorii, mentalități, identități*, Ed. Polirom, București, 2013, p. 484-487.

¹⁸ *Ibidem*, p. 487.

Desești - Înfricoșata Judecată, autor Radu Munteanu din Ungureni, 1780

nu au nicidecum vestimentația specifică armatei romane, conform adevărului istoric, ci sunt reprezentări ale unor soldați din armata napoleoniană (imagini reprezentative se găsesc în bisericile din Desești, Bârsana, Cornești). Călăul din scena „*Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul*” este din neamul frâncilor sau al maghiarilor. În scena numită „*Cântărirea banilor și a cărților*”, întâlnită doar în decorul mural al bisericilor din Bârsana sau Cornești, apar nobili austrieci.

Din analiza cantitativă și calitativă făcută asupra compozițiilor iconografice, s-a putut constata că frecvența componentelor etnice se reduce în scenele amintite, odată cu instalarea Sfântului Andrei Șaguna ca mitropolit al Transilvaniei, care avea în jurisdicție și părțile Maramureșului ortodox. Astfel, în bisericile sfințite sau construite în vremea Mitropolitului sibian, programul iconografic este mai restrâns, întâlnindu-se doar scenele din Geneză, cum este cazul bisericii din Lăschia, sfințită în 1868 de Mitropolitul Șaguna. Pronaosul acesteia nu este prevăzut cu pictură murală, fiind decorat cu motive geometrice realizate în cele trei culori primare (roșu, galben și albastru). Schimbările compoziționale se datorează și faptului că misiunea îmbracă alte forme, odată cu așezarea la cârma Bisericii ortodoxe a Mitropolitului Șaguna.

Așadar, în perioada temporală studiată (1740- 1873) se poate vorbi despre o misiune prin arta icoanei în părțile Maramureșului de azi. Această misiune prin imagine are mai multe direcții: afirmarea identității confesionale și naționale, îndeamnă la statornicia în credința ortodoxă și la păstrarea nealterată a identității naționale, prin denunțarea persoanelor ostile credinței și neamului românesc, în scop didactic și moralizator. Odată cu instalarea Sfântului Andrei Șaguna în scaunul de Mitropolit al Transilvaniei, altele devin principalele instrumente de misiune ale Bisericii noastre: școala, tiparul, cuvântul și viețuirea ierarhului, vizitele pastorale.

BIBLIOGRAFIE

Izvoare primare:

Iconografia din bisericile din părțile Maramureșului.

Icoane și carte veche bisericească din colecția Episcopiei Maramureșului și Sătmarului.

Documente din Arhiva Mitropoliei Ardealului, Sibiu.

Izvoare secundare:

MIHALYI DE APȘA Ioan, *Diplome maramureșene din secolele XIV și XV*, 62, Ed. Dragoș Vodă, Cluj-Napoca, 2009.

BUD Tit, *Date istorice despre protopopiatele, parochiile și mănăstirile române din Maramureș din timpuri vechi până în anul 1911*, Ed. Tipografia diecezană, Gherla, 1911.

PĂCURARIU Mircea, Pr. Prof. Univ. Dr., *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1981.

FILIP Dumitrița, Drd., *The Mission through Iconography in Maramureș: the Preservation of Orthodox faith and National Identity*, prezentat la Conferința internațională Making Mission from the Model of Christ: Iconography and Use of Image. A Historical and Missiological Approach, desfășurată la Sibiu, în perioada 2-5 noiembrie 2017.

BRĂTULESCU Victor, „Biserici din Maramureș”, în *B.C.M.I.*, anul XXXIV, fasc. 107-110, 1941.

BONGIU Aurel, „Un zugrav din secolul al XVIII-lea: Radu Munteanu”, în revista „*Arta*”, nr. 11/ 1970.

DUMITRESCU Sorin, *Noi și Icoana*, I, Ed. Anastasia, București, 2010.

DIONISIE DIN FURNA, *Erminia picturii bizantine*, Ed. Sofia, București, 2002.

FILITTI Georgeta, MATEI Dorin, *Mileniul Românesc - 1000 de ani de istorie în imagini*, Ed. Litera internațional, București, 2006.

SINIGALIA Tereza, PUȘCAȘU Voica Maria, *Mănăstirea Probota*, colecția istorice, Ed. Meridiane, București, 2000.

ALEXIANU Al., *Mode și veșminte din trecut*, vol. II, Ed. Meridiane, București, 1971.

MITU Sorin, *Transilvania mea: istorii, mentalități, identități*, Ed. Polirom, București, 2013.

Ziarul „*Tribuna*”, nr. 82, 83/1904.

Pictura bisericilor de lemn din nord-vestul Transilvaniei – Maramureș și Sătmar – secolele XVII-XIX, zugravi, stiluri și interferențe

Pr. Virgil JICĂREAN,

Consilier eparhial Patrimoniu Sacru și Pictură Bisericească

Lucrarea de față este alcătuită și prezentată în contextul programului cadru național bisericesc intitulat „2017 Anul Omagial al Sfințelor Icoane, al Iconarilor și al Pictorilor Bisericești din Patriarhia Română”, proclamat de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în ședințele de lucru din 28-29 octombrie 2015, 25 februarie 2016 și 16 decembrie 2016, și își propune prezentarea picturii murale din Nord-Vestul țării, în prima parte din Maramureș, unde există mai multe izvoare de cercetare, în a doua parte din Sătmar, precum și mutațiile stilistice petrecute pe parcursul

a trei secole. Vom aminti și de redactarea iconografică de stil bizantin și post-bizantin ce se transformă în contextul asimilării coerente a unor elemente din mediul cultural european, cum ar fi barocul și rococo-ul și mai ales evidențierea unor zugravi de seamă pe parcursul perioadelor stilistice.

De-a lungul secolelor, în Nord-Vestul țării, oamenii au (re)găsit vorbirea cu Dumnezeu prin lemn. Istoria locuitorilor acestor ținuturi este povestită în lemnul bisericilor din acest spațiu binecuvântat, pentru că în aceste sanctuare

ale Cuvântului s-au păstrat monumente de cea mai veche limbă românească, aici s-au adunat înțelepții satului în clipele grele să ceară sfatul lui Dumnezeu, aici s-a săvârșit, de veacuri, botezul „coconilor”, aici s-au legat pe vecie cununii și tot de aici au plecat pe ultimul drum aceia ce s-au dus dintre vii. Așezat la hotarul dintre două sfere cultural-artistice deosebite, într-o zonă de contact cu lumea medievală catolică, viețuitorii acestor ținuturi au rămas fideli concepțiilor artistice ortodoxe, fiind contaminați târziu, abia în veacul al XVIII-lea, de unele influențe occidentale.

Bisericile de lemn sunt o categorie de monumente ce au cunoscut o mare răspândire în tot spațiul locuit de români, ca de altfel arhitectura de lemn în general, materialul de construcție fiind la îndemână, în trecut pădurea acoperind mare parte din teritoriul actual al României. Le întâlnim în număr mare în Moldova, Muntenia, Oltenia, în Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, fiecare regiune contribuind la realizarea unor edificii reprezentative specifice zonei, având trăsături originale legate de străvechea tradiție de a construi în lemn. Arhitectura de lemn, realizare a ambianței culturale românești, are o mare diversitate și unitate în același timp, datorată în primul rând apartenenței religioase la ortodoxie.

Considerate ca o realizare specifică, bisericile românești fac parte din marea familie a arhitecturii de lemn europene, despre care Lucian Blaga scria că sunt printre *cele mai prețioase și mai fără de rezervă admirate produse ale geniului nostru popular*.

Un număr de opt biserici, capodopere ale arhitecturii de lemn din Maramureș, au fost înscrise pe Lista Patrimoniului Mondial UNESCO, reprezentând simbolic sutele de monumente istorice din această categorie răspândite în toate regiunile României, fiind o remarcabilă contribuție românească la tezaurul cultural al umanității.

De îndelungată tradiție, impresionante realizări ale arhitecturii populare românești, bisericile de lemn reprezintă, prin însăși tehnica de construcție, prelungiri în timp ale unor construcții anterioare, pe care le înlocuiesc treptat, respectându-le planul și silueta. Din aceeași perspectivă trebuie privită și persistența unor formule gotice în plin veac XVIII, când majoritatea bisericilor de lemn maramureșene sunt refăcute integral, după ultima mare invazie tătară din 1717.

În contextul istoric al formării structurii sociale, culturale și artistice, exprimând stadiul de dezvoltare politică, instituționalizarea vieții religioase maramureșene a culminat cu acordarea dreptului de stavropighie constantinopolitană mănăstirii din Peri în 1391.

Pentru această epocă ambele categorii de lăcașuri de cult cunoscute, bisericile parohiale din „vatra satului” și cele ale mănăstirilor izolate, debutează ca instituții „prin excelență feudale”, adică patronate de feudalii în a căror posesiune se află. Astfel, prin acordarea dreptului de stavropighie mănăstirii din Peri, din posesia Dragoșeștilor, Constantinopolul își asigura o nouă autoritate laică în regiune. Cercetările arheologice au aruncat o lumină asupra posibilei geneze a tipului de biserică de lemn maramureșeană ca urmare a contactului direct cu arhitectura gotică de zid, românească, prezentă în Maramureșul veacului XIV prin monumentele de la Cuhea (Bogdan Vodă), Sărăsau și Giulești.

Pe de altă parte, pe lângă biserica ortodoxă a românilor, în Maramureș au existat atât lăcașuri catolice (ale celor cinci așezări de „oaspeți regali” germani și unguri, pătrunși în Maramureș după 1271), care depindeau de un arhidiaconat, cât și lăcașurile rutenilor (așezați aici la sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul secolului al XV-lea) aflați sub jurisdicția episcopiei din Muncaci (care ia ființă în secolul XV).

Așadar, încă de la începuturile vieții sale artistice, Maramureșul a fost integrat în marea arie bizantină dar, în același timp, prin poziția sa geografică, el a devenit și locul unor interferențe culturale.

Pentru începuturile vieții artistice maramureșene putem doar să presupunem că atât puternica dezvoltare artistică a Moldovei veacurilor XV-XVI, cât și ecourile Renașterii, resimțite în Transilvania și în țările învecinate din Europa centrală, nu au rămas fără răsunet aici.

În secolul al XVII-lea, dominat de Reformă, sunt cunoscuți din nou, numai pentru Maramureș, episcopi români ortodocși, cu reședința la Peri sau în alte mănăstiri, mulți numiți la recomandarea unor domni români, mai ales din Moldova, unii fiind hirotoniți la Suceava sau la Iași după ce, prin pacea de la Brest-Litovsk din 1596, o parte din clerul și credincioșii ruteni trecuseră la unirea cu Roma. În Maramureș, românii se opun îndelung trecerii la biserica unită, demonstrând în mod sugestiv felul în care comunitatea reacționează, se apără, uneori cedează, însă se revoltă iar, la prima ocazie, în fața unei infiltrări culturale străine, cu caracter impus.

Din punct de vedere tipologic, bisericile de lemn maramureșene se încadrează în grupul nord-transilvănean, fiind strâns înrudite cu monumente din Ucraina subcarpatică și Slovacia estică. Este vorba despre bisericile de plan navă, încheiate cu absidă decroșată, poligonală (sau în mod excepțional, cu absidă pătrată) sau de plan triconc, cu acoperiș înalt, în două ape, cu streșina largă, uneori etajat. Situate adesea pe o colină sau în mijlocul satului,

ori a cimitirului, bisericile de lemn maramureșene își anunță de departe prezența, încadrându-se perfect în peisajul înconjurător, a cărui succesiune domoală de dealuri și văi pare prototipul ideal al spațiului mioritic.

Interiorul bisericii de lemn este de cele mai multe ori modest. nu prea înalt, nici amplu, mai degrabă intim relaționat cu proporția umană; elementele componente ale decorului (pictura murală, icoanele pe lemn și pe sticlă, mobilierul și piesele textile) formează un ansamblu situat, de asemenea, în zona de contact dintre arta populară și cea cultă. Aici mai mult ca oriunde sunt sesizabile mutațiile produse în gustul și sensibilitatea societății locale prin coexistența unor piese populare tradiționale cu altele aparținând artei culte de influență occidentală. Față de arhitectura care conservă formule devenite tradiționale, aici au pătruns, din dorința realizării unui decor cât mai bogat, elemente la început izolate ale artei barocului, care au fost apoi integrate în ansambluri artistice structurate după legi baroce.

PICTURILE MURALE, databile în principal în a doua jumătate a veacului al XVIII-lea și în primele decenii ale veacului următor, se încadrează în mișcarea generală de o deosebită efervescentă artistică ce cuprinde mediile rurale în această perioadă. Un număr relativ mare de zugravi, adesea itineranți, formați de cele mai multe ori într-un mediu artistic popular, străbat ținuturile maramureșene, pictând biserici, tâmplă și icoane, vehiculând modele și motive de largă circulație în epocă, inspirate din ilustrațiile cărților tipărite dincolo de munți, în Țara Românească și Moldova, din icoanele pe sticlă și xilogravurile populare, care erau adesea rezultatul unor interferențe între cultura de tradiție post-bizantină și cea occidentală. Acești zugravi erau ei înșiși fie interpreți ai fondului tradițional post-bizantin, căruia îi confereau, printr-un plus de savoare și autenticitate o expresie nouă, fie adevărați colportori ai artei occidentale, prelucrată la nivel rustic. Bisericile pictate de ei deveneau monumentele reprezentative ale comunității sătești – ctitorii lăcașului fiind de cele mai multe ori de îndelungă tradiție și de o deosebită forță.

PROGRAMELE ICONOGRAFICE ale bisericilor de lemn maramureșene aparțin în ansamblu tradiției ortodoxe, cu unele influențe occidentale în redactare.

Dincolo de respectarea unor teme legate de semnificația încăperilor, în special pentru altar (teme simbolizând întruparea și euharistia), și pronaos (teme cu sens funerar, dominate de Judecata de apoi și de scenele auxiliare ei). Trebuie remarcat, ca o trăsătură comună pentru toate bisericile studiate, programul special al naosului, bazat pe un accentuat paralelism cu sens

moralizator între scenele „Vechiului Testament (începând cu „păcatul originar” și continuând cu seria de păcate ce decurg dintr-însul) și cele ale „Noului Testament” (redate aproape exclusiv la Patimile lui Iisus, prezentate deosebit de detaliat, ca o răscumpărare a păcatelor omenirii descrise de „Vechiul Testament”).

Ciclul copilăriei lui Iisus este foarte redus, iar ciclul vieții Mariei, cvasi-absent. Dintre scenele vieții publice a lui Iisus apar câteva parabole și minuni, lipsește în schimb, sau este doar fragmentar reprezentat, ciclul marilor sărbători. Programul naosului se completează prin prezența unor sfinți, dintre care nelipsit este Sf. Dumitru, asociat luptei dintre Nestor creștinul și uriașul Lie, păgânul, scenă ce capătă adesea elemente locale. Programul iconografic al tâmplii cunoaște o dezvoltare specială, desfășurându-se direct pe un întreg perete, în timp ce icoanele mobile se reduc la un singur rând. Acest tip de program iconografic trebuie înțeles ca un important simptom al schimbării mentalității colectivității locale, colectivitate care participă la confruntările ideologice ale epocii.

Acum pictura Maramureșului rămâne în principal atașată redactărilor de tradiție post-bizantină, oscilează ea însăși între cele două tendințe ideologice opuse – Reforma și Contrareforma. Pe de-o parte, complăcându-se în a relata cu lux de amănunte, inspirate din iconografia misterelor medievale, Patimile lui Iisus puse în paralel cu imagini simbolice din „Vechiul Testament”, pictura maramureșeană preia din arta Contrareformei acele „figuri” alegorice care erau adesea folosite pentru a sugera „armonia” dintre „Vechiul Testament” și „Noul Testament”. Pe de altă parte, excluzând aproape total scenele din viața Fecioarei Maria, pictura maramureșeană se arată probabil receptivă față de ideile Reformei care contesta cultul Fecioarei, repus, în schimb, pe deplin în drepturi de iconografia Contrareformei.

Analiza picturilor din bisericile maramureșene ne-a relevat coexistența unor STRUCTURI STILISTICE diverse. Definitorie este în acest sens atitudinea față de spațiu a pictorilor atașați tradiției post-bizantine, diferită de a celor aflați sub influența înnoitoare a barocului.

Dacă picturile care aparțin tradiției post-bizantine sunt subordonate liniilor principale ale arhitecturii și au suprafața împărțită, cu rol compozițional, în panouri și registre suprapuse, proporționate cu forma și dimensiunile bisericii, în schimb picturile redactate sub influența barocului încearcă să nege spațiul arhitectural prin compoziții agitate și fărâmițate, compuse dintr-un joc liber și deschis de curbe și contracurbe.

În ceea ce privește TEHNICA în care sunt executate picturile murale maramureșene, trebuie subliniat că avem de-a face cu lucrări în tempera, în cazul cărora modul de preparare a suportului și de aplicare a culorilor este asemănător cu cel al icoanelor.

Suprafața de pictat este uniformizată prin lipirea unor fâșii din pânză de in, de cânepă sau uneori hârtie, de lățimi diferite (5-10 – max. 20 cm), în funcție de suprafața pe care o au de acoperit – interstițiile dintre bârne, trecerea de la un perete la altul sau de la perete la boltă, ori micile porțiuni cu asperități, cum sunt nodozitățile lemnului. Aceste fâșii formează totodată un tampon elastic pentru variațiile de volum ale lemnului la schimbările de temperatură și umiditate. Pictura executată este o tempera căreia diferitele tipuri de liant, o emulsie pe bază de ou sau de caseină, ori o emulsie de ulei, îi conferă un aspect ce diferă de la mat la lucios.

Întâlnim lucrări executate într-o tempera clasică a suprapunerilor succesive, în operele pictorilor de tradiție post-bizantină, dar și în unele de factură barocă. Pe de altă parte, întâlnim și picturi lucrate într-o tempera grasă cu aspect păstos și strălucitor, care imită stângaci tehnica de lucru în ulei, în operele relativ târzii ale pictorilor „eclectici”.

Încă de la începuturile vieții sale culturale, Maramureșul a făcut parte din ambianța artistică de tradiție bizantină, dar a fost în același timp el însuși un punct de plecare pentru meșteri și icoane către ținuturile ortodoxe învecinate, de la nord și sud. Legăturile devenite tradiționale cu Moldova au determinat pătrunderea în perimetrul artistic a unor influențe ale picturii moldovenești care au fost asimilate și interpretate în spiritul artei populare de către meșteri zugravi și iconari localnici, a căror activitate ia o deosebită amploare în veacul al XVIII-lea.

În secolul XVII, când se încearcă introducerea reformei în Transilvania și apar influențele occidentale în artă, care se vor resimți negreșit în pictura românească și din această zonă a țării, nordul Transilvaniei și Maramureșul, fiind mai izolate, în strânse și tradiționale legături cu biserica ortodoxă din Moldova, vor deveni leagănul păstrător al tradițiilor iconografice, al continuării formelor de expresie specifice picturii românești din toate cele trei țări.

Un important număr de icoane este legat de Mănăstirea Moisei, unde viața monahală este atestată documentar încă din primii ani ai acestui mileniu, iar pe la 1637 își avea reședința aici Episcopul Dimitrie Pop. A ființat aici un atelier de zugravi care au pictat icoane pentru bisericile maramureșene din ținuturile învecinate (Breb, Giulești, Moisei, Borșa, Vișeu de Mijloc, Botiza,

Poienile Izei, Cupșeni-Țara Lăpușului și împrejurimile Năsăudului). Pictura acestor zugravi anonimi, deși păstrează elemente ale compoziției tradiționale, introduce o serie de elemente noi, o gamă cromatică mai vie, unele detalii preluate din viața cotidiană. Motivele decorative sculptate sunt preluate din plastica renascentistă, infiltrată prin intermediul manuscriselor și al tipăriturilor.

Se adaugă în veacul XVIII influențe indirecte ale artei de tradiție post-brâncovenească și (în special motive decorative și principii de decor) răspândite probabil prin intermediul cărților bisericești ilustrate și al puternicelor centre de zugravi din sudul Transilvaniei care preiau și prelucrează la rândul lor unele elemente de tradiție post-brâncovenească. Situată între aceste coordonate, pictura de tradiție post-bizantină din Maramureș are dezvoltarea sa originală, exprimată prin personalitatea câtorva meșteri localnici.

Întâlnim meșteri iconari în mai multe zone ale Maramureșului în această perioadă POST BIZANTINĂ, unii dintre ei anonimi, iar dintre cei cunoscuți se evidențiază următorii:

Alexandru Ponchalski (din Berbești) se afirmă atât ca pictor muralist, cât și zugrav de icoane, conducător al unui atelier itinerant. Își desfășoară activitatea pe valea Cosăului, a Izei, a Marei și a Vișeuului. Prima atestare sigură a activității sale este Biserica din Călinești (Căieni). Pictează numeroase icoane și biserici, pe care nu le amintim aici, până pe la anul 1785 și ajunge în împrejurimile Năsăudului. Cele mai valoroase biserici pictate sunt: Călinești-Căieni, Budești-Susani, Desești, Sârbi-Susani, încununarea operei sale artistice fiind biserica din Ieud-Deal.

Radu Munteanu (din Ungureni). Prin opera lui, pictura murală de tradiție post bizantină din Maramureș atinge faze de rusticizare care o înrudesce stilistic cu icoanele pe sticlă. Ca și acolo, desenul conturează cu fermiate, prin linii groase, formele colorate plat. În mâna zugravului popular, îndepărtatele modele iconografice devin simple forme destinate împodobirii bisericii. Interesul pentru efectul decorativ este predominant, fapt caracteristic de altfel picturii veacului al XVIII-lea. Activitatea acestui zugrav localnic, originar din Ungureni, Țara Lăpușului, ne oferă traiectoria unui destin frecvent în epocă, acela al zugravilor peregrini. Radu Munteanu debutează în 1767 cu o icoană a SF. Treimi pentru biserica din Lăpuș. Aria lui de activitate este foarte întinsă atât în Țara Lăpușului, cât și în Maramureșul istoric. Cele mai reprezentative lucrări ale sale sunt pictura bisericii din Desești și pictura bisericii din Rogoz.

Variată și pitorească, opera lui Radu Munteanu aduce un suflu nou picturii de tradiție post-bizantină, pe care o apropie atât de mult de arta populară, încât îi atribuie o expresie nouă, particular și nu lipsită de farmecul pe care îl are candoarea picturii naive.

Tot în această perioadă se încadrează și pictura bisericilor din Oncești și Cuhea (Bogdan Vodă), atribuită unor pictori anonimi. Picturile murale din această categorie constituie creații originale ale unor meșteri localnici care au știut să-și afirme personalitatea, păstrând în același timp legătura cu tradiția, dar și cu mediul și cu vremurile cărora aparțineau și pe care le exprimă în opera lor. Un alt zugrav ce aparține acestei perioade este Nicolae Man, colaborator al lui Radu Munteanu, originar din Poiana Porcului (Fântânele), precum și Gheorghe Vișoveanu, colaborator al lui Alexandru Ponehalschi.

Dacă în perioada post-bizantină apăreau elemente ce aparțineau limbajului baroc, mai târziu vor apărea ansambluri coerent structurate sub INFLUENȚA BAROCULUI. În pictura bisericilor din Maramureșul istoric, monumentalul baroc se transformă în grațiosul și fragilul rococo, acesta fiind o prelucrare a barocului într-o gamă minoră, deja descărcată de semnificațiile adânci și astfel mult mai ușor de preluat. Dealtfel, în secolul al XVIII-lea rococoul cuprinsese Europa centrală și începuse să se instaleze în Rusia.

Toader Hodor (din Vișeu de Mijloc). De numele lui se leagă introducerea picturii de factură barocă și rococo în Maramureș. Lucrările sale se caracterizează prin folosirea unor elemente morfologice și a unei sintaxe specifice barocului intrat în faza rococo.

Toader Hodor este un zugrav originar din Vișeu de Mijloc. Prezența lucrărilor sale în Maramureș e semnalată abia în primii ani ai secolului XIX, pe cursul inferior al Izei și din satele învecinate, Cornești, Bîrsana (1806), Văleni (1807) și Nănești (1809), cea mai reprezentativă rămâne Bîrsana.

Ianoș Opriș este încă un reprezentant al acestei perioade. Din opera sa în care barocul își găsește expresie deplină, nu cunoaștem decât fragmente: pictura murală a altarelor bisericilor din Budești (Josani) și Glod.

O altă perioadă care influențează pictura bisericilor de lemn din Maramureș este ECLECTISMUL. În ultimii ani ai veacului al XVIII-lea, dar mai ales în primele decenii ale veacului al XIX-lea, unii meșteri zugravi practică o pictură compusă din elemente eteroclite, puternic marcată de influențele artei occidentale. Zugravii încep să piardă legătura cu tradiția, pe care nu mai știu să o continue în mod creator, dar nici nu reușesc să asimileze modelele noi pe care și le propun, rămânând la jumătatea drumului dintre vechi și nou.

Ei nu ajung să elaboreze ansambluri artistice unitare, consecvent structurate, ci combină motive și principii de origini diferite, neintegrate în sinteze originale. Principiile de organizare spațială sunt un compromis între tradiție și încercările de a crea iluzia perspectivei. Motivele folosite aparțin când limbajului baroc, când celui neoclastic, când uneori repertoriului decorativ de tradiție post-brâncovenească cu care zugravii localnici se familiarizează prin intermediu cărților bisericești ilustrate.

Zugravii încearcă să-și realizeze lucrările în stil plastic, modelând culoarea locală pentru a obține senzația de volum, ca în pictura în ulei. Gama cromatică se îmbogățește folosindu-se culori vii, strălucitoare, adesea contrastante. În ciuda caracterului eclectic al acestor ansambluri picturale, ele nu sunt total lipsite de farmecul unor neașteptate realizări artistice.

Ioan Plohod (din Dragomirești) își începe activitatea alături de Toader Hodor la Bârsana. I se atribuie pictura bisericii și a iconostasului din Rozavlea (1825), Șieu, Săcel (1826). În pictura acestui zugrav elementele tradiționale pierd terenul în fața influenței masive a barocului și a neoclasicismului, cărora li se alătură creșterea ponderii elementelor din iconografia specifică din perioada contrareformeii.

Ștefan Șișeșteanul (Zugravul) un pictor în care se regăsesc mai multe stiluri dintre cele prezentate, desfășoară o activitate între 1782-1811 în zona cetății Băii Mari și a Cetății Chioarului. Dintre lucrările lui amintim Posta (1781), Șurdești (1783), Șișești (1785), Cetățele (1785), Capela Racolța Baia Mare, Tăuții de Sus (1810) și Plopiș (1811).

Tot din această perioadă sunt datate și lucrările bisericilor din Borșa (1775), Poienile Izei (1794), Dragomirești, Srâmtura, Săliște, Sat Șugatag, care se încadrează în același program iconografic și sunt realizate de către meșteri anonimi.

În procesul general al evoluției artistice în epocă, receptivitatea zugravilor locali, ca și participarea activă la viața culturală a unor comanditari, de asemenea recrutați din mediul rural, marchează un fenomen simptomatic. Acești pictori au, pe de-o parte, rolul unui filtru care operează trierea elementelor propuse spre acceptare societății receptoare a cărei reprezentanți sunt, iar pe de altă parte, ei participă la circulația ideilor și a modalităților de exprimare în epocă. Prin interacțiunea produsă în relația dintre comanditar și autor, ambii adesea colectivi și anonimi, colectivitatea rurală se exprimă nuanțat, manifestându-și atât capacitatea de deschidere și receptivitatea față de aporturile înnoitoare ale epocii, cât și forța de a rămâne închisă față de structurile incompatibile ei.

În cadrul acestei acțiuni colective prin care se manifestă aspirațiile comune ale unei epoci și ale unui mediu social, personalitățile artiștilor zugravi se afirmă prin diversitatea soluțiilor adoptate. Sunt aceia care cu instinctul lor artistic, decid în ultimă instanță modalitatea în care sunt adoptate noile formule stilistice și tot ei, prin marea lor forță creatoare, reușesc să revitalizeze vechiul fond al artei post-bizantine, tocmai prin impunerea contactului direct cu resursele și capacitatea de interpretare a artei populare.

În colțul nord-vestic al țării noastre într-un cadru pitoresc cu câmpii întinse și roditoare se află așezat ținutul Sătmarului, istoria lui este organic legată de cea a Maramureșului și a Bihorului, ținut care cuprinde țara Oașului și a Codrului, în care găsim tradiții și valori care se pierd în negura istoriei, unde s-a reușit a se păstra în forme autentice folclorul, credința, obiceiurile, practicile, dar și arhitectura laică și bisericească, sculptura, pictura, arta decorativă etc.

În penultimul deceniu al sec al XII-lea este pomenit în documentele vremii comitatul Satu Mare (1981 – Nicolae Comite al Sătmarului), care se află la marginea nord-vestică a fostului voievodat al lui Menumorut. Din cererile trimise regelui Arpad, rezultă că Menumorut stăpâna și ținutul Sătmarului până la Tisa. Din tipăriturile vremii avem dovada permanentelor legături culturale precum și a unității de neam, limbă și credință care a existat între satele Sătmarului cu restul fraților din Transilvania, dar mai ales cu cei din Moldova și Țara Românească (o dovadă elocventă o constituie faptul că în satele acestui ținut sau găsit exemplare din cazania lui Varlaam și numeroase tipărituri ale lui Antim Ivireanul). Sub raportul organizării bisericești, în 1391 ținutul Sătmarului era sub controlul egumenului Pahomie, apoi al episcopilor de la mănăstirea Sfinții Mihail și Gavriil din Perii Maramureșului (există un document al patriarhului ecumenic Antonie al Constantinopolului prin care se dădea jurisdicție asupra bisericilor din Maramureș, Sătmar și Bihor, drept pentru care multe din aceste biserici poartă numele hramului mănăstirii tutelare și anume de Sfinții Mihail și Gavriil).

Un rol important în stimularea activității culturale în aceste ținuturi l-au susținut și mănăstirile printre care le amintim și pe cele de la Călinești, Bixad, Santău, Cuța. Întreaga viață culturală și religioasă românească din acest ținut s-a dezvoltat în jurul bisericilor de lemn, mai ales că se știe faptul că românii li s-a interzis încă din secolul al XIII-lea să construiască biserici de piatră. În această perioadă istorică despre care vorbim noi în lucrarea de față în județul Satu Mare exista un număr destul de mare de biserici de lemn, care începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea au fost înlocuite cu altele din piatră

sau caramidă, proces care a continuat cu amploare mai mare în prima parte a sec al XIX-lea, iar în sec al XX-lea au rămas puține biserici de lemn, ajungându-se în situația ca prea puțini să cunoască faptul că au existat astfel de biserici, în Satu Mare, după ce au fost înălțate cele de piatră sau de cărămidă. Odată cu construirea bisericilor de cărămidă, care ofereau un altfel de confort, bisericile de lemn nu au mai fost folosite, astfel ca multe au dispărut fără urmă iar unele au fost mutate în satele lipsite de locașuri de cult (biserica din Bolda care a fost adusă din Socond). Unele dintre ele au dispărut în incendii și odată cu ele toate valorile pe care acestea le cuprindeau. Multe din obiectele de cult, icoane pe lemn, cărți de cult, manuscrise liturgice, prapuri, fragmente de iconostas și alte obiecte ce se aflau în stare bună au fost păstrate și folosite în continuare în bisericile de piatră și cărămidă.

În prezent în ținutul Sătmarului, din salba bisericilor de lemn de odinioara mai amintim doar următoarele: Bolda, Corund, Soconzel, Stâna, Lelei și Lechința Oaș. Cea de la Soconzel a dispărut într-un incendiu, din păcate, iar cea de la Lechința a fost strămutată la muzeul de etnografie din Negrești. Enumerăm în cele ce urmează și localitățile ce au avut biserici de lemn dispărute: Aciua, Amați, Andrid, Boghiș, Borlești, Chilia, Culciu Mare, Crucișor, Dindești, Domănești, Ghenci, Homorodu-de-Mijloc, Istrău, Gerăușa, Lipău, Moftinu Mic, Necopoi, Oar, Petea, Pomi, Portița, Resighea, Roșiori, Rușeni, Sânmiclăuș, Terebești, Tiream și Valea Vinului.

Bisericile de lemn din ținutul Sătmarului constituie o frumoasă pagină în istoria acestui colț de țară, fiind o expresie a condițiilor istorice în care au trăit, a gustului pentru frumos, a măiestriei artistice, precum și a unității de gândire și manifestare a poporului român.

Pictura bisericilor din ținutul Sătmarului este de factură post bizantină, cea din Bolda și cea din Corund fiind atribuite aceluiași pictor anonim. La pictura bisericii din Corund se disting trei etape de execuție, pronaosul și iconostasul sunt mai vechi pe când cea de pe boltă este mai recentă și aparține perioadei de influență barocă cu vădite elemente de proveniență occidentală.

Programul iconografic al bisericilor de lemn din Sătmar nu are diferențe majore față de programul bisericilor de lemn din Maramureș și Salaj, însă ceea ce diferențiază este efectul moralizator al interpretării scenei Judecății de Apoi. Pictura din pronaosul bisericii din Corund a fost executată de zugravul Țiple Popa din Deda care a mai pictat și biserica din Chiești (Salaj) și Bicz (Maramureș). Este singurul zugrav al cărui nume se păstrează în toate celelalte biserici de lemn din Sătmar, pictura este realizată de zugravi anonimi.

În ceea ce privește redactarea temelor iconografice, zugravii rămân în cea mai mare parte tributari tradiției post-bizantine (cu unele influențe îndepărtate din iconografia evului mediu occidental, de mult cunoscute și înglobate fondului tradițional) mai ales în picturile din a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, în timp ce în primele decenii ale veacului al XIX-lea încep să pătrundă formulări datorate influenței catolicismului, relativ restrânse față de presiunile exercitate de Contrareformă în conjunctura istorică în care se aflau românii din nord-vestul Transilvaniei. Observarea apariției unei pluralități de structuri stilistice în pictura bisericilor de lemn a prilejuit atât circumscrierea unui fenomen cultural, consonant cu mișcările ideologice și cu căutățile formale contemporane, cât și analiza operei câtorva artiști localnici, a căror personalitate se afirmă pe fundalul epocii.

Din cele prezentate până acum putem observa că în ciuda influențelor sociale, politice, religioase, economice și artistice, pictura murală a bisericilor de lemn din Maramureș din secolele XVII-XIX, contribuie, în aceeași proporție ca și în celelalte zone ale României, la realizarea a ceea ce se numește specific național și ortodoxie, în pictura bisericească românească. Autorii acestor lucrări cunoscute sau anonimi sunt și ei luptători împotriva tuturor valurilor care au încercat să ne spulbere de pe fața acestui pamânt și care prin ceea ce ne-au lăsat moștenire alături de ierarhi, preoți, monahi, ori țărani sau nobili nemulțumiți de nedreptatea stăpânilor, pot fi numiți astăzi fără să greșim, adevărați mărturisitori ai ortodoxiei.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

CRISTEA, George, *În țara bisericilor de lemn*, Editura Mitropoliei Ardealului, Sibiu, 1989.

GODEA, Ioan, *Bisericile de lemn din România (nord-vestul Transilvaniei)*, Editura Meridiane, București, 1996.

MĂLINAȘ, M. I. „Bisericile de lemn din Județul Satu Mare”. *Monumente istorice bisericești din Eparhia Ortodoxă Română a Oradei*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Oradei, Oradea, 1978.

POP-BRATU, Anca, *Pictura murală maramureșeană, meșteri zugravi și interferențe stilistice*, Editura Meridiane, București, 1982.

PORUMB, Marius, *Pictura românească din Transilvania, vol. I (sec. XIV-XVII)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981.

IDEM, *Bisericile de lemn din Maramureș*, Editura Academiei Române, București, 2005.

Mărturisitorii

Conf. Univ. Dr. Radu PREDA,

Președintele Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului
și a Memoriei Exilului Românesc (IICCMER)

Consacrarea anului 2017 de către Patriarhia Română deopotrivă memoriei Patriarhului Justinian și celor care L-au mărturisit pe Hristos în temnițele comuniste poate reprezenta – se va vedea pe termen lung – o schimbare de paradigmă.

Este vorba despre modul cum abordăm cunoașterea, asumarea și vindicarea memoriei unor decenii marcate de abuzuri, crime, compromisuri, dar și de rezistență, adaptare inteligentă și, în cazul unora, chiar de sfințenie. Este un act terapeutic readucerea în conștiința comunității de credință a figurilor de clerici, monahi și laici plasați de pedagogia lui Dumnezeu în mijlocul unei dictaturi care se mândrea cu ambiția de a naște un „om nou”, altul decât cel paulin. Or, toți aceștia, cunoscuți și necunoscuți, au produs dovada unei alte antropologii, îndumnezeite.

Evident, biografiile sunt foarte diferite: preferințele ideologice, căile formației teologice, temperamentele spirituale, ca să spunem astfel, sensibilitățile și darurile. „Norul de martori” este pestriț, greu de încadrat într-o unică și definitivă categorie. Mai ales dacă ținem cont de faptul inefabil, insondabil, al convertirii multora de la statutul avut înainte de arestare la o calitate nouă, nebănuită și nu mereu documentată suficient. Cu alte cuvinte, unii au intrat într-un fel pentru a ieși complet schimbați, transformați.

Un asemenea proces de limpezire interioară trebuie să îl abordăm cu maximă delicatețe, cu onestitate și mai ales cu deschiderea de a recunoaște, dacă se poate, că Dumnezeu este mai puternic decât încadrările procesuale, etichetările otrăvite sau interesele meschine ale unora care, asemeni corbilor, vor să trăiască astăzi de pe urma cadavrelor istoriei. Nu este vorba despre justificarea exceselor sau exultarea unor pseudo-modele politice. Nu intră în discuție! Teologic, nimic din ceea ce alimentează ura sau crima nu poate primi girul Evangheliei lui Hristos.

Una peste alta, nu cred că se putea prefața mai bine anul centenar 2018. Mai departe, în 2019, ne confruntăm cu două situații importante. În prima parte a anului, România asigură președinția semestrială a Consiliului European. În partea a doua începe al patrulea deceniu de tranziție. Dacă luăm ca măsură de timp cei 40 de ani petrecuți în pustie de poporul ales, atunci este limpede că ne apropiem de momentul în care nu mai putem da vina pe comunism pentru neputința actuală. Tot ceea ce urmează să construim sau să ratăm va fi o ispravă a generației noastre istorice.

Mărturisitori ai Bisericii Ortodoxe Române din perioada regimului comunist (1945-1989) în Eparhia Maramureșului și Sătmarului

Pr. Dr. Cristian ȘTEFAN,
Consilier eparhial Sectorul Cultural și Relații Media

Monahi și clerici trăitori în Țara Lăpușului - Maramureș

Una dintre vetrele monahale puse sub presiunea regimului comunist a fost Mănăstirea Rohia. Aici merită a fi evidențiați ca apărători ai valorilor Bisericii Ortodoxe Părintele *Nicolae Steinhardt* și Părintele *Nifon Petruș*.

Părintele Nicolae Steinhardt

S-a născut la 29 iulie 1912 în comuna Pantelimon de lângă București, Nicu-Aurelian Steinhardt, într-o familie evreiască. Tatăl său, inginerul și arhitectul Oscar Steinhardt, era directorul fabricii de mobilă și cherestea. Oscar Steinhardt a participat activ la Primul Război Mondial, fiind rănit la Mărăști și decorat cu ordinul Virtutea Militară.

Între anii 1919–1929 a urmat cursurile școlii primare (în particular și la școala *Clementa*) și ale liceului Spiru Haret.

Printre colegii de aici s-au numărat Constantin Noica, Mircea Eliade, Arșavir Acterian, Haig Acterian, Alexandru Paleologu, Dinu Pillat, Marcel Avramescu. Deși era singurul elev de confesiune mozaică, a urmat alături de colegii săi cursurile de religie creștină, cu preotul Georgescu-Silvestru, care, de mai multe ori, spunea clasei: „*decât să văd ministru al Cultelor pe un papistaș ca Maniu, mai bine pe un jidan de-al nostru, băiat de treabă cum e*” (Primejdia mărturisirii, pp. 171-172) Nicu Steinhardt. Și-a luat bacalaureatul în anul 1929.

După 1929 a frecventat cenaclul literar *Sburătorul* al lui Eugen Lovinescu, descoperindu-se în el germeii viitorului literat.

Și-a luat licența în Drept și Litere la Universitatea din București în 1934, iar în 1936 și-a susținut la București doctoratul în drept constituțional, cu lucrarea *Principiile clasice și noile tendințe ale dreptului constituțional. Critica operei lui Léon Duguit*, publicată în același an.

În 1958 este arestat Constantin Noica și grupul său de prieteni din care făceau parte și Nicu Steinhardt, alături de Dinu Pillat, Alexandru Paleologu, Vladimir Streinu, Sergiu Al-George, Păstorel Teodoreanu, Dinu Ranetti, Mihai Rădulescu, Theodor Enescu, Marieta Sadova ș.a. La 31 decembrie 1959 este convocat la Securitate, cerându-i-se să fie martor al acuzării, punându-i-se în vedere că dacă refuză să fie martor al acuzării, va fi arestat și implicat în „lotul intelectualilor mistico-legionari”. Anchetat pentru că a refuzat să depună mărturie împotriva lui Constantin Noica, este condamnat în „lotul Pillat-Noica” la 12 ani de muncă silnică, 7 ani degradare civică și confiscarea totală a averii personale, sub acuzația de „infrațiuune de uneltire contra ordinii sociale”.

Acest eveniment înlătură „orice dubiu, șovăială, teamă, lene, descumpănire” (Primejdia mărturisirii, p. 178) și grăbește luarea deciziei de a se boteza. La 15 martie 1960, în închisoarea Jilava, ieromonahul basarabean Mina Dobzeu îl botează întru Iisus Hristos, naș de botez fiindu-i Emanuel Vidrașcu (coleg de lot, fost șef de cabinet al mareșalului Antonescu), iar ca martori ai Tainei participă Alexandru Paleologu, doi preoți romano-catolici, doi preoți uniți și unul protestant, „spre a da botezului un caracter ecumenic” (cf. *Jurnalul fericirii*).

Este supus rigorilor detenției din închisorile comuniste de la Jilava, Gherla, Aiud etc., până în august 1964, când este eliberat, în urma grațierii generale a deținuților politici. Îndată după eliberarea din detenție, la schitul bucureștean Dărvari, își desăvârșeste Taina Botezului

prin Taina Mirungerii și primirea Sfintei Împărtășanii.

După moartea tatălui său (1967) începe să-și caute o mănăstire. În 1975 vine la mănăstirea unde se afla ieromonahul Mina Dobzeu, însă episcopul Partenie refuză să-i permită șederea, așa încât părintele Mina îl trimite la arhiepiscopul Teofil Herineanu de la Cluj-Napoca și la episcopul Justinian Chira de la Maramureș. Întâmplarea a făcut însă ca în 1976 Constantin Noica să îl întâlnească, la o lansare de carte care a avut loc la Cluj-Napoca, pe Justinian Chira, bun prieten al lui Ioan Alexandru și al scriitorilor în general. Invitat de acesta, Noica ajunge în scurt timp la Mănăstirea Rohia unde zăbovește 3 zile. Cadrul natural și biblioteca vastă îl impresionează deopotrivă pe marele filosof care nu ezită să îi povestească lui Steinhardt despre cele văzute la Rohia, mai ales că îi știa gândul de a se retrage într-o mănăstire.

În 1978, Steinhardt stă vara la Rohia pentru ca în anul următor să se stabilească definitiv acolo ca bibliotecar, cu aprobarea episcopului Justinian. La data de 16 august 1980 este tuns în monahism la Mănăstirea Rohia, de către Arhimandritul Serafim Man, starețul Mănăstirii Rohia, care îl integrează în obștea mănăstirii. La mănăstire pune în ordine cele peste 23.000 de volume ale bibliotecii sfântului locaș de închinare, se integrează în viața mănăstirii (participă la slujbe, povățuiește pelerinii, predică), iar, în paralel, își intensifică activitatea literară.

În martie 1989 angina pectorală de care suferea se agravează și N. Steinhardt se decide să plece la București pentru a vedea un medic specialist. Face drumul spre Baia Mare împreună cu Părintele Iustin Hodea - starețul mănăstirii - și cu Părintele Paisie Rogojan, cărora le mărturisește: „Tare mă supără niște gânduri, că nu m-a iertat Dumnezeu de păcatele tinereții mele”. Iar Părintele Iustin îi răspunde: „Satana care vede că nu mai te poate duce la păcat, te tulbură cu trecutul. Deci, matale care ai trecut la creștinism și te-ai botezat, ți-a iertat păcatele personale și păcatul originar. Te-ai spovedit, te-ai mărturisit, ai intrat în monahism, care este iarăși un botez prin care ți-a iertat toate păcatele. Fii liniștit că aceasta este o provocare de la cel rău, care îți aduce tulburare ca să n-ai liniște nici acum”.

În aeroportul din Baia Mare, înainte de îmbarcare pentru București, suferă un infarct și este dus la spitalul din Baia Mare, unde moare câteva zile mai târziu, joi, 30 martie 1989.

În anul 2017 este declarat post-mortem membru al Academiei Române.

Părintele Nifon Petruș

S-a născut în comuna Valea Hranei, județul Sălaj, la 25 martie 1927, era monah la Mănăstirea „Sfânta Ana”, Parohia Boiereni, Maramureș, când, în 1953, a fost arestat pentru că a ajutat doi fugari, pe preotul greco-catolic Atanasie Oniga și pe studentul Mitrea Dobre, pe care i-a întâlnit în casa unui credincios din Boiereni. I-a spovedit, i-a împărtășit și i-a ajutat cu medicamente și alimente.

Ridicat de la mănăstire într-o noapte de către douăzeci de securiști, a fost dus la Baia Mare la Securitate și bătut bestial de câțiva milițieni (călcat în picioare, lovit cu cizmele în burtă). Sunt greu de imaginat metodele diabolice de tortură la care a fost supus. Așezat cu mâinile legate și apoi duse la genunchi, pe o coadă de mătură, era bătut la tălpi, până își pierdea cunoștința. Apoi era trezit din leșin cu o găleată de apă aruncată peste el.

Șase luni a durat ancheta, vreme în care a fost bătut și înfometat; i s-a cerut ba să recunoască faptul că a fost legionar, ba că a ajutat cu muniție pe cei din munți; fiind chiar acuzat că a încercat să evadeze. Nimic din toate aceste acuzații nu erau adevărate. După anchetă a fost mutat la Penitenciarul Satu Mare, apoi, cu picioarele în lanțuri și cu cătușe la mâini, a fost transferat la închisoarea din Oradea. După câteva luni a fost condamnat de Tribunalul Militar Oradea. Cu toate că procurorul a cerut condamnarea la moarte a părintelui Nifon Petruș, a fost condamnat doar la șapte ani de închisoare și, ulterior, doi ani domiciliu obligatoriu. Avocatul său, numit din oficiu, a afirmat că părintele nu făcea decât să respecte Evanghelia: a dat de mâncare celor flămânzi.

A lucrat doi ani în mină la Baia Sprie. Din cauza regimului de detenție insuportabil, deținuții au decis să facă greva foamei. Timp de 15 zile nu au mâncat nimic. Din trei în trei zile, milițienii le turnau pe gât, cu forța, o cană cu ceai îndulcit. În urma grevei, au fost transportați cu toții la Aiud și apoi la Gherla, unde părintele Nifon a rămas patru ani.

La Gherla, pentru o vină imaginară, născocită de un gardian, a fost închis zece zile la „neagră” - o cameră fără geam, cu beton pe jos și în apă, lăsat doar în cămașă, cu o sută grame de pâine pe zi, fără pat sau scaun.

Scos la lucru în fabrică, a spovedit în Săptămâna Patimilor două mii de deținuți și a oficiat Sfânta Liturghie, păzit de deținuți, pe Antimisul primit de la părintele Ioan Iovan. Au convenit ca, atunci când vor merge la baie, părintele Ioan să lase Sfântul Antimis pe o conductă, spre a fi luat ulterior de părintele Nifon.

În ianuarie 1960 a fost eliberat din penitenciar, dar i s-a stabilit domiciliu forțat în satul Fundata, lângă Slobozia, pe care nu i s-a permis să-l părăsească nici când i-a murit tatăl, pentru a participa la înmormântare.

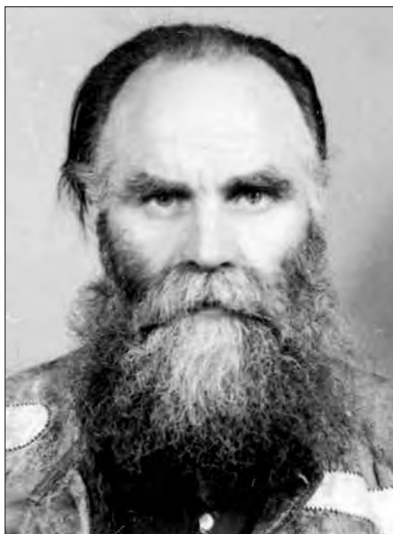
Satul Fundata a fost înființat în 1951 prin deportarea a patru sute de familii, cărora li s-a stabilit acolo domiciliu obligatoriu. La început și-au construit colibe din pământ, apoi case. Părintele Nifon a decis să rămână acolo și după ce și-a ispășit pedeapsa. După treizeci de ani, comuniștii au hotărât demolarea satelor înființate prin deportarea deținuților politici; a fost propus și satul Fundata spre demolare, dar a rămas în cele din urmă, ca o mărturie despre acele vremi. Protoieria Slobozia l-a transferat pe Părintele Nifon Petruș în satul Misleanu, unde a locuit și slujit până aproape de zilele noastre.

Părintele Florea Mureșanu

Florea Mureșanu s-a născut în satul Ciubanca din județul Cluj, la 8 iulie 1907. Părinții săi, Gheorghe și Maria, erau țărani săraci, neștiutori de carte, care au muncit din greu peticul de pământ avut în proprietate, sau pe la casele celor mai avuți, pentru ca cei patru copii dăruiți de Dumnezeu să îndure mai ușor lipsurile vieții.

Dovedindu-se silitor într-ale cărții, micul Florea este dus de părinții săi, la îndemnul învățătorului din sat, la liceul „Andrei Mureșanu” din Dej. Cu sprijinul familiei, muncind cu ziua, cu meditații oferite colegilor mai înstăriți, obținând an de an bursă, Florea Mureșanu a reușit să termine liceul, iar în 1926 să se înscrie la Academia Teologică Ortodoxă din Cluj, iar studiile le-a încheiat cu distincția „Magna cum laude”. Paralel, a urmat și cursurile Facultății de Filosofie și Litere la Universitatea din Cluj.

Calitățile tânărului teolog au fost remarcate de cei responsabili din cadrul Patriarhiei Române, care l-au trimis cu o bursă de studii la Universitatea din Strasbourg. Din păcate, criza economică a limitat drastic posibilitățile financiare ale instituțiilor românești. Aidoma viitorului episcop de Cluj,

PS Teofil Herineanu, și Florea Mureșanu a trebuit să revină în țară și să devină preot într-o parohie săracă de munte, Râșca de Sus, din județul Cluj.

Realizările deosebite pe care părintele Florea le-a avut în această parohie izolată, în mai puțin de doi ani de zile, l-au determinat pe episcopul Nicolae Ivan să-l cheme ca preot la catedrala din metropola Transilvaniei, începând din ianuarie 1934. Totodată, părintele Mureșanu a primit sarcina de profesor de educație religioasă-morală la cursul profesional de ucenici din Cluj.

Urmașul episcopului Nicolae Ivan, PS Nicolae Colan, a continuat să-l aibă în vedere pe Florea Mureșanu, care s-a dovedit în toți acești ani un slujitor vrednic al altarelor, un pedagog deosebit și un teolog permanent preocupat să-și desăvârșească pregătirea. În acest sens, trebuie spus că, în perioada 1935-1938, părintele Florea a urmat cursurile prestigioasei Facultăți de Teologie din Cernăuți, unde obține diploma de licență cu teza „Obligațiunea morală”. Devenit ministru al educației naționale, cultelor și artelor, episcopul Nicolae Colan l-a sprijinit pe părintele Mureșanu să obțină o bursă „Humboldt”, în vederea pregătirii tezei de doctorat în teologie la Universitatea din Berlin, cu tema „Responsabilitatea morală”.

Din păcate, zorii celui de-al Doilea Război Mondial au făcut ca, încă o dată, părintele Mureșanu să nu-și poată finaliza studiile din străinătate. Din septembrie 1939, Florea Mureșanu s-a reîntors ca preot la catedrala din Cluj, fiind numit și profesor suplinitor la Academia Teologică.

După anii de ocupație hortistă, orașul Cluj se confrunta, pe de o parte, cu replici ale „cutremurului” șovin și, pe de altă parte, cu acțiunile tot mai îndrăznețe și fățișe ale comuniștilor de preluare a puterii. În tot acest context complex și delicat, ortodocșii din Cluj aveau nevoie de sprijin pentru regăsire și reorganizare. De aceea, la jumătatea anului 1946, episcopul Nicolae Colan îl numește pe părintele Mureșanu protopop al Clujului. Din acel moment, părintele devine un personaj de primă mărime a urbei transilvane, căutat și cultivat de toți cei care aveau alte opinii decât cele iredentiste sau comuniste. A fost alături de greva studenților din 1946. Locuința sa din Cluj a devenit locul de adunare a cenaclului literar condus de Victor Papilian. Cu acest prilej au trecut pragul casei sale Lucian Blaga, Ion Luca, Valeriu Anania, Zorica Lațcu, Valentin Raus și mulți alții, care continuau să creadă în valorile considerate de comuniști ca aparținând „lumii vechi”. A întreținut strânse legături cu românii greco-catolici, care-l prețuiau foarte mult pentru calitățile sale intelectuale și profilul moral ireproșabil.

Părintele Mureșanu a rămas un soldat disciplinat al Bisericii în toți acești ani, chiar dacă, personal, era înclinat mai mult spre genul de abordare a relațiilor Biserica-Stat, așa cum le vedea episcopul Nicolae Popovici și alți oameni din Biserică. Din acest motiv, toți cei care se pronunțau pentru o opoziție mai deschisă a Bisericii Ortodoxe la adresa regimului comunist l-au considerat pe părintele Mureșanu un element de bază într-un eventual plan de acțiune, iar agenții Securității l-au încadrat imediat în categoria „reacționari”.

Din acest motiv, a fost numai o chestiune de timp ca protopopul ortodox al Clujului să fie arestat. Reținerea lui Florea Mureșanu s-a produs în 1952, în condițiile politicii generale a regimului de „reeducare prin muncă” a „reacționarilor” și al frământărilor cu caracter religios din Cluj care au condus, printre altele, la desființarea Institutului Teologic creat în 1948 din fosta Academie Teologică. Părintele a scăpat „doar” cu o trimitere la muncă forțată la Canal, unde a petrecut un an de zile. Eliberat în primăvara anului 1953, i se refuză reîntoarcerea la parohia sa (vestita Biserică din Deal), trebuind să plece în Maramureș, la parohia vacantă Suci de Sus. Aici, mai precis în cătunul Breaza, părintele pune în aplicare ceea ce făgăduise lui Dumnezeu în perioada cât fusese la canal, anume că, după eliberare, va ridica un lăcaș de rugăciune, în semn de laudă și mulțumire.

Așa s-a născut schitul „Sfânta Treime”, format dintr-o bisericuță de lemn și două chilii, unde părintele duce viață de mănăstire, în condițiile în care nu exista o casă parohială, iar soția îl părăsise. Aici și-a petrecut părintele Florea Mureșanu următorii ani, până la noua arestare din noaptea de 11/12 iunie 1958. Desfășurată cam în aceeași perioadă cu arestările altor reprezentanți de frunte ai Bisericii Ortodoxe Române, reținerea părintelui Mureșanu se înscrie în politica generală din acea perioadă a statului comunist de distrugere a elitelor ecleziastice ortodoxe. Trecutul său „pătat” de relații cu persoane „compromise” (precum episcopul Nicolae Popovici, Ioan Iovan și viețuitoarele de la Mănăstirea Vladimirești), atitudinile sale din primii ani de după încheierea războiului la care s-au adăugat devotamentul cu care și-a îndeplinit misiunea preoțească la Suci de Sus și biblioteca plină de cărți „mistice” sunt cauzele arestării părintelui. Oficial, Florea Mureșanu a fost acuzat de spionaj, subminarea autorității de stat și împiedicarea „operei” de colectivizare în comuna Suci de Sus. A fost judecat și condamnat la 25 de ani de închisoare.

A trecut prin mai multe închisori, ajungând în cele din urmă la Aiud, unde moare pe 4 ianuarie 1963, trupul său pierzându-se printre miile de cadavre din groapa comună a sinistrei închisori.

Arhimandritul Gavril Burzo

Părintele Gavril Burzo s-a născut în anul 1939, în localitatea Suci de Sus. În data de 11 iunie 1958, părintele Florea Muresanu, care slujea ca preot în satul Suci de Sus, este arestat pentru a doua oară, fiind condamnat la douăzeci și cinci de ani de închisoare, în penitenciarul din Aiud.

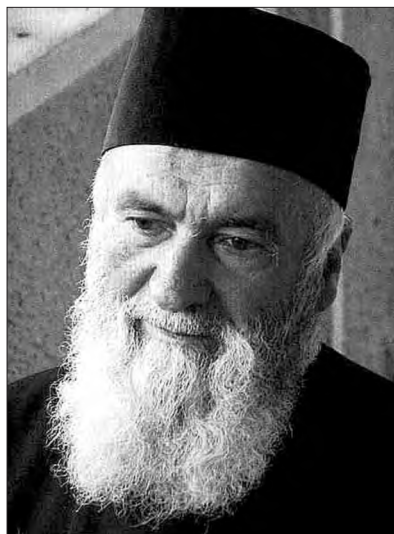
La două luni de la arestarea părintelui Florea, în data de 17 august 1958, elevul seminarist Gavril Burzo, în vârstă de doar 19 ani, trimite Episcopiei din Cluj un memoriu semnat de 480 de credincioși ai satului Suci de Sus, spre a interveni pentru eliberarea părintelui.

În cele din urmă, în ziua de 22 septembrie, comuniștii vin în sat și îi arestează pe Gavril, pe bunicul său și pe cântărețul bisericii. Cel dintâi a primit o condamnare de șase ani, iar ceilalți doi, care l-au ajutat, câte una de patru ani. Bunicul său a fost eliberat după numai doi ani, datorită decretului privind eliberarea deținuților înaintați în vârstă.

Odată condamnat, tânărul Gavril a fost purtat prin mai multe închisori, după cum urmează: Satu Mare, Gherla și Jilava; în Deltă, vreo patru ani și jumătate, și lângă Fetești; în Jilava și în Gherla. În total, șase ani și jumătate. Astăzi, părintele Gavril mărturisește sincer: „Vina noastră a fost una singură: ne-am încăpățânat să facem o mănăstire, de fapt, să-l sprijinim pe un părinte la ridicarea unei mănăstiri.”

Elevul seminarist Gavril, după ce este scos din închisoare, în anul 1964, în urma decretului 318, își continuă studiile teologice, terminând și Facultatea de Teologie din Sibiu. Este rânduit preot celib în satul Darja, din județul Cluj, iar mai apoi în satul Recea, din același județ. În cele din urmă, în anul 1987, ajunge preot slujitor în satul natal, Suci de Sus.

După anul 1989, părintele Gavril Burzo a început să facă toate pregătirile necesare în vederea înființării vechii Mănăstiri Breaza. Preasfințitul Justinian Chira, episcopul Maramureșului, aprobă reînființarea Mănăstirii Breaza, iar în ziua de 22 septembrie 1990 este pusă piatra de temelie.

În anul 1991, odată cu serbarea hramului (Sfânta Treime), părintele Gavril este tuns în monahism. Imediat, pe locul vechii mănăstiri, a început să fie ridicată o nouă biserică, din cărămidă, având același hram.

Astăzi, părintele Gavril Burzo slujește ca preot și duhovnic în Mănăstirea Breaza, din localitatea natală Suciu de Sus, județul Maramureș.

Preotul Gavril Ciceu din localitatea Suciu de Sus, Maramureș, a fost condamnat la patru ani de închisoare corecțională în anul 1954, pentru „uneltire împotriva statului”.

Preotul Alexandru Perhaită, născut în satul Dobric din Țara Lăpușului. A urmat liceul la Dej și Academia Teologică Ortodoxă din Cluj. A fost căsătorit cu Lucreția Gherman, fiica preotului Nicolae Gherman din Rohia, ctitorul mănăstirii. După ce a funcționat ca preot în Parohia Olpret, din părțile Dejului, s-a transferat în Parohia Dumbrava din Țara Lăpușului. A fost arestat și dus la Securitatea din Satu Mare, după care nu se mai știe nimic despre el.

Preotul Gheorghe Savu din localitatea Preluca Nouă, Maramureș, a fost arestat la 15 februarie 1952, fiind întemnițat mai bine de 2 ani pentru vina de a fi ”Chiabur”. A slujit apoi în Preluca până în anul 1968, când s-a pensionat.

Preotul Gheorghe Todea, născut la Dej, căsătorit cu Melania (Luchița) Gheție – fiica protopopului Ștefan Gheție din Tg. Lăpuș. A fost hirotonit pe seama Parohiei Borcut, urmând ca după pensionarea lui Ștefan Gheție să fie numit protopop de Lăpuș. A fost arestat în anul 1952 și dus la Securitatea din Satu Mare, unde a fost omorât, după trei zile de detenție, fiind lovit cu ranga în cap.

Alți clerici martiri și mărturisitori din Maramureș

Preotul Mircea Antal din Breb, Protopopiatul Sighet, a fost condamnat la 1 an detenție, pentru participare la organizație subversivă.

Preotul Iuliu Ardeleanu din Parohia Iapa, Protopopiatul Sighet, a fost arestat în anul 1952.

Preotul Romul Avram din Satu Nou, Șomcuta – Maramureș, a fost arestat în anul 1952.

Preotul Victor Avram din Ardușat, Maramureș, a fost arestat după anul 1956.

Preotul Hargea Bab din Parohia Chechiș, Maramureș, a fost arestat în iulie 1952.

Preotul Grigorie Balea, din Maramureș, a fost închis.

Preotul Ioan Bancoș din Urmeniș, Maramureș, a fost deținut politic.

Preotul Gavril Bălan din Maramureș, deținut.

Preotul Gheorghe Bălătuș din Coruia, Maramureș, dispărut în anul 1952.

Preotul Gheorghe Bârsan, născut în 1922 la Chelița, Maramureș, paroh în Sighet, a fost arestat și condamnat pentru uneltire. A trecut prin închisoarea de la Jilava.

Preotul Ion Berindei din Maramureș, deținut.

Preotul Ioan Constantinescu, născut la 16 septembrie 1915 la Mihălășeni, Botoșani, paroh la Stâncășeni, Voinești și Săcel II a fost condamnat la 20 de ani de muncă silnică prin sentința nr. 118/20. 03. 1959 a Tribunalului Militar Cluj, închis la Aiud, Capu Midia, Ocnele Mari și Văcărești, a fost eliberat în 1964 și reîncadrat preot la parohia Bunești, de unde s-a transferat în Bușag, Maramureș.

Preotul Florian Coraș, născut la Mocira, în Maramureș, a fost condamnat la cinci ani de închisoare.

Preotul Gheorghe Aurel Costin din Parohia Chiuzbaia, Maramureș, a fost arestat în anul 1952.

Preotul Nicolae Cotoțiu din Ariniș, Maramureș, a fost închis.

Preotul Ioan Coțofan din Cărpiniș, Maramureș, a fost arestat în 1952.

Preotul Gheorghe Cristian din Maramureș, deținut politic.

Preotul Iuliu Cucu din Sighet, a fost arestat în anul 1952.

Preotul Savin Cupcea din Berbești, Maramureș, a fost arestat în 1952.

Preotul Victor Cupcea, născut la 4 septembrie 1915, în Călinești, Maramureș, paroh la Ferești, Protopopiatul Sighet, a fost arestat în perioada 1950-1953.

Preotul Ion Dunca – Joldea din Ieud, Maramureș, decedat în închisoare.

Preotul Ion Fătu din Baia Mare, arestat după 1956 și întemnițat la Gherla.

Preotul Alexandru Filipașcu (Filipescu), profesor de Istorie bisericească universală la Academia Teologică Ortodoxă din Cluj-Napoca, născut la 20 aprilie 1902, în comuna Petrova, Maramureș, a fost arestat în 1952 și dus la Canal. A murit după patru luni, la 20 decembrie 1952.

Preotul Gheorghe Jurca din Hărnițești, Maramureș, dispărut la 15 august 1952.

Preotul Dumitru Marchiș din Tămaia, Maramureș, a fost arestat după anul 1956.

Preotul Vasile Mihai din Maramureș, deținut politic.

Preotul Ion Munteanu din Ardușat, Maramureș, a fost arestat la 16 august 1952 și condamnat la un an de închisoare pentru uneltire. A executat pedeapsa la Satu Mare.

Preotul Vasile Paul din Maramureș, a fost arestat după anul 1956.

Preotul Dumitru C. Popescu, născut la 24 mai 1919, în comuna Șipot, Gorj, paroh la Slătioara, Maramureș, apoi la Cleanov și Valea lui Căine, Dolj. A fost închis în perioada 1948 - 1955, fără să fie judecat. Abia prin sentința 30/1955 a Tribunalului Militar București a fost condamnat la doi ani de închisoare, considerându-se că a executat pedeapsa în timpul celor șapte ani cât a fost închis.

Preotul Ion Rațiu din Ardușat, Maramureș, a fost la colonia Peninsula.

Preotul Gheorghe Savu din localitatea Preluca, Maramureș, a fost arestat la 15 februarie 1952, fiind întemnițat mai bine de 2 ani pentru vina de a fi „Chiabur”. A slujit apoi în Preluca Nouă, până în anul 1968, când s-a pensionat.

Preotul Sălăgeanu Gavril din Baia Mare, arestat după anul 1956.

Preotul Ioan Știru, paroh la Cicârlău, Maramureș, a fost arestat la 14 februarie 1952.

Preotul Vasile Tincă din Baia Mare, a fost arestat după anul 1956 și închis la Gherla.

Preotul Augustin Tira, născut la 11 octombrie 1900 în Ineu, Maramureș, paroh în localitatea Maia, județul Cluj, a fost deținut administrativ în perioada 27. 03. 1954 - 7. 10. 1955.

Preotul Vasile Tomoioagă din Moisei, Maramureș, a fost la colonia Peninsula.

Preotul Gheorghe Vlad din Vișeu, Maramureș, a fost arestat după anul 1956.

Preoți mărturisitori din județul Satu Mare

Preotul Iosif Bab din Satu Mare, condamnat în anul 1950 la șapte ani și jumătate, petrecuți în Penitenciarele din Cluj, Gherla și Aiud.

Preotul Cornel Bălan din Apatcu, Satu Mare, a fost arestat în anul 1952.

Preotul Constatin Bogdanei din Satu Mare, era deținut la Aiud în anul 1953.

Preotul Ilie Bondrea din Bixad, Satu Mare, a fost arestat după anul 1956.

Preotul Petru Bontea din Rușeni, Satu Mare, a fost condamnat în anul 1953 la 2 ani închisoare.

Preotul Vasile Bota din Pișcari, Satu Mare, dispărut în anul 1952.

Preotul Titus Borca de la Parohia Pișcolt, Satu Mare, a fost condamnat la 5 ani închisoare corecțională și 5 ani interdicții.

Preotul Victor Fanea din Sâncrai, Satu Mare, a murit la Salcia – Grindu, după multe chinuri, iar apoi a fost depus într-o groapă comună.

Preotul Vasile Gavrilă din Satu Mare a fost deținut între anii 1949-1952, în mai multe închisori din Transilvania și la Canal.

Preotul Emil Ghiță din Cărășeu, Satu Mare, a fost arestat în anul 1952.

Preotul Augustin Mare din Satu Mare, a fost deținut între anii 1959-1963. A trecut pe la Jilava, Aiud, Gherla și a avut domiciliu obligatoriu la Giurgeni.

Preotul Gheorghe Marina din Bixad, Satu Mare, a fost închis.

Preotul Gheorghe Morna din Satu Mare, a executat 10 ani de închisoare la Cluj, Aiud, Gherla și Poarta Albă.

Preotul Vasile Mureșan din Terebești, Satu Mare, a fost arestat în anul 1950 și condamnat la 8 luni închisoare pentru favorizarea infractorilor, iar în anul 1956 a fost condamnat la 8 ani de detenție pentru uneltire.

Preotul Traian Pilca din Satu Mare, arestat în anul 1953 și condamnat la trei ani de închisoare pentru „uneltire împotriva ordinii sociale”. A fost eliberat în același an, la data de 7 decembrie.

Preotul Petre Petruț din Bixad, Satu Mare, a fost închis.

Preotul Teodor Ploscaru din Giurtelecu Hododului, Satu Mare, a fost condamnat la 2 ani de detenție.

Preotul Ion Poleacu din Apatcu, Satu Mare (Bihor?), a fost condamnat la șase ani de închisoare.

Preotul Andrei Pop din Călinești-Oaș, Satu Mare, a dispărut la 19 august 1952.

Preotul Dumitru Popescu, fiul părintelui Ilie Popescu din comuna Lungulețu, Dâmbovița, a făcut parte din lotul studenților teologi arestați în iunie - iulie 1948, de la Internatul „Radu-Vodă”. În septembrie 1948 s-a căsătorit, dar la 17 octombrie a fost căutat spre a fi arestat. A reușit să se ascundă până la data 7 noiembrie 1952, când a fost prins. Între timp a fost condamnat de Tribunalul Militar București la cinci ani de temniță grea și confiscarea averii, prin sentința nr. 210/15. 02. 1949. A fost închis la Văcărești, Jilava, Pitești, Baia Sprie, Cavnic și Gherla. La 22 ianuarie 1956 a fost eliberat de la Gherla. În perioada când se afla fugar, a fost hirotonit la Oradea, la data de 6 noiembrie 1949, pe seama bisericii „Sfânta Maria” din Ardud, Satu Mare. Părintele Dumitru Popescu mărturisește că în duminici și sărbători făcea slujbe și niciodată nu a fost oprit de gardienii care îi urmăreau prin vizetă. „Niciodată nu am trăit o viață mai curată și de înaltă trăire spirituală ca în acești ani”, mai adaugă dânsul.

Preotul Grigore M. Popescu din Gherța Mare, Satu Mare, a fost condamnat la zece ani de închisoare și cinci de interdicție corecțională pentru uneltire, prin sentința 45 / 28.01.1959 a Tribunalului Militar Constanța.

Preotul Mihai Sabău din Satu Mare, fost deținut.

Preotul Felix Soran din Roșiori, Satu Mare, a fost arestat după anul 1956.

Preotul Ion Szabo din Satu Mare, a fost închis.

Preotul Ștefan Varga din Livada, Satu Mare, deținut.

SURSE BIBLIOGRAFICE

ENACHE George, dr., *Părintele Florea Mureșan și calea simplității*, Ziarul Lumina.

ILOAIE Ștefan, diacon, CARAVIA Paul, CONSTANTINESCU Virgiliu Șt., *Mărturisitori de după gratii. Slujitori ai Bisericii în temnițele comuniste*, Supliment al revistei „Renașterea”, Cluj-Napoca, 1995.

MANEA Vasile, IONIȚOIU Cicerone, *Martiri și mărturisitori ai bisericii din România (1948-1989)*. Biserica ortodoxă, vol. I, ediția a II-a, Ed. Patmos, Cluj-Napoca, 1998.

THIRA Viorel, *Crâmpoie din viața preoțimii noastre*, Casa de Editură Dokia.

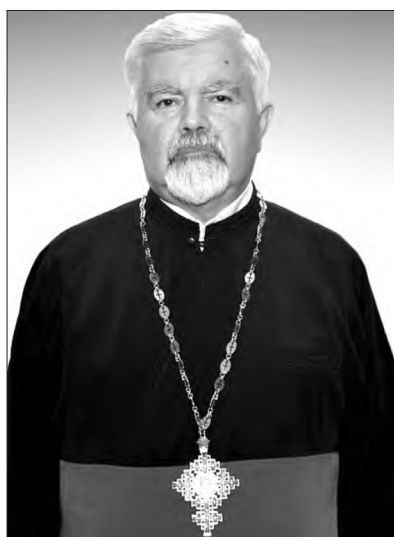
www.crestinortodox.ro.

<https://ro.wikipedia.org>.

Rolul Patriarhului Justinian Marina de apărător al Ortodoxiei în timpul regimului comunist

Pr. Dr. Vasile AUGUSTIN,
Vicar administrativ eparhial

Anul 2017 a fost declarat „Anul comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului”, drept urmare vom încerca să prezentăm în cele ce urmează rolul pe care l-a avut cel de-al treilea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române de apărător al credinței creștin-ortodoxe în vremuri tulburi ce s-au abătut asupra poporului român, odată cu instaurarea regimului comunist ateu după cel de-al Doilea Război Mondial, regim ce și-a avut obârșia în Rusia comunistă și care avea drept țintă desființarea Bisericii.

În anul 1947, se cerea și ciocanul luau locul Sfintei Cruci într-o Românie în care Biserica era încă vie, întrucât nu era primul val de persecuție prin care a trecut Biserica în două milenii de existență, se cerea ca la aceste vremuri ce păreau nesigure să apară un conducător religios tânăr, cu o minte lucidă, ce putea apăra Biserica cu mult curaj, cu dragoste de Biserică, neam și țară. Alesul avea să fie Justinian Marina, cel ce a fost întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române timp de aproape trei decenii (24 mai 1948 – 26 martie 1977), care prin diplomație și tenacitate a apărât Biserica de loviturile sistematice ale puterii

comuniste, el alegând calea unei rezistențe camuflată uneori sub un discurs „favorabil” pentru liderii politici de atunci, care încercau să transforme Biserica într-o instituție neputincioasă, tolerată și cu un rol nesemnificativ în societate.

I. VIAȚA

S-a născut în 22 februarie 1901 în satul Suiesti de la Valea Cernei din județul Vâlcea, dintr-o familie de țărani, primind numele de botez Ioan. Mama lui voia să-l facă preot, de aceea în anul 1915 l-a înscris la Seminarul „Sfântul Nicolae” din Râmnicu Vâlcea, pe care l-a absolvit în anul 1923, când ia și diploma de învățător.

În data de 1 septembrie 1923 își începe activitatea ca învățător în satul Olteanca, din județul Vâlcea, iar peste un an este transferat la școala din Băbeni.

a. Preot de mir la sat și la oraș

În anul 1924 se va căsători cu Lucreția Popescu din Braloștița, județul Dolj, iar în 14 octombrie 1924 este hirotonit preot pentru parohia Băbeni. Drumul său spre Taina Preoției a fost călăuzit de propria-i mamă, după cum însuși va mărturisi: „Preoția mea a fost visul mamei mele și primii pași pe drumul înțelegerii slujirii lui Dumnezeu i-am făcut la îndemnul ei curat și evlavios. Am avut prilejul să respir în casa părinților mei duhul unui creștinism autentic, întemeiat pe faptele iubirii lui Dumnezeu și a aproapelui. Mireasma acestui duh din căminul copilăriei mele nu s-a dezlipit de mine niciodată”.

În anul 1925 se înscrie la Facultatea de Teologie din București, pe care o termină în anul 1929, când își ia licența în teologie. Episcopul Vartolomeu Stănescu îl va numi, la 1 noiembrie 1932, director al Seminarului „Sfântul Nicolae” din Râmnicu Vâlcea și slujitor la catedrala din oraș.

La vârsta de 34 ani, preotul Ioan Marina va suferi enorm prin pierderea soției, decedată la 18 noiembrie 1935, în vârstă de 27 ani. A rămas văduv, cu doi copii minori, Ovidiu și Silvia, și nu s-a mai recăsătorit, crescându-și singur copiii. A fost un model pentru copiii lui, cel mare, Ovidiu, ajuns medic în București, fiind alături de el până la sfârșit, patriarhul dându-și obștescul sfârșit în brațele fiului său, la câteva zile după năucitorul cutremur din 4 martie 1977. Nu știa de cutremur, era slab și bătrân, iar, când a văzut molozul de pe străzi, ultimele cuvinte pe care le-a adresat fiului său au fost: „Ce s-a întâmplat cu bisericile mele?”.

Este un model desăvârșit pentru toți preoții care rămân văduvi de a-și purta cu cinste văduvia, indiferent când vine crucea și jugul acesteia, fiindcă doar astfel vor împlini îndemnul Sfântului Apostol Pavel, care spune: „episcopul (preotul) să fie bărbat al unei singure femei...” (I Timotei 3, 2).

Nu s-a lamentat, n-a căzut în deznădejde, ci, dimpotrivă, avea să preia și conducerea tipografiei eparhiale din Râmnicu Vâlcea, pe care o va preda Mitropoliei de la Craiova, fără datorii, în anul 1940, când s-a desființat Episcopia Râmnicului.

b. Arhiereu și mitropolit la Iași. Părintele orfanilor

În anul 1945 a început o nouă etapă în viața preotului Ioan Marina. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în Ședința din 30 iulie 1945, l-a ales arhiereu vicar al Mitropoliei Moldovei și Sucevei.

Multă lume crede că ascensiunea în ierarhia superioară bisericească se datorează faptului că îl ajutase pe liderul Gheorghe Gheorghiu Dej să se ascundă în casa parohială din Râmnicu Vâlcea, în urma evadării acestuia din lagărul de la Târgu Jiu.

După ce Gheorghiu Dej a urcat în ierarhia politică, nu și-a uitat binefăcătorul. Unii, de altfel, mai ales pentru anumite pasaje din introducerile cărților sale, i-au și dat titlul de „patriarhul roșu”. Nu știm cât adevăr o fi aici, și câte legende, cert este că din spusele vrednicului de pomenire mitropolitul Bartolomeu al Clujului, care i-a fost intendent la palat, după ce va ajunge Justinian patriarh, cel mai mult a fost ajutat nu de către Gheorghiu Dej, ci de doctor Petru Groza, care era ardelean, umblat la Biserică, ce a făcut parte din corporațiunile parohiale și care a cerut la moartea sa să fie înmormântat cu preot și slujbă bisericească. A fost înmormântat chiar de către Patriarhul Justinian, care, după înmormântare, a exclamat: „Am pierdut un mare om al Bisericii!”.

În ziua de sâmbătă, 11 august 1945, a fost tuns în monahism la Mănăstirea Cetățuia din Iași, primind patronimicul Justinian, iar duminică, 12 august 1945, în Catedrala Mitropolitană din Iași, Mitropolitul Irineu Mihălcescu, împreună cu episcopul Antim Nica de Cetatea Albă și cu arhiereul vicar Valeriu Moglan Botoșăneanul, îl va hirotoni ca al doilea arhiereu vicar.

În scurtă vreme, mitropolitul Irineu Mihălcescu, înaintat în vârstă și bolnav, s-a retras din scaun, iar Patriarhul Nicodim l-a numit locțiitor de mitropolit pe arhiereul Justinian, cu titulatura de „Vasluianul”.

În 19 noiembrie 1947, Sfântul Sinod întrunindu-se într-o ședință la București sub președinția mitropolitului Nicolae Bălan al Ardealului, întrucât patriarhul era bolnav, a convocat Colegiul Electoral Bisericesc care l-a ales ca Arhiepiscop de Iași și Mitropolit al Moldovei și Bucovinei pe arhiepiscopul Justinian Marina.

A fost instalat ca mitropolit în 28 decembrie 1947. A păstorit la Iași, ca arhiepiscop vicar și apoi mitropolit, timp de trei ani de zile, în anii grei de după război.

În 1947, Moldova a fost lovită de o cumplită secetă, ce a pârjolit ogoarele și a secat izvoarele. Mitropolitul a încuviințat efectuarea primei procesiuni cu racla Cuvioasei Parascheva prin satele și prin orașele pustiite de secetă. A adunat în acel an ofrande, pe care le-a împărțit cu chibzuință celor nevoiași.

La 27 februarie 1948, Patriarhul Nicodim Munteanu a trecut la cele veșnice, la venerabila vârstă de 83 ani, iar Sfântul Sinod avea să-l însărcineze pe Mitropolitul Justinian ca locțiitor de Arhiepiscop de București, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al României. Era un mitropolit tânăr, un spirit organizatoric, cu o minte lucidă și pătrunzătoare, pentru a face față vremurilor ce păreau tot mai nesigure pentru Biserică.

c. Patriarh al României - omul noii legislații bisericești

Colegiul Electoral Bisericesc, întrunit la 24 mai 1948, a avut misiunea de a alege pe cel de-al treilea patriarh al României. N-a fost o sarcină ușoară. Toată lumea îl vedea favorit pe Mitropolitul Nicolae Bălan de la Sibiu. Se pare că între mitropoliții din Ardeal și Moldova a avut loc o discuție tainică, mitropolitul ardelean cedând în fața celui mai tânăr, motivând că nu mai are energia necesară pentru a se înhăma în rolul de întăistător al Bisericii în astfel de vremuri. Viitorul patriarh îi va purta mult respect, la toate slujbele luându-l de-a dreapta sa, deși uzanța este, de exemplu, ca atunci când se iese din palat spre catedrală întotdeauna patriarhul iese ultimul și vine singur. Când era de față Mitropolitul Bălan, Patriarhul ieșea din palat împreună cu acesta.

A fost ales ca Patriarh al României mitropolitul Justinian Marina. La 6 iunie 1948, în sala Palatului a avut loc ceremonia de investitură, iar cea de instalare la Biserica „Sfântul Spiridon Nou” din București.

A păstorit aproape trei decenii până în 26 martie 1977, când a trecut la Domnul, în vârstă de 76 ani.

II. REALIZĂRI CA PATRIARH

În ciuda multor dificultăți, în cele trei decenii de patriarhat, au avut loc o seamă de evenimente și schimbări, ce au ridicat mult prestigiul Ortodoxiei românești și l-au făcut pe Patriarhul Justinian o personalitate reprezentativă a Ortodoxiei universale.

Din marile sale împliniri, enumerăm pe cele mai importante:

a. Noua legislație bisericească

După război, Statul va promulga la 4 august 1948 Legea pentru Regimul General al Cultelor și care lipsea Biserica Ortodoxă de orice privilegii, stabilind egalitatea cultelor și obligând fiecare cult să-și elaboreze un nou statut în cel mai scurt timp.

Primul gând al noului patriarh la întocmirea noului statut a fost acela de a nu inova nimic. Noul Statut la care au lucrat membrii Sfântului Sinod și marii canoniști și profesori de Drept Canonic, în frunte cu marele dascăl Liviu Stan, a fost alcătuit după modelul Statutului șagunian și a fost votat în ședința Sfântului Sinod din 20 octombrie 1948. Patriarhia avea acum 5 mitropolii, cu 13 eparhii sufragane, la care s-au adăugat 2 eparhii românești din diaspora.

Până astăzi, de exemplu, Adunarea Națională Bisericească și Adunările Eparhiale, ca organe deliberative centrale și locale, sunt formate din o treime clerici și două treimi mireni, iar la nivel de parohie preotul paroh este organismul executiv al Adunării Parohiale, formată în mare majoritate tot din mireni.

b. Reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române

La început de mandat, Patriarhul Justinian a găsit Ardealul o insulă înstrăinată în mod artificial prin actul dezbinării confesionale din anul 1701.

Patriarhul, încă în cuvântul de la instalare, s-a adresat cu blândețe și iubire frățească fraților greco-catolici de a reveni la sânul Bisericii Ortodoxe Române, nu le-a adus învinuiri și nici reproșuri.

La chemarea sa blândă și calmă a apărut în inimile multora dorul întoarcerii. Astfel, la 1 octombrie 1948, peste 400 preoți și protopopi greco-catolici s-au adunat la Cluj și au întocmit un amplu memoriu, mandatând pe 38 delegați protopopi să plece cu petiția la București prin care să solicite reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române. De asemeni, în urma anulării Concordatului cu Vaticanul, din 18 iulie 1948, au hotărât ruperea legăturilor

nefirești cu Vaticanul. Patriarhul i-a primit în sala Sinodală și a promis că va veni în Ardeal pentru a participa la o Mare Adunare populară, ce va consfinți acest mare eveniment.

În 21 octombrie 1948, la Alba Iulia, s-au adunat peste 20.000 credincioși greco-catolici, cu preoții lor din întreaga Transilvanie, din Maramureș și Banat, și cu toții împreună au rostit legământul de credință cu Biserica Ortodoxă Română. Patriarhul, în cuvântul său, le-a răspuns: „Cu mare bucurie primim pe frații uniți, împreună cu iscăliturile și pecețile lor și îi încredințăm de părinteasca noastră ocrotire”.

Preoții au dus la Alba Iulia mii de semnături, pe care le-au întocmit în fiecare parohie, în fața Bisericii. Din păcate, n-am știut să le arhivăm. Multe s-au pierdut în arhiva noastră „turcescă” de la parohii și ne-ar fi fost astăzi, după Revoluție, atât de utile.

Nu toți au semnat, rămășițele de azi greco-catolice îl acuză pe patriarh că a fost călăul Bisericii Greco-Catolice. Vă mărturisesc că, oricum, reîntregirea s-ar fi făcut și Biserica Greco-Catolică era desființată, așa cum a fost desființată cea din Polonia sau din Ucraina, indiferent cine ar fi fost patriarh.

c. Canonizarea sfinților români

După minuțioase pregătiri, Sfântul Sinod, sub președinția Preafericitului Părinte Patriarh Iustinian, în ședința din 28 februarie 1950, a hotărât canonizarea unor mărturisitori cuvioși români, după cum urmează:

- **Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica** – pomenit la 1 aprilie;
- **Sfinții Ierarhi Ilie Iorest și Sava Brancovici** – pomeniți în 24 aprilie;
- **Cuvioșii Mărturisitori Visarion și Sofronie de la Cioara și Mucenicul Oprea de la Săliște** – pomeniți în 21 octombrie.

În anul 1956 s-au mai adăugat:

- **Sfântul Ierarh Iosif cel Nou de la Partoș** – pomenit în 15 septembrie;
- **Sfântul Mucenic Ioan Valahul** – pomenit în 12 mai.

Tot atunci s-a generalizat cultul unor sfinți cu cinstire locală:

- **Cuvioasa Parascheva de la Iași** – pomenită în 14 octombrie;
- **Sfânta Muceniță Filoftea de la Curtea de Argeș** – pomenită în 7 decembrie;
- **Sfântul Grigorie Decapolitul de la Mănăstirea Bistrița-Vâlcea** – pomenit în 20 noiembrie;

- **Sfântul Dimitrie cel Nou-Basarabov din București** – pomenit în 27 octombrie;

- **Sfântul Nicodim de la Tismana** – pomenit în 26 decembrie.

Meritul Preafericitului Patriarh Iustinian este acela că din Biserica sa au fost trecuți în rândul sfinților ierarhi, călugări și credincioși români ale căror moaște se găsesc la noi în țară.

d. Reorganizarea învățământului teologic

Prin noua Lege a cultelor din anul 1948, învățământul teologic, de toate gradele, a fost separat de cel de stat. Biserica s-a văzut nevoită să-și organizeze propriul ei învățământ, în trei tipuri de școli:

- Școli de cântăreți bisericești;
- Seminarii teologice;
- Institute teologice de grad universitar.

A fost posibil să ființeze șase seminarii, cu școli de cântăreți, la București, Buzău, Mănăstirea Neamț, Cluj, Craiova-Mofleni și Caransebeș, iar institute teologice la București și Sibiu. Meritul patriarhului a fost acela că s-a străduit să primească la cele două institute, mai ales la cel de la Sibiu, și absolvenți de liceu cu chemare preoțească, precum și studenți străini la ambele institute, în scopul deschiderii Bisericii noastre spre celelalte Biserici surori.

În timpul patriarhatului său, au fost tipărite manuale de specialitate, de bună calitate, dar mai ales s-a reușit tipărirea Bibliei în două ediții (1968, 1975). Este de notorietate tipărirea Bibliei Sinodale, prin ajutorul nesperat pe care l-a primit de la regina Angliei. Invitat într-o vizită oficială de către Arhiepiscopia de Canterbury, a fost primit și de către regina Elisabeta, care i-a oferit în dar o limuzină Rolls Royce de ultimă generație. Patriarhul a refuzat-o politicos, cerând în schimb hârtie pentru tipărirea Bibliei.

Așa s-au tipărit Bibliile din timpul păstoririi Patriarhului Justinian, care au fost puse la îndemâna fiecărui preot, a fiecărui monah și a fiecărui teolog.

e. Alte realizări

S-ar putea scrie mult. Vom mai puncta doar câteva.

1) A întreținut relații frățești cu celelalte Biserici Ortodoxe surori. A făcut vizite și a fost vizitat de către Patriarhul Rusiei (1948), al Georgiei (1948), al Serbiei (1957), al Bulgariei (1966), Patriarhul Ecumenic (1968), de către cel din Alexandria (1971) și Ierusalim (1975). A fost de mai multe ori în Grecia și în Muntele Athos.

2) A făcut vizite pastorale în țară, în mitropolii și eparhii și a sfințit sau resfințit biserici.

În anul 1971, împreună cu un sobor de mitropoliți și episcopi, a târnosit biserica nouă din parohia Rozavlea, de pe Valea Izei, localitatea natală a Preasfinției Sale Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmarului.

3) A înființat relații cu celelalte culte, creștine și necreștine.

4) Sub Patriarhul Justinian, Biserica Ortodoxă Română a intrat din anul 1961 în Consiliul Mondial al Bisericilor, participând la toate acțiunile desfășurate în cadrul mișcării ecumenice.

5) O grijă aparte a fost arătată pentru restaurarea monumentelor istorice. Au fost restaurate 994 monumente istorice, dintre care 128 mănăstiri.

III. APĂRĂTOR AL ORTODOXIEI ÎNTR-UN REGIM ATEU

De la întronizare până la moarte s-a luptat, cât a putut, cu un regim ostil, meritul mare fiind acela că a reușit compromisul de a ține bisericile deschise, iar în fiecare din ele 9.000 de preoți să poată săvârși în fiecare duminică și sărbătoare Sfânta Liturghie.

A avut și câteva acte curajoase, care l-au costat, dintre care pomenim:

a. A protestat împotriva Decretului 410 din 19 noiembrie 1959, când au fost scoși din mănăstiri peste 5.000 de călugări. Statul comunist fixând ca admitere în monahism pentru bărbați vârsta de 55 ani, iar pentru femei 50 ani.

În urma protestului împotriva acestui decret abuziv, a fost trimis la Mănăstirea Dragoslavele, cu domiciliu forțat timp de 6 luni.

b. A ajutat deținuții politici și preoții ce au făcut pușcărie să fie reabilitați.

c. În 19 martie 1968, i-a trimis lui Ceaușescu o scrisoare prin care a cerut pentru sărbătorile de Paște și Crăciun zile libere, prin reducerea celor două zile libere de Anul Nou și 1 Mai. N-a primit niciun răspuns.

d. S-a luptat pentru ca să nu fie închisă Mănăstirea Curtea de Argeș, regimul comunist dorind să o marginalizeze întrucât acolo erau mormintele regilor. A găsit compromisul de a oferi închiderea Mănăstirii Radu Vodă din București, care se găsea sub streșina Parlamentului României. Se ajunsese la o situație absurdă, și anume peste picturile interioare cu chipurile regilor României a fost trasă o pânză mată pentru a fi acoperite de ochii pelerinilor.

e. A găsit o strategie de a salva așezământul balnear de la Techirghiol, ridicat de către Patriarhul Miron Cristea și râvnit de către autoritatea de stat,

care atunci nu avea pe malul ghiolului nicio clădire, prin aducerea în sanatoriu a unei biserițe maramureșene de la Stâna Regală și transformând astfel sanatoriul într-o mănăstire, așa cum o avem și astăzi.

f. Printr-o altă strategie înțeleaptă va redobândi și Mănăstirea Radu Vodă din București. Astfel a renunțat la privilegiul de a-și alege locul de veci în Catedrala Patriarhală, lângă ceilalți patriarhi, pregătindu-și cu grijă mormântul în interiorul bisericii mănăstirești Radu Vodă. Prin acest gest a salvat mănăstirea de la demolare, a restaurat-o din temelii, iar pe placa mormântului a lăsat următorul înscris: „M-am luptat lupta cea bună, am ajuns la capătul drumului. De acum mă așteaptă răsplata dreptății pe care mi-o va da Domnul în ziua aceea”.

După o lungă suferință și după o perioadă îndelungată de spitalizare, s-a stins la data de 26 martie 1977, în vârstă de 76 de ani, și a fost înmormântat la Mănăstirea Radu Vodă, mănăstirea sa de suflet.

CONCLUZII

Hulit de unii, laudat de alții, Patriarhul Justinian rămâne unul din cei mai mari întâistătători ai Bisericii Ortodoxe Române, meritul lui fiind acela că a menținut vie Biserica Ortodoxă Română în vremuri tulburi.

Încheiem cu ultima parte a testamentului său: *„Binecuvintez, din toată inima și din tot sufletul, pe cei ce mă urăsc și m-au urât, pe cei ce m-au nedreptățit și pe cei ce mi-au făcut un rău, văzut sau nevăzut, rugând pe Milostivul Dumnezeu să nu judece faptele acestora, ci, cu îndurare, să-i ierte pe toți, după cum i-am iertat și eu”* (7 martie 1977).

BIBLIOGRAFIE

Articole omagiale din revistele mitropolitane;

BARTOLOMEU Anania, mitropolit, *Amintiri despre Patriarhul Justinian*, în vol. „Biserica în misiune”, București, 2005.

ILIE Cleopa, *Viața monahală ieri și azi*, în „Autocefalie, Patriarhie și slujire sfântă”, București, 1995.

IORGU Ivan, *Organizarea și administrarea B.O.R. în ultimii 50 de ani*, în revista „B.O.R.” 1975, nr. 11-12.

PĂCURARIU Mircea, Prof. Univ. Dr., *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, București, 1981.

STAN Liviu, *Canonizarea sfinților români*, București, 1968.

www.patriarhia.ro, octombrie 2017.

Patriarhul Justinian Marina și monahismul ortodox în timpul regimului comunist¹

Arhim. Dr. Macarie Motogna,
Starețul Mănăstirii Rohia

I. Viața Patriarhului Justinian Marina

Patriarhul Justinian Marina s-a născut în 22 februarie 1901 în satul Suiști, comuna Cermegești de la Valea Cernei din județul Vâlcea, primind numele de botez Ioan. Tatăl, Marin Ilie Marina, a fost țăran știutor de carte, iar mama, Elena, se trăgea dintr-o familie de preoți.

Ioan Marina va urma cursurile primare în satul vecin Stănești în perioada 1908-1914. În anul 1915 s-a înscris la Seminarul Teologic „Sfântul Nicolae” din Râmnicu Vâlcea, pe care l-a absolvit în anul 1923, când își ia diploma de învățător.

¹ Acest material a fost prezentat ca și Comunicare (conferință) la Sinaxa monahală eparhială a Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului, care a avut loc la Mănăstirea „Înviearea Domnului” Habra, în data de 13 noiembrie 2017. Anul Domnului 2017 a fost declarat de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române ca: „Anul comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului”.

La 1 septembrie 1923 își începe activitatea ca învățător în satul Olteanca, din județul Vâlcea, iar peste un an este transferat la școala din Băbeni, veche așezare de păstori ardeleni.

În anul 1924 se căsătorește cu Lucreția Popescu din Braloștița, județul Dolj, iar în 14 octombrie 1924 este hirotonit preot pentru parohia Băbeni. În anul 1925 se înscrie la Facultatea de Teologie din București, pe care o termină în anul 1929, când este licențiat în teologie, cu tema „*Despre Monahism și Mănăstirea Govora*”. În această perioadă restaurează cele trei biserici și casa parohială din Băbeni și înființează, în parohia sa, prima bancă populară cooperatistă din țară (CAR de astăzi).

Episcopul Vartolomeu Stănescu îl numește, la 1 noiembrie 1932, profesor și director al Seminarului „Sfântul Nicolae” din Râmnicu Vâlcea și slujitor la Catedrala din oraș. Noul director salvează Seminarul de la desființare, plătindu-i toate datoriile, scade taxele de școlarizare, pune seminarul sub patronajul Ministerului Învățământului și-l înscrie în bugetul statului.

Din pricina amestecului partidelor politice, părintele profesor și director Ioan Marina își dă demisia la 1 septembrie 1933 și este numit preot paroh la Biserica „Sfântul Gheorghe” din Râmnicu Vâlcea.

Preotul Ioan Marina a fost un militant politic în Partidul Național Țărănesc al lui Iuliu Maniu și Ion Mihalache, face parte din Comitetul Național Antifascist din anul 1935, apoi, din Comitetul Internațional Antifascist, participând la două conferințe internaționale de la Geneva – 1935 și Paris – 1936.

La vârsta de 34 ani, preotul Ioan Marina va suferi enorm prin pierderea soției, decedată la 18 noiembrie 1935, în vârstă de 27 ani. A rămas văduv, cu doi copii minori, Ovidiu și Silvia, și nu s-a mai recăsătorit, crescându-și singur copiii. Ovidiu, ajuns medic cardiolog în București, a fost alături de el până la sfârșit,

patriarhul dându-și obștescul sfârșit în brațele fiului său. La 25 august 1939 părintele Ioan Marina este numit director al tipografiei din Episcopia Râmnicului, care se afla într-o stare falimentară și pe care o va preda în 1940 într-o stare foarte bună.

În anul 1945 a început o nouă etapă în viața preotului Ioan Marina. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, la propunerea Mitropolitului Irineu Mihălcescu, în ședința din 30 iulie 1945, l-a ales ca al doilea arhieru vicar al Mitropoliei Moldovei și Sucevei. La 11 august 1945, a fost tuns în monahism la Mănăstirea Cetățuia din Iași, primind numele de Justinian, iar duminică, 12 august 1945, în Catedrala Mitropolitană din Iași, a fost hirotonit episcop, cu titulatura de „Vasluianul”.

În scurtă vreme, mitropolitul Irineu Mihălcescu, înaintat în vârstă și bolnav, s-a retras din scaun, iar Patriarhul Nicodim l-a numit locțiitor de mitropolit pe arhierul Justinian Marina.

În 19 noiembrie 1947, sub președenția Mitropolitului Nicolae Bălan al Ardealului, Colegiul Electoral Bisericesc l-a ales pe arhierul Justinian Marina ca Arhiepiscop de Iași și Mitropolit al Moldovei și Bucovinei. A fost instalat ca mitropolit în 28 decembrie 1947. A păstorit la Iași, ca arhieru vicar și apoi mitropolit, timp de trei ani de zile, în anii grei de după război, când Moldova a fost lovită de-a cumplită secetă.

La 27 februarie 1948, Patriarhul Nicodim Munteanu a trecut la cele veșnice, la venerabila vârstă de 83 ani, iar Colegiul Electoral Bisericesc, întrunit la 24 mai 1948, a ales ca Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al României pe Mitropolitul Moldovei, Justinian Marina, la vârsta de numai 47 de ani. Era un mitropolit tânăr, un spirit organizatoric, cu o minte lucidă și pătrunzătoare, pentru a face față vremurilor ce se arătau tot mai nesigure pentru Biserică. La 6 iunie 1948, în sala Palatului, a avut loc ceremonia de investitură, iar cea de instalare la Biserica „Sfântul Spiridon Nou” din București.

A păstorit aproape trei decenii până în 26 martie 1977, când a trecut la Domnul, în vârstă de 76 ani.

Așa cum reiese din textul testamentului său, în cei 29 de ani de păstorire ca Patriarh (1948-1977), trei sunt țințele pe care s-a străduit să le atingă:

- Păstrarea unității în duh a Bisericii, „ca toți să fie una”;
- Creșterea și formarea în Duhul lui Dumnezeu a clerului și credincioșilor;
- Dezvoltarea dimensiunii văzute a activității Bisericii, sub raport social, economic și edilitar.

II. Realizări ca patriarh

În ciuda multor dificultăți, în cele trei decenii de patriarhat, au avut loc o seamă de evenimente și schimbări, ce au ridicat mult prestigiul Ortodoxiei românești și l-au făcut pe Patriarhul Justinian Marina, o personalitate reprezentativă a Ortodoxiei universale.

Patriarhul Justinian a găsit o Biserică foarte săracă, devastată de război, ca și țara, de altfel. Pentru acesta, însă, el fiind un om practic, și-a dat seama că Biserica are nevoie de o bază materială solidă. Prima sa grijă a fost să reorganizeze fabrica de lumânări și să-i determine pe preoți să cumpere lumânări produse de Biserică. A primit aprobare de la autorități ca Biserica să-și creeze ceea ce s-a numit „fonduri proprii”.

Din multiplele sale realizări, enumerăm pe cele mai importante:

- După război, Statul va promulga la 4 august 1948 *Legea pentru Regimul General al Cultelor* și care lipsea Biserica Ortodoxă de orice privilegii, stabilind egalitatea cultelor și obligând fiecare cult să-și elaboreze un nou statut în cel mai scurt timp.

Primul gând al noului patriarh la întocmirea noului statut a fost acela de a nu inova nimic. Noul Statut, la care au lucrat membrii Sfântului Sinod și marii canoniști și profesori de Drept Canonic, în frunte cu marele dascăl Liviu Stan, a fost alcătuit după modelul Statutului șagunian și a fost votat în ședința Sfântului Sinod din 20 octombrie 1948.

- La început de mandat, Patriarhul Justinian a găsit Ardealul o insulă înstrăinată în mod artificial prin actul dezbinării confesionale din anul 1701. Încă de la instalare, Patriarhul s-a adresat cu blândețe și iubire frățescă greco-catolicilor, invitându-i să revină în sânul Bisericii Ortodoxe Române. Astfel, la 1 octombrie 1948, peste 400 preoți și protopopi greco-catolici s-au adunat la Cluj și au întocmit un amplu memoriu, mandatând pe 38 delegați protopopi să plece cu petiția la București prin care să solicite revenirea în Biserica Ortodoxă Română. De asemenea, în urma anulării Concordatului cu Vaticanul, din 18 iulie 1948, au hotărât ruperea legăturilor nefirești cu Vaticanul. În 21 octombrie 1948, la Alba Iulia, s-au adunat peste 20.000 credincioși greco-catolici, cu preoții lor din întreaga Transilvanie, din Maramureș și Banat, și cu toții împreună au rostit legământul de credință cu Biserica Ortodoxă Română.

- A luptat pentru reorganizarea bibliotecilor, iar actuala Bibliotecă a Sfântului Sinod este opera lui. Spunea cu un fel de mândrie: „*Multe din cele ce facem aici se duc, nu durează, dar bibliotecile rămân*”².

- **Canonizarea sfinților români.** După minuțioase pregătiri, Sfântul Sinod, sub președinția Preafericitului Părinte Patriarh Justinian, în ședința din 28 februarie 1950, a hotărât canonizarea unor mărturisitori cuvioși români, după cum urmează: **Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica**, pomenit la 1 aprilie; **Sfinții Ierarhi Ilie Iorest și Sava Brancovici**, pomeniți în 24 aprilie; **Cuvioșii Mărturisitori Visarion și Sofronie de la Cioara și Mucenicul Oprea de la Săliște**, pomeniți în 21 octombrie. În anul 1956 s-au mai adăugat: **Sfântul Ierarh Iosif cel Nou de la Partoș**, pomenit în 15 septembrie; **Sfântul Mucenic Ioan Valahul**, pomenit în 12 mai. Tot atunci s-a generalizat cultul unor sfinți cu cinstire locală: **Cuvioasa Parascheva de la Iași**, pomenită în 14 octombrie; **Sfânta Muceniță Filoftea de la Curtea de Argeș**, pomenită în 7 decembrie; **Sfântul Grigorie Decapolitul de la Mănăstirea Bistrița-Vâlcea**, pomenit în 20 noiembrie; **Sfântul Dimitrie cel Nou-Basarabov din București**, pomenit în 27 octombrie; **Sfântul Nicodim de la Tismana**, pomenit în 26 decembrie.

Meritul Patriarhului Justinian este acela că din Biserica sa au fost trecuți în rândul sfinților ierarhi, călugări și credincioși români ale căror moaște se găsesc la noi în țară. Patriarhul n-a făcut-o din orgoliu, ci pentru că, mărturisindu-i-se părintelui Ilie Cleopa, acesta l-a întrebat; „În calitate de șef de Biserică, te-ai îngrijit ca sfinții din neamul tău să capete cinstea ce li se cuvine?”; „Nu m-am îngrijit”; „Să te îngrijești, a spus Părintele, că aceasta face parte din datoria unui ierarh”. Și, ascultându-și duhovnicul, Patriarhul a pus la cale și a izbutit această extraordinară performanță duhovnicească³.

- Prin noua Lege a cultelor din anul 1948, învățământul teologic, de toate gradele, a fost separat de cel de stat. Biserica s-a văzut nevoită să-și organizeze propriul ei învățământ, **în trei tipuri de școli: Școli de cântăreți bisericești; Seminarii teologice** (a fost posibil să ființeze șase seminarii, cu școli de cântăreți, la București, Buzău, Mănăstirea Neamț, Cluj, Craiova-Mofleni și Caransebeș); **Institute teologice de grad universitar** la București și Sibiu. Meritul patriarhului a fost acela că s-a străduit să primească la cele două institute, mai ales la cel de la Sibiu, și absolvenți de liceu cu chemare preoțească, precum și studenți străini, la ambele institute, în scopul deschiderii Bisericii noastre spre celelalte Biserici surori.

² **Bartolomeu Valeriu Anania**, *Patriarhul meu*, volum îngrijit de Preotul Bogdan Ivanov, Editura Renașterea, 2017, p. 25.

³ *Ibidem*, p. 39.

- În timpul patriarhatului său, au fost tipărite manuale de specialitate, dar mai ales s-a reușit tipărirea **Bibliei** în două ediții (1968, 1975). Este de notorietate tipărirea Bibliei Sinodale, prin ajutorul nesperat pe care l-a primit de la regina Angliei. Invitat într-o vizită oficială de către Arhiepiscopia de Canterbury, a fost primit și de către regina Elisabeta, care i-a oferit în dar o limuzină Rolls Royce de ultimă generație. Patriarhul a refuzat-o politicos, cerând în schimb hârtie pentru tipărirea Bibliei. Așa s-au tipărit Bibliile din timpul păstoririi Patriarhului Justinian, care au fost puse la îndemâna fiecărui preot, a fiecărui monah și a fiecărui teolog.

- A întreținut relații frățești cu celelalte Biserici Ortodoxe surori. A făcut vizite și a fost vizitat de către Patriarhul Rusiei (1948), al Georgiei (1948), al Serbiei (1957), al Bulgariei (1966), Patriarhul Ecumenic (1968), de către cel din Alexandria (1971) și Ierusalim (1975). A fost de mai multe ori în Grecia și în Muntele Athos.

- A făcut vizite pastorale în țară, în mitropolii și eparhii și a sfințit sau resfințit biserici. În anul 1971, împreună cu un sobor de ierarhi, a târnosit biserica nouă din parohia Rozavlea, Maramureș.

- A întreținut relații cu celelalte culte, creștine și necreștine.

- Sub Patriarhul Justinian, Biserica Ortodoxă Română a intrat, din anul 1961, în Consiliul Mondial al Bisericilor, participând la toate acțiunile desfășurate în cadrul mișcării ecumenice.

- O grijă aparte a fost arătată pentru restaurarea monumentelor istorice. Au fost restaurate 994 monumente istorice, dintre care 128 mănăstiri.

- A ajutat deținuții politici și preoții ce au făcut pușcărie să fie reabilitați și susținuți moral și material.

III. Patriarhul Justinian Marina apărător al monahismului

Monahismul ortodox este parte integrantă din ființa Bisericii creștine, contribuind în mod constant, din interior, la consolidarea Bisericii. De acest fapt a fost conștient și vrednicul de pomenire Patriarhul Justinian Marina, care a păstorit Biserica Ortodoxă Română în perioada cea mai dură a conducerii statale atee (1948-1977) și a înțeles că Biserica trebuie să-și consolideze și să-și întărească întreaga sa structură, între care și monahismul. Patriarhul Justinian Marina, deși a fost preot căsătorit, a avut o mare aplecare pentru viața monahală și a iubit extrem de mult mănăstirile.

După instaurarea regimului comunist în România (1948), viața monahală din țară a intrat într-o perioadă plină de dificultăți și ingerințe. Regimul autoritar socotea că propaganda ateistă era contracarată de activitatea preoților din localitățile țării și mai ales de monahii și monahiile care viețuiau în mănăstiri. Rolul benefic al acestora în vremuri de restriște fusese unul deosebit, recunoscut de toate regimurile politice din trecut.

Astfel, încă de la instalarea sa, Patriarhul și-a îndreptat atenția spre monahism, dorind să aducă în viața monahală un suflu nou, nu doar de viețuire ascetică și mistică, ci și de cultură și administrație, reușind chiar sporirea numărului de mănăstiri și schituri existente până atunci și a viețuitorilor din ele, precum și implicarea activă a duhovnicilor și a stareților în viața duhovnicească și administrativ-disciplinară⁴.

Ca să poată face față noilor provocări ateisto-comuniste, patriarhul s-a îngrijit să elaboreze Legi și Statute pentru ca Biserica să fie protejată juridic și legal în fața Statului și să fie tratată ca o instituție de Stat și nu ca o organizație oarecare. În Statutul de organizare și funcționare al Bisericii Ortodoxe, aprobat de Sfântul Sinod și recunoscut prin Decretul nr. 233 din 1949, au fost introduse articolele 78-89 referitoare la viața monahală, iar special pentru monahism a fost elaborat: **Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor**, votat de Sfântul Sinod la 25 februarie 1950 și aprobat de către Ministerul Cultelor abia peste trei ani, la 26 martie 1953, prin decizia 492⁵. În 1959 s-a elaborat un nou *Regulament* aprobat de Departamentul Cultelor prin decizia nr. 11.525 din 1959, structurat pe 10 capitole și care își va păstra valabilitatea pe întreaga perioadă a regimului comunist⁶. Regulamentul era foarte bine elaborat și prevedea, pe capitole și articole: așezămintele monahale, intrarea în viața monahală, trepte și ranguri, conducerea așezămintelor monahale, organele de control, biblioteca și muzeul mănăstirii, ospitalitatea în mănăstiri etc.

În anul 1949, Patriarhul Justinian a înființat seminariile monahale în mănăstirile stavropighii patriarhale: la Neamț pentru călugări; la Văratec, mutat mai târziu la Agapia și la Plumbuita, mutat apoi la Hurezi – pentru călugărițe.

⁴ G. Găgiu, *Viața monahală în ultimii zece ani*, în „Biserica Ortodoxă Română”, an 76, 1958, nr. 5-6, pp. 513-523.

⁵ Constantin Pârnu, *Patriarhul Justinian. Mărturii, fapte și adevăr*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, p. 134.

⁶ Irineu Crăciunaș, *Purtarea de grijă față de mănăstiri în ultimele două decenii*, în „Biserica Ortodoxă Română”, 1968, nr. 6, pp. 751-761; Timotei Sevcicu, *Reorganizarea vieții monahale*, în „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 6, 1973, p. 630; *Regulament pentru organizarea vieții monahale*, în „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 1-2, 1960, pp. 171-183.

Obiectivul patriarhului era să formeze elite în rândul monahilor care să constituie forța monahismului românesc.

Tot patriarhul Justinian Marina și-a îndreptat privirea către acei călugări care nu aveau studii gimnaziale, pentru aceștia organizând, în unele mănăstiri, cursuri elementare și școli monahale cu durată de trei ani. Obiectivul patriarhului era de a-i culturaliza pe monahi, dar mai ales ca fiecare monah să aibă un rost, să se roage și să muncească, astfel călugării să nu mai fie acuzați de „parazitism social”. În anul 1951, în cuprinsul Patriarhiei Române, cursurile de alfabetizare se țineau în 57 de mănăstiri, care erau frecventate de peste 700 de monahi⁷. O astfel de școală monahală a funcționat și la Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia.

Un alt demers al Patriarhului Justinian a fost acela ca monahii și monahiile să urmeze cursurile Institutului Teologic de grad universitar și chiar să susțină doctorate.

Teologul ortodox francez Oliver Clement, în săptămânalul francez *Reforme* a scris despre situația Bisericii din România și, între altele, a prezentat și viața monahală din perioada Patriarhului Justinian Marina. Atenția autorului e concentrată mai ales asupra vieții intelectuale a monahilor noștri și spune că; mănăstirile românești, care în trecut erau niște „azile de mizerie și ignoranță”, primesc acum lumina învățaturii de carte, prin mijlocirea școlilor monahale, a seminariilor speciale și prin posibilitatea ca monahii și monahiile să urmeze cursurile institutelor teologice. Patriarhul României spunea că e o mare greșală să se creadă că monahul nu are nevoie de lumina pe care i-o dă învățământul teologic, studiul aprofundat al Sfintelor Scripturi și cunoașterea sistemelor filozofice ale marilor înțelepți din toate timpurile. Este nevoie ca mănăstirile să devină centre de răspândire culturală și de serviciu social. După cei cinci ani de studiu obligatoriu, călugării și călugărițele aveau obligația de a mai urma un an de artizanat. Toate acestea se săvârșeau fără ca viața de rugăciune și de meditație să fie stingherite; rugăciunea rămânea temelia vieții monahale⁸.

Un punct important din proiectul monahal al patriarhului Justinian a fost asigurarea bazei materiale pentru mănăstiri. După deposedările mănăstirilor (martie 1949) de o bună parte a bunurilor materiale (terenuri agricole și forestiere, clădiri etc), Patriarhul Justinian a fost preocupat să găsească surse de finanțare care să permită așezămintelor monahale să supraviețuiască în vremurile vitrege care se întrezăreau.

⁷ *Glasul Bisericii*, XI (1952), nr. 5-7, p. 277; *Glasul Bisericii*, XIII (1954), nr. 1-2, pp. 116-118.

⁸ Bartolomeu Valeriu Anania, *op. cit.*, p. 59.

Cum mănăstirile aproape nu mai aveau fond funciar, iar cel rămas era amenințat să fie luat de către stat, patriarhul a trecut la organizarea unor ateliere meșteșugărești în mănăstiri, în care călugării și călugărițele, după îndeplinirea îndatoririlor monahale, să lucreze diferite produse. Astfel de ateliere erau înființate încă din 1950 în marile mănăstiri. A reorganizat Atelierele Institutului Biblic, care produceau veșminte la Mănăstirea Țigănești și cruciulițe și iconițe la Schitul Maicilor, pe care l-a refăcut. Aceste unități de producție meșteșugărească din mediul monahal reprezentau o replică la acuzațiile frecvente din partea politicului, în care monahii erau văzuți ca niște paraziți sau întreținuți ai societății. Principiul era: „*ora et labora*”.

Tot Patriarhul Justinian Marina s-a preocupat de reabilitarea unor construcții bisericești monahale, în special biserici, pentru a le reda cultului. Iar acolo unde nu a putut înființa mănăstiri a organizat fostele mănăstiri fie ca azile pentru monahi, fie le-a amenajat ca spații pentru învățământul teologic, cum au fost cele de la Curtea de Argeș și Radu Vodă. Totul, ca statul să nu preia spațiul fostelor mănăstiri.

S-a luptat ca să nu fie închisă Mănăstirea Curtea de Argeș, regimul comunist dorind să o marginalizeze, întrucât acolo erau mormintele regilor. A găsit compromisul de a oferi închiderea Mănăstirii Radu Vodă din București, care se găsea sub streășina Parlamentului României. Se ajunsese la o situație absurdă, și anume peste picturile interioare cu chipurile regilor României a fost trasă o pânză mată, pentru a fi acoperite de ochii pelerinilor.

A restaurat în întregime, scoțându-le din ruină și mizerie, mănăstirile Pasărea, Țigănești, Ciorogârla, Ghighiu, Sinaia, Dealu, Viforâta, Nămiești, Zamfira, Suzana etc.

A găsit o strategie de a salva așezământul balnear de la Techirghiol, ridicat de către Patriarhul Miron Cristea și râvnit de către autoritatea de stat, care atunci nu avea pe malul lacului nicio clădire, prin aducerea în sanatoriu a unei bisericețe maramureșene de la Stâna Regală, transformând astfel sanatoriul într-o mănăstire, așa cum o avem și astăzi.

Printr-o altă strategie înțeleaptă, va redobândi și Mănăstirea Radu Vodă din București. Astfel a renunțat la privilegiul de a-și alege locul de veci în Catedrala Patriarhală, lângă ceilalți patriarhi, pregătindu-și cu grijă mormântul în interiorul bisericii mănăstirești Radu Vodă. Prin acest gest a salvat mănăstirea de la demolare, a restaurat-o din temelii, iar pe placa mormântului a lăsat următorul înscris: „M-am luptat lupta cea bună, am ajuns la capătul drumului. De acum mă așteaptă răsplata dreptății pe care mi-o va da Domnul în ziua aceea”.

Patriarhul începuse un proces de repopulare și înduhovnicire a mănăstirilor moldave, prin mutarea unor călugări, în frunte cu Arhimandritul Ilie Cleopa la Mănăstirea Slatina, din județul Suceava, pe care autoritățile doreau să o transforme în azil psihiatric. Noua obște urma un program strict, după regula Sfântului Teodor Studitul, și au început să vină la mănăstire tineri cu studii. Apoi, mai multe mănăstiri din Nordul Moldovei trebuiau să asculte de mare duhovnic Cleopa Ilie. Acest fenomen n-a durat foarte mult, deoarece, încă din 1952, securitatea a trecut la măsuri drastice, prin percheziții la Mănăstirea Slatina, reținerea unor monahi și chiar a Părintelui Cleopa Ilie⁹.

Cu toate piedicile impuse de autoritățile statului, Patriarhul Justinian a încercat să extindă tot mai mult fenomenul monahal creat de Părintele Ilie Cleopa și i-a încredințat acestuia mai multe misiuni duhovnicești la câteva mănăstiri din jurul capitalei. Ulterior, mitropolitul Banatului, Vasile Lăzărescu, și episcopul Andrei Magieru al Aradului l-au chemat pe Părintele Ilie Cleopa în părțile Banatului ca să pună rânduială și în mănăstirile din această zonă. De fiecare dată Părintele Cleopa a fost arestat, iar Patriarhul Justinian a intervenit pentru eliberarea lui¹⁰.

Pentru început, regimul comunist a încercat abordarea „problemei monahale” prin anihilarea fenomenului de la Vladimirești. Apoi, în iunie 1955, la ordinul ministrului de interne Alexandru Drăghici, pe mai multe pagini s-a întocmit un referat în care trasa un tablou al situației monahale, evidențindu-se comportamentul „dușmănos” al celor care se rugau permanent în mănăstiri. În finalul documentului se propunea diminuarea drastică a monahilor, prin excluderea din monahism a celor cu antecedente penale politice și a minorilor, interzicerea frecventării școlilor teologice, închiderea atelierelor meșteșugărești, anihilarea a tot ceea ce presupunea perpetuarea și extinderea fenomenului monahal¹¹.

Patriarhul Justinian, prin înțelepciunea și geniul lui aparte, a încercat mai multe metode de a apăra monahismul și pe monahi, dar orice teme bine motivat prezentat de Întâistătătorul Bisericii era refuzat de către autorități, în special de securitate, care urmărea pas cu pas tot ceea ce făcea Patriarhul.

⁹ Nicolae Cătălin Luchian, *Monahismul moldav în primele decenii ale comunismului românesc (1947-1977)*, Editura Doxologia, Iași, 2010, pp. 122-138.

¹⁰ Adrian Nicolae Petcu, *Părintele Cleopa Ilie în documentele Securității*, în „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 1 (129), ianuarie-aprilie, 2011, pp. 238-266.

¹¹ Cristina Pășan, Radu Ciuceanu, *Biserica Ortodoxă... I*, doc. 154, pp. 288-301.

Restrângerea activității și a rolului mănăstirilor și schiturilor din România se putea realiza prin reducerea numărului acestora și a viețuitorilor. Măsuri consecutive sunt luate în această direcție până la actul guvernamental din 1959, prin care regimul comunist a limitat la maximum viața monahală din România. Regimul comunist părea acum triumfător în lupta cu Biserica și cu mănăstirile din țară, cu viețuitorii acestora, nevoiți să îmbrățișeze – cei mai mulți – alte ocupații¹².

IV. Decretul 410 din 1959 și consecințele lui nefaste asupra monahismului ortodox

Atitudinea și grija permanentă a Patriarhului față de monahism a dus la o creștere atât a numărului de vetre monahale, cât și a viețuitorilor, spre exemplu; în 1950, în toată țara erau un număr de 206 așezăminte monahale, cu un total de 5.564 de viețuitori, iar în 1958, funcționau în țara noastră 254 de schituri și mănăstiri cu un număr de peste 6.500 de monahi, monahii, frați și surori¹³, ceea ce a dus la o puternică și excesivă reacție a regimului totalitar ateu împotriva monahismului¹⁴.

Dezvoltarea fenomenului monahal, sporirea considerabilă a numărului de monahi după al Doilea Război Mondial, dezvoltarea economică a așezămintelor monahale, crearea unei elite monahale prin formarea în învățământul de specialitate, toate acestea au atras atenția organelor de Securitate. Încă în anul 1955, ministrul de interne Alexandru Drăghici întocmea un referat amplu, în care prezenta un tablou al situației monahale, în care evidenția comportamentul „dușmănos” al celor care se rugau permanent în așezămintele Bisericii. În finalul documentului, acesta propunea diminuarea drastică a numărului monahilor prin excluderea din monahism, interzicerea frecventării seminariilor și a institutelor teologice, închiderea atelierelor meșteșugărești,

¹² Vasile Manea, *Preoți ortodocși în închisorile comuniste*, Cluj-Napoca, 2000, p. 252.

¹³ Adrian Nicolae Petcu, *Chestiunea monahală în Republica Populară Română*, în „Documentele istoriei”, an 7, 2002, nr. 10, p. 56; Alexandru Moraru, *Monahismul ortodox românesc (sfârșitul secolului XIX – secolul al XX-lea). Privire generală*, în „Logos – Înalt Preasfințitului Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani”, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, p. 367.

¹⁴ George Enache, Adrian Nicolae Petcu, *Monahismul ortodox și puterea comunistă în România anilor 50*, Editura Partener, 2009.

anihilarea a tot ce presupunea perpetuarea și extinderea fenomenului monahal. Însă, în 1956, a venit revoluția de la Budapesta, iar propunerile ministrului de interne din acea vreme au fost amânate.

Această inițiativă privind chestiunea monahală a fost reluată de statul român, în 1958. Presiunile la care a fost supusă conducerea Bisericii Ortodoxe Române pentru aplicarea propunerilor ministrului de interne nu au avut sorți de izbândă, mai ales în fața Patriarhului Justinian, care, într-o ședință a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, din decembrie 1958, refuza categoric să accepte vreun compromis în fața reprezentantului guvernamental. Patriarhul Justinian era ferm pe poziție, afirmând că este nevoie de o reformă în monahism, însă aceasta trebuie făcută de instituțiile bisericești, și nu de statul care nu poate înțelege și gestiona această problematică.

Din acel moment, conducerea comunistă a Statului a trecut de la presiuni la măsuri. S-au făcut numeroase arestări, fiind vizați mai ales cei din jurul patriarhului, tocmai pentru a-l determina să cedeze. Cu toate acestea, Patriarhul nu a cedat, conștient că, dacă se va lăsa înduplecat prin astfel de presiuni, vor rămâne urme adânci în viața Bisericii și că acestea vor putea fi reparate foarte greu.

Conducerea de partid și de Stat era conștientă că Patriarhul Justinian nu va ceda și, într-o asemenea situație, a luat inițiativa și a trecut la adoptarea și aplicarea, în noiembrie 1959, a Decretului nr. 410, prin care toți monahii până la vârsta de 55 de ani și monahiile până la 50 de ani să nu mai intre în monahism, ci numai cei cu studii teologice și cu aprobare guvernamentală. Era o copie a decretului din vremea lui Cuza. Mai grav pentru monahism era aplicarea retroactivă a acestui decret, ceea ce presupunea ca toți cei aflați în mănăstiri și care îndeplineau condițiile aceluia act normativ să fie excluși imediat¹⁵. A fost poate cea mai grea lovitură dată Bisericii de către regimul comunist.

Pentru a putea reduce numărul de mănăstiri, schituri, monahi și monahii, conducerea Statutului a cerut centrelor eparhiale, în mod repetat, rapoarte prin care se solicitau explicații privitoare la numărul de viețuitori, la vârsta acestora, la rangul, pregătirea intelectuală, dacă au exercitat serviciul militar etc. Un astfel de Ordin a fost înaintat și către Stăreția mănăstirii Rohia, deja la 15 noiembrie 1958, în care se specifică: „*Pentru a avea în tot momentul o situație clară a viețuitorilor din mănăstirile din eparhia noastră, chiar și a celor*

¹⁵ George Enache, A.N. Petcu, *Monahismul ortodox și puterea comunistă în România anilor 50*, Galați, Editura Partener, 2009, pp. 57-62.

*ce stau provizoriu, vă punem în vedere să nu se primească în mănăstire, nici pentru scurt timp, nimeni înainte de a avea scrisoare de la Sf. Episcopie. Aceasta pentru a putea aviza la timp despre orice mișcare de personal, organele Onor. Departament al Cultelor*¹⁶.

În urma acestor rapoarte, Conducerea Statului a știut exact care este numărul de viețuitori din mănăstiri, pregătirea lor și în funcție de aceasta a cerut reducerea etapizată a monahilor și monahiilor din mănăstiri, culminând cu Decretul 410 din 28 octombrie 1959.

În continuare redăm textul Decretului 410/1959:

Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române decretează:¹⁷

Art. 1 – Decretul 177 din 4 august 1948, pentru regimul general al cultelor religioase se modifică după cum urmează:

După art. 7 se introduce art. 7(1) având următorul cuprins:

Art. 7(1) – Monahismul poate funcționa numai în mănăstirile autorizate ale cultelor legal recunoscute. Autorizarea de funcționare a mănăstirilor se dă de către Departamentul cultelor.

Absolvenții școlilor de pregătire a clerului pot intra în monahism la orice vârstă dacă au satisfăcut serviciul militar.

Alte persoane pot fi admise în monahism numai dacă au împlinit vârsta de 55 de ani bărbații și de 50 de ani femeile, dacă renunță la salariu și la pensia de Stat, dacă nu sunt căsătoriți și dacă nu au obligații deja stabilite pe baza Codului Familiei.

În cazul când exercitarea cultului o reclamă, Departamentul Cultelor va autoriza pe unii monahi să ocupe funcții bisericești și să primească salariul cuvenit.

Dispozițiile de mai sus se aplică mănăstirilor și schiturilor existente.

*Semnează: Președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, Ioan Gheorghe Maurer și Secretarul Prezidiului Marii Adunări Naționale, Gheorghe Stoica
București, 28 octombrie 1959.*

¹⁶ **Arhiva Mănăstirii Rohia**, Dosarul nr. 50, vol. II/1958, fila nr. 195. O altă adresă în acest sens a fost făcută în luna septembrie 1959, iar răspunsul mănăstirii a fost dat prin adresa nr. 163/1959; **Arhiva Mănăstirii Rohia**, Dosarul nr. 53, vol. III/1959, fila nr. 160.

¹⁷ Decretul 410/1959 a fost publicat în Buletinul oficial al Marii Adunări Naționale al Republicii Populare Române, nr. 28 din 19 noiembrie 1959, Anul VIII. Într-o circulară a Direcției I din Ministerul Afacerilor Interne, din ianuarie 1960, se spunea: „Conform acestui decret, vor fi scoși din monahism toți călugării, aparținând tuturor cultelor, care nu au vârsta de 55 de ani și călugărițele 50 de ani, care primesc pensii sau salarii de stat și care au obligații ce derivă din Codul familiei”.

Decretul a fost publicat în Monitorul Oficial în 19 noiembrie 1959, dar la acea dată personalul monahal trebuia să fi părăsit mănăstirile, fiindcă „prelucrarea și normele metodologice cum trebuie să fie aplicat decretul a fost făcută înainte de-a apărea, și era mult mai dură prelucrarea, decât conținutul decretului oficial”¹⁸.

După numai patru ani după Decretul 410, numărul mănăstirilor se înjumătățise: de la 204 câte erau în 1958, se ajunsese la 103. De asemenea, personalul monahal scăzuse drastic: de la 6.200 monahi câți erau înainte de 1959, în anii 80 se mai vorbea doar de aproximativ 2.000¹⁹. Însă în anii 70, au fost situații de redeschideri de mănăstiri și de rechemări ale monahilor excluși în 1959-1960. Motivele au fost diverse, de la necesitatea de a fi supravegheate fostele mănăstiri, considerate monumente istorice și de artă, până la aplicarea acordului privind drepturile omului de la Helsinki, din 1975²⁰. De exemplu, pentru a păstra această aparență, regimul comunist a permis redeschiderea Mănăstirii Prislop în Eparhia Aradului, a Mănăstirii Râmeț în Eparhia Alba Iuliei și refacerea Mănăstirii Sâmbăta de Sus din Arhiepiscopia Sibiului²¹.

V. Decretului 410 și aplicarea lui în Mănăstirea Rohia

Obștea Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia, era formată, la 3 martie 1958, din 22 de viețuitori, după cum reiese dintr-un tabel alcătuit la data de mai sus.

Redăm în continuare numele obștii monahale:

- Protosinghel **Justinian Chira** – stareț;
- ieromonahii: **Nifon Petreuş**, **Serafim Man** – arhondar;
- ierodiaconii: **Iosif Velea**, **Paisie Cosma**, **Gherontie Boier**, **Neofit Man**, **Teodor Bude** – eclesiarh;

¹⁸ **Justinian Chira**, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, afirmație făcută în cuvântul ținut la Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia, la 1 noiembrie 2009, după Sfânta Liturghie, odată cu împlinirea a 50 de ani de la aplicarea Decretului și asupra obștii monahale de la Rohia.

¹⁹ **Ioan Dură**, *Monahismul românesc în anii 1948-1989, Mărturii ale românilor și considerații privitoare la acestea*, București, Editura Harisma, 1994, p. 51.

²⁰ **ASSC** (Arhiva Secretariatului de Stat pentru Culte), *Dosar Monahismul ortodox – 1977*, nenumărat.

²¹ **Nicolae Petcu**, *Patriarhul Justinian Marina și Monahismul în perioada comunistă*, în vol. „Monahismul ortodox românesc. Istorie, Contribuții și Repertoriare”, vol. I, *Istoria monahismului ortodox românesc de la începuturi până în prezent*, Editura Basilica, București, 2014, pp. 895-914.

- monahii: **Flavian Șanta, Pahomie Făgăraș, Ioan Vășuț** – econom, **Vasile Burzo** – chelar,
 - frații: **Simion Poptelecan, Augustin Perța, Valer Micle, Ștefan Giurgiu, Ioan Tămaș, Gavril Sima, Iacob Pașca, Ioan Florian, Vasile Florian și Viorel Gherman**, cu specificarea că în mănăstire nu există pensionari și că nu sunt organizate ateliere²².

Ieromonahul Nifon Petruș Casian era din localitatea Valea Hranei, județul Sălaj, iar după 10 ani petrecuți în Mănăstirea Rohia, în 1953 a fost arestat de către autoritățile comuniste pentru „*uneltire contra ordinii sociale, omisiune de denunț și respectarea Tăineii Spovedaniei*”. A fost condamnat de către Tribunalul Oradea, „doar” la 7 ani de închisoare și 2 ani de domiciliu forțat, cu toate că procurorul a cerut condamnarea sa la moarte. În 1960, a fost eliberat din penitenciar, dar i s-a stabilit domiciliul forțat în satul Fundata, lângă Slobozia, unde va rămâne până astăzi. Prin Decizia nr. 1.170/01.08.2002, Comisia pentru constatarea calității de luptător în rezistența anticomunistă, va recunoaște ieromonahului Petruș Nifon Casian calitatea de luptător în rezistența anticomunistă²³.

Scoaterea viețuitorilor din mănăstiri a fost înfăptuită în etape, primul val având loc la începutul anului 1958, când trebuiau să părăsească mănăstirea minorii. Acest lucru s-a petrecut și la mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia.

La 24 ianuarie 1958 starețul Mănăstirii Rohia, Protosinghelul Justinian Chira, avea să-l informeze pe episcopul Clujului, Teofil Herineanu, că la data de 21 ianuarie s-a prezentat la mănăstirea Rohia Talpoș Vasile, împuternicitul Departamentului Cultelor pentru Raioanele Șomcuta și Lăpuș, care i-a luat o declarație în care spunea că: 1. „*că nu mi-se dă voie să zidesc biserica ce am început în vale și 2. ca să trimit acasă pe frații mai tineri de 18 ani, lucru pentru care mi-a luat sub semnătură, declarația pe contrapagina aceasta*”²⁴.

²² **Arhiva Mănăstirii Rohia**, Dosarul nr. 50, vol. II/1958, fila nr. 37. În tabel se specifică locul și data nașterii și studiile fiecăruia. Într-un alt tabel de la sfârșitul anului 1958, ca răspuns la Ordinul Episcopiei Ortodoxe Române a Clujului cu nr. 5470, pe lângă numele și prenumele fiecăruia mai erau trecute locul și data nașterii, data intrării în monahism, data intrării în mănăstire, studiile și situația militară.

²³ **Arhiva Mănăstirii Rohia**, Dosarul nr. 316/2005, fila 12. Această Decizie a fost eliberată la data de 29.09. 2009, deși a fost dată în 2002, în decizie se spune că a fost condamnat din motive politice; **Paul Caravia, Virgiliu Constantinescu, Florin Stănescu**, *Biserica întemnițată. România 1944-1989*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 1988, p. 308, 335; **Vasile Manea**, *Preoți ortodocși în închisorile comuniste*, Ediția a II-a, Editura Patmos, București, 2001, p. 194-196.

²⁴ **Arhiva Mănăstirii Rohia**, Dosarul nr. 50, vol. II/1958, fila 5. Această declarație există olograf și a fost scrisă sub presiunea și în fața împuternicitului.

Iată ce scria starețul mănăstirii Rohia, episcopului de la Cluj, în adresa oficială:

Preasfințite Stăpâne,

Subsemnatul Justinian Chira, starețul Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia, cu adâncă smerenie vin cu următoarele:

În ziua de 21 ianuarie a.c. la sfânta noastră mănăstire a venit împuternicitul Departamentului Cultelor, al raionului Lăpuș, comunicându-ne că are poruncă să ne aducă la cunoștință că frații sub 18 ani să fie îndepărtați din mănăstire.

Întrucât, conform regulamentului pentru organizarea vieții monahale, art. 115, „Nici o autoritate nu va putea da vreo dispoziție prin mănăstiri fără o prealabilă înțelegere cu Episcopul, în a cărui Eparhie se află mănăstirea”, în primul rând. Și în al doilea rând; deoarece nici o lege nu este pentru a nu fi primiți și deci nici pentru a fi dați afară din mănăstire minorii care au cerut și au venit de bună voie aici, și au învoirea părinților sau tutorilor, conform art. 11 din același regulament, cu smerenie aducem la cunoștință Preasfinției Voastre cele de mai sus, urmând a aștepta și îndeplini hotărârea Părintească a Preasfinției Voastre, care Veți binevoi a ne-o da. În starea de mai sus, adică sub 18 ani, sunt în mănăstirea noastră doi frați:

Poptelecan Simion, născut la 12 octombrie 1941, în satul Valea Hranei, raion Dej, care de mic, de la vârsta de 8 ani, adică din 1 mai 1949, a crescut la mănăstirea noastră și a făcut școala primară aici în sat și acum înființându-se ciclul doi, l-am înscris și face ciclul doi aici în sat.

Vasile Florian, născut la 7 februarie 1941, în satul Preluca Nouă, raion Lăpuș care a intrat în rândul fraților începători din 25 iulie 1957.

Rohia, la 24 ianuarie 1958²⁵.

Monahii sau frații de mănăstire care urmau cursurile seminariilor teologice, începând cu anul 1958 au fost excluși din școli sau trecuți la fără frecvență pentru a putea fi dați afară din mănăstire, mai ușor, motivând că nu au 25 de ani și nu frecventează nici o școală. Așa s-a întâmplat și cu doi viețuitori din obștea monahală de la Rohia; Man Grigore Neofit și Micle Valer Veniamin, care în anul 1958, erau în anul cinci, la cursurile de zi, de la Seminarul Teologic din Cluj, și au fost trimiși la mănăstire. Deși starețul

²⁵ Arhiva Mănăstirii Rohia, Dosarul nr. 50, vol. II/1958, fila 7.

mănăstirii, Protosinghelul Justinian Chira, prin adresa nr. 164 din 1 decembrie 1958, îi cerea insistent episcopului de Cluj ca să fie lăsați să termine Seminarul la zi, chiriarhul locului, la 9 decembrie 1958, i-a răspuns: „*Cu toată bunăvoința ce-o avem față de monahism în general și față de mănăstirea Rohia în deosebi, nu putem să-i primim ca elevi ordinari. Vor face examene ca particulari (cu frecvență redusă).*”²⁶ Episcopul Teofil Herineanu mai specifica, că, „*vor absolvi dacă învață*”, dar acesta nu putea fi un motiv pentru excluderea din seminar întrucât în același document se specifica faptul că, „*Veniamin Valer Micle, pe tot parcursul seminarului a fost premiantul doi*”. Aceeași rugămintă, ca monahii să nu fie excluși din seminar, a fost adresată și Directorului Seminarului din Cluj, prin adresa nr. 165/1958.

A doua etapă a excluderii personalului din mănăstiri a avut loc la mijlocul anului 1959; iată ce consemna în acest sens, în *Jurnalul personal* starețul mănăstirii, Protosinghelul Justinian Chira:

5 iunie 1959

Din ordinul autorităților, astăzi a trebuit să mergă acasă din mănăstirea noastră Părintele ierodiacon Teodor Bude și Monahul Vasile Burzo, precum și fratele Ioan Florian.

În săptămânile trecute a mai fost ordin să plece din mănăstire acasă fratele Vasile Florian, fratele Simion Poptelecan, fratele Ștefan Leș și fratele Petru Șanta. Precum și monahul Flavian Șanta, care însă, pe când a venit ordinul a murit.

6 iunie 1959

*Doamne, dă-ne răbdarea și tăria mucenicilor și dragostea și bunătatea sfinților față de Dumnezeu și față de oameni.*²⁷

Cei care primeau ordin de plecare erau siliți de către autorități să părăsească mănăstirea, dar după un oarecare timp se întorceau iarăși, de aceea găsim numele unora trecut în mai multe ordine de evacuare.

Cea de-a treia și ultimă etapă a venit ca aplicare a Decretului 410 și a avut loc în toamna anului 1959. Ordinul prin care Episcopia Vadului, Feleacului

²⁶ **Arhiva Mănăstirii Rohia**, Dosarul nr. 50, vol. II/1958, fila nr. 182. Episcopul Teofil Herineanu al Clujului era obligat de autoritățile de stat. Micle Valer Veniamin a continuat după un timp școlile teologice, ajungând doctor în teologie, profesor și director de Seminar Teologic, arhimandrit, stareț și, actualmente, duhovnic al Mănăstirii Bistrița din Vâlcea.

²⁷ **Justinian Chira**, *Jurnalul personal*, vol. VII, 1959, p. 7-8.

și Clujului înștiința Stăreția Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia că viețuitorii mănăstirii trebuie să părăsească acest sfânt locaș era din 27 octombrie 1959 cu nr. de înregistrare 7318/1959, prin care se spunea explicit că: „Până la data de 1 noiembrie 1959 veți binevoi a lua măsuri ca să rămână ca viețuitori în mănăstire numai acei care la 1 ianuarie 1959 împliniseră 25 de ani de vârstă.

Toți acei care la această dată nu aveau împliniți 25 de ani, vor merge acasă la părinți.

Vă veți îngriji însă ca din bunurile mănăstirii să primească îmbrăcăminte civilă și eventual ceva alimente. După evidența noastră, aceștia sunt următorii: Perța Antoniu – Augustin, Cosma Petre – Paisie, Man Grigore – Neofit, Boer Grigore – Gherontie, Man Ștefan – Serafim, Bude Teodor – Teodor, Micle Valer – Veniamin, Giurgiu Ștefan, Tămaș Ioan – Ieronim și Gherman Viorel”²⁸.

Episcopul Clujului, Teofil Herineanu, cerea starețului Mănăstirii Rohia să se îngrijească în așa fel încât fiecare viețuitor să primească la plecare îmbrăcăminte civilă și eventual ceva alimente. Din Procesul-verbal de la 31 octombrie 1959, încheiat în adunarea obștii mănăstirii Rohia reiese faptul că starețul mănăstirii, în timpul anului 1959, a vândut toate animalele mănăstirii și apoi a împărțit fiecărui viețuitor în parte, bunurile mănăstirii, ca să aibă cu ce trăi măcar până în primăvară. Izgonirea din mănăstiri a viețuitorilor s-a făcut în grabă și la început de iarnă, la 1 noiembrie, nerespectându-se nici un principiu de bun simț și neavându-se în vedere respectarea libertății omului.

Pentru o lună de zile, în mănăstirea Rohia a rămas numai starețul ei, Protosinghelul Justinian Chira, apoi în urma intervențiilor starețului, către Episcopia Vadului, Feleacului și Clujului, s-a aprobat ca doi dintre foști viețuitori să fie reprimiți: „Ca urmare a dispozițiilor din 1959, în schema mănăstirii rămânând numai trei viețuitori...”²⁹.

„După o lună, cu aprobarea episcopului Teofil, am primit la mănăstire pe ierodiaconul Teodor Bude, care fusese bolnav și pe monahul Veniamin Micle, pe care, la propunerea mea, episcopul Teofil i-a hirotonit preoți, iar de sărbătoarea Praznicului Nașterii Domnului 1959, alături de mine am avut doi ieromonahi.”³⁰

Prin adresa nr. 176/1959 starețul Justinian Chira îl ruga pe episcopul Teofil Herineanu al Clujului ca doi dintre ieromonahii care trebuiau să părăsească mănăstirea să fie trimiși preoți slujitori la o parohie:

²⁸ Arhiva Mănăstirii Rohia, Dosarul nr. 53, vol. III/1959, fila 174.

²⁹ Justinian Chira, Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia – monografie - Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 2009, p. 179.

³⁰ Ibidem, p. 201.

„Preasfințite Stăpâne. Între părinții și frații din mănăstirea noastră care au ordin să plece din mănăstire la părinții lor acasă, sunt și doi ieromonahi: părintele Serafim Ștefan Man și Man Neofit Grigore, care cu smerenie supun părerii Preasfinției Voastre, gândul și rugămintea dacă se poate să fie utilizați la vreo parohie”³¹. Cei doi au plecat la casa părintească, duminică 1 noiembrie 1959, dar nu după mult timp, ieromonahul Serafim Man a fost numit preot la Parohia Cupșeni, iar ieromonahul Neofit Man la Parohia Baba. În acest mod, starețul mănăstirii, cu binecuvântarea și aprobarea ierarhului de la Cluj, a reușit ca cei doi ieromonahi să rămână în treapta de slujitori ai Bisericii, fie și la parohie. Ieromonahul Serafim Man, în anul 1973 s-a reîntors la mănăstirea Rohia, iar ieromonahul Neofit Man, după 1990, a înființat o mănăstire la Rus.

După plecarea obștii monahale, autoritățile au făcut presiuni și asupra starețului ca să părăsească mănăstirea, asigurându-l în schimb cu tot felul de promisiuni, dar starețul n-a cedat, încrezându-se în ajutorul lui Dumnezeu și al Maicii Domnului care patronează mănăstirea³².

Impactul Decretului 410 avut asupra monahismului românesc a fost unul fără precedent în istoria modernă a României, deoarece el a golit practic mănăstirile de călugări și călugărițe. Numai acțiunea antimonahală din secolul al XVIII-lea a Imperiului Austro-Ungar prin Maria Tereza și generalul Buccow și reformele regelui Iosif al II-lea au mai avut un efect atât de negativ asupra monahismului ortodox, la data aceea doar asupra monahismului din Transilvania.

În urma Decretului, s-au desființat 62 de mănăstiri și schituri din întreaga țară. La 31 martie 1960 mai funcționau 132 de mănăstiri, față de 224 câte funcționau la 1 ianuarie 1959. În consecință, și numărul viețuitorilor a scăzut dramatic, de la 6.014, la 1 ianuarie 1959, la 1.456 după Decret³³.

Decretul 410 a avut un caracter neconstituțional, chiar și prin raportare la Constituția în vigoare la acel moment, respectiv cea din anul 1952, care specifica în mod clar în articolul 84 alin. 2: „*Culte religioase sunt libere să se organizeze și pot funcționa liber. Libertatea exercitării cultelor religioase este garantată tuturor cetățenilor Republicii Populare Române.*”

³¹ Arhiva Mănăstirii Rohia, Dosarul nr. 53, vol. III/1959, fila 175, actul este redactat la data de 27 octombrie 1959 cu 5 zile înainte de a pleca cei doi din mănăstire.

³² Justinian Chira, Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia – monografie, pp. 200-201.

³³ C. Aioanei, Cr. Trancotă, Contra „armatei negre a călugărilor și călugărițelor”, în „M.I.”, serie nouă, an 30, 1996, nr. 2 (347), p. 8.

Oricum, având în vedere formularea textului decretului, precum și principiul neretroactivității legii, intrarea sa în vigoare ar fi trebuit să nu afecteze persoanele deja intrate în monahism, urmând a fi aplicat doar la viitoarele intrări în monahism.

Decretul nr. 410/1959 a produs grave consecințe pentru desfășurarea misiunii Bisericii, cât și în ceea ce privește viețile și conștiințele monahilor care au fost alungați din mănăstiri. Este de subliniat faptul că niciunul dintre actele normative reparatorii și compensatorii ce au vizat persoanele care au avut de suferit în timpul regimului comunist nu-i include pe aceia care au preferat să se ascundă în munți sau să rămână în mănăstiri fără nici un fel de încadrare legală sau au fost nevoiți să se angajeze pe posturi și în locuri de muncă situate mult sub nivelul pregătirii lor, având de suferit în societate pentru că au fost monahi și au continuat să ducă o viață ascetică chiar și după ce au fost nevoiți să renunțe la haina monahală.

Patriarhul Justinian Marina a protestat împotriva Decretului 410 din 19 noiembrie 1959, când au fost scoși din mănăstiri peste 5.000 de călugări. În urma protestului împotriva acestui decret abuziv, a fost trimis la Mănăstirea Dragoslavele, cu domiciliu forțat, timp de 6 luni.

Prin Legea nr. 178/2002 Decretul nr. 410/1959 a fost abrogat, datorită demersurilor repetate ale vrednicului de pomenire patriarh Teoctist Arăpașu, ca o recunoaștere oficială a caracterului său abuziv și arbitrar și o consecință firească a inaplicabilității sale după 1990.

În timpul regimului comunist, cu deosebire în obsedantul deceniu (anii 50), închisorile și lagărele de concentrare din România au fost umplute cu cei ce se împotriveau dictaturii instaurate în țară, între care s-au aflat și nenumărați preoți și ierarhi, precum și călugări în majoritatea lor covârșitoare de confesiune ortodoxă³⁴.

De la intronizare până la moarte, cu mult curaj și echilibru, diplomație și tenacitate, Patriarhul Justinian Marina a încercat să apere Biserica de loviturile sistematice a puterii politice și s-a luptat, cât a putut, cu un regim ostil. S-a opus din răspunderi abuzurilor și ingerințelor partidului comunist în viața Bisericii și încercării acestuia de a transforma Biserica într-o instituție

³⁴ Nicolae Edroiu, *Monahismul ortodox, factor de unitate națională. Călugări ardeleni de dincolo de Carpați, în revoluție, războaie, în lupta anticomunistă*. În vol. „Monahismul ortodox românesc. Istorie, Contribuții și Repertorizare, Vol. II, Contribuții ale monahismului ortodox românesc la nivel național și internațional, Editura Basilica, București, 2016, pp. 457 -484.

neputincioasă, în același timp tolerată și discreditată, cu un rol nesemnificativ în societate. Meritul major a fost acela că a reușit să țină bisericile deschise, iar în ele 9.000 de preoți să poată săvârși Sfânta Liturghie în fiecare duminică și sărbătoare.

După o lungă suferință și după o perioadă îndelungată de spitalizare, vrednicul de pomenire patriarh Justinian Marina s-a mutat la Domnul la data de 26 martie 1977, în vârstă de 76 de ani, fiind înmormântat la Mănăstirea Radu Vodă, mănăstirea sa de suflet.

BIBLIOGRAFIE

AIOANEI C., TRANCOTĂ Cr., *Contra „armatei negre a călugărilor și călugărițelor”*, în *M.I.*, serie nouă, an 30, 1996, nr. 2 (347).

ANANIA Bartolomeu Valeriu, mitropolit, *Amintiri despre Patriarhul Justinian*, în vol. „Biserica în misiune”, București, 2005.

ANANIA Bartolomeu Valeriu, *Patriarhul meu*, volum îngrijit de Preotul Bogdan Ivanov, Editura Renașterea, 2017.

Arhiva Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia:

Decretul 410/1959, publicat în Buletinul oficial al Marii Adunări Naționale al Republicii Populare Române, nr. 28 din 19 noiembrie 1959, Anul VIII.

Glasul Bisericii, XI (1952), nr. 5-7.

Glasul Bisericii, XIII (1954), nr. 1-2.

Regulament pentru organizarea vieții monahale, în „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 1-2, 1960.

ASSC (Arhiva Secretariatului de Stat pentru Culte), *Dosar Monahismul ortodox – 1977*, nenumărat.

CARAVIA Paul, CONSTANTINESCU Virgiliu, STĂNESCU Florin, *Biserica întemnițată. România 1944 – 1989*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 1988.

CHIRA Justinian, *Jurnalul personal*, vol. VII, 1959.

CHIRA Justinian, *Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia – monografie*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 2009.

CRĂCIUNAȘ Irineu, *Purtarea de grijă față de mănăstiri în ultimele două decenii*, în „Biserica Ortodoxă Română”, 1968, nr. 6.

DURĂ Ioan, *Monahismul românesc în anii 1948-1989, Mărturii ale românilor și considerații privitoare la acestea.*, București, Editura Harisma, 1994.

EDROIU Nicolae, *Monahismul ortodox, factor de unitate națională. Călugări ardeleni de dincolo de Carpați, în revoluție, războaie, în lupta anticomunistă*, în vol. „Monahismul ortodox românesc. Istorie, Contribuții și Repertoriare”, vol. II, Contribuții ale monahismului ortodox românesc la nivel național și internațional, Editura Basilica, București, 2016.

ENACHE George, PETCU Adrian Nicolae, *Monahismul ortodox și puterea comunistă în România anilor 50*, Editura Partener, 2009.

GAGIU G., *Viața monahală în ultimii 10 ani*, în „*Biserica Ortodoxă Română*”, an 76, 1958, nr. 5-6.

ILIE Cleopa, *Viața monahală ieri și azi*, în „Autocefalie, Patriarhie și slujire sfântă”, București, 1995.

IORGU Ivan, *Organizarea și administrarea B.O.R. în ultimii 50 de ani*, în revista „B.O.R.”, 1975, nr. 11-12.

LUCHIAN Nicolae Cătălin, *Monahismul moldav în primele decenii ale comunismului românesc (1947-1977)*, Editura Doxologia, Iași, 2010.

MANEA Vasile, *Preoți ortodocși în închisorile comuniste*, Cluj-Napoca, 2000.

MANEA Vasile, *Preoții ortodocși în închisorile comuniste*, Ediția a II-a, Editura Patmos, București, 2001.

MORARU Alexandru, *Monahismul ortodox românesc (sfârșitul secolului XIX – secolul al XX-lea). Privire generală*, în „Logos – Înalt Preasfințitului Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani”, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001.

PĂCURARIU Mircea, prof. univ. dr., *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, București, 1981.

PĂȘAN Cristina, Ciuceanu RADU, *Biserica Ortodoxă...I*, doc. 154.

PĂRVU Constantin, *Patriarhul Justinian. Mărturii, fapte și adevăr*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.

PETCU Adrian Nicolae, *Chestiunea monahală în Republica Populară Română*, în „Documentele istoriei”, an 7, 2002, nr. 10.

PETCU Nicolae, *Patriarhul Justinian Marina și Monahismul în perioada comunistă*, în vol. „Monahismul ortodox românesc. Istorie, Contribuții și Repertorizare”, Vol. I, Istoria monahismului ortodox românesc de la începuturi până în prezent, Editura Basilica, București, 2014.

PETCU Adrian Nicolae, *Părintele Cleopa Ilie în documentele Securității*, în *Biserica Ortodoxă Română*, nr. 1 (129), ianuarie-aprilie, 2011.

SEVICIU Timotei, *Reorganizarea vieții monahale*, în „*Biserica Ortodoxă Română*”, nr. 6, 1973:

SEVICIU Timotei, *Regulament pentru organizarea vieții monahale*, în „*Biserica Ortodoxă Română*”, nr. 1-2, 1960.

STAN Liviu, *Canonizarea sfinților români*, București, 1968.

www.patriarhia.ro, octombrie 2017.

80 de ani de la reînființarea Episcopiei Maramureșului

Pr. Dr. Vasile AUGUSTIN,
Vicar administrativ eparhial

După dispariția Episcopului Gavriil de Bârsana, în jurul anul 1740, pentru Episcopia Ortodoxă din Maramureș au urmat două secole de văduvie, pline de zădărnici și de amărăciuni, în care credincioșii mai păstrau în conștiința lor ideea episcopiei, pe care au avut-o străbunii lor.

Anul 1918 le-a dat curaj și după Unirea de la 1 Decembrie a provinciilor românești într-un singur stat, s-au înființat mai multe parohii ortodoxe, atât în Maramureș, cât și în Sătmar. Înmulțindu-se numărul de parohii ortodoxe în părțile Maramureșului, în baza Canonului 34 Apostolic, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința din data de 13 iulie 1937, a hotărât reînființarea Episcopiei Maramureșului, ca sufragana a Mitropoliei Bucovinei.

Consiliul de Miniștri, prin temeiul nr. 1.874 din 14 iulie 1937, publicat în Monitorul Oficial nr. 167, din 23 iulie 1937, confirmă hotărârea sinodală de reînființare a Episcopiei Maramureșului cu reședința în Sighet, cu jurisdicție asupra mănăstirilor și parohiilor „întregului popor ortodox român” rânduit în protopopiatele Sighet, Baia Mare, Satu Mare și Cetatea de Piatră.

Străvechea Episcopie a Maramureșului a reînviat, așadar, acum 80 de ani. Ierarhii ei din trecut păstoriseră spiritual peste românii din șapte provincii

din nord-vestul țării, eparhia noastră fiind cea mai veche cetate duhovnicească din Ardeal. S-au expediat spre București telegrame omogiale de mulțumire, atât Patriarhului Miron Cristea, cât și Regelui Carol al II-lea și înaltului Guvern al României reîntregite. În toate bisericile ortodoxe din eparhie s-au oficiat Te-Deum-uri de mulțumire, cu binecuvântatea Mitropolitului Bucovinei, Visarion Puiu.

Mitropolitul de la Cernăuți a primit din partea Sfântului Sinod sarcina organizării noii Episcopii. Astfel, în ziua de 20 iulie 1937, a convocat la reședința mitropolitană pentru consfătuiri pe Episcopul Tit Simedrea al Hotinului și pe Ipolit Rădăuțeanul, Arhiepiscopul-vicar al Mitropoliei Bucovinei, precum și delegați ai consiliilor eparhiale din Cernăuți și Bălți și din partea noii eparhii a Maramureșului. În consfătuirea din ziua de Sfântul Ilie Proorocul s-a hotărât constituirea Consiliului eparhial interimar al Maramureșului, ce va funcționa până la alegerea unui episcop titular. Misiunea Consiliului eparhial interimar a fost aceea de a organiza alegeri pentru Adunarea Eparhială. Cu binecuvântarea Mitropolitului Visarion Puiu, alegerile au avut loc în 30 august 1937, iar constituirea Adunării Eparhiale a avut loc în data de 12 decembrie 1937, la reședința mitropolitană de la Cernăuți.

La ședința de constituire, printre altele, Mitropolitul Visarion Puiu a spus: *„Această frumoasă sală în care au avut loc câteva acte istorice pentru Țară și Biserica noastră vede astăzi desfășurându-se un nou fapt însemnat, acela al deschiderii celei dintâi ședințe ale Adunării Eparhiale a noii Episcopii de Maramureș. Această eparhie, pe care Sfântul Sinod, cu sprijinul Guvernului României și cu întărirea Regelui Carol al II-lea, a înființat-o, așezând-o ca eparhie sufragana a Mitropoliei Bucovinei. Prin acest fapt luăm astăzi parte la întâlnirea bisericească a unor frați de același neam și urmași ai străbunilor descălecători de țară, care au săvârșit întâile închegări administrative pentru românii așezați pe plaiurile Carpaților dintre Nistru și Tisa. Astăzi, noi, cei de față, avem norocul de a ne întâlni, manifestând lumii, pe lângă unitatea politică începută în anul 1918, și una religioasă întârziată, nimicind și sub această înfățișare un hotar pus între noi de neamurile străine. A venit vremea să arătăm că noua Episcopie a Maramureșului a luat ființă cu următoarele două mari meniri: întâi, să facă reîntregirea religioasă dintre frații români dezuniți în 1700, bineînțeles nu prin frământări, ci prin duhul dragostei evanghelice și al iubirii de neam și de țară... Acum e vremea să ștergem și greșeala sufletească din 1700, căci este rușinos spectacolul sub care se înfățișează localitățile românești din Maramureș cu două rânduri de biserici, preoți și vlădici, nu din prisos de credință, ci din dezbinare de frați. Al doilea, momentul acesta și veacul*

Palatul Cultural din Sighetu Marmației

Sala de spectacole a Palatului Cultural din Sighetu Marmației

și împrejurările în care trăim ne cer să fim o unitate națională și religioasă, adică români și ortodocși într-o singură țară, sub o singură conducere și o singură cărjă arhierescă, cea a Patriarhiei din București.”

După cuvântarea solemnă și emoționantă a mitropolitului, în numele membrilor Adunării Eparhiale a Maramureșului a vorbit Protopopul Alexie Latiș al Băii Mari, care a spus: „Astăzi s-a săvârșit un act istoric, merit să strângă și mai mult legătura sufletească a românilor din nordul țării aflați de o parte și de alta a Carpaților lui Dragoș Vodă. Astăzi, peste acești munți care au fost folosiți în trecut de neamurile străine drept hotar despărțitor, frații români își dau mâna ca peste niște moșiroaie, iar, prin Biserică, maramureșenii împreună cu bucovinenii și basarabenii întăresc unitatea credinței noastre strămoșești ortodoxe. Într-adevăr, o parte dintre noi, cei din Maramureș, suntem răzlețiți sufletește, având reazem peste hotare. Sperăm, însă, că-i aproape vremea când și aceia vor deveni una cu noi. În asemenea scop vom căuta să-i aducem acasă pe cei înstrăinați de legea noastră, nu din păcatul unei neînțelegeri dintre frați, ci prin amăgiri și dezbinări frățești, pricinuite de străini”.

Din procesul verbal al Adunării Eparhiale de la Cernăuți din 12 decembrie 1937 constatăm două realități triste, și anume starea modestă în care era ținută Biserica Ortodoxă din Maramureș (nu existau decât 32 de biserici, 18 din piatră și cărămidă și 14 din lemn, în multe localități fiind improvizate capele prin școli și case particulare), iar pe de altă parte zgârcenia pe care au etalat-o autoritățile locale față de noua episcopie.

În perioada interbelică, după semnarea Concordatului cu Vaticanul, Maramureșul s-a trezit cu o Episcopie Greco-Catolică în Baia Mare. Prefectura județului Satu Mare s-a întrecut în a-i oferi diferite bunuri și o sumă de 6 milioane de lei drept ajutor pentru organizare. Ministerul Instrucției Publice i-a cedat dreptul de folosință asupra Gimnaziului de fete din Baia Mare, care valora atunci 4 milioane de lei și care adăpostește astăzi reședința episcopală a uniților. Primăria Baia Mare i-a oferit anual 300 mc lemne de foc, iar din monetăria orașului, aurul din care să-și confecționeze canonicii crucile pectorale.

În același timp, pentru Episcopia Ortodoxă, Prefectura Maramureș n-a oferit nimic, deși atât Consiliul Eparhial interimar, cât și Mitropolitul Visarion Puiu, personal, au făcut nenumărate intervenții. În cele din urmă, a fost închiriat un spațiu, la etajul unui imobil din Sighet, care aparținea unui evreu.

Mitropolitul Visarion Puiu, printr-o decizie din 14 decembrie 1937, a numit un vicar interimar al Episcopiei Maramureșului în persoana Preotului Dr. Ioan Vască, bucovinean de origine, fostul rector al Academiei Teologice din Cluj, ce a primit delegația de a conduce Episcopia Maramureșului până la alegerea și instalarea unui episcop titular și de a face diligențele necesare pentru găsirea unei reședințe eparhiale. Dintre cele 36 de imobile ale statului român din Sighet, pentru reședința episcopală, comisia interimară a județului Maramureș, prin actul de donație 1.407 / 1938, a atribuit pentru reședință eparhială Palatul Cultural din Sighet, imobil ce figurează în CF 1.868 nr. top.

16.263, în valoare de 15 milioane de lei (acest imobil ne-a fost retrocedat prin stăruința P.S. Sale Iustin, l-am întabulat și urmează a fi restaurat, întrucât este cea mai frumoasă construcție arhitecturală din Sighetu Marmăției).

Au urmat înzestrări cu alte imobile, cu 300 ha pădure la Vadul Izei și Coștiui, 200 ha la Dragomirești, 100 ha pădure în Tarna Mare, din Țara Oașului, și o sesie episcopală în comuna Tulca din județul Bihor, în suprafață de 174 iugăre, ce aducea anual un venit de 165.000 de lei folosiți pentru reparații la Palatul episcopal.

La 1 noiembrie 1938 a fost ales de către Sfântul Sinod, în scanul vacant de Episcop al Maramureșului, P.S. Sa Dr. Vasile Stan, Arhiepiscop-Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului.

Astăzi se împlinesc 80 de ani de la frumoasele evenimente bisericesti de reînființare a Episcopiei Maramureșului. S-a întâmplat să fim aici, la Protopopiatul Baia Mare, la inaugurarea sălii de ședințe, spre a evoca personalitatea bisericască a fostului Protopop de Baia Mare Alexie Latiș, de al cărui nume se leagă actul de reorganizare a Episcopiei Maramureșului din 13 iulie 1937.

**Preasfințitul Părinte Dr. Vasile Stan,
Arhiepiscop-Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului**

**III.
EVENIMENTE ISTORICE
ÎN PATRIARHIA ROMÂNĂ**

Vizita frățească a Preafericitului Părinte Kiril, Patriarhul Moscovei și al Întregii Rusii, în Patriarhia Română

(basilica.ro)

La sfârșitul lunii octombrie 2017, Preafericitul Părinte Kiril, Patriarhul Moscovei și al Întregii Rusii, a efectuat o vizită frățească în Patriarhia Română, la invitația Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul României.

În ședința solemnă a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, din 28 octombrie 2017, Preafericitul Părinte Kiril, Patriarhul Moscovei și al Întregii Rusii, a rostit un cuvânt despre mărturisirea credinței ortodoxe în sistemul ateu și despre semnificațiile libertății noastre astăzi.

Cuvântul Preafericitului Părinte Patriarh Kiril la ședința solemnă a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române

*Preafericirea Voastră,
Preafericite Părinte Daniel,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,
Preafericirile Voastre, Înaltpreasfințiile
și Preasfințiile Voastre,
Multstimată audiență,*

Am primit cu bucurie călduroasa invitație frățească de a vizita Biserica Ortodoxă Română pentru a fi părtaș la festivitățile prilejuite de împlinirea a 10 ani de la Întronizarea Preafericirii Voastre și de a lua cuvântul în fața confrăților arhieriei la o ședință a Sfântului Sinod.

Vă sunt recunoscător pentru propunerea de a vorbi pe tema mărturisirii credinței ortodoxe în sistemul de stat ateu. Sunt ferm convins că avem nevoie de o studiere mai aprofundată și completă a istoriei vieții poporului lui Dumnezeu în epoca totalitarismului și de discuții privind experiența acumulată de Biserica Ortodoxă în anii de prigoană.

La fel cum s-a întâmplat cu mulți ierarhi ortodocși din generația mea, Domnul mi-a hărăzit să particip nemijlocit și să fiu martor al evenimentelor din acea epocă. Experiența existenței Bisericii în acei ani este și parte din propria mea experiență duhovnicească. Mărturisesc că înțelegerea unei astfel de experiențe este foarte importantă și pentru generația de astăzi a slujitorilor Bisericii și va avea aceeași importanță pentru cei care vor urma în locul nostru.

Anul acesta se împlinesc 100 de ani de la începutul evenimentelor revoluționare din Rusia și de la prigoana ateistă care a urmat acestora. În Biserica noastră, această dată memorabilă constituie un bun prilej pentru a înțelege drumul ei spiritual din ultimul secol, precum și jertfa noilor Martiri și Mărturisitori ai Rusiei. Știu că și în Biserica Română acest an este declarat anul comemorativ al tuturor celor care au suferit din cauza puterii ateiste.

Secolul XX a fost o epocă dificilă pentru Ortodoxia din întreaga lume. Mulți frați ai noștri au fost nevoiți să treacă prin coșmarul catastrofei din Asia Mică. Bisericile Ortodoxe din Europa de Est au fost suspuse unei altfel de încercări și anume prigoanei din partea ateismului militant.

În anul 2011 această temă a fost în centrul atenției participanților la Întâlnirea Întâistătătorilor și reprezentanților Bisericilor Ortodoxe Rusă, Georgiană, Română, Bulgară, Polonă, precum și a Bisericii Ortodoxe din Ținuturile Cehe și din Slovacia. La finalul discuțiilor a fost semnat un comunicat în care era menționat faptul că Biserica nu uită prigoana suferită și prețuiește libertatea dobândită.

În vremea totalitarismului, fiecare Biserică a rezistat în felul său în fața presiunilor ateismului de stat și a luptat pentru păstrarea Sfintei Ortodoxii. Comuniunea frățescă dintre noi în acei ani grei ne-a ajutat să rezistăm în fața prigonitorilor, să păstrăm credința strămoșească și originalitatea națională a tradițiilor noastre culturale.

Greutățile prin care au trecut Bisericile, suferințele mărturisitorilor și sângele martirilor credinței reprezintă astăzi ofranda noastră comună, aportul popoarelor noastre la comoara de sfințenie a Ortodoxiei mondiale.

În veacul al XX-lea, Biserica Ortodoxă Rusă și popoarele pe care le păstorește au suferit din partea ateilor militanți o prigoană extrem de crudă și nemaîntâlnită în istorie.

Sute de mii de creștini ortodocși – ierarhi, clerici, monahi și mireni – au fost arestați sub diferite pretexte. Mulți dintre aceștia au fost executați, adesea fără niciun fel de proces care să-i condamne.

Primaucidere a unui slujitor al Sfântului Altar a avut loc la câteva zile după lovitura de stat din octombrie 1917. Atunci, la Țarskoe Selo, a fost împușcat protopresbiterul Ioan Kociurov. El a devenit primul neomartir care a suferit din cauza prigonitorilor.

La scurt timp după aceea, prigoana împotriva credincioșilor a dobândit un caracter sistematic și de masă. Într-o scrisoare secretă din 19 martie 1922, adresată membrilor Biroului politic, Lenin scria următoarele:

„Confiscarea valorilor, îndeosebi de la lavrele cele mai bogate, de la mănăstiri și biserici trebuie făcută cu determinare nemiloasă, fără a ne opri de la ceva, și în cel mai scurt timp. Dacă vom reuși să împușcăm cât mai mulți reprezentanți ai burgheziei reacționare și ai clerului reacționar va fi cu atât mai bine. Chiar acum trebuie pus la punct acest public pentru ca în următoarele decenii nici măcar să nu îndrăzenească a se gândi să opună în vreun fel rezistență”¹.

În 1918 a început închiderea mănăstirilor și a bisericilor parohiale. La 1 ianuarie 1930, în Moscova, mai erau deschise doar 224 de biserici, iar în 1932 – 87. În 1931 a fost demolată prin dinamitare Catedrala „Hristos Mântuitorul” din Moscova. În anul 1928, Biserica Ortodoxă Rusă avea peste 30 mii de parohii².

Peste tot erau închise biserici și înfloreau propaganda înjositoare și batjocoritoare la adresa Bisericii. Astfel, dacă în 1928 au fost închise 534 biserici, în 1929 au fost închise 1.119. În anii 1930, în toată țara, numărul anual al bisericilor închise depășea o mie. În 1939 în întreaga țară rămăseseră deschise doar 100 de biserici din cele 60 de mii, câte erau în 1917³.

¹ Citat din *Arhivele Kremlinului. Biroul politic și Biserica: 1922-1925*, în 2 volume / ed. îngrij. de **N.N. Pokrovski și S.G. Petrov**, vol. 1, Novosibirsk–Moscova, 1997, p. 141-143.

² *Biserica Ortodoxă Rusă în timpul Loctiitorului Tronului Patriarhal mitropolitul Petru (1925-1936) Biserica Ortodoxă Rusă. „Enciclopedia ortodoxă”*, Moscova, 1997, p. 145.

³ *Biserica Ortodoxă Rusă în timpul Loctiitorului Tronului Patriarhal mitropolitul Serghie (1936-1943) Biserica Ortodoxă Rusă. „Enciclopedia ortodoxă”*, Moscova, 1997, p. 149.

În Rusia au încetat atunci să mai bată clopotele. Orașele rusești, înfrumusețate până odinioară de turlele și crucile aurite ale bisericilor se schimbaseră total, pentru că majoritatea bisericilor fuseseră demolate, iar de pe cele rămase fuseseră scoase crucile, interiorul fiind golit de sfintele vase, de icoane, de veșminte și de alte obiecte valoroase. Tot ceea ce timp de secole fusese donat și lăsat de oamenii evlavioși în biserici a fost atunci distrus fără milă și furat. Doar o mică parte din această bogăție culturală a fost păstrată în muzee.

Preasfințitul Părinte IUSTIN și Patriarhul KIRIL al Moscovei, la sărutarea păcii, în timpul Sfintei Liturghii – 28 octombrie 2017

În lupta sa împotriva Bisericii, puterea bolșevică încerca s-o slăbească din interior, provocând schisme, dintre care cea mai gravă a fost cea din anii 1920, numită a „inovatorilor” sau a așa-zisei „Biserici vii”. În această situație, pentru Biserica Rusă era foarte importantă manifestarea solidarității din partea Bisericilor Ortodoxe Surori.

Astfel, în anul 1930, în cadrul unei ședințe a Comisiei interortodoxe pregătitoare a Sinodului Panortodox, drept răspuns la propunerea de a invita „inovatorii” în cadrul comisiei, reprezentantul Bisericii Române, episcopul vicar Tit (Simedrea) Târgovișteanul, a declarat: „Noi știm sigur că așa-numita «Biserică vie» nu este ortodoxă și chiar dacă reprezentanții acesteia ar putea veni aici, ei ar trebui să fie nu în rândul nostru, ci ca parte acuzată”.

În paralel cu desființarea claselor din societatea rusă, sub pretextul industrializării și al colectivizării, se desfășura și un amplu proces de luptă pentru dezrădăcinarea religiei din viața societății sovietice. În țară a fost atunci înființată „Uniunea ateilor din URSS”. Activiștii comiteau acte de huliganism în timpul slujbelor, atacau clericii și credincioșii, răspândeau minciuni și creau în societate o atmosferă de suspiciune și intoleranță la adresa Bisericii.

Puterea sovietică și-a propus să eradicizeze analfabetismul, dar odată cu introducerea învățământului primar obligatoriu generația de copii sovietici din școli era învățată să urască religia și să fie intolerantă la adresa persoanelor credincioase. Copiii ai căror părinți erau pătrunși de propaganda ateistă erau înscriși în organizațiile de copii ale „tinerilor ateți”. Cei care nu se aliniau propagandei ateiste erau înjosiți, fiind arătați ca exemple negative în primele pagini ale ziarelor.

În arhiva mea personală s-a păstrat o ediție din 19 mai anul 12 (se are în vedere anul 1929, noua eră fiind calculată de la revoluția din octombrie) a ziarului „Ateul”, editată de organul oficial al „Uniunii centrale a ateilor din URSS”. Articolul de pe prima pagină este intitulat „Copiii mecanicului Gundeaev”. Acolo se spun următoarele:

„La școală, acești copii se poartă urât. Le povestesc altor copii despre sfinți. Chiulesc de la orele de etică și comportament în societate. Am încercat să-i întrebăm de ce fac așa ceva, iar ei ne-au răspuns: «Noi știm că puterea se va schimba în curând»”. Articolul se încheie cu următoarele cuvinte: „Trebuie să ne punem întrebarea dacă are rost să instruim astfel de elemente în școala sovietică, iar sindicatul să verifice ce fel de om este mecanicul de tren Gundeaev”. Urmează apoi semnătura autorului articolului: „Rabcor” (corespondent din clasa muncitoare).

În articol era vorba de bunicul meu Vasili Gundeaev, care lucra în anii 1920 la căile ferate și așa își întreținea familia. Când a apărut articolul în ziar bunicul fusese deja „verificat”, pentru că în luna mai a anului 1920 el a ajuns în lagărul de concentrare de la Solovki. Au urmat apoi ani lungi de închisoare și exiluri. Cu toate că a trăit în condiții dintre cele mai grele, bunicul meu a rămas în viață, iar în anul morții lui Stalin (1953), la vârsta de 71 de ani, a devenit preot.

Tatăl meu era deja preot. El a fost unul dintre copiii despre care scria articolul din ziarul „Ateul”. A trecut și el prin lagărele de concentrare staliniste din anii 1930, însă a reușit să supraviețuiască.

În anii '30, numărul victimelor represaliilor în rândul clericilor ajungea la zeci de mii, iar cel al credincioșilor mireni la sute de mii. Statisticile care vorbesc despre condamnarea slujitorilor Bisericii la „măsura extremă a protecției sociale”, cum era în mod foarte cinic numită condamnarea la moarte, sunt impresionante.

În anul 1937, conform datelor publicate acum în statisticile NKVD, au fost arestați 33.382 de „slujitori ai cultului”, iar în 1938, pentru „contrarevoluția

sectantă-bisericească” au fost închise 13.438 persoane. În 1937, din numărul total de condamnări, 44% au fost condamnări la moarte, iar în 1938 numărul condamnărilor la moarte a ajuns la 59% ⁴.

În anul 1939 mai erau în libertate doar patru arhierii care conduceau eparhii ⁵, dar și aceia erau urmăriți pentru că aveau deja dosar fabricat ca să fie arestați. Mii de clerici ai Bisericii Ortodoxe Ruse au trecut atunci prin lagărele de concentrare, închisori și exil.

Catalogată de propaganda oficială ca „rămășiță a trecutului”, înjosită și delapidată, Biserica Ortodoxă Rusă rămânea în continuare obiectul urii ateilor care simțeau în ea un concurent serios care putea influența mințile și inimile locuitorilor țării. Ideologii antireligioși care pregăteau materiale și programe pentru „cincinalele ateiste” promiteau, lăudându-se, că la 1 mai 1937 „numele lui Dumnezeu trebuie să fie uitat în tot teritoriul țării” ⁶.

Totuși, în pofida propagandei răsunătoare a ateismului, în pofida represaliilor, precum și a închiderii în masă sau a distrugerii bisericilor, recensământul populației din 1937 a arătat că majoritatea locuitorilor Uniunii Sovietice încă se mai considerau credincioși. Astfel, s-au declarat credincioase 55,3 milioane de persoane, respectiv 56,7% dintre respondenții cu o vârstă mai mare de 16 ani ⁷.

În anii Marelui Război pentru apărarea Patriei, prigoana împotriva Bisericii Ortodoxe Ruse a fost mai mică pentru o perioadă. Cu permisiunea autorităților de stat, în 1943 s-a desfășurat un Sinod electiv care l-a ales pe patriarhul Serghie al Moscovei și al Întregii Rusii. În toată țară a început atunci un proces de deschidere treptată a bisericilor și mănăstirilor. „Uniunea ateilor” a fost desființată. Tot atunci și-a încetat existența și așa-numita „biserică vie”.

⁴ **Pr. Alexandr Mazârin.** *Prigoana leninistă, stalinistă și din timpul lui Hrușciiov împotriva Bisericii. Răspunsul Bisericii la prigoană.* Pagina de internet a Universității Sfântul Tihon 2014 [URL: <http://pstgu.ru/news/smi/2014/12/04/56512/>]; **Mozohin O.B.,** *Dreptul la represalii. Drepturile extrajudiciare ale organelor de securitate (1918-1953).* Moscova 2006; **Mozohin O.B.,** *Mutarea celor acuzați și judecați. Anul 1937 / Date statistice despre activitatea organelor de securitate în perioada 1930-1938.* [URL: <http://mozohin.ru/article/a-47.html>]; *Mutarea celor acuzați și judecați. Anul 1938* [URL: <http://mozohin.ru/article/a-48.html>].

⁵ *Biserica Ortodoxă Rusă în timpul Locțiitorului Tronului Patriarhal mitropolitul Serghie (1936-1943) Biserica Ortodoxă Rusă.* „Enciclopedia ortodoxă”, Moscova, 1997, p. 149.

⁶ *Cincinalul ateist / Enciclopedia Ortodoxă.* vol. 4, p. 443-444 [URL: <http://www.pravenc.ru/text/77796.html>].

⁷ **Volkov A.G.,** *Recensământul din 1937: adevăr și minciună / Recensământul populației URSS din anul 1937. Istorie și documente / Seria „Istoria statisticilor”,* ediția 3-5 (partea II, Moscova, 1990, p. 6-63 [URL: http://www.demoscope.ru/weekly/knigi/polka/gold_fundo8.html].

Numai că perioada de îmbunătățire a relațiilor dintre Biserică și Stat a fost scurtă. În a doua jumătate a anilor 1950, în URSS a început o nouă prigoană împotriva Bisericii. Propaganda antireligioasă s-a intensificat brusc și a dobândit un caracter extrem de agresiv. Au fost create condițiile oprămirii și eliminării din societatea sovietică a credincioșilor. Din nou au început să fie închise sfintele locașuri, iar viața internă a Bisericii a fost supusă unui control aspru din partea Statului.

În viața societății sovietice s-a întors atunci discriminarea sistematică a creștinilor ortodocși și presiunea directă asupra Bisericii. Miliția și organele de securitate efectuau controale sistematice în biserici și, de multe ori, nu le permiteau credincioșilor să intre în acestea. Participarea la slujbe a început să comporte riscuri nu doar în carieră, ci și în ceea ce privea bunăstarea elementară a vieții cetățeanului sovietic.

Credincioșii erau împiedicați la admiterea în instituțiile de învățământ superior, iar persoanele care absolviseră o facultate nu aveau voie să se înscrie la școlile teologice ale Bisericii Ortodoxe Ruse.

Au început din nou să circule formulele aproape uitate ale Uniunii ateilor. Astfel, în 1961, liderul sovietic Hrușciov a promis personal că în 1980 îl va arăta la televizor pe „ultimul popă”.

Intensificarea politicii antireligioase părea atunci mai greu de suportat psihologic decât prigoana anilor dinaintea războiului. În anii „cincinalelor ateiste”, milioane de persoane fuseseră prigonite nu doar pentru credința lor, ci și din alte cauze, cum ar fi spre exemplu „apartenența la anumite clase sociale din trecut”.

Mașinăria opresivă stalinistă distrugea atunci nu doar clericii, ci și alte grupuri, iar la sfârșitul anilor 1930 aceasta începuse chiar să-i închidă și pe bolșevicii bătrâni. În timpul lui Hrușciov, dimpotrivă, în societate începuse un oarecare „dezgheț”, însoțit de reabilitarea pe scară largă a deținuților politici. Numai clerul și credincioșii au constituit atunci o categorie de cetățeni sovietici față de care statul a avut o atitudine extrem de aspră, ceea ce era foarte greu de suportat.

Abia la sfârșitul anilor 1980 conducerea sovietică și-a revizuit atitudinea față de Biserică. Sărbătorirea Mileniului Creștinării Rusiei în anul 1988, privită de putere inițial ca o manifestare locală, s-a dovedit a fi o festivitate națională și a dat mărturie despre vitalitatea Bisericii care nu fusese înfrână de prigoană, dar și despre autoritatea acesteia în rândul poporului.

Pe atunci, eu eram arhiepiscopul eparhiei la Smolensk, una din cele mai sărace eparhii ale Bisericii Ruse. În eparhia mea se afla orașul Veazma, cu o populație de 60 mii de locuitori. Eu i-am solicitat primarului să-mi pună la dispoziție stadionul pentru festivitățile mileniului. Primarul m-a întrebat: „Pentru ce aveți nevoie de stadion? Nu veți aduna nici măcar o mie de persoane”.

Atunci, însă, când la procesiunea festivă au participat 40 de mii de persoane, adică două treimi din populația orașului, acest lucru a fost o revelație pentru mulți, inclusiv pentru primar care, stupefiat, s-a apropiat de mine zicând că nu-și putea imagina cât de religios e poporul pe care-l conduce.

În anii care s-au scurs de atunci, numărul sfintelor locașuri în Biserica Rusă a ajuns la 36 de mii ⁸, față de 6 mii câte erau în 1988. Numărul mănăstirilor a crescut de la 21 la 1.000 ⁹, majoritatea așezămintelor fiind refăcute pe ruinele celor vechi, iar altele zidite din temelii.

În 1988 aveam trei seminarii teologice și două academii. Astăzi avem 56 de Academii și Seminarii Teologice, două Universități Ortodoxe și alte instituții de învățământ.

Aceste date se referă la întregul teritoriu canonic al Bisericii Ruse. Dacă vorbim numai de Federația Rusă, în afară de instituțiile teologice de învățământ, în 40 de instituții de stat din Rusia au fost deschise catedre și secții de teologie, în conformitate cu standardul de stat aprobat în 2001 referitor la disciplina „teologie”.

Astăzi, conform datelor statistice, aproape 75% dintre ruși se consideră ortodocși ¹⁰, iar numărul total al credincioșilor Patriarhiei Moscovei care locuiesc atât în Rusia, cât și în afara granițelor acesteia, este de circa 180 milioane de persoane.

Privind înapoi nu putem să nu-I mulțumim lui Dumnezeu pentru marea minune pe care a făcut-o prin apărarea Bisericii Ortodoxe, care a continuat să existe în ciuda multelor și îndelungatelor prigoane, pentru minunea întoarcerii multor oameni la credința strămoșească. Ceea ce se

⁸ În Biserica Ortodoxă astăzi sunt 35.907 biserici sau alte locașuri în care se săvârșește Dumnezeiasca Liturghie.

⁹ Pe teritoriul canonic al Bisericii Ortodoxe funcționează 462 mănăstiri de călugări și 482 mănăstiri de călugărițe; alte 56 mănăstiri funcționează în țările din afara granițelor fostei URSS.

¹⁰ Datele sondajului de opinie din 23-24 ianuarie 2010 / Ediția ВЦИОМ nr. 1461, 30 martie 2010 [URL: <https://wciom.ru/index.php?id=236&uid=13365>].

întâmplă astăzi este cu adevărat o minune, pentru că în circumstanțele externe de existență a Bisericii Ortodoxe Ruse în anii sovietici nu putem găsi nicio justificare pentru o renaștere atât de bruscă.

Suntem încredințați că această minune a fost posibilă doar datorită jertfei numărului mare de neomartiri și mărturisitori ruși, pentru că sângele martirilor este sămânța creștinismului. Doar în lumina acestui adevăr putem înțelege experiența istorică a Bisericii noastre, în ultimul sfert de veac.

În același timp, noi trebuie să învățăm din lecțiile trecutului și să înțelegem care au fost cauzele catastrofei secolului XX, pentru ca în condițiile libertății de astăzi să nu repetăm aceleași greșeli. Rădăcinile prigoanei împotriva Bisericii au legătură cu criza spirituală, care a cuprins societatea rusă încă din perioada de dinaintea revoluției bolșevice. Premisele acestei prigoane au constat într-o serie de fenomene din politica internă a Imperiului Rus, care au slăbit Biserica, lipsind-o de locul ei legitim în viața societății.

După moartea, în anul 1700, a patriarhului Adrian, țarul Petru al Rusiei nu și-a dat acordul multă vreme pentru alegerea unui nou patriarh, iar în 1721 chiar a desființat patriarhatul, numindu-se pe sine cap al Bisericii, iar funcțiile Patriarhului le-a transferat către un organ colegial – Sfântul Sinod Conducător, unde împăratul era reprezentat de un funcționar laic cu rang de ober-procuror.

Adesea în funcția de ober-procuror au ajuns persoane care erau departe de a fi credincioase sau evlavioase și care nu voiau să plece urechea la nevoile reale ale Bisericii. Această stare de lucruri, anormală din punct de vedere canonic, a existat până în anul 1917, când, după abdicarea împăratului Nicolae al II-lea, sensul instituției ober-procurorului ca „ochi veghetor al împăratului” a fost perimat.

În timpul celor două secole de conducere sinodală, Biserica Ortodoxă Rusă a fost privită de către mulți doar ca una din instituțiile statului, ca un „departament al cultului ortodox”, impersonal și lipsit de puterea de a aprecia politica statului în chestiuni spirituale.

O importantă piatră de hotar în istoria îndepărtării de Biserica a societății ruse a fost și decretul împărătesei Ecaterina II din 1764 despre secularizarea averilor bisericesti, care a avut drept urmare trecerea averii bisericesti în proprietatea statului. Clerul a fost nevoit să se mulțumească atunci cu un salariu lunar foarte mic, ceea ce îl pune în situația umilitoare și disprețuită a „rudei sărace” a mai marilor acestui veac, care se considerau îndreptățiți să intervină în treburile interne și în conducerea Bisericii.

Structura păturilor sociale din care era format Imperiul Rus a transformat atunci clerul într-o pătură socială ermetică, unde ajungeau foarte rar reprezentanții nobilimii, negustorimii sau burghezimii. Viețile unor asceți ca Sfântul Ierarh Ignatie Breanceaninov, care era din neam de nobili și a dorit să-și dedice viața slujirii Bisericii, ne arată de ce zid de lipsă de înțelegere și presiune psihologică dușmănoasă se lovea orice persoană care încerca să încalce sistemul stabilit de pături sociale.

Toți acești factori au contribuit la îndepărtarea rapidă de Biserică a societății ruse. Biserica era împiedicată să opună rezistență tendințelor negative din societate. Cu toate că unii păstori cunoscuți ai Bisericii, ca Sfântul Ierarh Ignatie Breanceaninov, Sfântul Ierarh Teofan Zăvorâtul, Sfântul și Dreptul Ioan de Kronștadt, trăgeau alarma arătând diminuarea credinței, Biserica Rusă nu avea forța necesară de a înfrunța singură situația creată.

Îndepărtarea de adevărul dumnezeiesc a fost în toate timpurile cauza multor nenorociri, necazuri și încercări. Acest lucru se referă atât la viața personală a omului, cât și la viața societăților și popoarelor. Cu poporul rus s-a făcut un experiment monstruos care a demonstrat întregii lumi că nu poți construi o societate fără Dumnezeu. Totuși, chiar și astăzi mulți

încă nu au înțeles acest exemplu și nu se gândesc la fenomenul istoric al catastrofei rusești, precum și la proiectarea acestuia asupra contemporaneității.

Astăzi, creștinismul se confruntă cu invazia agresivă a secularizării militante în toate sferele vieții sociale. Astăzi păcatul devine normă, pentru că în societatea de consum se pierde noțiunea de legătură între libertate și responsabilitate. Libertatea de a alege, promovată astăzi de doctrina liberală, nu-i poate aduce de la sine omului fericirea și bunăstarea, mai ales atunci când alegerea lui este definită exclusiv de factori materiali.

Alegerea răului devalorizează libertatea omului, mai ales atunci când aceasta este folosită cu scopul de a distruge demnitatea persoanei. Atunci când libertatea devine un idol, când aceasta este separată de noțiunea de responsabilitate, omenirea este în pericol de moarte.

Iubiți confrați, Bisericile noastre trăiesc astăzi o vreme potrivnică (Cor. 6, 2) și se bucură de o libertate internă și de o posibilitate nemaîntâlnite de mărturisire a credinței strămoșești.

Această libertate a fost dobândită cu un preț amar plătit de generațiile anterioare și cu prețul jertfei multor mii de Mărturisitori și Neomartiri ai Ortodoxiei, care au suferit în timpul comunismului. Vremurile de astăzi, când noi ne îndeplinim slujirea, și posibilitățile pe care le avem reprezintă un talant prețios pe care l-am primit de la Mai-marele Păstor dumnezeiesc. Vom da socoteală în fața lui Dumnezeu și a istoriei despre modul în care am folosit acest talant, pentru că noi suntem împreună-lucrători cu Dumnezeu (1 Cor. 3, 9).

Trebuie să păstrăm cu sfințenie în memorie și să studiem atent experiența istorică a Sfintei Biserici din anii grei ai încercărilor. Să avem grijă și să învățăm turma binecredincioasă în vederea confruntării cu noile provocări ale contemporaneității și ale viitorului. Această lucrare creatoare în via Sfintei Biserici a lui Hristos nu este posibilă fără comuniunea frățească între noi toți și fără întărirea relațiilor dintre Bisericile noastre surori și popoarele pe care acestea le păstoresc.

Pentru rugăciunile și mijlocirea Neomartirilor și Mărturisitorilor credinței, clerici și ierarhi, care au lucrat în via Domnului în vreme de prigoană, Domnul Iisus Hristos să ne trimită ajutorul Lui întru întărirea unității Bisericii celei Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolică!

Temele discutate de Patriarhul Rusiei și Patriarhul României la întâlnirea privată

Gheorghe Anghel

Patriarhul Moscovei și al Întregii Rusii și Patriarhul României au avut joi, 26 octombrie 2017, în cursul serii, o întâlnire privată. Întrevederea s-a desfășurat în salonul Dignitas din Palatul Patriarhiei. În cadrul dialogului, conducătorii celor două Biserici au făcut schimburi de informații cu privire la problemele bisericesti și relațiile dintre cele două Patriarhii, informează serviciul de presă al Patriarhiei Ruse.

Preafericitul Părinte Patriarh Kirill a vorbit despre manifestările viitoare dedicate aniversării a 100 ani de la Sinodul din 1917-1918, restabilirea Patriarhatului și întronizarea patriarhului Tihon și persecutarea Bisericii Ortodoxe în perioada regimului comunist. Cu acest prilej, Patriarhul Daniel a fost invitat să efectueze o vizită la Moscova pentru a participa la aceste evenimente.

În cadrul discuției au fost abordate mai multe tematici:

- situația creștinilor din Orientul Apropiat,
- ajutorarea creștinilor persecutați,
- situația din Ucraina,
- misiunea de pace a Bisericii Ortodoxe din Ucraina.

De asemenea, în cadrul întrunirii au fost abordate aspecte care vizează dezvoltarea relațiilor interortodoxe și a avut loc un schimb de aprecieri în legătură cu Sfântul și Marele Sinod din 2016.

Din partea Patriarhiei Moscovei au participat: Mitropolitul Ilarion de Volokolamsk, Coordonatorul Departamentului pentru Relații Externe Bisericești al Patriarhiei Moscovei, Arhiepiscopul Serghie de Solnetchnogorsk, Vicar Patriarhal, Pr. Protoieru Nicolae Balashov, vicepreședinte Departamentului pentru Relații Externe Bisericești al Patriarhiei Moscovei, Pr. Protoieru Andrei Bondarenko de la biroul de Protocol al Patriarhiei Moscovei, Pr. Alexandr Volkov, coordonatorul Biroului de Presă, Pr. Igor Yakimciuk, secretar relații Interortodoxe al Departamentului pentru Relații Externe Bisericești al Patriarhiei Moscovei.

Alături de Patriarhul Daniel, din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat: Î.P.S. Părinte Mitropolit Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei, Exarh patriarhal, Pr. Michael Tița, Consilier patriarhal, Pr. Eugeniu Rogoti, traducător.

Înainte de întrevedere, Patriarhul Rusiei a vizitat Palatul Patriarhiei.

Vizita istorică a Preafericitului Părinte Patriarh Daniel în Patriarhia Moscovei și al întregii Rusii

Biroul de Presă al Patriarhiei Române

O delegație a Patriarhiei Române, condusă de Preafericitul Patriarh Daniel, a efectuat o vizită frățească în Rusia, în perioada 2-5 decembrie 2017. Delegația a participat la manifestările dedicate centenarului restabilirii Patriarhatului în Biserica Ortodoxă Rusă și Sinodului Local din 1917-1918.

Întâlnirea Preafericitului Părinte Kiril, Patriarhul Moscovei și al Întregii Rusii, cu Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul României

Duminică, 3 decembrie 2017, a avut loc întrevederea dintre Preafericitul Părinte Kiril, Patriarhul Moscovei și al Întregii Rusii, și Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul României. Întâlnirea a avut loc în Sala Tronului de la Reședința „Danilovski” și a fost prilejuită de vizita delegației Bisericii Ortodoxe Române cu ocazia festivităților împlinirii a o sută de ani de la restabilirea instituției patriarhatului în Biserica Ortodoxă Rusă.

Preafericitul Părinte Patriarh Kiril și-a exprimat bucuria de a-l primi pe Preafericitul Părinte Patriarh Daniel în Mănăstirea Danilovski, cel mai vechi locaș monastic din Moscova, mulțumind pentru participarea la acest important eveniment al centenarului și pentru posibilitatea oferită de a discuta probleme actuale pentru ambele Biserici.

Patriarhul Kiril a constatat că participarea Preafericitului Părinte Daniel la acest eveniment al centenarului restabilirii patriarhatului Rusiei arată faptul că cele două Biserici sunt împreună și în vreme de suferință și de bucurie.

Preafericitul Părinte Daniel a mulțumit Patriarhului Rusiei pentru întâlnire, frățietate și ospitalitate, exprimând importanța participării la acest eveniment în care au fost rememorate suferințele îndurate de Biserica Ortodoxă Rusă și de alte Biserici Ortodoxe în timpul persecuției comuniste.

Totodată, a subliniat Preafericirea Sa, se poate observa cum aceste Biserici au trecut de la răstignire la înviere, mai ales în Rusia de la o Biserică prigonită la o Biserică vie, înfloritoare.

În concluzie, Biserica lui Hristos nu poate fi distrusă, chiar dacă este răstignită, deoarece ea poartă în sine taina sau puterea harică a învierii.

Patriarhul României a adus în discuție și problema contemporană a secularizării care propune organizarea vieții individuale și sociale ca și cum Dumnezeu nu ar exista. De asemenea, o problemă la fel de importantă legată de secularizare este și criza spirituală a familiei contemporane.

Preafericitul Părinte Daniel a exprimat dorința de a continua colaborarea academică dintre Facultatea de Teologie Ortodoxă din București și Academiiile teologice din Moscova, Sankt Petersburg și Kiev. Părintele Patriarh Daniel a subliniat faptul că invitația de a trimite tineri la studii teologice este reciprocă și foarte importantă pentru cunoașterea vieții și activității celor două Biserici.

Comuniune fraternală și coresponsabilitate misionară

**Cuvântul Preafericitului Părinte Daniel,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,
la Ședința solemnă cu participarea
Întâistătătorilor și delegațiilor
Bisericilor Ortodoxe Autocefale,
Moscova, 2 decembrie 2017**

basilica.ro

Ne aflăm astăzi la Moscova pentru a marca împreună împlinirea a 100 de ani de la **restabilirea patriarhatului** în Biserica Ortodoxă Rusă (1917-2017).

Instituția *patriarhatului* în Biserică își are obârșia în primul mileniu creștin, când episcopii unor orașe importante ale imperiului creștin au primit titlul de *patriarb*. Acest titlu amintea de patriarhii biblici, Avraam, Isaac și Iacov, părinții și conducătorii spirituali și politici ai poporului evreu, predecesori ai lui Moise (cf. Ieșire 3, 15).

În Biserica Ortodoxă, titlul de *patriarb* și de *patriarhat* a fost introdus printr-o decizie luată de Sinodul al IV-lea Ecumenic de la Calcedon, în anul 451. După această dată, constituțiile sau *novelele* imperiale foloseau titlul de

patriarhat sau *patriarhie* pentru scaunele episcopale din orașele: Roma, Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim¹. În tradiția canonică a Bisericii, termenul de *patriarh* a fost folosit pentru prima dată în textul sfintelor canoane 2, 7 și 37 ale *Sinodului Trulan* (691-692)².

În Biserica Ortodoxă Rusă, instituția patriarhatului începe în anul 1589, când Patriarhul ecumenic Ieremia al II-lea vine la Moscova și întro-nizează pe Mitropolitul Iov ca *Patriarh al Moscovei și al întregii Rusii*. Însă, în anul 1721, patriarhatul rus a fost desființat de țarul Petru cel Mare (1672-1725), iar Biserica Ortodoxă Rusă a fost condusă de un sinod format din 12 membri (ierarhi și preoți) numiți de țar. Începând cu anul următor, 1722, un înalt procuror (oberprocuror) laic a fost desemnat ca reprezentant al țarului în sinod. Această formă nouă de conducere a Bisericii Ortodoxe Ruse era contrară tradiției canonice ortodoxe, țarul fiind de fapt conducătorul Bisericii timp de aproape 200 de ani (1721-1917). Patriarhatul și demnitatea de patriarh ca președinte al Sinodului au fost restabilite abia în anul 1917, când la Moscova, în data de 28 octombrie 1917, un mare Sobor local al Bisericii Ortodoxe Ruse (564 de participanți: ierarhi, preoți și mireni) **a restabilit instituția patriarhatului în Biserica Ortodoxă Rusă, iar, în data de 5 noiembrie 1917, Mitropolitul Tihon a fost ales Patriarh al Moscovei și al întregii Rusii.**

Slujirea Patriarhului Tihon al Moscovei și al întregii Rusii a început într-o perioadă foarte grea din viața poporului rus: Rusia era implicată în Primul Război Mondial, după ce declarase război Germaniei, iar, în plan intern, după abdicarea țarului Nicolae al II-lea, țara era condusă de un Guvern provizoriu până când au izbucnit insurecția bolșevică și războiul civil. Demnitatea și responsabilitatea Patriarhului Moscovei și al întregii Rusii aveau să fie marcate de multă suferință din cauza prigonirii Bisericii de către regimul bolșevic. Anii care au urmat restabilirii patriarhatului au fost ani de grele încercări pentru întreaga Biserică Ortodoxă Rusă: mii de clerici și monahi au fost omorâți, iar mii de biserici au fost închise sau demolate, până la începutul celui de Al Doilea Război Mondial. După terminarea acestui război, a început persecuția împotriva Bisericii și în alte țări din Europa Centrală și Răsăriteană

¹ Cf. N. Lossky, art. „Patriarcat”, în *Dictionnaire critique de théologie*, 3ème édition, PUF, Paris, 2007, p. 1044.

² Cf. L. Stan, „Importanța canonic-juridică a Sinodului al IV-lea ecumenic”, în *Ortodoxia* 3 (1951), p. 446. A se vedea și: M. Clément, „L'apparition du patriarcat dans l'Église (IVe-Ve siècles)”, în *Proche-Orient Chrétien* 16 (1966), pp. 162-173.

în care s-a instaurat regimul comunist ateu. Cei care au murit atunci pentru credință trebuie comemorați cu evlavie și respect.

De aceea, anul acesta, 2017, reprezintă și pentru Patriarhia Română un moment de *comemorare și recunoștință pentru toți cei care au suferit mărturisind credința în timpul regimului comunist ateu în România*. Astfel, **comemorăm pe Patriarhul Justinian Marina**, un înțelept și harnic păstor al Bisericii Ortodoxe Române între anii 1948-1977, la împlinirea a 40 de ani de la trecerea sa la Domnul, precum și *pe toți apărătorii Ortodoxiei în timpul comunismului în Patriarhia Română*. Cunoscând multiplele suferințe ale Bisericii Ortodoxe Ruse în timpul comunismului, Patriarhul Justinian a reușit să evite o confruntare directă cu regimul comunist din România și să atenueze ostilitatea acestuia față de Biserică. Totuși, o mulțime de preoți au pățimit în închisori și o mulțime de monahi și monahii au fost excluși din mănăstiri.

Experiența tragică prin care au trecut popoarele creștin-ortodoxe din Răsăritul Europei în secolul 20 a însemnat o încercare grea pentru toți cei care au mărturisit credința ortodoxă cu prețul vieții lor. Din acest motiv, *în ziua de 27 octombrie 2017, la Catedrala Patriarhală din București, sub protia Preafericitului Părinte Patriarh Kiril al Moscovei și al întregii Rusii, reprezentanții Bisericilor Ortodoxe surori din țările Europei răsăritene care au suferit în timpul comunismului au comemorat pe toți mărturisitorii și apărătorii Ortodoxiei în timpul persecuției comuniste. A fost un act liturgic de comuniune fraternă și de mare solemnitate, urmat, în ziua de 28 octombrie 2017, de o serie de mărturii emoționante privind viața Bisericilor Ortodoxe surori în timpul prigoanei comuniste*.

Acum, la acest moment aniversar de la Moscova, și anume **centenarul restabilirii Patriarhatului Bisericii Ortodoxe Ruse**, la care participă reprezentanții tuturor Bisericilor Ortodoxe Autocefale surori, ne aflăm într-o situație diferită de perioada persecuției comuniste, o perioadă de libertate privind mărturisirea credinței, dar și de mare responsabilitate pastorală în fața noilor probleme ale societății contemporane. Cu prilejul acestui moment solemn, felicităm pe Preafericitul Părinte Patriarh Kiril al Moscovei și al Întregii Rusii, pe toți ierarhii, clerul, monahii, monahiile și pe toți credincioșii mireni ai Bisericii Ortodoxe Ruse pentru multele eforturi de reînnoire a vieții bisericești și pentru prezența activă a Bisericii în viața societății ruse, după aproape un secol de suferințe cauzate de persecuția împotriva religiei, în general, și împotriva Bisericii Ortodoxe Ruse, în special.

Totodată, în lumea de astăzi, marcată de un proces de secularizare rapidă, dar și de pluralism religios tot mai accentuat din cauza fenomenului imigrației, *sunt prioritare: păstrarea unității de credință a Ortodoxiei, cultivarea solidarității cu cei aflați în suferință și cooperarea misionară practică.*

Deși în timpul persecuției comuniste, libertatea de manifestare socială a credinței era foarte limitată, totuși mulți clerici și mireni au cultivat discret libertatea interioară sau spirituală a rugăciunii întru răbdare și speranță, adică libertatea iubirii răstignite și smerite care pregătea biruința învierii, a înnoirii vieții Bisericii. Astăzi, când avem libertate socială mai multă, trebuie să o folosim ca să iubim mai mult pe Dumnezeu și să sporim lucrarea misionară și filantropică a Bisericii în societate.

† DANIEL

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

**IV.
EVENIMENTE IMPORTANTE
ÎN EPISCOPIA
MARAMUREȘULUI ȘI SĂTMARULUI**

O nouă pagină de istorie a monahismului maramureșean

Instalarea celui de-al XII-lea stareț al Mănăstirii Rohia

Sâmbătă, 14 ianuarie 2017, cu începere de la ora 17,00, Preasfințitul Părinte Episcop Iustin a participat la Vecernia Mare cu Litie, care a avut loc în Paraclisul de iarnă cu hramul „Sfântul Ierarh Nicolae” al Mănăstirii Rohia, după care, în trapeză, s-a întâlnit cu obștea Mănăstirii, cu care a avut un dialog duhovnicesc.

Duminică, 15 ianuarie 2017, cu începere de la ora 10,00, Preasfințitul Părinte Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, a slujit pentru prima dată în calitate de episcop titular la Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia, mănăstirea de metanie a Preasfinției Sale.

Preasfințitul Părinte Episcop Iustin a mulțumit lui Dumnezeu și Maicii Domnului pentru toate darurile primite până acum și binecuvântarea lui Dumnezeu revărsată asupra Preasfinției Sale și asupra mănăstirii. La Priceasnă a tâlcuit credincioșilor prezenți Evanghelia zilei vorbind despre recunoștința pe care trebuie s-o avem față de Dumnezeu și față de semeni.

Din soborul de 12 slujitori au făcut parte: Arhim. Timotei Bel – exarhul mănăstirilor din Episcopia Maramureșului și Sătmarului, Arhim. Teofil Pop – starețul mănăstirii Moisei, Pr. Florin Stan – protopopul Lăpușului, Pr. Dr. Ștefan Iloaie – profesor la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, Arhim. Dr. Macarie Motogna, împreună cu soborul mănăstirii, precum și Arhid. Teodosie Bud – consilier eparhial, Arhid. Andrei Pop – secretar eparhial, Arhid. Nifon Motogna – administratorul Catedralei Episcopale „Sfânta Treime”, Arhid. Ioan Todorca și diaconul Alexandru Gaborean.

După Sfânta Liturghie, Preasfințitul Părinte Iustin a hirotosit și instalat cel de-al doisprezecelea stareț al Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia, în persoana Arhimandritului Dr. Macarie Motogna, egumenul mănăstirii, din ianuarie 2011. Preasfințitul Părinte Iustin, după hirotosie, i-a înmănat Arhimandritului Macarie Motogna Decizia și toiagul de stareț și i-a dăruit crucea stareților, care a fost purtată, ca stareț, de Preasfințitul Părinte Iustin, apoi l-a instalat în scaunul stărețesc și l-a prezentat obștii și credincioșilor ca întâistător al Mănăstirii și Părinte al lor.

Pentru activitatea culturală desfășurată de Arhim. Macarie Motogna, Preasfințitul Părinte Episcop Iustin i-a conferit starețului mănăstirii una din cele mai importante distincții ale Episcopiei – „Crucea Sfântul Iosif Mărturisitorul”.

Noul stareț al mănăstirii Rohia a adresat un cuvânt de mulțumire lui Dumnezeu și Maicii Domnului, apoi a mulțumit Preasfințitului Părinte Iustin pentru încrederea acordată și a cerut sprijinul părintesc în misiunea încredințată. Arhim. Macarie a arătat că tot ceea ce s-a făcut până acum la Rohia a fost realizat prin râvna unor stareți buni administratori, prin jertfa viețuitorilor și dărnicia credincioșilor. Acum Mănăstirea Rohia are o obște bine formată, care lucrează spiritual, cultural și administrativ.

Apoi a fost oficiat un parastas după vrednicul de pomenire Arhiepiscopul Justinian, stareții mănăstirii și marele poet național Mihai Eminescu.

Arhimandritul Macarie Motogna s-a născut la 4 august 1974 în localitatea Breaza, județul Bistrița-Năsăud, din părinți dreptcredincioși Victor și Lucreția, într-o familie cu șapte copii. Este absolvent al Seminarului Teologic Ortodox din Cluj-Napoca, licențiat în Teologie al Facultății de Teologie Ortodoxă din Oradea și doctor în istorie la Institutul „Gorge Barițiu” din Cluj-Napoca, cu lucrarea *Monahismul ortodox din Maramureș și Transilvania Septentrională*.

La vârsta de 15 ani a intrat în obștea Mănăstirii Rohia, fiind primit de către ieromonahul Iustin Hodea, actualul Episcop al Maramureșului și Sătmarului. În 19 septembrie 1993 a fost hirotont diacon, în 8 mai 1994 preot, iar în 28 iunie 1994 a fost tuns în monahism primind numele de Macarie, fiind dus sub mantie de Preasfințitul Părinte Episcop Iustin. În 24 iunie 2001 a fost hirotosit protosinghel, iar în 12 aprilie 2009 a primit rangul de Arhimandrit. A trecut prin toate ascultările monahale, iar în 11 ianuarie 2011 a fost numit egumen al Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia.

Distincții pentru învățământul teologic maramureșean

Luni, 30 ianuarie 2017, de la ora 10,00, Preasfințitul Părinte Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, a oficiat Sfânta Liturghie Arhierescă în Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare, cu ocazia hramului Școlilor Teologice preuniversitare și universitare.

Un sobor ales de preoți profesori a slujit alături de Preasfințitul Părinte Episcop Dr. Iustin: pr. conf. univ. dr. Adrian Gh. Paul, prodecan al Facultății de Litere a Centrului Universitar „Nord” din Baia Mare, și coordonatorul Domeniului Teologie Ortodoxă din cadrul acesteia, pr. lect. univ. dr. Marius Nechita, directorul Seminarului Teologic „Sfântul Iosif Mărturisitorul” din Baia Mare, pr. Gabriel Groza, directorul Liceului Ortodox „Nicolae Steinhardt” din Satu Mare, pr. dr. Ștefan Cristian, consilier cultural eparhial, pr. Milan Bălan, consilier eparhial al sectorului educațional, pr. conf. univ. dr. Ștefan Pomian, director al Domeniului Teologie Ortodoxă, pr. lect. univ. dr. Dorinel Dani, protos. dr. Ioachim Tomoiagă, de la Mănăstirea Rohia, pr. Florin Hoban, inspector școlar pentru religie în județul Maramureș, pr. Vasile Marcian Onea, inspector școlar pentru religie în județul Satu Mare, preoții slujitori ai Catedralei Episcopale și preoți de la Seminarul Teologic.

Răspunsurile liturgice au fost date de corurile „Angelli” al Seminarului Teologic „Sfântul Iosif Mărturisitorul” din Baia Mare, dirijat de pr. drd. Andrei Baboșan, și Corul „Sfântul Ioan Damaschin” al Domeniului Teologie Ortodoxă de la Facultatea de Litere a Centrului Universitar „Nord” din Baia Mare, dirijat de pr. lect. univ. dr. Teofil Stan.

Despre cei Trei Sfinți Ierarhi Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur a vorbit credincioșilor Preasfințitul Părinte Episcop Iustin.

„Acești trei mari părinți, stâlpi și luminători ai Bisericii lui Hristos, au fost proclamați ca protectori ai școlilor teologice la o conferință teologică în Grecia, după anul 1930, a spus Preasfințitul Părinte Episcop Iustin. Au fost luați drept protectori duhovnicești sau spirituali, pentru că ei sunt dreptarul credinței noastre ortodoxe. Ei sunt alcătuitoarii abecedarului credinței noastre sfinte, ai normelor și canoanelor de fapt și de drept.”

Domeniul Teologie Ortodoxă a primit numele „Justinian Arhiepiscopul”

Preasfințitul Părinte Episcop Iustin a propus, în ședința Permanenței Eparhiale din 20 ianuarie 2017, ca Domeniul Teologie Ortodoxă din cadrul Facultății de Litre a Centrului Universitar „Nord” din Baia Mare să primească numele de **Domeniul de Teologie Ortodoxă „Justinian Arhiepiscopul”** în semn de recunoștință și profundă cinstire pentru cel ce a fost Arhipăstor al Episcopiei. Este un gest de apreciere a învățământului teologic băimărean. Această denumire va fi trecută pe toate actele oficiale, iar cadrele didactice și studenții au obligația de a organiza, în fiecare an, seminarii, simpozioane și alte manifestări comemorative în cinstea Arhipăstorului Justinian.

Înalte distincții acordate cu ocazia hramului școlilor teologice

Cu ocazia hramului școlilor teologice, Preasfințitul Părinte Episcop Iustin a acordat una din cele mai înalte distincții ale Episcopiei Maramureșului și Sătmărilor responsabililor din învățământul teologic universitar și preuniversitar din județ. Astfel, au primit Ordinul „Sfântul Iosif Mărturisitorul” prof. univ. dr. Petrică Pop Sitar, prorector al Centrului Universitar „Nord”, conf. univ. dr. Ioan Mircea Farcaș, decanul Facultății de Litere din Centrul Universitar Nord, prof. Ana Lucreția Moldovan, inspector școlar general, Daiana Breban, director adjunct al Seminarului Teologic „Sfântul Iosif Mărturisitorul” din Baia Mare.

Distincții și pentru slujitorii Altarelor

Tot cu ocazia hramului, duhovnicul Seminarului Teologic, preot Claudiu Ciașcai, a primit brâu roșu și titlul de iconom, iar diaconii Alexandru Gaborean, Ionuț Pleș, Dumitru Botiș, Daniel Farcaș și Adrian Doboreanu, care îndeplinesc diferite funcții administrative în cadrul Episcopiei, Seminarului sau Catedralei Episcopale, le-a fost dăruită Crucea pectorală și înmănată Gramata Episcopală care atestă titlul de arhidiacon.

Adunarea Eparhială a Maramureșului și Sătmarului

Biroul de presă al
Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului

Sâmbătă, 4 februarie 2017, sub președinția Preasfințitului Părinte Iustin Hodea, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, în sala *Sfântul Ierarh Iosif Mărturisorul* din Catedrala Episcopală *Sfânta Treime* din Baia Mare, s-au desfășurat lucrările Adunării Eparhiale a Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului, care au analizat întreaga activitate a eparhiei, pe anul 2016, sub aspect economic, administrativ, cultural, patrimonial, social-filantropic, teologic-educațional, canonic-juridic și monahal.

Începând cu ora 8, s-a săvârșit Sfânta Liturghie, de către Preasfințitul Părinte Iustin, urmată de slujba de Te-Deum.

Bilanțul activităților Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului, structurate pe principalele sectoare de activitate, se prezintă astfel:

În ultimul trimestru al anului 2016, în eparhia noastră consemnăm două evenimente de importanță istorică: trecerea la cele veșnice a Arhiepiscopului Justinian Chira, părintele nostru; iar cel de-al doilea a fost alegerea și întronizarea succesorului său, cel de-al XXX-lea episcop al Maramureșului și Sătmarului, în persoana Preasfințitului Părinte Iustin Hodea.

Din rapoartele prezentate de consilierii și inspectorii de resort, vă aducem spre știință următoarele:

Episcopia Ortodoxă a Maramureșului și Sătmarului, care cuprinde județele Maramureș și Satu Mare, are un număr de 93 de parohii urbane, 380 de parohii rurale cu 30 de filii, deservite de 573 de clerici și alți 18 preoți caritativi, care activează în spitale, penitenciare sau instituții ce aparțin de Ministerul Apărării Naționale și Ministerul Afacerilor Interne și Administrației, precum și 30 de mănăstiri și 10 schituri. În anul 2016 au fost hirotoniți întru preot și diacon un număr de 17 clerici, 43 de clerici și 9 personalități din rândul mirenilor au fost distinși pentru activitatea lor în folosul Bisericii neamului nostru românesc, s-au pensionat un număr de 9 preoți, iar un număr de 8 preoți au fost sancționați disciplinar.

În anul precedent s-au continuat lucrările la Catedrala Episcopală, lucrări încununuate cu înălțarea Sfintei Cruci pe cupolă. De asemenea, s-a depus un proiect pentru accesarea de fonduri europene, cu titlul *Conservarea, reamenajarea și punerea în valoare a Palatului Episcopal din Sighetu Marmăției, cu destinația „Centrul pastoral-cultural Sfântul Iosif Mărturisitorul”*, a fost schimbată destinația spațiului din bulevardul Republicii nr. 55 în Policlinică de Pediatrie și s-a amenajat un spațiu care deservește atelierul de croitorie „Sfânta Tavita”.

Pe cuprinsul eparhiei noastre sunt în construcție 30 de biserici și mănăstiri, două sedii de protopopiat și 4 case parohiale. Sunt în lucru 21 de șantiere de pictură bisericească, în conformitate cu Regulamentul Comisiei de Pictură Bisericească, și se efectuează lucrări de restaurare, reabilitare și consolidare la două biserici monument istoric (biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” Copalnic Mănăstur și biserica „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” Șomcuta Mare).

La data de 17 iunie 2016, în cadrul manifestărilor cultural-religioase ale municipiului Baia Mare, a fost inaugurat spațiul muzeal expozițional, în sala *Sfinții Martiri Brâncoveni*, din incinta Catedralei Episcopale, cu expoziția permanentă: „Cartea veche – mărturie vie a spiritualității neamului românesc”.

În plan cultural, amintim apariția în editura eparhială a 6 monografii-album (4 protopopiate, Catedrala Episcopală și Mănăstirea „Sfânta Ana”

Rohia), precum și a altor 5 titluri de carte. Tot la activitatea editorială, la nivel eparhial, au apărut 7 titluri de reviste eparhiale, teologice și parohiale, un supliment de spiritualitate ortodoxă și un suport de curs pentru școlile maramureșene, în colaborare cu săptămânalul „Gazeta de Maramureș”.

Un simpozion de înaltă ținută academică s-a desfășurat la Mănăstirea Rohia, intitulat „*Rohia. 90 de ani de viață monahală 1926 – 2016*”, în cadrul Zilelor Steinhardt, iar la Petrova s-a desfășurat simpozionul intitulat „*Religie și Știință*”.

Întâlnirea Mondială a Tinerilor Ortodocși, București – septembrie 2016, a fost întregită cu un număr de 84 de tineri din Episcopia Maramureșului și Sătmărulei, care s-au alăturat celor 2.500 de invitați din toată lumea ortodoxă. Tot sub coordonarea sectorului teologic-educational, pe întreg cuprinsul eparhiei noastre s-au desfășurat un număr de 35 tabere pentru copii și tineri, iar programul „*Hristos împărtășit copiilor*” a fost implementat pentru 3.641 de beneficiari.

Episcopia Ortodoxă a Maramureșului și Sătmărulei, prin sectorul social-filantropic, a derulat suma de 2.320.907 lei, de care au beneficiat un număr de 15.098 persoane, ceea ce înseamnă suma de 153 lei/asistat/an. La toate acestea, dacă se mai adaugă masa oferită la diferite evenimente religioase și pachetele pentru copii, rezultă că un număr de 59.598 de persoane au beneficiat de cel puțin un serviciu în cursul anului 2016.

În anul 2016 au fost inițiate 3 proiecte:

- „*Îmbracă un copil de sărbători*”, care s-a derulat în 30% din parohiile eparhiei, fiind sprijiniți un număr de 120 de copii cu îmbrăcăminte și încălțăminte;

- „*Ghiozdanul copilului creștin*”, fiind sprijiniți 210 copii din familii nevoiașe cu rechizite și alte lucruri necesare pentru școală;

- „*Colecta din prima Duminică a Postului Nașterii Domnului*”, prin care au fost sprijinite 828 de persoane.

Din *Fondul Central Misionar* au fost sprijinite un număr de 2.057 persoane, iar din fondul *Filantropia* un număr de aproximativ 1.437 persoane.

La toate acestea, adăugăm slujbele de târnosire și resfințire de biserici săvârșite de Preasfințitul Părinte Iustin, precum și participarea la diferite manifestări cultural-religioase.

Pentru toate binefacerile revărsate asupra eparhiei noastre se cuvine să mulțumim lui Dumnezeu, îndreptându-ne gândurile de prețuire către preoții, monahii și credincioșii Bisericii noastre strămoșești.

Expoziția „Chipuri din veac în veaci”

Sâmbătă, 4 martie 2017, Preasfințitul Părinte Episcop Iustin al Maramureșului și Sătmarului a participat la inaugurarea ciclului de evenimente care se vor desfășura în Eparhie în cadrul „Anului Omagial al Sfințelor Icoane, al iconarilor și pictorilor bisericești” declarat în Patriarhia Română.

Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmarului
MUZEUL CENTRULUI EPARHIAL

Organizează
EXPOZIȚIA DE ICOANE
închinată DUMINICII ORTODOXIEI

**Chipuri
din veac
în veaci**

Vernisajul va avea loc
Sâmbătă, 4 Martie 2017, ora 11,
în sala-muzeu „Sfinții Martiri Brâncoveni”,
Catedrala Episcopală „Sfânta Treime”
din Baia Mare

Participă pictori bisericești
care activează în cuprinsul
Episcopiei Maramureșului
și Sătmarului

Evenimentul care deschide suita de manifestări culturale și duhovnicești este unul de anvergură, ce adună la un loc, într-o expoziție, icoanele a 20 pictori de biserici și iconari din țară, care au pictat locașuri de cult în Episcopia Maramureșului și Sătmarului. Expoziția de icoane poartă un titlu foarte inspirat: „**Chipuri din veac în veaci**” și este prilejuită de sărbătorirea Duminicii Ortodoxiei, care este închinată cinstirii Sfințelor Icoane.

Organizată cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Iustin, Întâistătorului Eparhiei, de Sectorul patrimoniu sacru și pictură bisericească,

consilier eparhial Pr. Virgil Jicărean, expoziția este găzduită în spațiul Muzeului Episcopiei, din Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare, care adăpostește și colecția de carte veche, îmbinând astfel în mod fericit în fața vizitatorilor cuvântul lui Dumnezeu din cărțile sfinte cu chipul lui Dumnezeu și al Sfinților Săi de pe icoane, după cum ne-a lăsat să înțelegem Dumitrița Filip, muzeograful Episcopiei.

În ordine alfabetică, cei 20 iconari, născuți pe teritoriul Episcopiei Maramureșului și Sătmarului sau care au pictat biserici pe cuprinsul acesteia, și expun acum sunt: Neculai Adonaș, Constantin Bumbu, Emanuel Bumbu, Liviu Bumbu, Octavian Ciocotișan, Marius Cioran, Gabriela Drinceanu, Sabin Drinceanu, Emil Dunăre, Dumitrița Filip, Alin Iuga, Pr. Virgil Jicărean, Daniela Moldoveanu, Gheorghe Rogojan, Ștefan Sălăjan, Alexandru Săsărman, Claudiu Sfara, Gabriel Solomon, Emil Stoica, George Stoica.

Cuvântul de vernisaj a fost rostit de Dr. Teodor Ardeleanu, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare, care a prezentat icoana din mai multe puncte de vedere, care converg la drumul omului spre mântuire, dar și din punct de vedere cultic și estetic. „Icoana este o fereastră între om și Dumnezeu”, a spus vorbitorul.

Au mai rostit cuvinte importante Pr. Virgil Jicărean, în rolul de gazdă, primarul ales al Băii Mari, Cătălin Cherecheș, care a felicitat pe organizatori pentru un asemenea eveniment cultural de înaltă ținută, dna muzeograf Lucia Pop, care a vorbit despre icoana veche din patrimoniul Episcopiei, pictorul de biserici Gheorghe Rogojan, muzeograful organizator Dumitrița Filip și alții.

Cuvântul Preasfințitului Părinte Episcop Iustin

Cuvinte de suflet a rostit despre icoane, în încheiere, Preasfințitul Părinte Episcop Iustin, amintind de primele icoane pictate nu de mână omenească, despre rolul lor eshatologic, dar și despre bătrânii iconari maramureșeni, unii rămași anonimi, care ne-au lăsat inestimabile opere religioase.

„Icoana a devenit posibilă odată cu înomenirea Mântuitorului și primele icoane nefăcute de mână sunt miracole pe care le-a săvârșit Mântuitorul în timpul vieții, a spus Preasfințitul Părinte Episcop Iustin. Mântuitorul a acceptat să I se imprime chipul și să fie zugrăvit. Prima icoană făcută de o persoană umană este icoana „Povățuitoarea”, zugrăvită de Sfântul Evanghelist Luca. În Momentul în care Mântuitorul S-a întrupat și S-a înomenit, a fost posibilă zugrăvirea chipului lui Dumnezeu. Cine L-a văzut pe Fiul, L-a văzut pe Tatăl, îi spune Mântuitorul unuia din Apostoli.”

Apoi, Preasfințitul Părinte Episcop Iustin a vorbit despre ce înseamnă, de fapt icoana, și ce este ea, despre cum se pictează o icoană:

„Sfinții Părinți au rânduit felul, modul, evlavia în care se zugrăvesc icoanele, pentru că icoana nu este un tablou religios, icoana este un act de credință, o mărturisire de credință, a spus Preasfințitul Părinte Episcop Iustin. Cel ce pictează nu face artă pentru artă, ci artă pentru Dumnezeu. Pictorii, atunci când zugrăvesc icoanele, sunt sub inspirația Duhului Sfânt. Ei se roagă mult și postesc. Iconarii, când pictează, se lasă în grija lui Dumnezeu. Nu au ambiții ca și artiștii. Artiștii doresc să-și etaleze talentul, și iscusința, și priceperea, ca să-și facă din numele lor un renume. Pentru ei. De aceea icoanele, unele dintre ele, prin evlavia cu care se roagă credincioșii în fața lor, devin făcătoare de minuni. Evlavia credincioșilor provoacă minunea pe care o face icoana”, a explicat Întâistătătorul Eparhiei Maramureșului și Sătmarului.

A fost constituit Grupul de iconari „Ștefan Zugravul de Șișești”

Cu ocazia întrunirii pictorilor în cadrul acestei expoziții, a fost constituit și Grupul de iconari „Ștefan Zugravul de Șișești”, iar primul lui președinte a devenit maestrul Gheorghe Rogojan, pictor de biserici de categoria I.

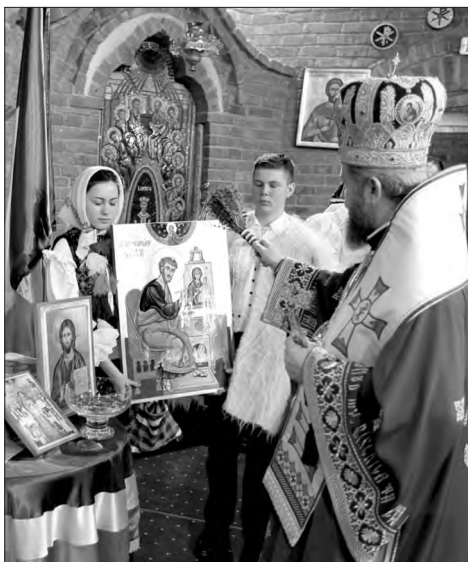
Ștefan Zugravul din Șișești a fost o mare personalitate a picturii bisericești maramureșene din secolele XVIII-XIX, din bazinul Băii Mari, care a zugrăvit, după cum îi spune și numele, mai multe biserici de lemn din Episcopia Maramureșului și Sătmarului.

Proclamarea Sfântului Apostol și Evanghelist Luca protector al pictorilor bisericești și iconarilor

Duminică, 5 martie 2017, Duminica Ortodoxiei, cu începere de la ora 9,30, Preasfințitul Părinte Episcop Iustin a oficiat Sfânta Liturghie Arhierescă în Catedrala Episcopală din Baia Mare, înconjurat de un sobor de preoți, din care a făcut parte pr. Virgil Jicărean, consilier eparhial pentru patrimoniu sacru și pictură bisericească, Arhim. Dr. Macarie Motogna, starețul Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia, Arhim. Dr. Casian Filip, eclesiarhul Catedralei, pr. Florin Hoban, inspector școlar, preoți ai Catedralei.

Mii de credincioși s-au rugat la Sfânta Liturghie, în biserică, iar o parte din miile de credincioși s-au închinat, înainte, pe parcursul și după Sfânta Liturghie, la Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului de la Mănăstirea Rohia, adusă la Catedrala Episcopală încă de vineri și pusă în mijlocul Catedralei spre închinare în Duminica Ortodoxiei. Între cei care s-au închinat în Duminica Ortodoxiei la această icoană s-au aflat deputatul Viorica Cherecheș, medic, și primarul ales al Băii Mari, Cătălin Cherecheș.

După încheierea Sfintei Liturghii Arhieresti, Preasfințitul Părinte Episcop Iustin l-a declarat pe Sfântul Apostol și Evanghelist Luca protectorul și ocrotitorul iconarilor și pictorilor bisericești care s-au născut sau locuiesc pe teritoriul Eparhiei Maramureșului și Sătmarului.

DOCUMENT

DE PROCLAMARE A SFÂNTULUI APOSTOL ȘI EVANGHELIST LUCA
OCROTITOR AL ICONARILOR ȘI PICTORILOR BISERICEȘTI
DIN EPISCOPIA ORTODOXĂ A MARAMUREȘULUI ȘI SĂTMARULUI

PRECUM TRUPUL SE ȚINE CU HRANĂ, AȘIDDEREA ȘI SUFLETUL CU VEDEREA LUI DUMNEZEU SE HRĂNEȘTE. PRIN MIJLOCIREA ICOANEI VEDEM PE FĂCĂTORUL FĂCUT OM, PE DUMNEZEU-OMUL CARE A ÎNTREGIT FIREA OMENEASCĂ AȘEZÂNDU-O DE-A DREAPTA TĂTĂLUI. EA MĂRTURISEȘTE DESPRE POGORĂREA LUI DUMNEZEU SPRE OM ȘI DESPRE SUIREA OMULUI LA DUMNEZEU. DREPT ACEEA, A PROPOVĂDUI ACEST ADEVĂR ESTE DE MARE TREBUINȚĂ. ȘI A-L TĂCEA PE ACESTA ESTE CEA MAI MARE OSÂNDĂ. ȘI CE OSÂNDĂ: OSÂNDĂ SLUGII CARE AU ASCUNS TALANTUL DOMNULUI SĂU ÎN PĂMÂNT ȘI NU L-AU NEGUTĂTORIT PRE DÂNSUL.

ZUGRĂVIREA ICOANEI ESTE UN ACT ADÂNC ȘI TAINIC PE CARE ICONOGRAFUL ÎL SĂVĂRȘEAȘTE TOTDEAUNA SUB INSPIRAȚIA DUHULUI SFÂNT, CARE CĂLĂUZEȘTE ȘI OCROTEȘTE PE ICONAR SĂ NU CADĂ DIN LUMINA ADEVĂRULUI.

CU ARHIEREASCĂ PURTARE DE GRIJĂ, ÎNDEMNĂM PE TOȚI CEI DĂRUȚI DE DUMNEZEU CU HARUL SLUIRII ICONOGRAFICE SĂ ZUGRĂVEASCĂ ÎN ICOANE CHIPUL LUI HRISTOS, AL MAICII DOMNULUI ȘI AL SFINȚILOR ȘI A SE SĂRGUI A FORMA UCENICII ISCUSIȚI ÎN MEȘTEȘUGUL ICONOGRAFIEI, SPRE SLAVA LUI DUMNEZEU ȘI SPRE ÎNTĂRIREA DREPTEI CREDINȚE A NEAMULUI ROMĂNESC.

DREPT ACEEA, **NOI, IUSTIN**, DIN MILA LUI DUMNEZEU EPISCOP AL DE DUMNEZEU PĂZITEI EPISCOPII A MARAMUREȘULUI ȘI SĂTMARULUI, ÎN ANUL DOMNULUI 2017, PROCLAMAT DE SFÂNTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE „ANUL OMAGIAL AL SFINTELOR ICOANE, AL ICONARILOR ȘI PICTORILOR BISERICEȘTI DIN PATRIARHIA ROMÂNĂ”, HOTĂRĂM CA ICONARII ȘI PICTORII BISERICEȘTI CARE ACTIVEAZĂ SAU VIETUIESC ÎN CUPRINSUL SFINTEI EPISCOPII A MARAMUREȘULUI ȘI SĂTMARULUI SĂ FIE ÎNCREDINȚAȚI OCROTIRII SF. AP. ȘI EV. LUCA - CEL DINTĂI ICONOGRAF, DE ACUM ȘI PÂNĂ LA SFĂRȘITUL VEACURILOR.

SOCOTIM CA ACEI CARE CU ÎNFOCATĂ RĂVNĂ, NELUÂND ÎN SEAMĂ NICI GREUTATEA VREMII, NICI CRUȚÂND CHELTUIALA, SAU OSTENEALA, CI NUMAI LA FOLOSUL CEL DE OBȘTE CU TOTUL ÎNTRU TOATE PRIVIND, VOR ZUGRĂVI CHIPUL LUI HRISTOS, AL MAICII SALE ȘI AL SFINȚILOR, ȘI VOR MĂRTURISI PRIN ICOANE ÎNVĂȚĂTURA BISERICII NOASTRE STRĂMOȘEȘTI, SĂ FIE ÎNTĂRIȚI PRIN ÎNSCRIS ARHIERESC ȘI ÎNCREDINȚAȚI A FI SOCOTIȚI VREDNICI LUCRĂTORI ÎN VIA DOMNULUI HRISTOS.

DATU-S-A ACEST ÎNSCRIS ARHIERESC ÎN CĂTEDRALA EPISCOPALĂ DIN BAIA MARE, ÎN DUMINICA ORTODOXIEI, SPRE ȘTIINȚA MULT-IUBITULUI POPOR AL LUI DUMNEZEU.

ANUL MĂNTUIRII 2017, LUNA LUI MARTIE ÎN 5 ZILE,
IARĂ DE LA ZIDIREA LUMII 7525.

† IUSTIN

Justin

EPISCOP AL
EPISCOPIEI ORTODOXE ROMÂNE
A MARAMUREȘULUI ȘI SĂTMARULUI

„Precum trupul se ține cu hrană, așijderea și sufletul cu vederea lui Dumnezeu se hrănește. Prin mijlocirea icoanei vedem pe Făcătorul făcut Om, pe Dumnezeu-Omul care a întregit firea omenească așezându-o de-a dreapta Tatălui. Ea mărturisește despre pogorârea lui Dumnezeu spre om și despre suirea omului la Dumnezeu. Drept aceea, a propovădui acest adevăr este de mare trebuință. Și a-l tăcea pe acesta este cea mai mare osândă...

Zugrăvirea icoanei este un act tainic și complex pe care iconograful îl săvârșeaște totdeauna sub inspirația Duhului Sfânt, Care călăuzește și ocrotește pe iconar să nu cadă din lumina Adevărului.

Cu arhierescă purtare de grijă îndemnăm pe toți cei dăruiți de Dumnezeu cu harul slujirii iconografice să zugrăvească în icoane chipul lui Hristos, al Maicii Domnului și al sfinților și a se sârgui a forma ucenici iscusiți în meșteșugul iconografiei, spre slava lui Dumnezeu și spre întărirea dreptei credințe a neamului românesc.

Drept aceea, NOI, IUSTIN, din mila lui Dumnezeu Episcop al de Dumnezeu păzitei Episcopii a Maramureșului și Sătmarului, în anul Domnului 2017, proclamat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române „Anul omagial al sfințelor icoane, al iconarilor și pictorilor bisericești din Patriarhia Română”, hotărâm ca *iconarii și pictorii bisericești care activează sau viețuiesc în cuprinsul Sfintei Episcopii a Maramureșului și Sătmarului să fie încredințați ocrotirii Sfântului Apostol și Evanghelist Luca - cel dintâi iconograf, de acum și până la sfârșitul veacurilor.*

Socotim ca acei care cu înfocată râvnă, neluând în seamă nici greutatea vremii, nici cruțând cheltuiala sau osteneala, ci numai la folosul cel de obște cu totul întru toate privind, vor zugrăvi chipul lui Hristos, al Maicii Sale și al sfinților și vor mărturisi prin icoane învățătura Bisericii noastre strămoșești, să fie întăriți prin înscris arhieresc și încredințați a fi socotiți vrednici lucrători în via Domnului Hristos” se spune în Documentul de proclamare, sigilat și semnat de Preasfințitul Părinte Episcop Iustin.

Documentul a fost citit de Pr. Virgil Jicărean, consilier eparhial pentru patrimoniu sacru și pictură bisericească, el însuși pictor bisericesc.

Sfințirea icoanelor

După proclamarea Sfântului Apostol și Evanghelist Luca ca protector și ocrotitor al iconarilor și pictorilor bisericești care s-au născut sau locuiesc pe teritoriul Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, Preasfințitul Părinte Iustin a oficiat slujba de sfințire a icoanei Sfântului Apostol și Evanghelist Luca, dar și alte icoane care vor fi oferite gratis școlilor și instituțiilor din Episcopie prin Proiectul „**Icoana – fereastră de lumină**”. Este vorba de icoanele Mântuitorului Hristos, a Maicii Domnului, ocrotitoarea municipiului Baia Mare, și a Sfântului Arhidiacon Ștefan, ocrotitorul tinerilor din Eparhie.

Cele 3.000 de icoane vor fi oferite cadou școlilor și instituțiilor prin cele 8 protopopiate.

Procesiunea de Duminica Ortodoxiei

În frunte cu Întâistătătorul Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, Preasfințitul Părinte Iustin, împreună cu preoții slujitori, diaconii și miile de credincioși au pornit în procesiune în jurul Catedralei, după tradiția deja încetățenită în Duminica Ortodoxiei. În fruntea procesiunii a fost purtată Icoana Făcătoare de minuni de la Mănăstirea Rohia, de tineri îmbrăcați în frumoase straie populare maramureșene, de la ASCOR Baia Mare, alți tineri și credincioși purtând nenumărate icoane în mâini.

Procesiunea s-a încheiat pe esplanada din fața Catedralei Episcopale, unde s-a oficiat o slujbă religioasă, iar Icoana făcătoare de minuni a fost lăsată până spre seară, pentru închinare credincioșilor care nu au putut intra să se închine în Catedrală.

Iconițe oferite gratuit închinătorilor la Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului

Peste 10.000 de credincioși s-au închinat vineri, sâmbătă și duminică la Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului de la Mănăstirea Rohia adusă spre închinare la Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare. În timpul Sfintei Liturghii din Duminica Ortodoxiei, mii de credincioși

din Baia Mare și din toată Eparhia, care nu au putut intra în biserică ca să se închine la Icoana făcătoare de minuni, au urmărit Sfânta Liturghie și s-au rugat în afara Catedralei.

Fiecare închinător a fost uns cu ulei sfințit de către un preot, în fața icoanei, și a primit în dar o iconiță sfințită cu Icoana făcătoare de minuni de la Rohia.

Icoana se va întoarce la locul ei sfânt din biserica mănăstirii, de unde ocrotește Sfânta Mănăstire Rohia și tot ținutul, luni la amiază.

Suită de evenimente spre cinstirea Ortodoxiei

Așadar, o suită de evenimente religioase au fost organizate cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Episcop Iustin în Episcopia Maramureșului și Sătmarului.

Vineri, 3 martie 2017, a fost adusă spre închinare, la Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare, Icoana făcătoare de minuni de la Mănăstirea Rohia, la care au avut ocazia să se închine credincioșii în Duminica Ortodoxiei. Fiecare închinător a primit câte o iconiță sfințită cu Icoana făcătoare de minuni.

Sâmbătă, 4 martie 2017, a fost vernisată, cinstind Duminica Ortodoxiei, în sala Muzeului Episcopiei, de la Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare, o expoziție de icoane cu titlul **„Chipuri din veac în veci”**, în care expun 20 de pictori consacrați care sunt născuți sau au pictat biserici în Eparhie.

Tot sâmbătă, 4 martie 2017, a fost constituit Grupul de iconari și pictori bisericești **„Ștefan Zugravul din Șișești”**.

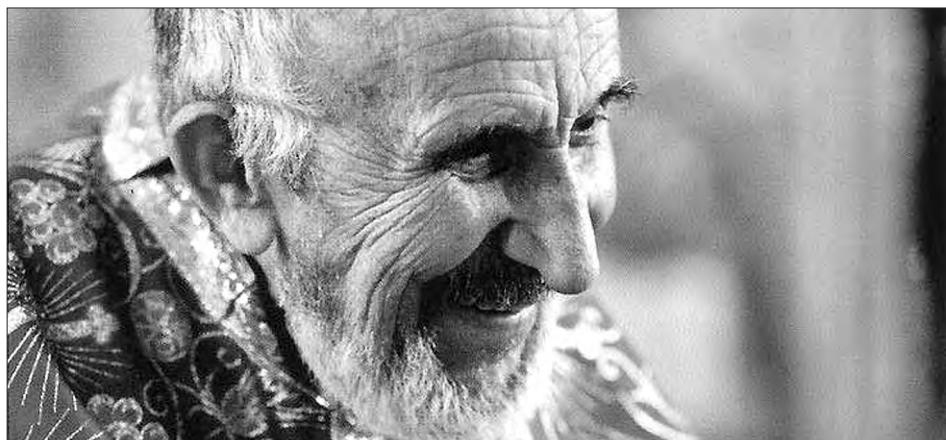
Duminică, 5 martie 2017, Duminica Ortodoxiei, Sfântul Apostol și Evanghelist Luca a fost proclamat ocrotitorul iconarilor și pictorilor bisericești din Eparhie.

Tot duminică, 5 martie, Duminica Ortodoxiei, Preasfințitul Părinte Iustin a sfințit 3.000 de icoane cu chipurile Mântuitorului, al Maicii Domnului, ocrotitoarea Băii Mari, și Sfântului Arhidiacon Ștefan, ocrotitorul tinerilor din Eparhie, pentru a fi oferite gratuit școlilor și instituțiilor din Eparhie în cadrul **Proiectului „Icoana – Fereastră spre lumină”**.

Cu această ocazie, tot duminică, 5 martie 2017, a fost lansat Proiectul eparhial **„Icoana – fereastră de lumină”**, gestionat de Sectorul teologic educațional al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, prin care se oferă gratuit școlilor și instituțiilor, prin protopopiate, cele 3.000 de icoane pe suport de lemn.

Părintele Crăciun Opre nu și-a trădat conștiința în temnițele comuniste

Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare a găzduit duminică, 12 martie 2017, cu începere de la ora 17,30, o evocare a părintelui Crăciun Opre, mărturisitor al credinței străbune în temnițele comuniste și unul din marii duhovnici ai Ardealului. Evocarea, organizată de Episcopia Maramureșului și Sătmarului și Protopopiatul Lăpuș, a fost prilejuită de Anul Comemorativ al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului, declarat de Patriarhia Română.

Evocarea a avut loc sub coordonarea Pr. Dr. Cristian Ștefan, consilier eparhial cultural al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului.

Despre părintele Crăciun Opre a vorbit Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Vlad, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad, unul din ucenicii părintelui, care a relatat multe din segmentele vieții preotului mărturisitor din închisorile comuniste, a cărui perpetuare existențială, într-un univers concentraționar dur și inuman, conceput pentru exterminarea persoanei, a constat în rugăciunea permanentă și în comuniune cu Hristos, Mântuitorul lumii.

„Părintele Crăciun Oprea este una dintre pietrele de temelie ale sudului Hunedoarei și nu numai, socot ale Bisericii noastre ortodoxe, un om care a petrecut opt ani în închisorile comuniste, unul care nu și-a trădat conștiința înaintea lui Dumnezeu și înaintea neamului său, a spus Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Vlad din Arad. Părintele Crăciun este una dintre valorile fundamentale, la care noi, preoții, și întregul neam românesc poate să facă apel și ne poate fi trunchi de pornire pentru dăinuirea atât a Bisericii, cât și a neamului nostru românesc. Părintele Crăciun a fost unul dintre cei care s-au format în valorile românești și bisericești, a traversat, fără să trădeze conștiința, experimentul Pitești, a traversat Gherla, Aiudul, Timișoara, Aradul, Jilava. Prin toate nu și-a trădat o clipă conștiința, n-a trădat o clipă pe Dumnezeu și a ieșit mai întărit, dânsul spunea de la Oxford, adică a ieșit mai întărit în cunoașterea lui Dumnezeu, întărit în rugăciune, întărit în viața de sfințenie. După ieșirea din închisoare, părintele a fost pentru întreaga zonă, și nu numai, pentru o bună parte a țării, duhovnicul duhovnicilor. A spovedit, în ultima perioadă a vieții, o bună parte din Episcopia Devei și Hunedoarei, îl avem cu toții drept model, îl avem drept rugător astăzi înaintea lui Dumnezeu”, a mai adăugat părintele Prof. Univ. Dr. Vasile Vlad.

Modalitățile creștine de supraviețuire în închisorile comuniste au fost evocate de fiul părintelui Crăciun Opre, Prof. Univ. Dr. Adrian Opre, decanul Facultății de Psihologie și Științele Educației din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca:

„În această seară am încercat să aduc în lumină modalitățile care au garantat supraviețuirea în detenția politică a miilor de deținuți politici, modalități care au fost puternic ancorate în spiritualitate, a spus Prof. Univ. Dr. Adrian Opre. Pentru că e greu de contestat faptul că acești oameni au supraviețuit, în primul rând. Unul dintre ei spunea că datorită rugăciunii. Rugăciunea lor a fost izbăvirea lor nu numai de diavol, în sensul în care noi o folosim foarte des, ci în fața tuturor șocurilor pe care acești oameni le-au trăit zilnic în detenția politică. Am încercat să arăt că psihologia de astăzi, științifică, își are, în fapt, originea, obârșia, în ceea ce Biserica de mii de ani nu numai că cunoaște, ci pune în practică. Uneori, punând în balanță ceea ce a putut face Biserica pentru a ajuta omul cu apăsarea sufletească este un câștig mult mai mare decât, adesea, prin tehnici sofisticate moderne poate face astăzi știința. Iar dacă știința, sau noi, ca reprezentanți și științei, recunoaștem lucrul

acesta, și ne întoarcem la obârșia practicilor noastre, cu siguranță eficiența tuturor practicilor noastre tămăduitoare va fi alta. Adică una superioară”, a completat profesorul clujean.

„Este o mare bucurie pentru noi că în seara aceasta am reușit, cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Episcop Iustin, să organizăm această conferință, la care au participat doi oameni de o înaltă ținută academică și duhovnicească, a spus Pr. Dr. Florin Stan, protopopul Lăpușului. Amândoi vorbitorii au mărturisit și l-au evocat pe părintele Crăciun Opre, unul în calitate de ucenic, iar celălalt în calitate de fiu, cu multă căldură, cu multă bucurie și cu multă înflăcărare, fapt pentru care am văzut pe chipurile credincioșilor care au participat la acest eveniment multă bucurie și multă încărcare duhovnicească cu care au plecat de aici. Ne bucurăm că am reușit să contribuim prin acest mic efort al nostru la o parte din ceea ce Biserica dorește în acest an să sublinieze, și anume rolul colosal pe care l-au avut și-l au martirii Bisericii în mărturisirea credinței.”

Evocarea Monahului Nicolae Steinhardt

„Creștinismul nu ne scapă de suferință, dar ne oferă miraculosul mod de a o suporta”

Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare a găzduit joi, 30 martie 2017, cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Episcop Iustin al Maramureșului și Sătmarului, președintele Fundației „N. Steinhardt”, evocarea unuia din cei mai cunoscuți esești din România, monah și deținut politic în perioada comunistă. Titlul evocării: „Am intrat în închisoare orb și ies cu ochii deschiși...”.

Evocarea, de înalt nivel academic, a fost moderată de Arhim. Dr. Macarie Motogna, starețul Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia, mănăstire de metanie și de viețuire a marelui cărturar, secretarul Fundației „N. Steinhardt”, Pr. Dr. Cristian Ștefan, consilier cultural eparhial al Eparhiei Maramureșului și Sătmarului, Prof. Univ. Dr. Ștefan Iloaie, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, vicepreședinte al Fundației care poartă numele ilustrului monah și cărturar, Conf. Univ. Dr. George Ardelean, de la Universitatea din București, cel mai mare expert în opera și viața lui N. Steinhardt.

În rândul auditoriului s-au aflat Conf. Univ. Dr. Florian Roatiș, vicepreședinte al Fundației „N. Steinhardt”, membri ai Fundației, preoți din județele Maramureș și Satu Mare, cadre universitare de la Centrul Universitar „Nord” din Baia Mare, tineri studenți la Teologia Ortodoxă băimăreană, elevi seminariști, oameni de cultură din județ, creștini iubitori ai operei marelui erudit, public interesat.

Părintele consilier eparhial Pr. Dr. Cristian Ștefan a transmis mesajul de binecuvântare din partea Preasfințitului Părinte Episcop Iustin, în care a spus, printre altele:

„Prin prezența dumneavoastră numeroasă dovediți cât de mult țineți la Părintele Nicolae Steinhardt și faptul că nu-l dați uitării, fiind prezenți la orice fel

de manifestare îi este dedicată. Cred că ne este suficient să ne reamintim acele cuvinte ale dânsului, care, ajuns în detenție, spunea atât de frumos faptul că «creștinismul nu ne scapă de suferință, dar ne oferă miraculosul mod de a o suporta».

„Astăzi, 30 martie 2017, se împlinesc 28 de ani de când părintele Nicolae Delarohia sau Nicolae Steinhardt, cum este cunoscut mai bine, a fost chemat la Domnul, pe vremea când era la Mănăstirea Rohia, și de atunci își doarme somnul de veci în cimitirul Mănăstirii, a spus Părintele Arhimandrit Dr. Macarie Motogna. Anul acesta 2017 este declarat de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române Anul comemorativ al Patriarhului Justinian, al apărătorilor ortodoxiei și al celor îtemnițați în închisorile comuniste. Părintele Nicolae Steinhardt a fost nu numai un apărător, ci un mărturisitor al credinței celei adevărate, al credinței ortodoxe, și a făcut închisoare în perioada comunistă și în această perioadă el s-a convertit în credința ortodoxă. În 15 martie 1960 a fost botezat de către Părintele Mina Dobzeu”, a spus Părintele stareț Macarie Motogna.

Părintele Prof. Univ. Dr. Ștefan Iloaie, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, vorbind despre „Transformarea pozitivă a persoanei prin experiența detenției, în viziunea lui N. Steinhardt”, a spus printre altele:

„A-l evoca pe Părintele Nicolae, a-l aduce mereu în atenție, mai ales într-un an ca acesta, în care îi comemorăm pe mărturisitorii din închisoare, este o datorie de conștiință. Suntem obligați să facem aceasta. Cel care citește doar o singură pagină din Jurnalul fericirii își dă seama că are de a face cu un om atipic. Cu un creștin care a gândit altfel creștinismul. Cu un călugăr, care, deși s-a convertit la creștinism, a înțeles atât de profund trăirea creștină, o viață trăită cu adevărat în Hristos. Evocarea lui este o evocare a transformării unui om care s-a regăsit în Hristos și în credința în El.”

La rândul său, Conf. Univ. Dr. George Ardeleanu, de la Facultatea de Litere a Universității din București, a relatat, cu probitatea sa științifică în opera marelui erudit, despre convertirea la ortodoxie, situându-l „Între libertatea suferinței și fericirea lipsei de libertate: Procesul și Detenția lui N. Steinhardt”.

„A fost o convertire foarte dificilă (de la iudaism la creștinism n.n.), cu multe momente de indecizie, cu multe momente de dileme, cu multe angoase, cu multe neliniști; n-a fost o convertire rapidă”, a spus Conf. Univ. Dr. George Ardeleanu.

Participanții la evocare au vizionat, în Muzeul Episcopiei, expoziția cu documente din perioada de detenție a lui N. Steinhardt, aflate în dosarele de la CNSAS, expuse pentru prima dată în Maramureș.

Două importante distincții eparhiale pentru Marcel Petrișor și Radu Preda

Sâmbătă, 14 octombrie 2017, cu începere de la ora 17,30, Preasfințitul Părinte Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, a prezidat, la Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare, conferința intitulată „*Prinos de cinstitie adus mărturisitorilor credinței ortodoxe din temnițele comuniste*”, susținută în fața unui auditoriu format, în marea lui majoritate, din tineri, de scriitorul și mărturisitorul credinței ortodoxe Marcel Petrișor și de Conf. Univ. Dr. Radu Preda, președintele Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și a Memoriei Exilului Românesc (IICCMER). Conferința a fost organizată de Episcopia Maramureșului și Sătmarului, în colaborare cu revista „Gazeta de Maramureș”, și a avut loc în cadrul manifestărilor dedicate Anului Comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului.

Octogenarul Marcel Petrișor – o mărturie vie despre cele întâmplate în închisorile de exterminare

Marcel Petrișor, închis de regimul comunist pentru „vina” de a fi ajutat pe unii din cei ce nu erau agreați de regimul comunist, a povestit tinerilor, timp de aproape o oră, despre atmosfera din închisorile comuniste de exterminare, unde a stat alături de minți luminate ale neamului. Cu groază a vorbit despre Aiud, unde a fost trimisă la „reeducare” intelectualitatea din fruntea societății românești a acelor vremuri, oameni cu funcții importante în stat, care, din păcate, mulți au intrat din închisoare în eternitate. Și în memoria conștiinței românești.

Vina lui Marcel Petrișor a fost aceea că a ajutat persoane neagreate de regimul totalitar, iar acest lucru era „răsplătit” cu închisoarea în acele vremuri, a spus în cuvântul de prezentare Pr. Dr. Ștefan Cristian, consilier eparhial cultural. „Răsplata” a fost nu doar încarcerarea, ci condamnarea la moarte a lui Marcel Petrișor, pentru motive imaginare, pedeapsă strămutată, apoi, la închisoare pe viață, iar mai târziu la 25 de ani de închisoare, ieșind din chinurile pentru exterminare după 13 ani de detenție.

„Dacă ne întrebați cum de am rămas în viață, Dumnezeu știe de ce ne-a scăpat, a spus vorbitorul. Ce vrea Dumnezeu cu noi? Să povestim celor care sunt dispuși să ne audă și să ne întrebe ce am petrecut între zidurile închisorii.”

„Adresându-mă vouă, tinerilor, vă spun: vedeți că sunteți ambasadorii lui Dumnezeu pe pământ. Așa că luați exemplul de la cei ce au scăpat. Și să fiți atenți că Dumnezeu nu face investiții zadarnice. Cât vă va ține în viață, aveți o mare responsabilitate: de a povesti ceea ce ați auzit de la noi, cei ce am mai rămas în viață”, a spus Marcel Petrișor.

„Am reușit să ieșim din comunism un popor creștin, ceea ce este un miracol pentru Europa, a spus Preasfințitul Părinte Episcop Iustin. Am reușit să nu fie afectată dogma creștină, tradiția noastră românească, să nu fie închise bisericile, să nu pășim ce au pățit alte popoare, la care au fost transformate bisericile în grajduri și depozite. Așa, în mod inteligent, românii lui Petre Țuțea au reușit să iasă în istorie, după 45 de ani, un popor profund creștin. Cu sechelele pe care le-am acumulat: nu mai iubim munca așa de mult, ne trădăm foarte ușor etc.

Să nu ne dezcreștinăm acum, Doamne ferește, cu ispitele care vin foarte tentante. Acum diavolul nu mai vine cu coadă și cu păr, fioros. Vine foarte frumos ambalat, se vinde la liber și poate să ia oricine, la orice oră ispita, poate să servească ispita, să servească păcatul. Însă noi suntem creștini și încercăm să rezistăm și prin faptul că avem încă între noi astfel de uriași ca domnul Marcel Petrișor”, a spus Preasfințitul Părinte Episcop.

„Întâlnirea din această seară din Catedrala «Sfânta Treime» din Baia Mare a avut un format inedit, cel puțin pentru mine, pentru că a pus împreună o abordare de primă mână, e vorba de mărturia domnului Marcel Petrișor, și o analiză, eu am încercat să spun teologică, a ceea ce a însemnat comunismul pentru Biserica noastră Ortodoxă, pentru societatea românească, a spus Radu Preda, președintele Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și a Memoriei Exilului Românesc (IICCMER). Avem încă un deficit de analiză și de asumare a perioadei comuniste, care ne obligă la o reevaluare, care, zic eu, ne va ajuta să înțelegem mai bine care este pedagogia lui Dumnezeu și ce a vrut să ne spună prin tot ceea ce au trăit înaintașii sau chiar cei pe care îi mai avem printre noi astăzi.”

În semn de aleasă și profundă recunoștință pentru multa pătimire în temnițele comuniste în apărarea valorilor creștine ale neamului nostru românesc, drepturilor și libertăților umane în lumina libertății desăvârșite dăruită omului de către Dumnezeu; pentru mărturia unei vieți pecetluite cu răstignire și suferință, detenție și umilință, care au rodit la vremea când Dumnezeu a binevoit eliberarea întregului neam românesc de sub regimul ateu communist, **domnul Marcel Petrișor a primit Ordinul „Sfântul Ierarh Iosif Mărturisorul din Maramureș”, iar domnul Conf. Univ. Dr. Radu Preda, președintele Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și a Memoriei Exilului Românesc, a primit din partea Preasfințitului Părinte Episcop Iustin „Crucea Voievodală Maramureșeană”,** în semn de înaltă apreciere pentru lucrarea de excepție întru aducerea la lumină a adevărului despre atrocitățile și prigoana la care a fost supus poporul român în timpul regimului comunist; ca o garanție că nu vom uita spre a nu repeta acest episod dramatic și umilitor din istoria acestui popor.

Conferințele lui Dan Puric la Sighetu Marmației și Baia Mare

La invitația Episcopiei Maramureșului și Sătmarului și cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Episcop Iustin, cunoscutul actor, conferențiar, autor de cărți și mare luptător pentru demnitatea românilor, Dan Puric, s-a aflat, luni, 20 aprilie 2017, împreună cu credincioșii băimăreni, în Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare, unde le-a vorbit despre ce înseamnă „Să fii român!” Cu o zi înainte, Dan Puric a conferențiat în fața credincioșilor din Sighetu Marmației.

Conferința, una dintre cele mai substanțiale, din câte a ținut până acum în Baia Mare renumitul conferențiar, subtil observator al neamului românesc, a durat aproape două ore. Și cum ne aflăm în „Anul Comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului”, subiectul rezistenței românești din închisorile comuniste și al martirilor neamului au constituit tema centrală a discursului său patriotic.

Nu întâmplător, în deschiderea conferinței, Dan Puric a vorbit despre părintele ieromonah Adrian Făgețeanu, „un uriaș al Duhului”, cum a fost caracterizat de starețul Mănăstirii Lainici. Cartea, care i-a fost dedicată de Ionuț Drăgotesc, are titlul „Poartă către suflet” și a fost cumpărată de cei care au audiat conferința.

„Prezentul joacă feste dacă n-ai trecut. Dacă n-ai trecut, mori, a spus marele artist Dan Puric. Marea crimă care s-a făcut cu tineretul nostru de astăzi este că le-a tăiat legătura cu așa ceva (cu eroii și martirii neamului n.n.). Ce punem noi în loc, pentru că, sigur, România este în cădere liberă, România este într-o degradare morală fantastică, și atunci, în situația asta de criză, în care temeliiile se dărâmă, ce faci? Te întorci către Dumnezeu. Întorcându-mă spre Dumnezeul acestui popor, îmi dau seama de o constantă sufletească. Cam ce ne-a făcut pe noi să avem o constantă. Acel ceva care ne-a dat caracterul de a fi și de dăinuire.”

Românii, ca și alte neamuri mari au o icoană a lor. Iată câteva cugetări profunde despre neam, adevărate apoftegme:

„Vorbind despre icoana neamului, fiecare român, în inima lui, în subteran, oriunde a fost, a avut această icoană, a spus conferențiarul. Această icoană a creat o puternică conștiință națională. Nicolae Iorga, la un moment dat, spune că sunt elemente ale trecutului care joacă esențial în actualitate. Cei care vor să distrugă o țară distrug aceste elemente ale trecutului, ca actualitatea să fie numai actualitate.”

„În lume este (acum) ruptură de generații. Copii de azi nu mai sunt copiii părinților, sunt copiii vremurilor.”

„Tehnologia de azi (IT) este infestată în cea mai mare parte cu lucruri care desprind omul de originea lui. Se taie canalul cultural dintre generații.”

„Un popor este cu atât mai mare cu cât își prețuiește martirii.”

„În demnitatea noastră de învingători avem paradoxuri: suntem miloși. Noi suntem o contantă ancestrală care merge în istorie așa.”

„Noi de cele mai multe ori am fost învinși, dar de cele mai multe ori înrobirea străină n-a putut să ne despartă de Hristos.”

„Eu nu sunt aicea decât să vă mărturisesc ceea ce mă doare, să vă mărturisesc condiția asta a mea de român.”

„Care este autoritatea care poate să vorbească în numele poporului? Este cel care vibrează.”

Viitorul unei țări este asigurat de tineretul ei și rolul pe care îl joacă sau nu în istorie. Iată ce a spus el creștinilor din Catedrală despre tineret:

„Deoarece tineretul de la noi nu mai este stăpân pe prezent, deoarece nu are informații despre trecut, prezentul îl stăpânește. Este sluga prezentului. În tineretul nostru este o calitate extraordinară că vor să se schimbe ceva în țara aceasta. Iar lucrul acesta nu trebuie acuzat. Dar sunt două lucruri care sunt paralele. În clipa în care vor ieși câteva milioane pe stradă, n-am zis sute de mii, atunci când se atinge fibra neamului, atuncea avem de a face cu un popor. Până atunci este o populație răzvrătită. Și ce înseamnă fibra neamului? În clipa în care se face dintr-o normalitate firească o anormalitate. Vedeți dumneavoastră, au făcut referendum pentru familia normală. Păi, nu faci referendum pentru o normalitate, decât dacă tu vrei să faci din aceasta o problemă socială.”

Iisus Hristos ne-a dat și ne dă iubirea totală și jertfa supremă. Martirii, la fel ca Iisus, au dat tot:

„În timp ce în țara aceasta duduiau pușcăriile de oameni nevinovați, de țărani, de chiaburi, de tineri, de toată crema intelectualității, crema oștirii românești, generali, ofițeri, soldați, un biet preot de țară a ieșit în fața Sfântului Altar și a zis: Fraților, ideologiile nu sunt bune că n-au mamă. Iisus ne-a iubit matern. A dat tot. Mama iubește tot, nu parțial. Ea se jertfește. Acolo e vorba de a se dărui total. Martirii dau tot. Ei nu fac calcule. Nu negociază. Ei își lasă tot: familie, destin, totul pentru neam, pentru țară, cu Dumnezeu înaintea. Știți că partizanii care au fost executați au fost găsiți cu Biblia în buzunar? Sau în rucsacul ăla al lor, vai de capul lor cum erau. Și atunci acolo îți găsești niște esențe identitare, care stau într-o atitudine istorică nedreaptă, inegală, major inegală. Un tineret crescut pe câmpul acesta generativ este un tineret capabil nu să ducă România mai departe, ci să schimbe lumea asta pocită. Să schimbe lumea asta anormală care vine peste noi.”

„Pentru mine neamul este mama, este familia și în clipa în care se scuipe pe neam, eu trebuie să reacționez.”

„Societatea civilă nu se ocupă de neam. Societatea civilă este un construct social. De neam se ocupă copiii neamului meu.”

„În Europa e o conștiință de tip globalist care sufocă conștiința de neam. Conștiința individuală, a persoanei tale. E o rușine astăzi să fii român și creștin, în schimb este bine să ai o conștiință globalistă mondială. Nu vedeți că s-a indus rușinea de a fi român? Te inhibă în condiția ta. Identitatea este pașaportul nostru de libertate. Pașaportul nostru de libertate l-a dat Iisus.”

Acestea sunt doar câteva din ideile împărtășite de Dan Puric credincioșilor din Baia Mare și din Sighetu Marmației. O adevărată predică despre neamul românesc și patriotism rostită în numele adevărului istoric.

Vizită frățească și slujire la românii ortodocși din Ungaria

La invitația Preasfințitului Părinte Siluan, Episcopul românilor ortodocși din Ungaria, Preasfințitul Părinte Episcop Iustin al Maramureșului și Sătmărilor a făcut o vizită frățească în această eparhie.

La Centrul Eparhial din Gyula

În după amiaza zilei de vineri, 5 mai 2017, Preasfinția Sa, însoțit de Arhidiaconul Teodosie, consilier economic, și Arhidiaconul Nifon, administratorul Catedralei Episcopale „Sfânta Treime” din Baia Mare, au sosit la reședința episcopală din Gyula, unde au fost întâmpinați de Preasfințitul Părinte Episcop Siluan și o parte din colaboratorii Preasfinției Sale. După ce s-au închinat în impresionanta Catedrală Episcopală din Gyula, au vizitat Centrul Eparhial și au stat de vorbă pe marginea unor evenimente istorice care

au avut loc în Episcopia Gyulei, unul din ele fiind cel care a avut loc în urmă cu 18 ani, la hirotonia primului episcop ortodox din Ungaria, în persoana Preasfințitului Părinte Sofronie, astăzi Episcopul Oradiei.

După aceste prime momente de întâlnire frățească, au fost așteptați ceilalți Ierarhi invitați de către Preasfințitul Părinte Episcop Siluan, și anume Preasfințitul Lucian al Caransebeșului și Preasfințitul Nicodim al Severinului și Strehaiei. Toți au fost găzduiți împreună, după ce au servit cina la Liceul de limba română „Nicolae Bălcescu” din Gyula.

Gyula este o comunitate care numără aproximativ 1.000 de credincioși. Au liceu în limba română, o clădire impresionantă și foarte spațioasă, care are și posibilitatea de cazare.

La Apateu păstorește un preot din Episcopia Maramureșului și Sătmarului

A doua zi de dimineață, sâmbătă, 6 mai 2017, s-a plecat spre Parohia Apateu, unde a avut loc primul eveniment, și anume sfințirea bisericii din localitate. În Parohia Apateu păstorește un fiu al Eparhiei Maramureșului și Sătmarului, și anume părintele Origen Sabău, care se trage din Pișcolț, localitate din Protopopiatul Carei, deci din județul Satu Mare. Are o activitate deosebită. Slujește de 20 de ani în această parohie. A fost și dorința părintelui Origen ca Preasfințitul Părinte Iustin să facă parte din soborul arhierilor, deoarece își amintește că darul sfânt al diaconiei l-a primit prin mâinile Preasfințitei Sale, în urmă cu 22 de ani, la biserica „Sfinții Arhangheli” din municipiul Satu Mare.

La intrarea în incinta bisericii, cei patru ierarhi s-au întâlnit cu Episcopul Oradiei, Sofronie, și a început, propriu-zis, evenimentul și slujba de sfințire.

O biserică multiseclară

Biserica din Apateu a fost restaurată integral în exterior, iar în interior, biserica parohială, care a împlinit cu această ocazie și 210 ani de existență, a fost pictată în urmă cu câțiva ani, când a mai avut loc un eveniment de sfințire. De data aceasta, s-a sfințit exteriorul și alte lucrări de înnoire efectuate la biserică.

„Biserica, incinta, casa parohială, parcul de lângă ansamblul parohial sunt lucrări deosebite, care fac din aceasta o parohie unicat. Părintele Origen are o conștiință misionară deosebită și chiar dacă astăzi are credincioși mai puțini, a reușit să atragă anumiți binefăcători și să realizeze lucruri care, altfel, ai crede că sunt imposibile, ne spune Preasfințitul Părinte Episcop Iustin. O bijuterie, un miracol a făcut din biserică, încât orice parohie din țară, cu o comunitate de sute de credincioși, ar dori să aibă o astfel de biserică, atât de minunat împodobită și o parohie atât de bine rânduită.”

O întâlnire de înaltă încărcătură fraternală, sufletească și duhovnicească a avut loc cu acest prilej, pentru că mai multe delegații din țară, din Eparhia Oradiei și din Eparhia Maramureșului, care a fost a doua cea mai mare delegație, au participat cu un număr important de credincioși și au sporit frumusețea sărbătorii, încât nici nu s-a simțit că numărul credincioșilor în parohie este mai mic, prin venirea atâtor români din țară. În biserică au fost 400, poate chiar 500 de credincioși. A fost o sărbătoare și o sfințire ca în una din parohiile din România.

Distincție pentru părintele Origen Sabău

Evenimentul a culminat cu primirea de către părintele Origen, din mâinile Preasfințitului Părinte Episcop Siluan a Ungariei, a Ordinului „Sanctus Stefanus Magnus”, acordat de către Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul României, în semn de apreciere pentru promovarea și cultivarea credinței ortodoxe strămoșești și a valorilor noastre culturale românești.

În final, Preasfințitul Părinte Episcop Iustin al Maramureșului și Sătmăruului, prezentând delegația Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului, din care a mai făcut parte, pe lângă cei doi părinți însoțitori, și Protopopul Mihai Feher de Oaș și preoții din Pișcolt, localitatea natală a părintelui Origen, preotul din Apa și preotul din Halmeu. De asemenea, a fost prezent și primarul din Pișcolt și foarte mulți credincioși.

„Crucea Voievodală Maramureșeană” pentru părintele paroh

În prezența unui sobor impresionant de preoți, în fața arhierilor, cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Siluan, Episcopul locului, Preasfințitul

Părinte Iustin i-a acordat părintelui Origen, în semn de înaltă apreciere, dar și ca o răsplată pentru faptul că lucrează, în străinătatea apropiată, atât de profund românește și cu atâta jertfelnicie, dărnicie și conștiință românească, i-a acordat „Crucea Voievodală Maramureșeană”, ca să arate în acest fel solidaritatea plaiurilor natale ale Ierarhului, ale preoților, ale credincioșilor și aprecierea Preasfinției sale față de toată lucrarea Părintelui Origen.

De fapt, Preasfinția Sa a spus că „părintele Origen, care a găsit o biserică normală, o biserică parohială modestă, fără frumuseți duhovnicești, fără înzestrări, fără pictură, fără restaurări, a transformat o biserică parohială într-o ctitorie voievodală”. Acesta este și motivul pentru care i-a oferit cea mai înaltă distincție a Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului, „Crucea Voievodală Maramureșeană”.

După încheierea evenimentului și cuvântul plin de emoție, printre lacrimi de bucurie, al părintelui Origen, care a spus că nu regretă că în urmă cu 20 de ani a ales să păstorească o comunitate românească din Ungaria, pentru că, deși astăzi comunitatea este foarte mică, evenimentul a adunat atâtea suflete, atâția prieteni și atâția frați, încât simte că Dumnezeu a lucrat, că Dumnezeu le-a rânduit toate și că astăzi Dumnezeu l-a răsplătit pentru toată jertfelnicia pe care el și doamna preoteasă și familia Preacucerniciei sale le-a făcut pentru românii din Apateu.

Consulul românilor prezent la Sfânta Liturghie

Evenimentul s-a încheiat cu o agapă frățească la căminul cultural din localitate, unde a avut loc un spectacol de muzică populară românească, cu specific bihorean, susținut de mai mulți artiști tineri, care au încântat pe cei peste 200, poate chiar 300 de participanți al agapa frățească.

Aceasta a fost prima zi a evenimentului, din Parohia Apateu, un moment de suflet românesc impresionant, care a marcat existența a câtorva secole de istorie a românilor ortodocși care-și păstrează credința, limba, identitatea, cultura în ținuturile Ungariei.

La Apateu a participat și consulul românilor din Gyula, iar Preasfințitul Părinte Episcop Iustin i-a oferit, la agapa frățească, Monografia-album a Catedralei Episcopale „Sfânta Treime” din Baia Mare, îndemnându-l să continue să lucreze armonios spre binele românilor din Ungaria, împreună cu Episcopul și cu preoții din această parte a Ungariei.

Sfântă Liturghie la capela Așezământului Românesc din Curțile Gojdu

De la Apateu, Preasfințitul Părinte Iustin și delegația însoțitoare au pornit spre Budapesta, urmând ca a doua zi, duminică, în data de 7 mai 2017, să coliturghisească, împreună cu Episcopul locului, la Așezământul Românesc Ortodox „Sfântul Ioan Botezătorul” din Budapesta, în Paraclisul acestuia, din interiorul curților Gojdu.

Găzduire la Așezământul Românesc

Ajunși la Budapesta, Preasfințitul Episcop Siluan a propus delegației să viziteze câteva obiective importante din Budapesta, personal conducând delegația românească cu multă ospitalitate, gingășie și dragoste frățească, iar spre seară, când Budapesta este foarte frumos luminată, i-a dus spre locul cel mai înalt de unde se poate admira Budapesta, Palatul Parlamentului, bisericile frumos luminate și orașul foarte civilizată.

Delegația a fost găzduită la Așezământul Românesc din Budapesta din interiorul curților Gojdu, unde viețuiesc un părinte de la Mănăstirea Nicula, Părintele Protos. David, superiorul Așezământului, și trei măicuțe de la Florești, care poartă de grijă acestui așezământ și sunt îngerii lui păzitori. Așezământul este de importanță inestimabilă pentru comunitatea din Budapesta, care numără aproximativ 3.000 de români.

Sfânta Liturghie Arhierescă în Paraclisul Așezământului Românesc

După o noapte binecuvântată, petrecută sub semnul ospitalității frățești românești, a doua zi de dimineață, de la ora 10, ora Ungariei, 11 ora României, a început Sfânta Liturghie în Paraclisul „Sfântul Ioan Botezătorul” din interiorul Așezământului Românesc. Sfânta Liturghie a fost oficiată de cei doi Ierarhi, cu participarea diaconilor însoțitori, Arhidiaconul Teodosie și Arhidiaconul Nifon, și Arhidiaconul părintelui Siluan, Părintele Emanuel. Răspunsurile la Sfânta Liturghie au fost date de grupul de măicuțe care viețuiesc în interiorul acestui așezământ.

La slujbă au venit aproximativ 80-100 de credincioși. La momentul chirotonicului sau al pricesnei, la rugămintea Preasfințitului Siluan, Preasfințitul Părinte Episcop Iustin a rostit cuvântul de învățătură adecvat duminicii a patra după Sfintele Paști, Duminica Slăbănogului, iar la final a avut loc un schimb de daruri, și anume Preasfințitul Părinte Iustin a oferit Așezământului Românesc Monografia-album a Catedralei Episcopale și Monografiile-album ale protopopiatelor din județul Satu Mare – Carei, Oaș și Satu Mare – superiorului așezământului, Părintelui Protos. David, care este călugăr de Nicula.

În final, Părintele Episcop Siluan a mulțumit cu multă dragoste Preasfințitului Părinte Iustin pentru bucuria trăită în aceste două zile în comuniune și conslujire și și-a exprimat speranța că astfel de evenimente vor mai avea loc.

De asemenea, Preasfințitul Părinte Episcop Iustin l-a invitat, în auzul credincioșilor și prezența soborului măicuțelor și a părintelui David pe Preasfințitul Părinte Siluan în Eparhia Maramureșului și Sătmarului, deoarece sunt Eparhii vecine. Chiar dacă trăiesc printre neamuri și în străinătatea apropiată României, sunt Eparhii vecine, și l-a invitat să slujească în Eparhia Maramureșului și Sătmarului, să se bucure de frumusețea și măreția slujbelor unde credincioșii participă într-un număr impresionant de mare, în straie tradiționale, cu copii, cu tineri, cu familia întreagă. Prima slujbă la care l-a invitat Preasfințitul Iustin este hramul Mănăstirii Scărișoara Nouă, pe 24 iunie, „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul”, mănăstire de graniță, care se află la limita dintre cele două Eparhii, în Protopopiatul Carei. Preasfințitul Siluan a spus că, dacă are o fereastră în programul Preasfinției Sale, va răspunde cu drag. Dacă nu, invitațiile vor veni și de altă dată și când va putea va veni și va vizita Eparhia noastră, slujind împreună spre bucuria credincioșilor, atât din Eparhia Maramureșului și Sătmarului, cât și din Eparhia Ortodoxă Română a Ungariei.

Parastas la mormântul lui Emanuel Gojdu

După Sfânta Liturghie și agapa de la Centrul așezământului, cei doi Ierarhi au mai vizitat câteva biserici din Budapesta și s-au îndreptat spre mormântul marelui român și mecena Emanuel Gojdu, unde cei doi ierarhi, împreună cu însoțitorii și cu măicuțele de la Așezământul Monahal au săvârșit Slujba Parastasului spre veșnica pomenire a acestui mare binefăcător al tinerilor din România, al ortodocșilor, în special, din

România, care au beneficiat, mulți dintre ei, de-a lungul istoriei, de dania și de Testamentul lui Emanuel Gojdu, care și-a lăsat moștenirea pentru promovarea limbii și a culturii române și a credinței ortodoxe strămoșești. El este înmormântat într-un cimitir-muzeu al orașului Budapesta, cimitir-parc, în care nu se mai fac înhumări, în care sunt înmormântate mari personalități ale Europei, printre care și Emanuel Gojdu, el și cele două fiice ale lui, înmormântați într-un mormânt sub un baldachin, în interiorul căruia s-a săvârșit Slujba Parastasului, așa cum se poate vedea din imaginile de față.

Vizitarea bisericii maghiarilor ortodocși din Budapesta

După Slujba Parastasului, delegația românească a vizitat și biserica maghiarilor ortodocși din Budapesta, aparținătoare de Patriarhia Moscovei.

Preasfințitul Părinte Episcop Siluan a condus delegația românească și pe Preasfințitul Părinte Episcop Iustin până la ieșire din Budapesta, după care și-au luat la revedere, despărțindu-se cu bucuria că s-au întâlnit și cu speranța unor noi conslujiri și întâlniri frățești.

Sobor de 8 Ierarhi la hramul Mănăstirii Bârsana – 2017

Prin tradiție, de hramul Mănăstirii Bârsana – Soborul Sfinților 12 Apostoli – Sfânta Liturghie Arhierescă se oficiază de un sobor de ierarhi. Așa a fost și la hramul de anul acesta, din ziua de vineri, 30 iunie, când, de sărbătoarea hramului, Soborul Sfinților 12 Apostoli, au sosit aici 8 Ierarhi ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Laurențiu al Ardealului.

Sfințirea Centrului Cultural Monahal „Episcopul Gavriil de Bârsana”

Complexul monahal de la Bârsana este unicat în lume prin arhitectura clădirilor de lemn ridicate aici de la punerea pietrei de temelie, în 1993. Iată că în ultimii trei ani, cât a durat construcția, o altă clădire, monument de

arhitectură, operă a aceluiași priceput arhitect Dorel Cordoș, care a proiectat cu mult gust și respect pentru tradiția constructivă maramureșeană întregul complex monahal, cu susținerea și la sugestia maicii starețe, stavrofora Filofteia Oltean, s-a adăugat celor peste 10 existente, construite din lemn. Este vorba de o clădire destinată activităților cu scop cultural, care a fost denumită Centrul Cultural Monahal „Episcopul Gavriil de Bârsana”, episcop de viță nobilă, ultimul pomenit ca având reședința episcopală la această mănăstire, în secolul al XVII-lea.

Un sobor de 4 Ierarhi a oficiat, joi, 29 iunie, în ajunul hramului mănăstirii, slujba de sfințire: Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Laurențiu al Ardealului, Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Andrei, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului, Preasfințitul Părinte Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmăruului, și Preasfințitul Părinte Macarie, Episcopul Ortodox Român al Europei de Nord.

Centrul va găzdui conferințe, simpozioane, sesiuni de comunicări, naționale și internaționale, aniversări culturale pe teme religioase și nu numai, cum s-au mai petrecut aici, ridicarea acestuia devenind o necesitate.

„Sunt atât de impresionat, încât mă copleșește bucuria și mă gândeam deja la ziua de mâine, care a început deja de astăzi. Am venit de multe ori pe aici și nici nu putem trece prin zona aceasta fără să facem un popas cât de scurt, aicea unde credința se unește cu dragostea credincioșilor. Este lucrul cel mai important”, a spus Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Laurențiu.

„Numai minunea lui Dumnezeu a făcut ca din nimic să se temeluiască o asemenea ctitorie pentru veșnicie”, a spus Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Andrei.

„În doar trei ani de zile a ridicat maica stareță acest Centrul Cultural Monahal, pe care l-am pus sub protecția duhovnicească a ultimului Episcop al Maramureșului, Episcop de viță nobilă, Gavriil de Bârsana, care a rezidat aici. Aici a fost ultima reședință episcopală amintită de Academicianul și Profesorul Universitar, istoricul Bisericii noastre ortodoxe, Părintele Mircea Păcuraru.

După aceea, Episcopia a dispărut, pentru că a fost suprimată în mod dușmănos și nedrept de către autoritățile austro-ungare.

Pentru a reinnoaia firul istoriei, iată că dreptatea lui Dumnezeu a făcut ca mănăstirea să reînvie în 1993, când Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Justinian a pus piatra de temelie la dorința părintelui Gheorghe Urda și a credincioșilor de aici”, a spus Preasfințitul Părinte Episcop Iustin.

Sfânta Liturghie din ziua hramului

A fost o sărbătoare împărătească hramul mănăstirii Bârsana – Soborul Sfinților 12 Apostoli. Au slujit, în Altarul de vară, un sobor de 8 Arhieri: Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Laurențiu al Ardealului, Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Andrei, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului, Înaltpreasfințitul Părinte Episcop Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului, Preasfințitul Părinte Lucian, Episcopul Caransebeșului, Preasfințitul Părinte Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmăruului, Preasfințitul Părinte Andrei, Episcopul Covasnei și Harghitei, Preasfințitul Părinte Gurie, Episcopul Devei și Hunedoarei, Preasfințitul Părinte Macarie, Episcopul Ortodox Român al Europei de Nord, înconjurați de un sobor de peste 70 de preoți îmbrăcați în odăjdii, din soborul lor făcând parte arhimandriții din Episcopie, protosingheli și ieromonahi, preoți de enorie, numărul total al preoților fiind mult mai mare, fiecare venind aici împreună cu credincioșii din parohii. În rândul oaspeților au fost preoți veniți chiar din Cluj, Dej, Bistrița, Sălaj și din alte zone ale țării.

Un mare număr de maici, starețe de mănăstiri și nu numai, s-au rugat la Sfânta Liturghie împreună cu Ierarhii și preoții, suportând consecințele unui soare puternic.

Marea mulțime de credincioși prezenți la Sfânta Liturghie, peste 5.000, era îmbrăcată în straie populare, iar căldura mare nu i-a împiedicat să le poarte. Unii s-au retras la umbra copacilor din incinta generoasă a mănăstirii, iar alții au rămas în dogoarea, la propriu, a soarelui. În rândul lor deputatul Dr. Cherecheș Viorica, primarul Cătălin Cherecheș al Băii Mari, primarul Teodor Ștefanca al Bârsanei, primarul Nicolae David din Ieud, ing. Mircea Lețiu, membru în Adunarea Eparhială, ca să pomenim doar câțiva dintre ei.

Răspunsurile la Sfânta Liturghie au fost date de Corala „Arhangheli” a preoților din Episcopie, dirijată de Pr. Dr. Petrică Aurelian Covaciu.

Cuvinte de învățătură

„Noi suntem, cu adevărat, aici, în comuniune cu Dumnezeu, a spus Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Laurențiu. Întâi de toate, sărbătorile noastre, care au un rol sfânt, de a actualiza evenimentele importante din viața

Mântuitorului Iisus Hristos sau de a cinsti pe Sfinți, sunt încununare de o slujbă care depășește orice slujbă, orice închipuire, orice alcătuire omenească – Sfânta Liturghie. E o rânduială pe care a întemeiat-o Mântuitorul Iisus Hristos și o săvârșește El, nu noi, El este prezent. Noi ne-am rugat împreună cu El, ne-am rugat Lui, și iată că El ne cheamă la comuniunea deplină a Împărăției, acum.”

Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Andrei și-a intitulat cuvântul de învățătură „Plugarii cuvântului”, titlu inspirat din activitatea celor 12 Apostoli, numiți așa în Sfânta Slujbă ce se oficiază în această zi.

„Mare a fost misiunea lor. Domnul Iisus Hristos i-a trimis să meargă în toată lumea. Să propovăduiască Evanghelia și să facă ucenici din toate neamurile. Slujba de astăzi face constatarea că ei și-au împlinit cu vârf și îndesat misiunea pe care Domnul Iisus Hristos le-a dat-o. Zice o altă cântare: Lumea ați străbătut-o luminându-o, ucenici ai lui Hristos”, a spus Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Andrei.

„Ziua de astăzi este o adevărată minune. O ucenică a Râmețului a venit aici și, cu un entuziasm deosebit și o dragoste de neam și de biserică, a umplut dealul acesta de monumente, încât Bârsana nu mai este națională, este internațională. Evenimentul care îl avem astăzi este aniversarea a 5 ani de la sfințirea bisericii”, a spus Preasfințitul Părinte Episcop Iustin.

A fost o zi plină de încărcătură duhovnicească, o zi plină de binecuvântare, o zi plină de lumină și căldură în sufletele miilor de credincioși prezenți.

Cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel

Întrunirea metodică și de specialitate a preoților militari din MAI

Cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, Inspectoratul Județean de Jandarmi „Pintea Viteazul” Maramureș a fost gazda, în Baia Mare și în alte localități, a întrunirii anuale metodice și de specialitate a preoților militari din MAI. Au fost prezenți 17 preoți militari din toată țara.

Tema întrunirii a fost consacrată Anului Comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului, precum și Marii Uniri din 1918, de la a cărei împlinire se va împlini la anul un secol.

Marți, 17 octombrie 2017, a fost săvârșită Sfânta Liturghie, la Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare, și a fost oficiată Slujba de Te-Deum, după care s-a intrat în tematica propriu-zisă a întâlnirii, care s-a desfășurat în Sala „Sfântul Iosif Mărturisitorul” din cadrul catedralei.

În deschidere, s-a adresat preoților și invitaților Preasfințitul Părinte Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, care a vorbit despre Ortodoxie și Justinian Patriarhul ca apărător al ei, despre rolul Ortodoxiei în Europa contemporană, dar și despre apărătorii Ortodoxiei în timpul comunismului, despre cinstirea eroilor unificatori ai Marii Uniri din 1918.

„Ne bucurăm să găzduim această reuniune consacrată accentuării și aducerii la lumină și cunoașterii vremurilor pe care le-am trecut prin evocarea personalităților bisericești, culturale, militare care au suferit în această perioadă și care au mărturisit credința noastră străbună ortodoxă și cultura noastră creștină românească, a spus Preasfințitul Părinte Episcop Iustin. Cultura noastră are pecete creștină. Noi ne păstrăm valorile creștine și nu mai dorim ateism, ceea vrea acum Europa. Noi am trecut, am traversat 45 de ani de mari erori și de Pustiu al Egiptului, de ateism, care s-a încercat să ne fie impus. Comunismul a fost incompatibil cu creștinismul românesc, de aceea, noi, românii, nu ne-am ateizat.”

Preasfințitul Părinte Episcop Iustin s-a referit apoi la Biserica în regimul trecut și în prezent, la rolul Patriarhului Justinian, în acest An Comemorativ care îi este consacrat:

„Este o bucurie că s-a reînnoțat firul istoriei. Biserica a fost în toată istoria ei prezentă în viața poporului român. S-a reintrat în normalitatea care a existat până în 1948. Biserica n-a dorit să plece din instituții, nici din armată, nici din școală, nici din penitenciar, nici din spital. Ea a fost, propriu-zis, alungată din societate și închisă în interiorul locașului de cult. Patriarhul Justinian a reușit să țină bisericile deschise. 9.000 de preoți au fost la altarele din România. N-am avut voie să ne facem simțită prezența în instituții. Biserica este acum prezentă în armată, în MAI, la jandarmi, în penitenciar, în teatrele de operații, este prezentă în spital, este prezentă în școală, este prezentă acolo unde este nevoie de Dumnezeu și de speranță. Biserica este acolo unde a fost întotdeauna și rămâne acolo. Ne bucurăm că am reînnoțat firul istoriei și ne bucurăm că sunteți acum aici.”

A rostit apoi un cuvânt de salut prefectul Vasile Moldovan.

Preasfințitul Părinte Episcop Iustin a oferit, în semn de înaltă apreciere și prețuire pentru implicarea în organizarea „Întrunirii metodice și de specialitate a preoților militari din Ministerul Afacerilor Interne”, Diplome de Vrednicie Părintelui Felix Radu, șeful Secției Asistență Religioasă din cadrul M.A.I., Sublocotenent Cristian Cupșan, Lt. Col. Florin Cătuna, Plt. Adj. Șef Vasile Aurel Bele, Plt. Adj. Șef (rz) Adrian Birtoc și Ing. Doru Dăncuș, vicepreședintele al Consiliului Județean Maramureș.

Câteva conferințe interesante au fost susținute de-a lungul celor două zile, în care s-a vorbit despre „Apărători ai ortodoxiei în timpul comunismului: Părintele Nicolae Steinhardt” (Conf. Univ. Dr. Florian Roatiș); „Centenarul 1918. Pe urmele maramureșenilor întregitori de țară” (Prof. Dr. Teodor Ardelean); „Viața și activitatea Patriarhului Justinian” (Preotul Militar Ovidiu Iacob); „Apărători ai dreptei credințe în temnițele comuniste” (Preot Militar Laurențiu Niculescu).

Au fost vizitate Mănăstirea Rohia, Mănăstirea Săpânța Peri, Cimitirul Vesel, Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței din Sighetu Marmăției, Inspectoratul Poliției de Frontieră Sighetu Marmăției și Mănăstirea Bârsana.

Parastas la un an după Arhiepiscopul Justinian, „părintele spiritual al Maramureșului și al întregii Transilvanii”

Luni, 30 octombrie 2017, cu începere de la ora 9,00, la împlinirea unui an de la trecerea la cele veșnice a Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Justinian al Maramureșului și Sătmarului, la Mănăstirea „Sfânta Ana” Rohia a fost oficiată, de un sobor de trei Arhieri, Sfânta Liturghie și parastasul după cel trecut la Domnul.

Soborul de Arhieri a fost alcătuit din Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Andrei, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului, Preasfințitul Părinte Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, și Preasfințitul Părinte Petroniu, Episcopul Sălajului.

Sfânta Liturghie Arhierescă

Oficiată de cei trei Arhieri, Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Andrei, Preasfințitul Părinte Iustin și Preasfințitul Părinte Petroniu, în fruntea unui sobor format din Pr. Dr. Iustin Tira, Vicar Administrativ la Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, Pr. Dr. Vasile Augustin, Vicar Eparhial la Episcopia Maramureșului și Sătmarului, Arhim. Dr. Timotei Bel, Exarh Mănăstiresc, starețul Mănăstirii din Scărișoara Nouă, Arhim. Dr. Ioachim Tomoiagă, consilier eparhial social-filantropic și misionar, Arhim. Dr. Casian Filip, eclesiarhul Catedralei Episcopale „Sfânta Treime” din Baia Mare, Arhim. Dr. Macarie Motogna, starețul Mănăstirii Rohia, Arhim. Teofil Pop, starețul Mănăstirii Moisei, Protos. Agaton Oprișan, starețul Mănăstirii „Izvorul Tămăduirii” Petrova, Pr. Ioan Socolan, protopopul de Satu Mare, Pr. Dr. Florin Stan, protopopul Lăpușului, Pr. Ioan Bunea, protopopul de Dej, Sfânta Liturghie Arhierescă s-a desfășurat în biserica nouă a Mănăstirii Rohia, proaspăt pictată și arhiplină de credincioși, peste 1.500, mulți dintre ei nemaiavând loc înăuntrul sfântului locaș.

Răspunsurile la Sfânta Liturghie au fost date de Corala „Arhanghelii” a preoților din Episcopia Maramureșului și Sătmarului, dirijată de Pr. Dr. Petrică Aurelian Covaciu.

Cuvinte de învățătură

Cuvântul de învățătură rostit de Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Andrei s-a intitulat „Părintele spiritual al Maramureșului și al întregii Transilvanii”, în care a subliniat caracteristicile portretului duhovnicesc ale marelui și unicului Arhiepiscop Justinian.

„Din ce în ce ne este mai dor de el, a spus Preasfințitul Părinte Mitropolit. Pentru că se împlinește adesea cuvântul Sfântului Pavel care zice: De-ați avea 10.000 de învățători, n-aveți mai mulți părinți. ...Ne aducem aminte că, în mai multe rânduri, înainte de a pleca în lumea cealaltă, Părintele nostru, Arhiepiscopul Justinian, a repetat: Îmi va fi tare greu după ce voi muri, pentru că toată ziua mă voi certa cu Dumnezeu pentru voi, pentru fiecare. ...E greu să cuprindem într-un cuvânt multele virtuți ce l-au caracterizat, dar subliniez câteva dintre ele. A fost un mărturisitor pentru Domnul Iisus Hristos. A fost omul dragostei și al îngăduinței. Oricine îi trecea pragul, oricine îl aborda pleca cu sufletul mângâiat,

chiar dacă suferința lui nu se termina pe loc, pleca cu sufletul împăcat. Și cu încrederea în Dumnezeu că până la urmă îl va ajuta degrabă. A fost un om în jurul căruia a radiat zefirul sfințeniei. După ce i-a primit pe toți, i-a iubit pe toți. S-a rugat pentru toți. S-a rugat pentru noi, s-a rugat pentru toți cei ce au apelat la rugăciunea lui. Apoi, le-a purtat sarcinile la toți, pentru că acesta este Părintele spiritual: îi primește pe toți, îi iubește pe toți, se roagă pentru toți și ne poartă sarcinile la toți. Așa că din ce în ce îi simțim mai mult lipsa. Pentru că de-am avea 10.000 de învățători, n-avem mai mulți părinți duhovnicești. Și Arhiepiscopul Justinian a fost părintele duhovnicesc al nostru, al Maramureșului, dar și al întregii Transilvanii”, a concluzionat Înaltpresfințitul Părinte Mitropolit Andrei.

Ucenic de-a lungul mai multor decenii al Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Justinian a fost Preasfințitul Părinte Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, fiu al Rohiei, la fel ca regretatul Justinian Arhiepiscopul. În cuvinte emoționante Preasfințitul Părinte Episcop Iustin l-a evocat pe cel alături de care a slujit în demnitatea de Arhiereu 22 de ani și câteva luni.

„Se împlinește un an de zile de când bunul nostru Părinte, Înaltpreasfințitul Arhiepiscop Justinian, a fost chemat de Dumnezeu în Patria Cerească, să fie așezat în Soborul Arhiereilor, a spus Preasfințitul Părinte Episcop Iustin. Atunci, în zilele în care l-am jelit n-a fost un ochi care să nu verse o lacrimă, nici fața să nu fie brăzdată de șuvoaie de lacrimi, pentru că Părintele nostru, care a slujit Biserica noastră Ortodoxă 75 de ani și, deopotrivă poporul român, fiind ctitor de suflete, ctitor de cultură, ctitor de așezăminte sfinte, ctitor al multor zidiri de oameni și personalități, s-a mutat dintre noi. Sigur că aceasta este rânduiala firii. Dar parcă noi am fi dorit să mai rămână cu noi. Oricum, astăzi ne-am îndeplinit o sfântă și binecuvântată datorie, una bineplăcută lui Dumnezeu și oamenilor, sufletelor și inimilor noastre. Și anume, să ne întâlnim aici în Muntele cel Sfânt, unde a rămas statornic, în vremuri grele și în vremuri frumoase. Și datorită statorniciei Înaltpreasfinției Sale, a înflorit această vatră monahală plină de sfințenie, și astăzi, dacă se recitărește, se reînobilează, toată această zidire este pe temelia pe care a adus-o Părintele nostru Arhiepiscop Justinian. Pe temelia duhovnicească puternică... Ne-am adunat aici pentru că ne lipsește. Ne lipsește din ce în ce mai mult.”

După o noapte și o dimineață rece, cu ploaie și ninsoare, în timp ce Preasfințitul Părinte Episcop Iustin se adresa credincioșilor, cerul s-a înseninat, iar o rază de soare a pătruns prin Sfântul Altar până pe solee.

Parastasul la mormântul Înaltpreasfințitului Arhiepiscop Justinian

În drum spre mormântul în care Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Justinian își doarme somnul de veci, la poarta de intrare în Mănăstirea Rohia, cei peste 1.500 de credincioși au primit fiecare câte o lumânare de ceară, pe care s-o aprindă în timpul Parastasului, care a fost oficiat de Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, Preasfințitul Părinte Episcop Iustin al Maramureșului și Sătmarului, și Preasfințitul Părinte Petroniu, Episcopul Sălajului.

Au fost prezenți preoții din Centrul Eparhial, protopopii de pe cuprinsul Eparhiei, monahi și monahii, stareți și starețe, preoți invitați, câteva sute de preoți de enorie de pe cuprinsul Episcopiei.

La sfârșitul parastasului a început să ningă cu fulgi mari așa cum numai în zilele frumoase de iarnă se poate vedea.

Vizita frățească a Preasfințitului Părinte Episcop Iustin în Episcopia Sloboziei și Călărașilor la invitația Preasfințitului Vincențiu, chiriarhul locului

Miercuri, 8 noiembrie 2017, sărbătoarea Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil, cu începere de la ora 9,00, Preasfințitul Părinte Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, a săvârșit Sfânta Liturghie Arhierască împreună cu Preasfințitul Părinte Episcop Vincențiu, chiriarhul Episcopiei Sloboziei și Călărașilor, la invitația acestuia, în biserica Mănăstirii „Sfinții Voievozi” din Slobozia, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihai și Gavriil”, unde se află spre închinare, de câteva zile, icoana făcătoare de minuni de la Rohia a Maicii Domnului, care a fost însoțită pe tot parcursul drumului de Părintele Arhim. Dr. Macarie Motogna, starețul Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia.

Sfânta Liturghie Arhierescă

Cei doi ierarhi slujitori, Preasfințitul Părinte Episcop Iustin și Preasfințitul Părinte Episcop Vincențiu, au slujit într-un sobor din care au mai făcut parte Arhim. Dr. Macarie Motogna, starețul Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia, Arhim. Rafail Mîț, Vicar Eparhial și starețul Mănăstirii „Sfinții Voievozi”, preoții din Permanența Consiliului Eparhial, cei șase protopopi din Eparhie, preoți din Slobozia, diaconi.

În timpul Sfintei Liturghii a fost hirotonit întru preot tânărul diacon Daniel pe seama unei parohii din Protopopiatul Slobozia.

Răspunsurile la Sfânta Liturghie au fost date de corul alcătuit din preoți, diaconi și teologi din Episcopie. A interpretat câteva pricesne un grup de copii.

Pe tot parcursul Sfintei Liturghii, dar și în zilele de când icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului de la Rohia se află la Mănăstirea „Sfinții Voievozi”, mulțimea de credincioși a făcut rînd spre închinare.

Cuvinte de mulțumire și învățătură

Cuvîntul de învățătură a fost rostit de Preasfințitul Părinte Episcop Iustin al Maramureșului și Sătmarului, care a vorbit credincioșilor despre cetele îngerești.

„Ziua de 8 noiembrie este rînduită ca zi de cinstire a Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil. Este soborul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil și al tuturor puterilor cerești cele fără de trup, a spus Preasfințitul Părinte Episcop Iustin. Noi ne amintim că Dumnezeu este făcătorul Cerului și al Pămîntului, așa cum mărturisim în Simbolul Credenței, și că la început a făcut Dumnezeu Cerul și Pămîntul. Înainte de a face Pămîntul, stelele și planetele și Universul întreg și a le așeza într-o armonie perfectă, Dumnezeu a făcut Cerul cu cele nevăzute. Așa spunem în Simbolul Credenței: «făcătorul Cerului și al Pămîntului, al tuturor celor văzute și nevăzute»”.

„Prin cele nevăzute înțelegem lumea duhurilor slujitoare, adică a îngerilor lui Dumnezeu, care sunt miliarde și miliarde de puteri nevăzute, netrupești și care slujesc lui Dumnezeu ziua și noaptea, cîntîndu-I și preaslăvindu-L, a explicat în continuare Preasfințitul Părinte Episcop Iustin. De unde știm acest lucru? Din vedenia Sfântului Prooroc Isaia, numit și evanghelistul Vechiului Testament, care a avut o preafrumoasă vedenie, prin care s-a descoperit că-n jurul Scaunului

Celui de Foc, al Tronului Preasfintei Treimi, pe Care sălășluiește Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, sunt heruvimii cei cu ochi mulți și serafimii cei cu câte șase aripi, care se înalță zburând și înconjurând Tronul lui Dumnezeu, și cântând neîncetat „Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot, plin este cerul și pământul de slava Lui.”

În concluzie, Preasfințitul Părinte Iustin a vorbit despre cer:

„Iată că, deși, aparent, nu știm prea multe lucruri despre lumea nevăzută, Dumnezeu ne-a descoperit,

mai întâi prin prooroci și, în cele din urmă, prin Fiul Său, Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul Lumii, că Cerul nu este pustiu, ci este plin de ființe nevăzute, care slujesc lui Dumnezeu.”

Între cetele cerești se află și cea a arhanghelilor.

Cuvinte de mulțumire

Preasfințitul Părinte Episcop Vincențiu a mulțumit Preasfințitului Părinte Episcop Iustin pentru marea bucurie ce a făcut-o creștinilor din Bărăgan prin această coliturghisire și prin binecuvântarea ca icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului îndurerată să poată adăsta pentru câteva zile la Mănăstirea „Sfinții Voievozi” din Slobozia. A mulțumit Părintelui Arhimandrit Macarie, starețul Mănăstirii Rohia și al obștii mănăstirii, oficialilor: președintele Consiliului Județean, primarilor și viceprimarilor prezenți la Sfânta Liturghie.

Mulțumiri a adus și Părintele Rafail Mîț, de origine din Moisei, Preasfințitului Episcop Iustin, Părintelui Arhimandrit Macarie și delegației din Episcopia Maramureșului și Sătmarului, alcătuită din Preasfințitul Părinte Episcop Iustin, Arhid. Teodosie Bud, consilier eparhial, Arhid. Andrei Emil Pop, inspector eparhial, Părintelui Arhimandrit Macarie Motogna, starețul Mănăstirii Rohia.

Ca semn de mulțumire și apreciere pentru efortul făcut, Părintele Arhimandrit Rafail Mîț a oferit celor doi ierarhi câte o icoană a Sfinților Arhangheli Mihai și Gavriil, iar Preasfințitul Părinte Episcop Iustin a oferit

Preasfințitului Părinte Vincențiu și Părintelui stareț, Arhimandritul Rafail, câte o copie a icoanei Maicii Domnului îndurerată, ca să o păstreze la reședința din Centrul Eparhial, respectiv la Mănăstirea Sfinții Voievozi.

Vizită la Catedrala Eparhială din Slobozia

Mărți seara, după sosirea la Slobozia, delegația Eparhiei Maramureșului și Sătmarului a vizitat Catedrala Episcopală din Slobozia, care este o clădire impunătoare, sub formă de cruce greacă, cu o suprafață de 850 mp, locul fiind sfințit în 15 iulie 1992, iar târnosirea oficiindu-se în 25 martie 2004. Este așezată foarte aproape de râul Dâmbovița. Pictura a fost terminată în anul 2013 și are o suprafață de 7.000 mp. În relicvariul ei se află părțile din moaștele Sfinților Emilian și Dasie din Durostor, ale Sfântului Ierarh Martir Teodosie al II-lea, mitropolitul Moldovei, alături de alte părți de Sfinte Moaște.

Biserica Episcopală din Slobozia impresionează prin dimensiunile de 45 m lungime, 24 m lățime, iar la abside de 33 m și înălțimea de 37 m, precum și prin calitatea picturii. Este o clădire simbol a Sloboziei.

Mănăstirea Sfinții Voievozi este cea mai veche mănăstire din Bărăgan, amintită în hrisoave de-a lungul vremii. În martie 1614 voievodul Radu Mihnea acordă marelui postelnic Ianache Caragea dreptul a de a înființa o „slobozie” la Vaideei, adică o așezare scutită de dări pe trei ani, unde a așezat coloniști. Aici avea să înființeze și mănăstirea, a cărei atestare documentară datează din martie 1615. Domnitorul Matei Basarab, al doilea ctitor, construiește zidurile de împrejmuire, între care rezultă o incintă vastă, turnul-clopotniță, chiliile și dependințe alăturate zidurilor.

Mănăstirea a avut o bibliotecă puternică, cu cărți vechi, unele păstrate și azi, iar în cadrul ei a funcționat cea mai însemnată școală din județul Dâmbovița, fiind susținută de starețul cărturar Gavriil Smirneanul. Din 1864 a devenit biserică de mir. A funcționat ca și Catedrală Episcopală din 1994.

În 1998 se reînființează mănăstirea Voievozi cu destinația pentru maici, iar din 1999 devine mănăstire de călugări, cum a fost de-a lungul veacurilor. Are moaștele a 33 de Sfinți de la Catedrala Mitropolitană din Iași.

Sinaxa monahală din Episcopia Maramureșului și Sătmarului

Luni, 13 noiembrie 2017, cu începere de la ora 8,00, Preasfințitul Părinte Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, a oficiat, în biserica Mănăstirii „Învierea Domnului” de la Habra – Groși, Protopopiatul Baia Mare, Sfânta Liturghie Arhierescă și Te-Deum-ul cu ocazia Sinaxei monahale eparhiale anuale a întâistătătorilor așezămintelor monahale și duhovnicilor acestora.

Sfânta Liturghie Arhierescă

La sfânta Liturghie Arhierescă au slujit un sobor de monahi: exarhul mănăstiresc, Arhim. Dr. Timotei Bel, stareț al Mănăstirii Scărișoara Nouă, Protopopiatul Carei, Arhim. Dr. Ioachim Tomoiagă, consilier eparhial social-

filantropic și misionar, Arhim. Dr. Macarie Motogna, starețul Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia, Arhim. Dr. Casian Filip, eclesiarhul Catedralei Episcopale „Sfânta Treime” din Baia Mare, Arhim. Dr. Emanuil Rus, starețul Mănăstirii Bixad, Arhim. Gavriil Burzo, duhovnicul Mănăstirii Breaza.

În timpul Sfintei Liturghii a fost hirotonit întru ieromonah ierodiaconul Sofronie pe seama Schitului „Vasile cel Mare” Vinișorul Borșa.

Răspunsurile la Sfânta Liturghie au fost date de Corala de muzică bizantină „Theologos” a Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, dirijată de Arhid. Prof. Drd. Adrian Dobreanu.

„Această mănăstire a fost condusă de un stareț pe nume Efrem și de un alt stareț pe nume Serghie, pe care l-a adus Mihai Viteazul, la 1600, și care a participat la Sinodul unionist de la Iași, pentru unitatea celor trei provincii românești sub Mihai Viteazul”, a precizat Preasfințitul Părinte Episcop Iustin.

Aceasta a fost și cauza pentru care mănăstirea a fost distrusă de dușmanii românilor și ortodoxiei în urmă cu câteva secole.

Vorbind despre mănăstiri, Întâistătătorul Eparhiei Maramureșului și Sătmarului s-a oprit la rolul lor misionar:

„Mănăstirile noastre sunt misionare, nu sunt cetăți medievale închise cu ziduri unde trăim o viață de claustrofobie și ne închidem acolo, ca și în Evul Mediu, ci sunt deschise în permanență pentru popor. Mănăstirile noastre sunt misionare și constituie contraforții Bisericii Ortodoxe. Ele ajută parohiile, nu sunt în concurență cu clerul de enorie”, a spus Preasfințitul Părinte Episcop Iustin.

Sinaxa monahală

Organizată în ziua prăznuirii Sfântului Ioan Gură de Aur, Patriarhul Constantinopolului, Sinaxa de la Mănăstirea Habra a avut pe ordinea de zi un punct de mare actualitate, intitulat „Patriarhul Justinian Marina și monahismul ortodox în perioada comunistă”, temă aleasă în mod deosebit, deoarece 2017 este declarat de Patriarhia Română „Anul comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului”. Referatul a fost susținut de Arhim. Dr. Macarie Motogna, starețul Mănăstirii „Sfânta Ana” Rohia, care a punctat concis rolul Patriarhului Justinian de apărător al monahismului în toată perioada cât s-a aflat la conducerea Bisericii Ortodoxe Române, învingând prin înțelepciunea sa un regim declarat ateu:

„Monahismul ortodox este parte integrantă din ființa Bisericii creștine, contribuind în mod constant, din interior, la consolidarea Bisericii. De acest fapt a fost conștient și vrednicul de pomenire Patriarhul Justinian Marina, care a păstorit Biserica Ortodoxă Română în perioada cea mai dură a conducerii statale atee (1948-1977) și a înțeles că Biserica trebuie să-și consolideze și să-și întărească întreaga sa structură, între care și monahismul. Patriarhul Justinian Marina, deși a fost preot căsătorit, a avut o mare aplecare pentru viața monahală și a iubit extrem de mult mănăstirile. Încă de la instalarea sa, Patriarhul și-a îndreptat atenția spre monahism, dorind să aducă în viața monahală un suflu nou, nu doar de viațuire ascetică și mistică, ci și de cultură și administrație, reușind chiar sporirea numărului de mănăstiri și schituri existente până atunci și a viețuitorilor din ele, precum și implicarea activă a duhovnicilor și a stareților în viața duhovnicească și administrativ-disciplinară.”

Cu ocazia Sinaxei, a fost prezentat monahilor și monahiilor Steagul Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului, după care au fost discutate probleme curente legate de viața monahală.

V. ACTIVITĂȚI CU TINERETUL

Sectorul Teologic-Educațional și pentru Activități cu Tineretul, la începutul anului 2018

Pr. Milan BALAN,
Consilier Sectorul Teologic-Educațional
și pentru Activități cu Tineretul

1) Structura Sectorului Teologic-Educațional al Episcopiei noastre

Sectorul este structurat în relație cu următorii colaboratori apropiați:

- **Părintele Arhidiacon Gaborean Alexandru** – Inspector al Biroului de Catehizare al Episcopiei;

(Împlinește un an de activitate în această funcție și exprim sincere aprecieri pentru acomodarea rapidă și munca energetică și susținută pe care a depus-o în cursul acestui an.)

- **Pr. Prof. Hoban Florin**, în cadrul I.S.J. Maramureș – cu ½ normă, gradul didactic I, titular la Seminarul Teologic Liceal „Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul” din Baia Mare, cu ½ **normă Catedrala Episcopală „Sfânta Treime”, Baia Mare;**

- **Pr. Onea Vasile**, în cadrul I.S.J. Satu Mare - cu ½ normă, gradul didactic I, profesor titular la Colegiul Național „Mihai Eminescu” din Satu Mare;

- **Pr. Paul Gh. Adrian** – COORDONATORUL RESPONSABIL de discipline teologice al **Domeniului de Teologie Ortodoxă „JUSTINIAN – Arhiepiscopul”**, al Facultății de Litere din cadrul Centrului Universitar Nord - Baia Mare. Ales și desemnat în funcția de conducere a Facultății de Litere din Baia Mare, în calitate de **Prodecan**, începând cu luna iunie 2017;

- **Pr. Nechita Marius** – directorul Seminarului Teologic „Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul” din Baia Mare;

- **Pr. Groza Gabriel** – directorul Liceului Teologic „Nicolae Steinhardt” din Satu Mare;

- **Diacon Verdeș Vlad** – colaborator pentru pelerinaje „Renașterea”;

- Președinții principalelor asociații de tineret.

2) Religia în școli

A. Populația școlară în cursul anului școlar 2017 / 2018

	Grădinițe	Primar	Gimnazial	Liceal + profesional	TOTAL 2017 / 2018
Județul Maramureș	12.238	20.573	18.314	16.032 + 1.779	68.936
Județul Satu Mare	10.502	16.701	13.007	9.824 + 2.234 + 1.263	53.531
TOTAL	22.740	37.274	31.321	31.132	122.467

În scădere cu 1.289 elevi față de 2017 (123.756).

B. Numărul cadrelor didactice care predau religia

Județul Maramureș	132
Județul Satu Mare	96
TOTAL	228

C. Inspectorii școlari și-au îndeplinit misiunea încredințată de către Episcopie de a veghea interesele Bisericii în școlile din Maramureș și Sătmar, prin mijloacele specifice sistemului de învățământ:

- prin inspecțiile efectuate (inspecții tematice, inspecții de specialitate, inspecții conform RODIS și inspecții speciale);
- prin controale inopinate;
- prin vizite de lucru în școli și convorbiri cu cadrele;
- întâlniri cu directorii de unități școlare;
- întâlniri și convorbiri cu Responsabilii de Cerc;
- participarea la Ședințele Cercurilor Pedagogice;
- prin ședințe de lucru;
- prin implicarea în diferite proiecte educaționale interne și externe;
- prin participarea la diferite programe de formare;
- prin participarea la Simpozioane și Conferințe cu tematică Culturală, etică sau religioasă;
- alcătuirea de Portofolii, Referate, Rapoarte, articole pentru presă și alte documente publice privind învățământul religios.

În județul Maramureș, în anul calendaristic 2017	Nr. de cadre inspectate
Total inspecții școlare (inspecții tematice, inspecții de specialitate, inspecții conform RODIS și inspecții speciale)	53

În județul Satu Mare, în anul calendaristic 2017	Nr. de cadre inspectate
Total inspecții școlare (inspecții tematice, inspecții de specialitate, inspecții conform RODIS și inspecții speciale)	39

D. Evenimente și manifestări ale învățământului religios în anul calendaristic 2017

În județul Maramureș, în anul calendaristic 2017

- Manifestarea județeană cultural-religioasă „De Nașterea Domnului”;
- Manifestarea județeană cultural-religioasă „Colind la Nașterea Domnului” Târgu Lăpuș;
- Concurs de colinde „Hristos Se Naște, slăviți-L”, Dragomirești;
- Manifestarea cultural-religioasă „De la Înviere la Înălțarea Domnului”, Baia Mare;
- Manifestarea cultural-religioasă „De la Înviere la Înălțarea Domnului la cer”, Târgu Lăpuș;
- Concurs național interdisciplinar „Cultură și civilizație în România”;
- Participare la Procesiunea de Rusalii 2017;
- Participare la Concursul Național „Biserica, locaș de închinare”, ediția a VII-a;
- Organizarea lucrărilor în cadrul Cercurilor pedagogice pentru toate zonele (Baia Mare, Târgu Lăpuș, Sighetu Marmației, Borșa, Vișeu), cu următoarea tematică (pe lângă cea conform solicitărilor I.S.J. Maramureș) **teologică**:
 - Semestrul II, anul școlar 2016-2017, joi, 18 mai 2017: *Icoana - mijloc de predare a disciplinei religie*. (Prezența icoanei, mod de realizare, simbolism, autenticitate.)
 - Semestrul I, anul școlar 2017-2018, joi, 14 decembrie 2017: *Patriarhul Justinian – personalitate marcantă în apărarea Ortodoxiei, a Creștinismului în general, în perioada comunistă*.
- Implicare în realizarea și depunerea cererilor pentru ora de Religie și monitorizarea înregistrărilor în SIIIR;
- Implicare în realizarea și desfășurarea Taberelor cu tinerii organizate de Sectorul Educațional al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului;
- Participare la Marșul „Calea Pro Vita”.

În județul Satu Mare, în anul calendaristic 2017

- Serbări școlare, tabăra de vară „Poiana Codrului”, Țara Oașului, Carei;
- Planificarea și organizarea Cercurilor Pedagogice pe zone metodice;
- Concursul Național de Creație „Icoana și școala mărturisirii”;
- Concurs Național interdisciplinar „Cultură și Spiritualitate Românească”;
- Cerc de pictură interjudețean „Icoana din sufletul meu” – Carei;

- Cerc de pictură județean „Hristos din inima mea” – Oaș;
- Concurs Național interdisciplinar „Cultură și civilizație în România”;
- Participarea profesorilor și a elevilor la Reuniunea Națională a Tinerilor Ortodocși, Iași, 2017.

E. CONCURSURI ȘCOLARE în anul calendaristic 2017

Rezultate obținute la olimpiade – Religie și la alte concursuri

JUDEȚUL MARAMUREȘ

- Concurs național interdisciplinar „Cultură și civilizație în România”;
- Organizarea olimpiadelor școlare la nivel municipal și județean;
- Organizarea Olimpiadei de meșteșuguri artistice tradiționale, etapa județeană;
- Concurs județean „Colindătorii”, ediția a VII-a;
- Concurs de cultură și cunoștințe religioase, istorice, civice, ediția a III-a, Mănăstirea Dragomirești;
- La Olimpiada Națională de Religie, Cultul Ortodox pentru seminarii și licee teologice, **Șișeștean Ioan**, Clasa a X-a, Seminarul Teologic Liceal „Sfântul Iosif Mărturisitorul” – Mențiune M.E.N.;
- La Olimpiada Națională de Religie, Cultul Ortodox pentru clasele VII-XII au fost obținute următoarele rezultate: **Butean Alexandra**, cls. a X-a - 9,30 - PREMIU SPECIAL; **Ciubotariu Andreea**, cls. a VII-a - 8,10; **Iusco Alin**, cls. a VIII-a - 7,90; **Podea Diana**, cls. a IX-a - 8,30; **Iuga Maria**, cls. a XI-a - 7,05; **Gașpar Lavinia**, cls. a XII-a - 7,40.

JUDEȚUL SATU MARE

Rezultate obținute (la nivel național):

- La Olimpiada Națională de Religie, elevi premiați: **Balog Denisa** - PREMIU SPECIAL, clasa a IX-a, Colegiul Național „Ioan Slavici”, coordonator Pr. Prof. Miclăuș Marian; **Pargea Larisa** - MENȚIUNE, clasa a X-a, Liceul Teoretic German „Johann Ettinger”, coordonator Prof. Ardelean Daniela.
- La Olimpiada Națională de Religie pentru seminarii și licee teologice, elevi premiați: **Donca Andrei** - PREMIU SPECIAL, clasa a XII-a, Liceul Ortodox „Nicolae Steinhardt”, coordonator Pr. Prof. Peteri Cristian.
- La Olimpiada Națională „Cultură și Spiritualitate Românească” au participat 2 elevi.

Rezultate obținute la Concursul Național Tradiții și Obiceiuri de Paști**Secțiunea I – COLAJ**

PREMIUL I – **Abrudan Tudor, Cojocaru Andrei**, Liceul Special pentru Deficienți de Vedere Buzău;

Secțiunea II – PICTURĂ

PREMIUL I – **Racz Denisa**, Liceul Teologic Ortodox „Nicolae Steinhardt”;

Secțiunea a III-a – DESEN

PREMIUL I – **Scrob Andrei**, Școala Gimnazială, loc. Pătrușești, județul Alba;

Secțiunea a IV-a – MACHETE

PREMIUL I – **Grupa buburuzelor**, Liceul Teologic Ortodox „Nicolae Steinhardt”.

Rezultate obținute la Concursul Național Tradiții și Obiceiuri de Crăciun**Secțiunea I – ÎNVĂȚĂMÂNT PREȘCOLAR**

PREMIUL I – **Grădinița cu program prelungit „Voinicelul”**, Satu Mare, coordonator **Sabou Florica Iuliana**;

Secțiunea I – ÎNVĂȚĂMÂNT PRIMAR

PREMIUL I – **Școala gimnazială Tășnad**, coordonator **Foldes Nicoleta**;

Secțiunea a II-a – ÎNVĂȚĂMÂNT GIMNAZIAL

PREMIUL I – Liceul Teologic Ortodox „Nicolae Steinhardt”, coordonatori **Rosian Anca și Leiti Ioana**;

Secțiunea a III-a – ÎNVĂȚĂMÂNT LICEAL

PREMIUL I – **Liceul reformat Satu Mare**, coordonatori **Petrovai Diana și Higyed Gyongy**.

F. Cursuri de formare la care au participat profesorii de Religie în 2017

JUDEȚUL MARAMUREȘ

Un număr de 12 cadre didactice sunt înscrise la diferite cursuri de formare și dezvoltare profesională, la diferite instituții care oferă specializări cu licență sau postuniversitare.

Județul Satu Mare,

Casa Corpului Didactic, curs formare metodiști, 30 cadre didactice înscrise;
Casa Corpului Didactic, curs „Metode interactive de predare a religiei”,
25 cadre didactice înscrise

3) Învățământul teologic

A. Efectivele școlilor teologice în acest an școlar / universitar (2017-2018):

Unitatea	Elevi și studenți	Cadre didactice
Seminarul Teologic Liceal „Sf. Iosif Mărturisitorul” - Baia Mare și Liceul Sanitar	355 – liceu 138 – postliceală	35 – liceu 17 – postliceală
Liceu Teologic Ortodox „Nicolae Steinhardt” Satu Mare	565	48
Facultatea de Litere Departamentul de Teologie Ortodoxă	107	11

B. Activități specifice școlilor teologice de nivel liceal

- Simpozioane, conferințe și alte manifestări;
- Proiecte sau acțiuni care ilustrează implicarea elevilor în viața comunității;
- voluntariat, relația cu comunitatea și cu parohiile.

SEMINARUL TEOLOGIC ORTODOX „SFÂNTUL IOSIF MĂRTURISITORUL” - BAI A MARE

Data, tema, locul susținerii și susținătorul	Număr de participanți
26.09.2017, <i>Proiect educațional – „Ziua limbilor moderne Atelier francophone”</i> , Biblioteca Județeană Baia Mare, Prof. Andreea Perva, Prof. Anca Robotin Prof. Raluca Bohotici, Prof. Breban Daiana, Prof. Olivia Pop	Elevii cl. IX - XII

02.11.2017, <i>Proiect educațional - Atelier „Mihail Sadovenau”, Biblioteca Județeană,</i> Prof. Breban Daiana, Prof. Petrișor Ștefania, Prof. Anca Robotin, Prof. Olivia Pop	Elevii cl. IX - XII
30.10.2017, <i>Proiect educațional - Antidrog-CEPECA,</i> Seminarul Teologic Liceal Baia Mare, Prof. Faur Rozalia	Elevii cl. XI-XII
31.10.2017, <i>Proiect educațional - Workshop cultură și geografie Franței O.N.G. Team for Youth,</i> Seminarul Teologic Liceal Baia Mare, Prof. Pop Olivia Ioana	Elevii cl. XI-XII
04.10.2017, <i>Proiect educațional - Ziua Internațională a Educației,</i> Centrul Europe Direct MM, Prof. Perva Andreea, Prof. Anca Robotin, Prof. Breban Daiana, Pr. Prof. Marius Nechita	Elevii cl. IX-XII
01.10.2017-16.06.2018, <i>Proiect educațional - Frumusețea zi de zi,</i> Drusal, Prof. Halmi Delia, Prof. Breban Daiana, Pr. Prof. Marius Nechita	Elevii cl. IX-XII
01.10.2017-16.06.2018, <i>Proiect educațional - Orașul în alb și negru,</i> Drusal, Prof. Halmi Delia, Prof. Breban Daiana	Elevii cl. IX-XII
01.11.2017, <i>Parteneriat cu Teatrul Școlar din Iași,</i> Seminarul Teologic Liceal Baia Mare, Prof. Breban Daiana, Prof. Anca Robotin, Prof. Perva Andreea, Prof. Pop Olivia	Elevii cl. IX - XII
01.11.2017, <i>Concurs de ortografie,</i> Seminarul Teologic Liceal Baia Mare, Prof. Robotin Anca	Elevii cl. IX - X
03.11.2017, <i>Proiect educațional - Patrimoniul cultural Țara Codrului,</i> Seminarul Teologic Liceal Baia Mare, Prof. Susana Pop Debrețeni, Pr. Prof. Marius Nechita	Elevii cl. XI-XII

21.11.2017, <i>Proiect educațional - Workshop: Mobilitate internațională pentru tineret Erasmus, Team for Youth</i> , Prof. Perva Andreea	Elevii cl. XI-XII
21.11.2017, <i>Proiect educațional - Ziua Internațională a Toleranței – video-conferință</i> , Biblioteca Județeană Baia Mare, Prof. Perva Andreea	Elevii cl. XI-XII
24.11.2017, <i>Proiect educațional - Săptămâna fructele și legumelor în cadrul S.N.A.C.</i> , Școala Incluzivă, Școala Specială, CTF 1 și CTF 4, Pr. Prof. Marius Nechita, Prof. Ioana Daiana Breban, Prof. Pop Olivia, coordonator comisie diriginți, Prof. Roatiș Bogdan, Prof. Farcaș Daniel, Prof. Petrișor Ștefania, Prof. Tămaș Iulia, Prof. Faur Rozalia, Prof. Augustin Alexandru, Prof. Bologa Monica, Prof. Terheș Alina, Prof. Perva Andreea, Prof. Roman Vasile, Prof. Robotin Anca, Prof. Munteanu Daniela, Prof. Teglaș Adina, Prof. Bulbura Cristina, Prof. Halmi Carmen	Elevii cl. IX-XII
12.12.2017, <i>Proiect educațional - Ziua Internațională a drepturilor omului</i> , Centrul Europe Direct MM, Prof. Faur Rozalia, Pr. Prof. Marius Nechita	Elevii cl. XI - XII
14.12.2017, <i>Manifestare – Concert de colinde</i> , Catedrala Episcopală din Baia Mare, Pr. Prof. Andrei Ovidiu Baboșan, Pr. Prof. Marius Nechita	Elevii cl. XI - XII
20.12.2017, <i>Campanie – „O ciocolată pentru fiecare suflet de copil”</i> , Seminarul Teologic Liceal Baia Mare, Pr. Prof. Caludiu Pop, Pr. Prof. Marius Nechita	Elevii cl. IX - XII
01.11.2017 – 16.06.2018 – <i>Voluntariat SMURD</i>	Elevii cl. XII C - D

**LICEUL TEOLOGIC ORTODOX „NICOLAE STEINHARDT”
- SATU MARE**

Data, tema, locul susținerii și susținătorul	Numar de participanți
Aprilie 2017, <i>Concurs Național „Tradiții și obiceiuri de Paști”</i> , Liceul Teologic Ortodox „Nicolae Steinhardt”	600
Octombrie 2017, <i>Proiect internațional Erasmus+ „Democracy lessons: Let's debate like in European Parliament”</i> , Liceul Teologic Ortodox „Nicolae Steinhardt”	40
Decembrie 2017, <i>Concurs Județean „Datini și obiceiuri de Crăciun”</i> , Liceul Teologic Ortodox „Nicolae Steinhardt”	580
Noiembrie 2017, <i>Masa Rotundă „Modalități de promovare a tradițiilor cultural-religioase specifice sărbătorilor de iarnă”</i> , Liceul Teologic Ortodox „Nicolae Steinhardt”	60
Decembrie 2017, <i>Spectacol „Sfântă-i sara de Crăciun”</i> , Liceul Teologic Ortodox „Nicolae Steinhardt”	700

C. Activități specifice învățământului teologic superior

Data, tema, locul susținerii și susținătorul	Numar de participanți
29 mai 2017, Baia Mare, Catedrala Episcopală, coordonator Pr. Conf. Univ. Dr. Adrian Gh. Paul, Tema: <i>Teologie răsăriteană și identitate maramureșeană.</i> <i>Personalitatea Î.P.S. Justinian,</i> <i>Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmarului</i>	80 Sesiunea de comunicări științifice studentești

4) Mijloace alternative ale educației religioase

BIROUL DE CATEHIZARE

Biroului Eparhial pentru catehizarea tineretului al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului își desfășoară activitatea în cadrul Sectorului Teologic Educațional, responsabilitate încredințată **Arhid. Alexandru Gaborean**, în colaborare cu **Pr. Cons. Milan Balan** și sub ascultarea **Preasfințitului Părinte IUSTIN**, Episcopul Maramureșului și Sătmarului.

La ședința Eparhială din luna ianuarie 2015, Biroul Eparhial pentru catehizare a primit responsabilitatea de a superviza activitățile asociațiilor de tineri din Eparhie, activitățile de vară și taberele pentru tineri.

Arhid. Alexandru Gaborean,
inspector eparhial pentru catehizare

A. STRUCTURA BIROULUI DE CATEHIZARE

- Inspector eparhial: **Arhid. Alexandru Gaborean;**
- 1. Protopopiatul BAI A MARE – Coordonator: **Pr. Vasile Fodoruș;**
- 2. Protopopiatul SIGHET – Coordonator: **Pr. Marcel Opreșan;**
- 3. Protopopiatul CHIOAR – Coordonator: **Pr. Ciprian Coza;**
- 4. Protopopiatul VIȘEU – Coordonator: **Pr. Iosip Călin;**
- 5. Protopopiatul LĂPUȘ – Coordonator: **Pr. Mihai Gheduțiu;**
- 6. Protopopiatul SATU MARE – Coordonator: **Pr. Palfi Călin;**
- 7. Protopopiatul CAREI – Coordonator: **Pr. Pop Valer;**
- 8. Protopopiatul OAȘ – Coordonator: **Pr. Robaș Nicolae.**

Părinții coordonatori de catehizare sunt responsabili de implementarea și buna desfășurare a proiectului național „Hristos Împărtășit Copiilor”, de eficientizarea și dezvoltarea programelor catehetice desfășurate în colaborare cu preoții din protopopiat, cu sprijinul părinților protoierei.

B. ACTIVITATEA CATEHETICĂ

1. Programul „Hristos Împărtășit Copiilor” – 2017

În anul calendaristic 2017, conform documentelor completate, programul național catehetic este implementat pentru 5.120 de beneficiari.

CENTRALIZATOR				
Nr. crt.	PROTOPOPIAT	Parohii	Desfășoară	Copii participanți
1.	SATU MARE	64	43	1.013
2.	BAIA MARE	76	40	910
3.	CHIOAR	72	27	711
4.	LAPUȘ	56	34	633
5.	SIGHET	36	36	540
6.	VIȘEU	80	50	539
7.	CAREI	64	43	525
8.	OAȘ	51	24	249
TOTAL		499	297	5.120

2. Concursul Național „ICOANA ȘI ȘCOALA MĂRTURISIRII”

Desfășurarea concursului „Icoana și Școala mărturisirii”, organizat de Patriarhia Română și în Eparhia Maramureșului și Sătmarului, în cadrul general al proiectului „Hristos împărtășit copiilor”, din anul 2017, „Anul omagial al iconarilor și pictorilor bisericești și Anul comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului”, s-a desfășurat în bune condiții, conform calendarului și conceptului de concurs.

În etapa pe protopopiate s-au înscris 144 de proiecte, după cum urmează:

PROTOPOPIAT	Coordonator	PROIECTE
CHIOAR	Pr. Ciprian Coza – secretar protopopesec	40
LĂPUȘ	Pr. Mihai Cornel Gheduțiu – secretar protopopesec	9
BAIA MARE	Pr. Vasile Fodoruț	14

OAȘ	Pr. Robaș Nicolae	10
SIGHET	Pr. Marcel Oprișan	50
VIȘEU	Pr. Iosip Călin	2
SATU MARE	Pr. Palfi Călin	12
CAREI	Pr. Valer Pop	7
		144

Această etapă s-a desfășurat cu implicarea părinților coordonatori de catehizare, sprijiniți de părinții protoierei.

2.1 Etapa de evaluare eparhială

În data de 20 aprilie 2017, de la ora 9:30, la Centrul Eparhial – Sala de ședințe a Sectorului Educațional, s-a desfășurat etapa de evaluare eparhială.

Comisia de evaluare a avut următoarea componență:

1. Inspector eparhial - catehizarea tineretului: **Arhid. Alexandru Gaborean;**
2. Inspector școlar județean de Religie: **Pr. Hoban Florin;**
3. Profesor de Religie: **Lauran Cosmin;**
4. Profesor de Limba Română: **Morar Camelia;**
5. Profesor de Educație Plastică: **Filip Dumitrița Daniela;**
6. Reprezentant Media / jurnalist: **Tocaci Camelia.**

2.2 Festivitatea de premiere - Etapa eparhială

În 24 aprilie, de la ora 11:30, la biserica „Sfântul Ierarh Iosif Mărturisorul” din Baia Mare, a avut loc festivitatea de premiere, la care au participat reprezentanții proiectelor câștigătoare din cele opt protopopiate, 23 de portofolii, aproximativ 100 de persoane, unii dintre elevi fiind îmbrăcați în costume populare. Festivitatea de premiere s-a desfășurat cu multă emoție și cu deosebită bucurie, înnobilate fiind și de cinstirea Sfântului Ierarh Iosif Mărturisorul, ocrotitorul Eparhiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, dar și de împlinirea unui sfert de veac de la canonizarea acestuia.

Înmânarea premiilor a fost făcută de Preasfințitul IUSTIN, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, și de către membrii comisiei de evaluare de la etapa eparhială, iar activitatea a fost moderată de Arhid. Alexandru Gaborean, inspector eparhial pentru catehizarea tineretului.

Premiile acordate

La această etapă au fost acordate din partea Preasfințitului Părinte premii în obiecte și participări gratuite la taberele și activitățile de vară pentru copii.

Fiecare echipă realizatoare a portofoliilor participante la concurs a primit, în funcție de locul din clasament: **diplomă de participare, icoane cu Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul, cărți *Reflecții III* a vrednicului de pomenire Justinian Arhiepiscopul.**

Pentru 23 de premianți, de la etapa eparhială a acestui concurs, Episcopia Maramureșului și Sătmarului a asigurat participarea gratuită în tabăra de la Izvoare și Schitul „Sfântul Arhidiacon Ștefan”, Luna Șes – 2017.

3. Alte activități catehetice

a. Organizarea sărbătorii Sfântul Arhidiacon Ștefan - Ocrotitor al Tinerilor din Episcopia Maramureșului și Sătmarului, zi în care a avut loc și întronizarea Preasfințitului IUSTIN, ca Întâistătător al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului;

b. Implicare în organizarea evenimentului Zilele culturale ale municipiului Baia Mare – 2017 – Procesiunea de Rusalii.

c. Pelerinaj cultural „Pe urmele vechilor maeștri iconari în Țara Lăpușului”, organizat în parteneriat cu Muzeul Centrului Eparhial;

d. Vizite catehetice în parohii și în taberele pentru tineri;

e. Parteneriatul Episcopia Maramureșului și Sătmarului și Jandarmeria Maramureș prin implicarea în taberele și activitățile cu tinerii desfășurate în județul Maramureș, prin care Jandarmeria Maramureș prezintă principiile și normele de conduită în societate, dar și procedurile care se pot aplica în cazul abaterilor de la aceste norme.

4. Activități cu tinerii și tabere de vară 2017

4.1 Tabere și activități de vară în Episcopia Maramureșului și Sătmarului

În această coordonată misionară s-au dezvoltat activitățile, astfel că în acest an s-au desfășurat 52 de tabere (inclusiv taberele care au avut loc în mai multe serii) și activități pentru tineri, la care au participat 2.266 de beneficiari, din cele opt protopopiate și chiar din străinătate, dintre care menționăm:

Nr. crt.	Protopiatul	Denumirea taberei
1.	BAIA MARE	„Marea Unire 1918”
2.	BAIA MARE	„Viața micului creștin”
3.	BAIA MARE	„Icoana din sufletul copilului”
4.	BAIA MARE	„Sfântul Iosif Mărturisorul”
5.	BAIA MARE	„Dumbrăvița - Vatră de cultură, tradiții și credință”
6.	BAIA MARE	„Tinerețe, misiune și comuniune”
7.	BAIA MARE	„Icoana din sufletul copilului”
8.	BAIA MARE	„Dăruind vei dobândi”
9.	BAIA MARE	„Lăsați copiii să vină la Mine”
10.	BAIA MARE	„Măinile care ajută sunt mâinile care se roagă”
11.	CAREI	„Tineri în comuniune” (4 serii)
12.	CAREI	„Icoana sufletului meu”
13.	CAREI	„Copiii sub acoperământul Maicii Domnului”
14.	CAREI	„Maica Domnului – Povățuitoarea tinerilor”
15.	CAREI	„Credința și Rugăciunea în viața tinerilor”
16.	CAREI	„Explicarea Sfintei Liturghii”
17.	CAREI	„Postul Maicii Domnului”
18.	CAREI	„Copiii în Biserică”
19.	CENTRUL EPARHIAL	„Întâlniri în inima Maramureșului” - „Imaginile din viața noastră”
20.	CHIOAR	„Tabără de artă”
21.	CHIOAR	„Tabără de creație” (pictură pe sticlă)
22.	LĂPUȘ	„Familia Creștină”
23.	LĂPUȘ	„Prietenie - tinerețe și credință”
24.	LĂPUȘ	„Tabăra Sfânta Treime”

25.	LĂPUȘ	„Dragoste și prietenie” – ediția a XIII-a
26.	LĂPUȘ	„Prietenia unește oameni”
27.	LĂPUȘ	„Mâinile care lucrează sunt mâinile care ajută”
28.	LĂPUȘ	„Mâinile care ajută sunt mâinile care se roagă”
29.	OAȘ	„Hristos în mijlocul nostru” - seria I
30.	OAȘ	„Hristos în mijlocul nostru” – tabăra premianților
31.	OAȘ	„Lăsați copiii să vină la Mine”
32.	OAȘ	„Together in solidarity” – Parohia Tur – proiect internațional
33.	SATU MARE	„Credința trăită”
34.	SATU MARE	„Cerc iconografic Lumină din lumină”
35.	SATU MARE	„Maica Domnului – Ocrotitoarea copiilor”
36.	SATU MARE	„Cerc de pictură, icoane pe sticlă”
37.	SATU MARE	„Cu Hristos pe cărările vacanței”
38.	SATU MARE	„Maica Domnului - Ocrotitoarea copiilor”
39.	SATU MARE	„Școala de vară «Lăudați-L pe Domnul în toată vremea»”
40.	SIGHET	„Credință și mărturisire”
41.	SIGHET	„Din dragoste pentru frumos”
42.	SIGHET	„Tradiție și Ecologie. Tinerii de azi, adulții de mâine”
43.	SIGHET	„Tabăra Internațională de Artă și Solidaritate Creștină” – ediția a XIII-a
44.	SIGHET	„Frumusețea copilăriei în Hristos”
45.	VIȘEU	„Frumusețea Tinereții”, ed. a V-a
46.	VIȘEU	„Spre Înălțimea credinței în Munții Maramureșului” (3 serii)
47.	VIȘEU	„Tabără de vară” (Mănăstirea Moisei)

4.2 Taberele „Tradiție și Noutate”

Răspunzând Hotărârii Sinodale nr. 4992/14 iunie 2016, în legătură cu taberele „Tradiție și Noutate”, care se organizează de către cele 6 centre mitropolitane din Patriarhia Română, reprezentanții Episcopiei noastre au fost următorii:

	Tabăra organizată în Mitropolia ...	Reprezentantul Episcopiei M.M. și S.M.	Observații
1.	Mitropolia Munteniei și Dobrogei; 14-20 august, Caraiman	Breaz George Ioan	A.T.O.C.E.M.
2.	Mitropolia Olteniei 17-22 august, Mănăstirea Bistrița	Aim Raluca Andrada	A.T.O.P. BAIAMARE
3.	Mitropolia Banatului 10-15 iulie, Mănăstirea Timișeni - Șag	Vraja Ioana Denisa	A.T.O.P. SIGHET
4.	Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului 21-26 august Mănăstirea Nicula	Talpoș Denisa	A.T.O.P. OAȘ
5.	Mitropolia Moldovei și Bucovinei 21-27 august, Mănăstirea Putna	Petrean Denisa Alexandra	A.T.O.C.E.M.
6.	Mitropolia Ardealului 14-20 august, Mănăstirea Râmeț	Hotea Diana-Maria	A.S.C.O.R. BAIAMARE

Impresiile tinerilor delegați de Eparhia Maramureșului și Sătmărilor

„Această experiență m-a ajutat din punct de vedere personal, mi-am dezvoltat anumite abilități în comunicarea cu cei din jur”.

Aim Raluca, participantă Tabără Mitropolia Olteniei

„În această tabără am simțit și am învățat ce înseamnă cu adevărat vorbele Mântuitorului: «Iubește pe aproapele ca pe tine însuși!»”.

George Breaz, Tabăra Mitropolia Munteniei și Dobrogei

„M-am simțit foarte bine, timpul a zburat într-o clipă, am descoperit oameni minunați, pe care îi voi păstra în cușorul inimii; oameni care au lăsat o urmă de dor, o scânteie de ceea ce înseamnă a fi și a trăi frumos”.

Denisa Talpoș, Tabără Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului

„Această experiență, prin conversațiile purtate, ne-a schimbat, într-un fel sau altul, modul în care ne raportăm la Dumnezeu și Biserică, la oamenii care ne înconjoară și, nu în ultimul rând, la propria persoană”.

Denisa Petrean, Tabără Mitropolia Moldovei și Bucovinei

4.3. Întâlnirea Tinerilor Creștini-Ortodocși din Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului – Bistrița – 2017

Alături de cei 1.200 de tineri de pe cuprinsul Mitropoliei, au participat și 150 de tineri din A.T.O.C.E.M. (Asociația Tinerilor Ortodocși ai Catedralei Episcopale Maramureșene), A.S.C.O.R. (Asociația Studenților Creștini Ortodocși Români) – Filiala Baia Mare, tineri din protopopiatele Baia Mare, Chioar, Lăpuș, Vișeu, Sighet, Oaș, Satu Mare și Carei, coordonați de Arhid. Alexandru Gaborean, inspector pentru catehizarea tineretului.

4.4. Întâlnirea Tinerilor Ortodocși de la Iași – 1-4 septembrie 2017

Tinerii din Episcopia Maramureșului și Sătmărilor au fost alături de ceilalți 6.000 de invitați din toată lumea ortodoxă la evenimentul găzduit și organizat de Arhiepiscopia Iașilor și Mitropolia Moldovei și Bucovinei, susținuți de voluntari și binefăcători cu ocazia „Anului omagial al iconarilor și pictorilor bisericești și Anul comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului”.

Delegația Eparhiei Maramureșului și Sătmarului a fost formată din 105 tineri, aceștia fiind reprezentanți ai A.T.O.C.E.M., A.S.C.O.R. – Filiala Baia Mare, tineri din protopopiatele Baia Mare, Chioar, Lăpuș, Vișeu, Sighet, Oaș, Satu Mare și Carei.

5. Asociațiile de tineri

În anul 2017, în Eparhia Maramureșului și Sătmarului sunt 16 Asociații de tineri, cu peste 160 de membri activi, care și își desfășoară activitățile în toate cele opt protopopiate din Eparhia noastră.

Redăm numele asociațiilor de tineri din Eparhia noastră:

1. Asociația Studenților Creștini Ortodocși Români, Filiala BAI A MARE;
2. Asociația Tinerilor Ortodocși ai Catedralei Episcopale Maramureșene - A.T.O.C.E.M.;
3. Asociația Tinerilor Ortodocși ai Protopopiatului BAI A MARE - A.T.O.P.B.M.;
4. Asociația Tinerilor Ortodocși ai Protopopiatului CAREI;
5. Asociația Tinerilor Ortodocși ai Protopopiatului CHIOAR;
6. Asociația Tinerilor Ortodocși ai Protopopiatului LĂPUȘ;
7. Asociația Tinerilor Ortodocși ai Protopopiatului O AȘ;
8. Asociația Tinerilor Ortodocși ai Protopopiatului SIGHET;
9. Asociația Tinerilor Ortodocși ai Protopopiatului VIȘEU;
10. Asociația Tinerilor Ortodocși ai Protopopiatului SATU MARE;
11. Asociația „Adormirea Maicii Domnului”, SATU MARE;
12. Asociația pentru Sprijin și Dezvoltare Comunitară Țara Oașului – Parohia Tur, O AȘ;
13. Grupul bizantin „Theologos” al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului;
14. Corul de copii și tineri „Gaudium” de pe lângă Catedrala Episcopală;
15. Asociația filantropică „Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul”, BAI A MARE;
16. Asociația „Maramureș pentru Viață și Familie”, BAI A MARE.

PROIECTE 2017

Activități și proiecte educaționale desfășurate în eparhia noastră de către tinerii voluntari ai asociațiilor:

I. A.S.C.O.R., Filiala Baia Mare:

- Tabara de iarnă și vară „*Frumusețea Tinereții*” – ediția a doua (5-10.02. 2017, respectiv 19-25.08.2017);
- „*Hristos și binecuvântarea tinereții*” – în Postul Paștilor, ediția a treia;
- „*Dăruind îți faci comoară*” – campanie social-filantropică;
- Ateliere de pâine și vitralii pe sticlă pentru copii – în parteneriat cu MândrIE Maramureșană la Muzeul Satului;
- Colaboratori în cadrul taberelor de vară:
 - „*Întâlniri în inima Maramureșului*” – Izvoare;
 - „*Icoana din sufletul copilului*” – Nașterea Domnului, Baia Mare;
 - „*Maica Domnului, ocrotitoarea copiilor*” – Culciu Mare, Satu Mare;
 - „*Școala de vară de la Boghiș*”, Carei.
 - „*Spre înălțimile credinței în Munții Maramureșului*”, Vișeu.
- Concert de pricesne – lansare de CD „*Preamilostivă Maică*”.

II. Asociația Tinerilor Ortodocși ai Catedralei Episcopale Maramureșene (A.T.O.C.E.M.):

- „*Micul Biciclist Creștin*”, ediția a IV-a (100 copii cu vârsta până în 12 ani);
- „*Wheels for life*”, ediția a II-a;
- „*Jocurile copilăriei*” – prima ediție;
- Conferința „*Copilul – oglinda părinților*”;
- Proiect „*Nașterea Domnului în inimile copiilor*”.

III. Asociația „Maramureș pentru Viață și Familie”, Baia Mare:

- Simpozionul *Familia Azi. In memoriam Pr. Ilie Moldovan*;
- *Manifestări „PRO VITA” – martie 2017* (o serie de 5 activități distincte în parteneriat cu instituții de cultură și autoritățile locale);
- Marșul pentru Viață „*Calea ProVita*”;
- Conferința „*Ce mai înseamnă viața pentru omul de azi?*”, susținută de către **Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană**, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj;
- Participarea la *Campania 40 de zile pentru Viață*;
- Concursul de desene pentru copii „*Familia mea*”;

- Participarea la *Zilele Pro-Vita Iași*;
- Conferința „*Cât de vechi sau cât de nou este conceptul de medicină creștină?*”, susținută de către **Prof. Dr. Pavel Chirilă**;
- Organizarea a trei conferințe, în colaborare cu Episcopia Ortodoxă a Maramureșului și Sătmarului și protopopiatele eparhiei, susținute de **Pr. Conf. Univ. Dr. Constantin Necula**, la Sighet, 9 decembrie 2017, *Mărturisitorii lui Hristos – Bucuria Bisericii*, Baia Mare, 10 decembrie 2017, *Viața în Hristos*, și Satu Mare, 11 decembrie 2017, *Tinerii – bucuria Bisericii*.

IV. Asociația pentru Sprijin și Dezvoltare Comunitară Țara Oașului – Parohia Tur:

- Implementarea unui proiect de tip „ERASMUS PLUS” „*Together in Solidarity*” (al treilea an consecutiv / al treilea proiect);
- Tabăra creștină „*Micii Apărători ai Bisericii*”;
- „*Rămâneți în Biserică până când vă voi îmbraca cu putere de sus...!*”;
- „*Fiilor, iată Mama voastră! Mamă, iată fii tăi!*”;
- „*Trăiește-ți copilăria!*”;
- Miniproiectul „*Valentine's day & Dragobete*”;
- Miniproiectul „*Halloween & Sfântul Apostol Andrei*”

V. Grupul bizantin „Theologos” al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului:

- Organizarea la nivel de Episcopie a Concursului de Interpretare muzicală bizantină „*Ziua Învierii*”, ediția a II-a, Catedrala Episcopală Baia Mare;
- Înregistrări video pentru Postul Trinitas TV (7 cântări patriotice și colinde);
- Înregistrarea unor cântări bizantine pentru înscrierea la Festivalul-Concurs Național de Muzică Bisericească „*Tineri, Lăudați pe Domnul*”, ediția a X-a, 2017, secțiunea A. Interpretare muzică psaltică, Catedrala Episcopală din Baia Mare, 13 septembrie 2017;
- Slujba Sfintei Liturghii alături de membrii Grupului psaltic „Tronos” al Catedralei Patriarhale din București, condus de Arhid. Mihail Bucă, Catedrala Patriarhală din București, 18 noiembrie 2017; primirea membrilor de către Preafericitul Părinte DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române în Reședința Patriarhală și rostirea unui cuvânt de binecuvântare și învățătură; vizitarea Palatului Patriarhal;
- Înregistrarea unor colinde pentru Trinitas TV, 1 decembrie 2017;
- Slujba Vecerniei alături de membrii Grupului psaltic „Tronos” al Catedralei

Patriarhale din București condus de Arhid. Mihail Bucă, în prezența Preasfințitului Părinte IUSTIN, Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare, 2 decembrie 2017;

- Concert de colinde bizantine și imne patriotice, alături de membrii Grupului psaltic „Tronos” al Catedralei Patriarhale din București condus de Arhid. Mihail Bucă, la Catedrala Ortodoxă din Negrești-Oaș, 3 decembrie 2017;
- Participarea la 34 de slujbe arhieresti (târnosiri, Sfinte Liturghii);
- Organizarea a trei activități filantropice (Asociația culturală „Theologos”);
- Organizarea a 10 concerte și mini-concerte de muzică bizantină (cântări din Postul Mare, colinde tradiționale și bizantine, cântări folclorice).

VI. Corul de copii și tineri „Gaudium”:

- WorkShop organizat de Cantus Mundi România, în colaborare cu Corul Național de Cameră Madrigal din București;
- Locul 6, din 53 coruri participante, la Concursul Național organizat de Cantus Mundi România, cu prilejul Zilei Internaționale a Muzicii cu piesa „*A ruginit frunza din vii*”, de Dumitru Georgescu Kiriac, 1 octombrie 2017;
- Activitate recreativă în aer liber cu prilejul Zilei Internaționale a fetelor, 11 octombrie 2017;
- Locul al 2-lea, din 32 coruri participante, la Concursul Național organizat de Cantus Mundi România, cu prilejul Zilei Cântului Coral, interpretând colinda tradițională „*Trei păstori*”, 14 decembrie 2017.

VII. Asociația „Sfântul Acoperământ al Maicii Domnului” Satu Mare:

- Campania „*Săptămâna fructelor și legumelor donate*”;
- Balul caritativ „*Copii pentru copii*”;
- Marșul pentru Viață organizat în Municipiul Satu Mare;
- Colaboratori în organizarea conferinței susținute de **Pr. Constantin Necula** „*Tinerii - Bucuria Bisericii*”, 11 decembrie 2017, Satu Mare;
- Spectacole și colinde.

Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmarului este în relații de colaborare eficientă cu asociațiile de tineri ortodocși din eparhie și într-o colaborare excelentă cu A.S.C.O.R. Baia Mare, A.T.O.C.E.M. și Asociația Maramureș pentru Viață și Familie.

5) Pelerinajele

Episcopia noastră se află în relații de colaborare cu agenția „Renașterea”, a Mitropoliei Clujului, Maramureșului și Sălajului. Biroul de pelerinaje este condus de **Părintele Diacon Verdeș Vlad**.

Diferite alte pelerinaje s-au organizat și de către parohii, protopopiate sau asociații.

		Nr. de grupuri	Nr. de credincioși
1.	Protopopiatul BAIA MARE	5	230
2.	Protopopiatul SIGHET	14	435
3.	Protopopiatul CHIOAR	12	401
4.	Protopopiatul VIȘEU	30	971
5.	Protopopiatul LĂPUȘ	5	130
6.	Protopopiatul SATU MARE	16	514
6.	Protopopiatul CAREI	7	254
7.	Protopopiatul OAȘ	7	231
8.	ASCOR – BAIA MARE	2	25
9.	Centrul Eparhial	2	117
10.	TOTAL	100	3.308

Activitate în scădere (în 2017 – 130 grupuri / 5.563 persoane).

6) Programe speciale (propuse de către echipa Centrului Eparhial)

Icoana – Fereastră de Lumină

Au fost implicate toate parohiile și unitățile școlare din cuprinsul Episcopiei noastre. Valoarea proiectului 45.000 lei (din care Episcopia a asigurat tipărirea – în valoare de 2.200 lei).

Stimularea activității catehetice la nivel parohial prin noul sistem de enunțare a obiectivelor și evaluare prin grilă.

7) Propuneri pentru anul calendaristic în curs și pentru anul școlar/universitar 2018-2019:

Inspectorul Școlar pentru Religie din județul Maramureș

Pentru anul 2018 ne propunem următoarele obiective:

- Organizarea Olimpiadei Naționale de Religie pentru Seminariile și Licee teologice în semestrul II, anul școlar 2017/2018;
- Consolidarea parteneriatului dintre Școală și Biserică;
- Marcarea Centenarului Unirii prin două activități solemne din cadrul cercurilor pedagogice din semestrul II, anul școlar 2017/2018, respectiv semestrul I, anul școlar 2018/2019.
- Implicarea cadrelor didactice care predau disciplina Religie în activități de perfecționare metodică și științifică.

**Pr. Prof. Florin Hoban,
inspector în cadrul I.S.J. Maramureș**

Inspectorul Școlar pentru Religie din județul Satu Mare

Pentru anul 2018 ne propunem următoarele obiective:

- Inițierea unui simpozion cultural-religios având ca temă „*Personalități emblematice din Transilvania ce au contribuit la Marea Unire de la 1918*”;
- Prezentarea unor lecții demonstrative în cadrul Cercurilor Pedagogice ce au ca temă „*Eroii neamului românesc ai secolului XX*”;
- Inițierea unui curs de formare profesională având ca temă „*Implementarea activităților didactice centrate pe elevi, în cadrul orelor de Religie*”;
- Realizarea unui spectacol religios interconfesional cu ocazia sărbătorilor de Crăciun.

Pr. Prof. Dr. Marcian Vasile Onea,
inspector în cadrul I.S.J. Satu Mare

SEMINARUL TEOLOGIC ORTODOX „SFÂNTUL IOSIF MĂRTURISITORUL” - BAIJA MARE

își propune:

- continuarea și dezvoltarea parteneriatelor cu instituțiile publice și parteneri sociali în vederea implicării elevilor în viața comunității, prin dezvoltarea abilităților de comunicare și relaționare socio-culturală-filantropică;
- continuarea proiectului R.O.S.E., prin concretizare în rezultate mai bune la bacalaureat a absolvenților de liceu și orientarea lor în carieră.

Pr. Lect. Univ. Dr. Marius Nechita,
director Seminarul Teologic
„Sf. Iosif Mărturisitorul”, Baia Mare

**LICEUL TEOLOGIC ORTODOX
„NICOLAE STEINHARDT”
- SATU MARE**

I. Program de optimizare a procesului instructiv-educativ care să conducă la sporirea calității în educație, precum și obținerea de performanțe superioare;

- Program de promovare a ofertei educaționale;

- Program de stimulare a elevilor cu șanse scăzute de adaptare la standardele educaționale ale școlii;

- Program de evaluare a evoluției activității comisiei C.E.A.C.;

- Program de informare a cadrelor didactice privind oportunități de perfecționare didactică;

- Program de activități ce urmăresc menținerea unui cadru securizant în școală, atât pentru elevi, cât și pentru cadrele didactice;

- Program de activități necesare autorizării/acreditării profilelor pedagogic, respectiv filologie.

II. Curriculum

- Program de consiliere psihopedagogică a elevilor;

- Programe diferențiate pentru elevii cu C.E.S. și elevii care provin din medii dezavantajate;

- Programe de pregătire profesională materializate în activități curriculare și extracurriculare destinate elevilor de la profilele pedagogic și filologie;

- Programe de activități ce vizează noile dimensiuni ale educației (educație pentru pace, democrație și progress, educație interculturală, educație ecologică, educație sanitară, educație axiologică – transmiterea valorilor moral-religioase, educație pentru comunicare și mass-media);

- Program de consiliere și orientare a elevilor, implementate de dirigenții care urmăresc dezvoltarea personală și vocațională a elevilor din ciclul gimnazial și liceal;

- Program de informare a resurselor umane cu privire la oportunități de accesare a proiectelor Erasmus +;

Pr. Prof. Gabriel Groza,
director Liceul Teologic Ortodox
„Nicolae Steinhardt”, Satu Mare

- Programe curriculare opționale la decizia școlii solicitate de beneficiarii educației;
- Programe de pregătire școlară suplimentară a elevilor participanți la olimpiade și concursuri școlare.

III. Resurse umane

- Programe de dezvoltare a competențelor didactice;
- Program pentru formarea unor abilități de comunicare asertivă la elevi, dezvoltare profesională și vocațională corespunzătoare mediului educațional;
- Program de prevenire a absenteismului și abandonului școlar;
- Programe de promovare a voluntariatului și de implicare a elevilor și cadrelor didactice în activități de întrajutorare a categoriilor dezavantajate din circumscripția școlară;
- Programe de formare continuă a personalului didactic și auxiliar corespunzător standardelor calitative în vigoare;
- Programe de pregătire practică a elevilor de la profilele vocaționale cu implicarea cadrelor didactice;
- Program de pregătire metodică în specialitate a cadrelor didactice.

IV. Resurse materiale și financiare

- Program pentru atragerea de resurse financiare din mediul extrașcolar;
- Program destinat modernizării continue a bazei materiale a școlii;
- Program de investiții pentru extinderea spațiilor școlare;
- Program de amenajare și dotare a cabinetului metodic;
- Program de extindere a supravegherii audio-video în spațiul școlar.

V. Relații cu comunitatea

- Programe de consiliere psihopedagogică în vederea diminuării dificultăților de învățare și adaptare școlară;
- Program de colaborare școală-familie ce vizează creșterea calității educației;
- Program de colaborare cu instituții abilitate furnizoare de formare continuă;
- Programe de colaborare cu instituții furnizoare de programe formative (media, Poliție, C.P.C.A., I.S.U., L.A.D.O.)
- Programe de colaborare cu instituții de cultură locale și regionale;
- Programe de colaborare cu școli și universități cu profil pedagogic, teologic și filologie;
- Program de colaborare cu Centrul de Excelență Satu Mare;
- Program de colaborare cu Biblioteca Județeană;
- Program de colaborare cu Episcopia Maramureșului și Sătmăruului.

**DOMENIUL
TEOLOGIE ORTODOXĂ
„JUSTINIAN – ARHIEPISCOPUL”**

- *Centenar al Unirii tuturor românilor: Biserică și Națiune – vocații identitare*, Simpozion național dedicat Marii Uniri de la 1 decembrie 1918, organizat de Departamentul de Teologie Ortodoxă „Justinian Arhiepiscopul”, din cadrul Facultății de Litere a C.U. Nord Baia Mare, în perioada 18-19 octombrie 2018;

- sesiune de comunicări științifice studențești dedicate mării personalități culturale și duhovnicești a Î.P.S. Arhiepiscop Justinian Chira, în Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare, în data de 28 mai 2018;

- membrii corpului didactic universitar participă la diferite conferințe și simpozioane naționale și internaționale cu referate și conferințe susținute, ce urmează a fi publicate în Revista Departamentului „*Studia Universitatis Septentrionis – Theologia Orthodoxa*” Baia Mare.

- de precizat este faptul că s-a reușit introducerea Revistei *STUDIA* a Departamentului de Teologie Ortodoxă din Baia Mare în baza de date internaționale C.E.E.O.L., astfel încât, după 8 ani de apariție neîntreruptă, revista de cercetare teologică să fie recunoscută în plan internațional, iar studiile și referatele publicate au valoare ridicată din punct de vedere științific și grad superior de apreciere universitară. Revista apare la inițiativa redactorului șef **Pr. Adrian Gh. Paul**, cu susținere individuală, cu editarea și corectarea ei, precum și pe cheltuiala proprie, dar și cu eforturi majore de intervenție pe lângă forurile științifice internaționale de preluare și introducere a revistei în baze de date internaționale. Ne dorim continuarea editării și publicării anuale a Revistei cu susținerea științifică a cadrelor didactice care publică materiale științifice de înalt nivel teologic și cultural. Invităm, pe această cale, pe cei dedicați cercetării să ni se alăture, în vederea publicării de materiale științifice recunoscute la nivel academic și universitar!

Pr. Conf. Univ. Dr. Adrian Paul,
prodecan și coordonator
Domeniul Teologie Ortodoxă
„JUSTINIAN – Arhiepiscopul”,
Centrul Universitar Nord Baia Mare

Pentru anul școlar/universitar 2018-2019

SE VOR SOLICITA LOCURI

**pentru clasa a IX-a și
pentru anul I – învățământ teologic superior,**

după cum urmează:

UNITATEA	Fără taxă	Cu taxă
Seminarul Teologic Liceal „Sfântul Iosif Mărturisitorul” Baia Mare	112 locuri (4 clase): 56 teologie; 56 științele naturii	90 locuri postliceală
Liceul Teologic Ortodox „N. Steinhardt” Satu Mare	84 locuri (3 clase) 1 clasa teologie 1 clasa pedagogic 1 clasa filologie	–
FACULTATEA DE LITERE DEPARTAMENTUL DE TEOLOGIE ORTODOXĂ		
Teologie Pastorală (specializare acreditată)	20	15
Teologie Didactică (fără acreditare)	0	0

ÎN CADRUL CENTRULUI EPARHIAL,
ECHIPA SECTORULUI EDUCAȚIONAL
(Pr. Cons. Balan Milan și Arhid. Gaborean Alexandru),

NE PROPUNEM URMĂTOARELE:

- Coordonarea Concursului Național Cultural Artistic *Unirea: libertate și unitate*;
- Formarea tinerilor voluntari pentru tabere 2018;
- Formarea preoților organizatori de tabere 2018;
- Implicarea în acțiunile Pro Vita;
- Tabăra premianților din județul Maramureș;
- Tabăra *Tradiție și Noutate*;
- Monitorizarea tuturor taberelor desfășurate cu ocazia *Anului omagial al Marii Uniri*;
- Participarea cu tinerii din Maramureș și Satu Mare la I.T.O. Sălaj (mitropolitană) și I.T.O. Sibiu (națională);
- Monitorizarea activităților asociațiilor de tineret, care își desfășoară activitățile în toate cele opt protopopiate din Eparhia noastră; participări la evenimente inițiate de aceste asociații;
- Implicare în organizarea evenimentului *Zilele culturale ale municipiului Baia Mare – 2018 – Procesiunea de Rusalii*;
- Implicarea cu proiecte proprii – proiecte care vor veni în sprijinul afirmării orașului în plan național și internațional, în contextul declarării municipiului Baia Mare – *Capitala Tineretului 2018-2019*.

Concluzii

Privind din perspectiva misionară a Bisericii, observăm că Sectorul Teologic-Educațional al Episcopiei noastre, împreună cu toți partenerii din cadrul structurii, desfășoară o muncă susținută și responsabilă.

Mulțumim mereu Preasfințitului nostru părinte pentru grija părintească, pentru îndrumare, muștrare și pentru binecuvântare.

VI. ACTIVITĂȚI SOCIAL-FILANTROPICE

Activitatea Sectorului Social-Filantropic și Misionar în anul 2017

Arhim. Dr. Ioachim TOMOIAGĂ,
Consilier eparhial Sectorul Social-Filantropic și Misionar

Pr. Florin VELE,
Inspector Sectorul Social-Filantropic și Misionar

I. Introducere

Anul 2017, ca și anii precedenți, ne-a oferit prilejul să ducem mai departe purtarea noastră de grijă și să dezvoltăm faptele iubirii milostive pentru semenii noștri aflați în situații sociale precare, întăriți în convingerea că orice act de milostenie făcut către unul dintre semenii noștri este primit și răsplătit de Dumnezeu.

Datorită unor preoți și oameni de suflet care doresc să se implice în sprijinirea semenilor, activitatea de asistență socială și filantropie la nivelul Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, și-a continuat dezvoltarea, atât din punct de vedere cantitativ, dar mai ales calitativ.

Prezentul raport reflectă sintetic desfășurarea activităților social-filantropice și misionare din cuprinsul Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, după cum urmează:

1) Proiecte și acțiuni social-filantropice desfășurate de Centrul Eparhial, care sunt prezentate foarte pe scurt;

2) Activitatea asociațiilor și fundațiilor care funcționează cu binecuvântarea ierarhului Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului. Aceasta este, de fapt, cea mai mare parte din prezentul raport, pentru că aici sunt prezentate activitățile social-filantropice și caritative pe care le desfășoară Asociațiile din cuprinsul Eparhiei noastre. Unele dintre acestea au depus la Centrul Eparhial rapoarte de activitate foarte elaborate, iar altele foarte pe scurt. De aceea, în unele situații vom întâlni doar o scurtă descriere a activităților, iar în alte situații rapoarte puțin mai elaborate, în care sub reflectate sumele și tipul de activități desfășurate;

3) Utilizarea colectelor din fondul Filantropia, F.C.M. și Colecta pentru calamitățile din octombrie 2017, precum și ajutoarele oferite de către Episcopia Ortodoxă Română Maramureșului și Sătmarului prin Sectorul Social-Filantropic și Misionar;

4) Obiectivele propuse pentru anul 2018;

5) Încheiere.

II. Centrul Eparhial

Centrul Eparhial, în anul 2017 a desfășurat o intensă activitate social-filantropică și misionară în cuprinsul teritorial al celor două județe, Maramureș și Satu Mare.

Activitățile social-filantropice și misionare ale episcopiei se reflectă în activitatea sectorului, în primul rând prin coordonarea tuturor Centrelor Sociale de pe lângă unele parohii care desfășoară activități de întraajutorare a celor în nevoi, precum și a altor activități cu caracter social pe care le desfășoară toate mănăstirile și parohiile cu diverse ocazii¹. Apoi implicarea în solicitările

¹ Aici este vorba despre agapele pe care le oferă credincioșilor prezenți la slujbă, cu ocazia hramurilor

preoților de fi ajutate anumite parohii sărace sau familii care nu pot să-și asigure un nivel de trai decent.

De asemenea în anul 2017, Centrul Eparhial a desfășurat activități sociale susținute din bugetul episcopiei, dar și din colecte organizate la nivel de protopopiate și parohii, desfășurând în acest sens un număr important de proiecte sociale:

- ▶ Proiectul „*Prevenirea Caniculei*” a fost desfășurat pe raza Municipiului Baia Mare în parteneriat cu Primăria, prin instalarea în zonele aglomerate ale orașului a unor corturi cu dozatoare de apă potabilă.
- ▶ Proiectul „*Acte de cinstire pentru seniorii Municipiului*”².
- ▶ A contribuit la proiectul „*Construiește o casă, zidește suflete*” din Parohia Moșișeni, protopopiatul Oaș³;
- ▶ Au fost acordate ajutoare pentru câteva case de tip familial din Maia Mare;
- ▶ Proiectul „*Ghiozdanul micuțului creștin*”, prin care s-au acordat peste 100 de ghiozdane cu rechizite pentru școlari;
- ▶ Proiectul „*Îmbracă un copil de Sfintele Sărbători de Paști*” din care au beneficiat 250 de copii;
- ▶ Proiectul „*Oferă un dar unui copil de Sărbătorile Nașterii Domnului*”, din care au beneficiat 220 de copii;
- ▶ Proiectul „*Îmbracă un copil de sfintele Sărbători ale Nașterii Domnului*” din care au beneficiat 165 de copii;
- ▶ Proiectul „*O bucurie pentru copiii cu nevoi speciale (autism)*”⁴ de la școala gimnazială „Nichita Stănescu” din Baia Mare.

Nu în ultimul rând trebuie amintit faptul că în multe localități spiritul de întraajutorare a credincioșilor în cazul unor dificultăți materiale (decese, boli, pagube sau alte tipuri de nevoi) este destul de ridicat, la apelurile preoților

sau alte evenimente organizate de către mănăstirile sau parohiile din cuprinsul Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, care de cele mai multe ori nu sunt cuantificate nici în număr de porții de mâncare și nici în sume de bani.

² În cadrul acestui proiect, Preasfințitul Părinte Episcop IUSTIN a oferit „Acte de Cinstire” – Gramate Episcopale și câte o Carte de Rugăciuni pentru fiecare cuplu de seniori ai Municipiului Baia Mare care au împlinit 50 de ani de căsnicie.

³ Parohia, Protopopiatul Oaș și Episcopia Maramureșului și Sătmarului construiesc o casă socială pentru o familie nevoiasă din Moșișeni.

⁴ În parteneriat cu A.S.C.O.R. Baia Mare, s-au facut pachete cu dulciuri și ghiozdane cu rechizite pentru un grup de 8 copii cu nevoi speciale.

reușindu-se colectarea unor sume importante de bani sau oferirea de ajutor, constând în diferite obiecte sau materiale utile⁵.

Așadar, putem afirma, întăriți în convingerea că nu greșim, faptul că în anul 2017, în aproape toate parohiile au avut loc activități sociale. De asemenea o activitate social-filantropică remarcabilă au desfășurat asociațiile⁶ care funcționează cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Episcop IUSTIN, între care cea mai activă este Asociația Femeilor Ortodoxe din Maramureș „Mironosițele Femei”.

III. Activitatea Asociațiilor care funcționează cu binecuvântarea Ierarhului⁷

În cuprinsul Episcopiei Maramureșului și Sătmarului se desfășoară activități social-filantropice, cu binecuvântarea ierarhului, pe lângă parohii, un număr de 23 asociații și 3 fundații. În prezentul raport sunt cuprinse asociațiile care au dat curs cererii noastre de a depune un raport de activitate la Centrul Eparhial și care desfășoară activități sociale împreună cu parohiile sau în parteneriat cu primăriile sau alte instituții.

III.1. Protopopiatul Baia Mare

1. Asociația Femeilor Ortodoxe din Maramureș „Mironosițele Femei”

Pe parcursul anului, au fost dăruite pachete cu alimentele de bază celor nevoiași, astfel:

⁵Toate aceste ajutoare acordate din colectele făcute la nivel de parohii și protopopiate sunt centralizate de fiecare parohie în parte și, de asemenea, sunt depuse atât la protopopiate, cât și la Centrul Eparhial.

⁶Fiecare dintre aceste asociații a redactat câte un raport de activitate detaliat, dar care este prezentat în raportul general al sectorului social-filantropic și misionar într-o expunere foarte pe scurt.

⁷În capitolul al III-lea al prezentului Raport de Activitate al Sectorului Social-Filantropic și Misionar sunt redată pe scurt sau integral, în unele situații, rapoartele depuse la Centrul Eparhial de coordonatorii acestor asociații.

Nr. crt.	Tipul activității	Beneficiari Nr. persoane / familii	Valoarea	Observații
1.	Pachete lunare	724 familii	19.240 lei	
2.	Pachete de Sfintele Paști	361 familii și 200 copii	37.902 lei	
3.	Pachete de Crăciun	370 familii și 200 copii	50.029 lei	
4.	Pachete spital – Cavnic	80 persoane	3.676 lei	
5.	Alimente și îmbrăcăminte	35 familii și 50 copii	4.164 lei	Refugiați Șomcuta
6.	Alimente și dulciuri pentru copii	135 tineri	2.555 lei	Centrul de zi A.S.S.O.C.
7.	Alimente pentru adulți	20 persoane	2.116 lei	
8.	Pachete de ziua copilului	30 persoane	503 lei	
9.	Pachete de Sfântul Nicolae	20 copii	492 lei	
10.	Pachete pentru Romi	50 familii și 50 copii	12.562 lei	
11.	Casa de bătrâni „Speranța”	20 persoane	3.582 lei	
12.	Articole de uz casnic	100 persoane	15.000 lei	
13.	Suport financiar	70 persoane	4.450 lei	Pentru facturi/chirii
14.	Agape pentru hramuri	1.200 persoane	16.500 lei	

15.	Rechizite pentru școlari	50 copii	3.150 lei	
16.	Ajutoare constând în medicamente, cărucioare pentru bolnavi, ajutoare înmormântare etc.		49.402 lei	
Valoarea totală a ajutoarelor acordate în anul 2017			225.323 lei	

▶ S-a semnat un Acord de parteneriat cu primăria orașului reprezentată prin Domnul primar Cătălin Cherecheș, acord care are ca obiect sprijinirea și dezvoltarea sectorului de tineret, în cadrul proiectului de candidatură a Municipiului Baia Mare la titlul de „*Baia Mare – Capitala Tineretului din România 2018-2019*”;

▶ S-a reînnoit Protocolul de colaborare cu A.S.S.O.C.;

▶ S-a reînnoit parteneriatul între A.F.O.M.M.F. și Școala Gimnazială „Lucian Blaga”;

▶ S-a reînnoit acordul de parteneriat cu Palatul copiilor, secția dans popular;

▶ S-a reînnoit parteneriatul cu Colegiul Tehnic „Transilvania”;

▶ S-a reînnoit parteneriatul cu Centrul Școlar de Educație Incluzivă;

▶ S-a reînnoit protocolul de colaborare cu Tribunalul Maramureș, secția Probațiuni;

▶ S-a participat la un simpozion desfășurat la A.S.S.O.C. cu privire la integrarea refugiaților în societate și la implicarea tuturor instituțiilor pentru ajutorul acestora;

▶ Am participat la diverse întâlniri de lucru în proiecte care vor să aducă în mod concret o mai bună stare în viața municipiului nostru;

▶ Am participat la întâlnirile în cadrul proiectului MIGRANET – rețeaua Regională pentru integrarea migranților – locație A.S.S.O.C

▶ Am participat la întâlnirile Grupului Local de Sprijin Baia Mare;

▶ Am participat ca invitați la Zilele Asistenței Sociale;

▶ Am participat la inaugurarea proiectului *Centrul de Educație timpurie Curcubeu*;

▶ Am participat la întâlnirile Grupului Local de Sprijin Baia Mare pentru o consultare a specialiștilor din domeniul instituțional pentru elaborarea unei strategii de dezvoltare a cartierului Vasile Alecsandri.

Pe parcursul anului 2017, în cadrul Asociației a funcționat un Centru de zi pentru copii, datorită subvenției de la bugetul local, prin Serviciul Public Asistență Socială Baia Mare, suma subvenționată prin intermediul Legii 34/1998 și anume **42.000 Ron.**

În cadrul Centrului de Zi, copiii au participat la **activități educaționale:** pentru că majoritatea copiilor care participă la activitățile din cadrul Centrului de Zi au probleme de concentrare și memorare la școală, sunt ajutați de personal de specialitate – profesori voluntari – să depășească dificultățile pe care le întâmpină la unele discipline școlare, vizionează diverse filme cu tematică educativă, au participat la diverse activități organizate de Alexandra Leș – psiholog voluntar, au fost dezbătute diverse teme organizate de persoane de specialitate; **activități de relaxare pentru dezvoltarea abilităților manuale:** pictarea tablourilor, a vazelor, a suporturilor de lumânări și decorarea acestora cu scoici, desen, confecționarea modulelor folosind tehnica Quiling, cusături în cruce, decorarea grădinii cu diverse animale și flori din piatră, curățenie și întreținerea grădinii, lucrul la traforaj, confecționarea păpușilor și abajurilor din diverse materiale, pictură pe ceramică și sticlă, icoane împodobite cu materiale și cu mărgelile, confecționarea brățărilor și a lanțișoarelor din mărgelile, decorațiuni de Crăciun etc.; **activități recreative:** jocuri (sus-jos, puzzle, lego, remi, piticot, fotbal etc.), dansuri, muzică, karaoke, **concursuri:** ghicitori, cunoștințe generale, învățarea de cântece și colinde pentru copii, sărbătorirea Zilelor copiilor care

frecventează Centrul de zi, serbări etc., **activități în aer liber:** țară-țară-vremostași, rațele și vânătorii, jocuri cu mingea, plimbări și jocuri în parcuri, vizite, vizionări de spectacole, excursii etc.; **activități religioase:** preotul coordonator le oferă consiliere religioasă, au vizionat și dezbătut filme cu conținut religios, participă împreună, copiii, părinți și voluntari la slujbele religioase din cadrul Catedralei Episcopale, la începutul fiecărei activități se rostesc rugăciuni, copiii, părinți și voluntari s-au spovedit și împărtășit, 11 copii participă la cursuri de dans la Palatul Copiilor sub îndrumarea doamnei profesoare Maria Seraz (instructor voluntar).

Copiii au beneficiat de control gratuit oftalmologic la cabinetul medical „Gia Optics” și, de asemenea, au beneficiat de tratament stomatologic gratuit oferit de doamna doctor stomatolog Florina Petruț – voluntar, la cabinetul acesteia.

S-a oferit consiliere și sprijin pentru copiii care participă la activitățile organizate în cadrul Centrului de Zi și părinților acestora. Toți copiii fiind ajutați lunar cu rechizite, îmbrăcăminte, încălțăminte, alimente, dulciuri și jucării, materiale igienico-sanitare.

În luna decembrie, în Sala Polivalentă a Camerei de Comerț și Industrie Maramureș a avut loc un spectacolul caritabil organizat de Academia de Muzică „Gheorghe Dima”, organizatori: Roxana Maria Seraz și Adina Miriam Bîrle, în parteneriat cu Asociația Femeilor Ortodoxe din Maramureș „Mironosițele Femei”, Palatul Copiilor Baia Mare și Camera de Comerț și Industrie Maramureș. În cadrul acestui spectacol, copiii de la Centrul de Zi al A.F.O.M.M.F. au prezentat un program de poezii, urări și colinde, iar copiii de la dansuri au prezentat o suită de dansuri populare. Bradul a fost împodobit cu ornamente executate de copii în cadrul activităților de la Centrul de zi. De asemenea, în holul Camerei de Comerț, au fost expuse diverse obiecte realizate de copii și voluntari în cadrul activităților organizate la Centrul de Zi al asociației, precum icoane, ornamente, felicitări etc.

2. Asociația Studenților Creștini Ortodocși Români, filiala Baia Mare

Activitățile social-filantropice pe anul 2017 ale A.S.C.O.R. Baia Mare s-au desfășurat după cum rezultă din următorul tabel:

Nr. crt.	Activitate	Dată	Departament	Descrierea activității
Programul „HRISTOS ȘI BINECUVÂNTAREA TINEREȚII” 26 februarie - 9 aprilie 2017				
1.	Atelier de broderie – confecționare de măștișoare (expoziție cu vânzare caritabilă)	3 martie 2017	Credință-Cultură Filantropia	
2.	„Dăruind îți faci comoară” – campanie socială (distribuirea unor pachete în urma expoziției)	10 martie 2017	Filantropia	
3.	Meci caritabil de fotbal între ASCOR și ATOCEM (strângere de fonduri)	28 martie 2017	Filantropia	
4.	Atelier de pictură pe sticlă – realizare de icoane cu expoziție caritabilă (colaborare A.T.O.C.E.M.)	30 martie 2017 - 7 aprilie 2017	Credință-Cultură Filantropia	

5.	„Dăruind îți faci comoară” – campanie socială (ajutarea unei familii în urma expoziției)	4 aprilie 2017	Filantropia	
6.	Campanie de donat sânge	16 octombrie 2017	Filantropia	În urma acestei Campanii au fost sprijinite cu alimente un număr de 7 familii nevoiașe din raza Municipiului Baia Mare
7.	„Dăruind îți faci comoară” – Campanie socială	6 decembrie 2017	Filantropia	În urma acestei Campanii, în parteneriat cu Sectorul Social-filantropic al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, de unde a fost alocată o sumă de 500 lei, o clasă de copii cu Autism din cadrul Școlii „Nichita Stănescu” din Baia Mare a primit în dar rechizite școlare și dulciuri
8.	„Dăruind îți faci comoară” – Campanie socială	8-10 decembrie 2017	Filantropia	În urma acestei Campanii au fost sprijinite cu alimente familii din raza Municipiului Baia Mare

9.	„Dăruind îți faci comoară” – Campanie socială	15 decembrie 2017	Filantropia	În urma acestei Campanii, în parteneriat cu Grădinița „Ion Creangă” din Municipiul Baia Mare, au fost sprijinite cu alimente mai multe familii din raza Municipiului Baia Mare
----	--	----------------------	-------------	---

3. Asociația Tinerilor Ortodocși de pe lângă Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare

Această asociație funcționează pe lângă Catedrala Episcopală „Sfânta Treime” din Baia Mare și desfășoară o mulțime de activități social-filantropice și culturale. Pe lângă aceste activități, asociația este implicată și în toate acțiunile administrativ-gospodărești, precum pregătirea spațiilor pentru hramuri, sărbători sau alte evenimente culturale care se desfășoară în incinta Catedralei Episcopale.

Pentru că activitățile sunt dintre cele mai diverse, amintim aici câteva dintre cele cu caracter social-filantropic și misionar:

- ▶ În parteneriat cu A.S.C.O.R., am organizat un atelier de pictură icoane pe sticlă, din care a rezultat suma de 2.000 lei, sumă care, apoi, a fost folosită cu scop social;

- ▶ Am continuat campania „*Prisosul bogatului, hrana săracului*”;

- ▶ Am organizat două concerte caritabile din care a rezultat suma de 1.200 lei, care a fost folosită tot cu scop caritabil.

Suma totală din care Asociația noastră a desfășurat acțiuni sociale este de 3.200 lei. Din această sumă a fost ajutată o familie căreia i-a ars casa, au fost distribuite pachete cu alimente și dulciuri în spitalele din Municipiul Baia Mare și la Catedrala Episcopală, de Sărbătoarea Sfântului Ierarh Nicolae.

Nr. crt.	Locația unde au fost distribuite	Număr pachete
1.	Spitalele din Baia Mare	200
2.	Catedrala Episcopală, de Sfântul Nicolae	150

4. Asociația „Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul” – Baia Mare

În anul 2017 au fost oferite pachete cu alimente cu ocazia sărbătorilor de peste an, în valoare totală de 17.918,17 lei, după cum urmează:

Data	Număr de pachete cu alimente oferite	Valoare totală
15.04.2017 Învierea Domnului	75 pachete cu alimente, dulciuri și cărți religioase	3.124,20 lei
29.06.2017 Sfinții Apostoli Petru și Pavel	40 pachete cu alimente, dulciuri și cărți religioase	2.185,4 lei
14.09.2017 Înălțarea Sfintei Cruci	10 pachete cu alimente și dulciuri	424,1 lei
30.11.2017 Sfântul Apostol Andrei	50 pachete cu alimente	1.500 lei
6.12.2017 Sfântul Nicolae	300 pachete cu dulciuri	4.500 lei
25.12.2017 Nașterea Domnului	50 pachete cu alimente și dulciuri	2.500 lei
	Valoare totală	14.233,7 lei

Pe parcursul anului au fost întâmpinate nevoile cotidiene ale asistaților prin acordarea unor alimente suplimentare (ulei, făină, zahăr, conserve, paste făinoase, soia etc.), prin acordarea unor articole de mobilier (mobilă de bucătărie, de dormitor și sufragerie), jucării, articole de îmbrăcăminte, articole I.T. (calculatoare, TV), electrocasnice (aragaze, frigidere, mașină de spălat) rechizite școlare, articole pentru copii.

În decursul anului 2017, Asociația „Sfântul Iosif Mărturisitorul” a acordat sprijin financiar în valoare totală de 11.105,23 lei pentru 13 persoane, bani care au acoperit următoarele tipuri de cheltuieli:

- ▶ Achitarea lunară contravaloare masă grădinița pentru un copil;
- ▶ Plată restanțe electrică;
- ▶ Plata restanță chirie;
- ▶ Achiziție mașină de spălat;
- ▶ Plata restanțe taxe;
- ▶ Achiziție ochelari de vedere;
- ▶ Ajutor înmormântare (3 cazuri);
- ▶ Achiziție ușă intrare;
- ▶ Achiziție aragaze și butelie;
- ▶ Plata contravaloare bunuri furate.

Au fost puse la dispoziția asistaților servicii gratuite de consiliere psihologică oferite prin intermediul contractelor de voluntariat de 2 psihologi autorizați.

Tot în decursul acestui an, au fost suportate costurile cotidiene pentru asigurarea unui adăpost de noapte pentru 5 persoane care au beneficiat de aceste servicii, fiecare dintre aceștia având o perioadă de găzduire cuprinsă între 2-10 luni.

În anul 2017, serviciile de cantină socială furnizate au oferit beneficiarilor aflați în situații de risc o masă caldă constând din: fel I, fel II, pâine și desert. Acestea s-au desfășurat zilnic (în timpul anului școlar) pentru un număr de 20 de elevi de la școlile gimnaziale nr. 15 și 17 din Parohia „Sfântul Iosif Mărturisitorul” (în total 1.000 porții).

În fiecare duminică se servește o masă caldă (fel I, fel II, pâine și desert) pe tot parcursul anului pentru un număr de aproximativ 100 persoane (în total aproximativ 6.250 porții).

Pentru familiile nevoiașe s-a acordat masă zilnică, un număr de 15 porții / zi, în 170 zile, într-un număr total de 2.550 porții pentru anul 2017.

Total anual porții 2017: 9.800 porții, având ca donatori principali Asociația și Biserica „Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul”, S.C. Brutăria Pâinea Vieții S.R.L. și S.C. Bizo S.R.L.

Beneficiarii serviciilor gratuite de cantină dețin anchetă socială și figurează în baza de date a Asociației Filantropice „Sfântul Iosif Mărturisitorul”, aceștia fiind sprijiniți și cu pachete de alimente, articole îmbrăcăminte și încălțăminte sau alte donații în funcție de urgența / nevoia întâmpinată.

Costurile totale cu servicii de cantină socială acordate în acest an se ridică până în luna noiembrie 2017 la valoarea de 25.263,11 lei.

5. Asociația de sprijin comunitar „Sfântul Ilie Tezvitianul” Baia Mare

Ca în fiecare an și în anul 2017 Asociația Sfântul Ilie și-a continuat activitățile sociale. Din încasările contribuabililor și din donații în valoare de 2.131 lei s-au făcut următoarele activități social-filantropice, prin care au fost sprijinite persoane aflate în nevoi.

- ▶ Ajutor financiar pentru tratament în valoare de 300 lei.
- ▶ O mică grijă pentru cei de vârstă a treia prin oferirea unui cadou cu ocazia zilei de naștere în valoare de 960 lei.
- ▶ Pachete de Crăciun în valoare de 549 lei.
- ▶ Pachete pentru copii care provin din familii mai modeste în valoare de 322 lei.

Valoare totală a sumelor folosite cu scop filantropic este de 2.131 lei.

6. Asociația Tinerilor Ortodocși ai Protopopiatului Baia Mare – A.T.O.P. BM

Proiectul caritabil „Tinerii Ortodocși, Campionii Bucuriei”, a fost organizat de parohia Dumbrăvița și ATOP BM în colaborare cu tinerii din cadrul ATOCEM. Meciul s-a desfășurat pe arena din localitatea Dumbrăvița, echipele tinerilor din Dumbrăvița și a celor din ATOCEM au fost cele care s-au confruntat în mod amical și prietenesc. Suma colectată la finalul meciului a fost 2500 lei, bani care au fost donați Centrului Pinocchio pentru copii cu dizabilități.

Parohia Ortodoxă Dumbrăvița, în colaborare cu sectorul social – filantropic al Episcopiei, a organizat acțiunea filantropică „Hristos se naște pentru toți”, 15 tineri din Centrul pentru copii cu dizabilități din localitatea Carbunari, Comuna Dumbrăvița, primind pachete donate cu multa bucurie de către credincioșii parohiei Dumbrăvița.

7. Asociația Filantropică Cultural-Creștină „Martyria” Baia Mare

În prezentul (r)aport de activitate vom enumera și descrie, parțial, câteva proiecte desfășurate de-a lungul anului 2017 – pentru că unele impun discreția și păstrarea unei tăceri impuse de complexitatea sau cererea expresă a celor care ne-au cerut sau cărora le-am oferit sprijinul nostru.

La începutul anului, pe data de 26 martie 2017, Asociația Martyria a avut bucuria de a se afla printre organizatorii conferinței cu tema „*Ce mai înseamnă viața pentru omul de azi?*”, conferință susținută de către **Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană**. Alături de Asociația „Maramureș pentru viață și familie” și având ca moderator pe **Pr. Dr. Florin Codrea**, asociația noastră a încercat să aducă în fața băimărenilor, în spațiul oferit cu generozitate de Catedrala „Sfânta Treime”, cu binecuvântarea Preasfinției Sale IUSTIN, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, o abordare de ținută academică a problemelor cu care se confruntă omul contemporan.

Sfântul și Marele Post ne-a oferit, ca de fiecare dată, posibilitatea de dăruire, prin implicarea financiară și nu numai, o rază de speranță, un zâmbet și ajutor concret, familiilor aflate în nevoi și încercări în cadrul programului „*Solidaritatea de pe Golgota în nădejdea Învierii*”. Astfel, conform practicii noastre curente, fiecare caz a fost cercetat la fața locului de câțiva membri ai asociației pentru a înțelege și a sprijini concret neajunsurile cu care fiecare se confrunta. Cele peste 30 familii cercetate au primit ajutoare de la oameni care au intrat în legătură directă cu ele, prin intermediul asociației noastre. S-au creat astfel prietenii și legături care dăinuie.

Proiectul „*Îmbracă un copil de Sfintele Paști*” a fost implementat de Asociația noastră prin faptul că au fost identificați copii aflați în situații de risc social și au fost implicați oameni și familii binevoitoare care au ajutat concret acești copii. Unii dintre ei au permanentizat relația cu copilul identificat de asociația noastră și continuă să îl ajute pe mai departe oferindu-i tot ceea ce îi este necesar din punct de vedere material, dar și susținerea financiară pentru meditații pentru a obține performanțe școlare.

„Icoana și Școala Mărturisirii” este proiectul în care un număr mare de copii au participat la concursul național inițiat în acest sens. Pe data de 21 Mai 2017 diploma conferită participanților oglindește dăruirea și priceperea lor în arta făuririi icoanelor. Câteva dintre icoanele expuse au datele și creează fiorul prezenței sfântului oglyndit, ceea ce arată faptul că cercul de iconari desfășurat cu un an înainte și-a atins, din plin, obiectivul. Nu putem uita nici de copiii care, în cadrul aceluiși concurs, au participat la secțiunea literară și la secțiunea multi media cu lucrări de excepție. Sunt demni de toată aprecierea noastră toți cei implicați:

Secțiunea literară: Botiș Lavinia, Orha Andrei, Mihuț Victor, Miclea Patricia;

Secțiunea multi-media: Boitor Ariana și Marc Andrei;

Secțiunea artă: Oros Beatrice, Dragoș Lorena, Marușca Patricia, Cociorva Karla, Kulcsar Daiana, Fazekas Ionuț, Podolac Tudor, Moldovan Teodora, Suciuc Beatrice, Crișan Ioana, Timiș Maria, Amarandei Ștefan, Frandoș Andreea, Crăciun Iulia, Barboloviciu Viviana, Coteș Ayan, Mercaș Mihai, Morozan Roberta, Cristian Briana, Pop Alexandru, Tardi Raul, Horge Beatrice, Rozorea Ania, Tolea Emilia, Balaj Mara, Novaci Alisia, Bîrle Mara, Mezei Georgiana, Beci Amalia, Bucisan Vanessa, Tămaș Lorena, Roatiș Alexia și Suciuc Giulia.

Între Asociația Filantropică Cultural-Creștină „Martyria” și Școala Gimnazială „Dimitrie Cantemir” și Școala Gimnazială „Alexandru Ivasiuc” se desfășoară an de an parteneriate care au ca obiectiv dezvoltarea spiritului unei mărturisiri vii a credinței creștine prin impicarea concretă în sprijinirea semenilor aflați în nevoi și încercări. Anul acesta programul „Bucuriile micului creștin”, implementat de asociația noastră, cuprinde un număr de 80 de copii înscriși. El se desfășoară sub îndrumarea **Pr. Dr. Florin Codrea** și în colaborare cu Biserica „Buna Vestire” din Baia Mare care găzduiește săptămânal aceste întâlniri ale bucuriei. La finalul anului școlar, de 12 ani încoace, copiii care participă săptămânal la întâlnirile din cadrul programului participă gratuit la o tabără de vară sau excursie oferite de Asociația „Martyria”. Și programul din acest an va avea același punct final al bucuriei și buneii dispoziții cu promisiunea păstrării a ceea ce am dobândit, prietenia cu Hristos și unii cu alții.

În aceleași coordonate ale colaborării cu cele două școli trebuie menționată și mărturisirea pe care copiii au făcut-o prin participarea la „Marșul pentru viață 2017 – Ajută mama și copilul. Ei depind de tine”, care s-a desfășurat pe data de 25 martie 2017. Prin implicarea asociației s-a ajuns la 42 de participanți din cadrul programului pentru copii. Programele „O mână spre tine...” și „Viața micului creștin” au însemnat implicarea directă a copiilor în ajutorarea

celor nevoiași. Cei mici au adus alimente și haine pe care, membrii asociației, le-au distribuit, după o atentă selecție și cât mai echitabilă împărțire, celor care aveau nevoie de o astfel de susținere.

În fiecare an, căldura lunilor de vară ne provoacă la inițierea unui pelerinaj care să ne încălzească și sufletele și să oglindească disponibilitatea unora față de alții ca însoțire pe același drum al îmbogățirii spirituale, dar și jertfelnicia noastră pentru a atinge, prin participare, fie și doar pentru câteva zile, a vieții consacrate slujirii lui Dumnezeu. În acest an, Asociația Martyria în colaborare cu Parohia Buna Vestire, împlinind tradiția multor ani 50 de pelerini un traseu deosebit care a cuprins Cheile Bicazului, Mănăstirea Durău și Petru Vodă, dat și Mănăstirea Toplița și popasuri cultural-spirituale dintr-un parcurs complex și solicitant.

Programul „*Incubatorul socio-medical, instrument de inovare socială*” inițiat de Primăria Municipiului Baia Mare având ca parteneri Centrul de Excelență pentru Resurse Comunitare SRL, Școala Gimnazială Nr. 18 Baia Mare și SC Rogepa SRL, ne-a propus o mediere pentru copii aflați în ținta de lucru a acestui program, motiv pentru care se regăsesc 20 de copii care se pot înscrie între beneficiarii acestei laudabile inițiative.

În luna Decembrie, aflată sub spectrul postului și al dăruirii ca pregătire pentru Marele Dar, Întruparea Fiului lui Dumnezeu, ca în fiecare an se desfășoară proiectele prin care suntem alături de cei nevoiași. Astfel un număr de 21 de copii identificați de Asociația „Martyria” cu ajutorul doamnelor profesoare de religie Macovei Ana de la Școala „Dimitrie Cantemir” și Vele Firuța de la Școala „Alexandru Ivasiuc”, vor primi, în cadrul programului „Îmbracă un copil, bucură un suflet!”, sprijin adaptat nevoilor lor stringente. Șapte din ei sunt puși, prin intermediul asociației, în legătură directă cu 7 familii care s-au oferit să-i ajute în urma apelului nostru. Ceilalți vor fi ajutați de Asociație în urma colectei pe care aceasta a inițiat-o în acest sens. Totodată se derulează, ca în fiecare post, programul de ajutorare „Ospățul bucuriei” prin care încercăm să ajutăm familiile nevoiașe și bătrânii să poată avea o masă de sărbători asemeni celei de care ne bucurăm toți cei care, cu binecuvântarea și din darul lui Dumnezeu, reușim să ne împărtășim de împlinirea și rodul muncii noastre.

Organismul creștin, comunitatea care crede și se închină lui Dumnezeu nu poate să ființeze decât în coordonatele mărturisirii credinței prin fapte concrete împlinite în propriul destin, dar și în cel al semenului său care nu este altceva decât modul în care Hristos a ales să treacă incognito prin lume.

III. 2. Protopopiatul Satu Mare

1. Asociația „Sfântul Acoperământ al Maicii Domnului” Satu Mare

Asociația are certificate de acreditare pentru furnizare de servicii sociale, iar activitățile importante în anul 2017 sunt:

- ▶ Oferirea unei mese calde de 3 ori pe săptămână pentru un număr de 120 persoane din care 80 sunt copii, astfel sunt preparate un număr de 14.400 porții de hrană cu o valoare de 86.400 lei;
- ▶ Pachete cu alimente pentru 330 familii, constând în alimente, fructe, dulciuri cu o valoare de aproximativ 18.120 lei, pachete provenite de la credincioși, de la copiii școlilor, cât și din donații și sponsorizări;
- ▶ Printr-un proiect finanțat de către S.P.A.S. Satu Mare au fost acordate pachete alimentare pentru 150 de familii sărace în valoare de 100.000 lei.

Activități cu copiii de la Centrul de zi „Sfânta Tatiana”:

- ▶ să ofere asistență educațională pentru prevenirea abandonului școlar;
- ▶ să prevină infraționalitatea juvenilă, prin consiliere de specialitate;
- ▶ să-i ajute să-și însușească normele de igienă;
- ▶ să contribuie la dezvoltarea unui comportament social normal, în vederea unei bune integrări în societate.

Alte activități cu copiii din centru:

- ▶ copiii asistați au participat la tabara de vară;
- ▶ un grup de 40 de copii au vizitat diverse instituții publice și societăți comerciale, fiind răsplătiți cu pachete cu dulciuri;
- ▶ consiliere spirituală pentru persoanele asistate, atât pentru ortodocși, cât și pentru creștinii aparținând altor confesiuni;
- ▶ servicii religioase pentru persoanele nevoiașe, fără a se percepe taxe.

Pr. Tiberiu Vălean – voluntar – supervizează activitatea desfășurată în cadrul tuturor departamentelor asociației, acordă asistență moral-religioasă persoanelor aflate în evidențele asociației, coordonează grupul de adolescenți voluntari.

Ing. Marinela Gliga – voluntar – coordonează activitățile de la masa săracilor și diverse activități cu copiii asistați, reprezintă asociația în relația cu instituțiile publice, persoanele juridice și fizice.

Ing. Corina Stanciu – voluntar – desfășoară activitățile de secretariat, administrează paginile de internet ale asociației.

Prof. Călborean Sorina – voluntar, coordonator educativ – coordonează activitățile de after-school și tabăra de vară pentru copii

As. Social Monica Ardelean – angajat – realizează activitățile de asistență socială, identifică și contactează persoanele în dificultate, evaluează nevoile lor și le facilitează accesul la serviciile sociale existente.

Ec. Lucia Kantor – voluntar – întocmește evidențele financiar-contabile și rapoartele lunare, trimestriale și anuale.

Ec. Nicolae Filimon – voluntar – desfășoară activități de casier și alte activități de voluntariat, în funcție de nevoie.

Ilie Iuga – voluntar – desfășoară activități de transport a donațiilor și alte activități de voluntariat, în funcție de nevoie.

As. Irina Rus – voluntar – desfășoară activități de asistență medicală și alte activități de voluntariat, în funcție de nevoie.

În tabel sunt reflectate centralizat sumele:

Nr. crt.	Explicația	Suma	Observații
1.	Sold inițial 2016/2017	62.704,05 lei	
2.	Venituri pe anul 2017 ⁸	346.300,39 lei	
	Ajutoare acordate în anul 2017 ⁹	350.595,09 lei	
3.	Sold pentru anul 2018	58.409,35 lei	

2. Asociația Tinerilor Ortodocși din Protopopiatul Satu Mare

Activități social-misionare:

► Întâlniri lunare în școlile și liceele din Protopopiatul Satu Mare, conform protocolului încheiat între Inspectoratul Școlar Județean Satu Mare, Episcopie și unitățile școlare;

⁸ Aceste venituri provin din încasări, cotizații, donații, sponsorizări în bani, sponsorizări în materiale de construcție, sponsorizări în obiecte sanitare, subvenții S.P.A.S., dobânzi etc.

⁹ Această sumă reprezintă plăți: ajutoare umanitare, masa săracilor, pachete S.P.A.S., furnizori și constructori centru de zi, salariul și contribuțiile aferente pentru asistentul social, facturi utilități, onorariu avocat etc.

- ▶ Prezența preoților la activitățile de început ale anului școlar pentru a rosti rugăciunile specifice și a stabili primele contacte cu tinerii după vacanță;
- ▶ Organizarea unor colecte și achiziționarea de rechizite școlare inclusiv ghiozdane pentru categoriile de elevi defavorizați din școlile Avram Iancu, Bălcescu – Petofi din municipiul Satu Mare;
- ▶ A fost organizată o tabără cu tinerii în grija Parohiei Păulești, având ca beneficiari 100 de tineri;
- ▶ Organizarea unor școli de vară în Parohiile Sâi, Odoreu, Măriuş, Poiana Codrului;
- ▶ Organizarea grupurilor de tineri colindători cu ocazia Nașterii Domnului pentru a colinda la spitale, case de plasament și instituțiile publice din municipiu;
- ▶ Prezența a 45 de tineri în ziua Sfântului Arhidiacon Ștefan, cu ocazia întronizării Preasfințitului IUSTIN, ca Episcop al Maramureșului și Sătmarului;
- ▶ Oferirea unor premii în bani șefilor de promoție absolvenți ai școlilor Avram Iancu și Bălcescu – Petofi.

Activități filantropice:

- ▶ Implicare în acțiunile sociale desfășurate pe lângă bisericile din municipiul Satu Mare: servirea mesei, vizite la persoane aflate în dificultate, bătrâni și copii;
- ▶ Organizarea unor colecte în alimente, medicamente și îmbrăcăminte în preajma marilor sărbători precum și identificarea beneficiarilor și distribuirea acestor lucruri către cei aflați în nevoie;
- ▶ Organizarea de colecte în bani pentru cazuri speciale de copii aflați în fața unor intervenții medicale grele;
- ▶ Identificarea unor locuințe și achitarea costurilor de chirie și întreținere pentru familii cu copii, aflate în dificultate.

3. Asociația „Sfântul Haralambie” – Satu Mare

Asociația „Sfântul Haralambie” din Satu Mare, desfășoară mai multe tipuri de activități sociale în diferite Instituții de Stat, Școli, Grădinițe, Case de copii, Case de bătrâni sau Centre Sociale, după cum urmează:

Nr. crt.	Denumirea Instituției	Număr beneficiari	Observații
1.	Casa de copii „Andrei”	25 persoane	
2.	Casa de copii „Maria”	12 persoane	
3.	Casa de Copii „Ștefania”, Oar	11 persoane	
4.	Centrul Maternal „Lorena”	20 persoane	
5.	Centrul Social „O Nouă Viață”	50 persoane	
6.	Colegiul Național „Mihai Eminescu”	100 persoane	
7.	Școala Gimnazială „Constantin Brâncoveanu”	700 Persoane	
8.	Campania „Fii și tu Moș Crăciun!”	240 Persoane	
9.	Parteneriate cu Școli și Grădinițe		
10.	Parteneriat cu Crucea Roșie		

Numărul total de beneficiari ai asociației sunt de peste 2500 de persoane, care au primit ajutoare constând în bani, medicamente, cărți, cărți de rugăciuni, metaniere, icoane, iconițe, alimente, dulciuri, îmbrăcăminte, încălțăminte, jucării, rechizite, mobilier, covoare, veselă, perdele, păături, perne, plapume, materiale de construcții, plăți manopere, aparatură electronică și electrocasnică etc., iar suma totală în anul 2017 este de peste 30.000 lei.

4. Asociația Ortodoxă „Sfântul Apostol Andrei” Satu Mare

Asociația Ortodoxă „Sfântul Apostol Andrei” Satu Mare și-a desfășurat activitatea în anul 2017 conform obiectivelor propuse de Comitetul de conducere al asociației și aprobate de Adunarea Generală la data de 27.01.2017.

Continuarea activităților, conform contractelor de colaborare deja încheiate precum și realizarea altora noi:

► În acest an s-a continuat activitatea de sprijinire financiară a persoanele aflate în dificultate. În acest caz este vorba de o bursă medicală

oferită unui tânăr student care a fost internat într-un centru de dezintoxicare, după ce câțiva ani la rând a căzut în patima grea a drogurilor;

► S-au continuat activitățile de colaborare cu Serviciul Public de Asistență Socială Satu Mare, Creșa „Prichindelul”. Activitățile au avut ca scop formarea capacităților de interrelaționare, promovarea dialogului și comunicării cu copii de vârste diferite, provenind din medii social-economice, întărirea spiritului de toleranță și acceptare, precum și contribuția materială în scopul îmbunătățirii condițiilor centrului. Activitățile au fost realizate prin intermediul Grupului de voluntari ai asociației cu numele „Andreenii”;

► Voluntari din cadrul asociației s-au constituit într-un cor de colinde cu numele „Sofia”, care au colindat cu ocazia sărbătorii Nașterii Domnului în Biserica „Adormirii Maicii Domnului”, Micula Nouă, și pe diverși parteneri care au contribuit la finanțarea activităților asociației.

III. 3. Protopopiatul Sighet

1. Asociația Filantropică Ortodoxă „Bunavestire” Sighet (A.F.O.B.S)

În anul 2017, în parteneriat cu FORMVEST SRL din Sighetu Marmației, a susținut activitatea Centrului de Orientare și Formare Profesională prin care în anii precedenți în parteneriat cu alte două asociații a implementat 3 programe cu finanțare europeană.

Asociația este mereu în parteneriat cu parohia în plan social-filantropic, iar în anul care a trecut împreună cu parohia au avut acțiuni filantropice în valoare de 7.400 lei, iar strict din fondurile Asociației a oferit de Sfintele Paști ajutoare în alimente în valoare de 2.000 lei.

De sărbătorile de iarnă, s-au distribuit 60 de pachete cu alimente, în valoare de 4.300 lei pentru a oferi o bucurie de Crăciun celor nevoiași.

Totalul sumei pentru activitățile filantropice fiind de **13.700 lei**.

2. Asociația social-filantropică a parohiei Desești

Așa cum este cunoscută preocuparea noastră asistențială realizată în cadrul **Așezământului Social Cultural „Sfinții Brâncoveni”**, s-a îndreptat

în primul rând către copiii instituționalizați, dar și către grupurile vulnerabile din cadrul comunității parohiale, cu următoarele proiecte:

► Proiectul **Casa de tip familial pentru copii și tineri**. Acest proiect început în vechea parohie, a asigurat mediul familial de viață pentru 11 copiii proveniți din instituții, având parte de toată preocuparea noastră, în cei 18 ani de existență, până la întemeierea propriilor lor familii;

► Proiectul **Artă și Solidaritate Creștină**. Început în urmă cu 13 ani a desfășurat tabere anuale pentru creație, dar și consiliere și terapie prin artă pentru copiii instituționalizați. Astăzi taberele anuale au fost considerate insuficiente pentru amploarea pe care a luat-o proiectul, iar activitățile au fost permanentizate, în cadrul Centrului de creație și terapie prin artă. În acest an 70 de artiști plastici, din întreaga țară, dar și din Ungaria, Ucraina, Germania, Anglia, au lucrat alături de tot atâtea copii instituționalizați aflați în structura de case de tip familial a Fundației Hope and Homes for Childrens, din întreaga țară;

► **Centrul de zi pentru copiii și părinți - Sfinții Brâncoveni**. Acest proiect, în curs de edificare, a fost propus pentru finanțare prin PNDR, de către GAL Mara -Gutâi. Activitățile ce se vor desfășura aici pentru îmbunătățirea vieții beneficiarilor vor fi : consiliere psiho-socială, informare, educație în puericultură, reintegrare familială, educație școlară extra-curriculară, socializare și reinserție socială, formare de deprinderi de viață independentă, dezvoltarea abilităților parentale și creșterea stimei de sine, orientare școlară și profesională, mediere ocupațională, formare profesională, terapie prin artă, reînvățarea meșteșugurilor tradiționale;

► **Proiectul Grijă pentru fiecare**. Activitățile acestui demers au privit distribuirea de articole de îmbrăcăminte și alimente către grupurile vulnerabile din cadrul comunității.

3. Asociația Tinerilor Ortodocși din Protopopiatul Sighetul Marmației

Și anul aceste au fost continuate activitățile sociale în care sunt implicate tinerii din Sighet. Proiectul „*Bucurie pentru bătrânii noștri*”, în care tinerii A.T.O.P.S. au petrecut o după-amiază deosebită împreună cu persoanele speciale de la Caminul de Bătrâni din Sighet. Grupul de tineri a susținut un mic spectacol de dansuri populare prin care și-au propus sa le ofere un zâmbet acelor persoane, împărtășindu-și dragostea față de ei.

După spectacol, tinerii i-au vizitat și pe cei care, din motive de sănătate, nu au putut lua parte la spectacol, oferindu-le tuturor celor 120 de persoane cu nevoi speciale câte un mic pachetel cu fructe și dulciuri. Finalul după-amiezii a constat într-o rugăciune pentru cei bolnavi, rostită în Biserica „Sfântul Voievod Ștefan cel Mare” din incinta Poliției de Frontieră.

În proiectul „*Bucuria Nașterii Domnului pentru bătrâni și copii sărmani*”, Pr. Protopop Pop Vasile Aurel, parohul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din Sighet a pregătit alimente și dulciuri pentru 40 de familii nevoiașe și 130 de pachete pentru casa de bătrâni și case de copii care au fost împărțite de către tinerii ATOPS alături de Pr. Marcel Oprișan care au adus bucurie prin colinde și daruri celor sărmani și bolnavi înaintea sărbătorii Nașterii Domnului.

4. Asociația Pentru Dezvoltare Hoteni

Asociația Pentru Dezvoltare Hoteni și-a început activitatea la 1 septembrie 2017, având ca principal obiect de activitate îngrijirea a 10 persoane adulte cu dezabilități, preluate din sistemul județean de asistență socială. Activitățile se desfășoară în casa parohială, fiind coordonate de preotul paroh, ajutat de 4 femei din parohie, angajate ale asociației.

Anul acesta intenționăm extinderea activității. În acest sens dorim să deschidem încă o casă unde vom avea în grijă un număr de 8 copii tipici care vor fi preluați tot din sistemul județean de protecție a copilului.

Tabel cu numărul familiilor și persoanelor ajutate de către asociațiile filantropice care funcționează cu binecuvântarea ierahului.

Nr. crt.		Suma / numărul
1.	Numărul familiilor ajutate	3.071
2.	Numărul persoanelor ajutate	2.860
3.	Suma totală	852.983,00 lei

III. 4. Protopopiatul Carei

1. Asociația Ortodoxă „Sfânta Maria” Tășnad

A fost înființată în anul 1998, funcționând în localitatea Tășnad. Activitatea socială în anul 2017 s-a axat pe oferirea de mese calde sau reci pentru persoanele cu nevoi speciale, hrana preparată și alocată cu ocazia sărbătorilor importante și a unor evenimente cultural-sociale. Astfel, 65 de familii au beneficiat de sprijinul asociației, iar cheltuielile se ridică la 17.000 lei.

2. Asociația Tinerilor Ortodocși din Protopopiatul Carei

În anul 2017, A.T.O.P.C. a organizat tabăra de la Tășnad pe parcursul lunii iulie, a cercetat beneficiarii centrului C.I.A.S. Alexandru (căminul de bătrâni din Carei), Centrul de Neuropsihiatrie „Sfânta Ana”, Carei, Fundația Down Carei, în preajma sărbătorilor creștine de iarnă, oferindu-le mici daruri constând în fructe, legume și dulciuri. De asemenea le-au colindat și au colindat împreună cu ei, bucurându-le sufletele.

Proiectele episcopiei: adresa nr. 531 din 6.03.2017 – *Îmbracă un copil de Paști*, adresa nr. 3.060 din 11.09.2017 – *Ghiozdanul copilului creștin*, adresa nr. 3.643 din 16.11.2017 – *Îmbracă un copil de Crăciun*, adresa nr. 3.644 din 16.11.2017 – *Oferă un dar unui copil de Sfintele Sărbători ale Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos*, precum și colecta în urma furtunii din luna septembrie (adunându-se suma de 6.467 lei), s-au pus în practică la majoritatea parohiilor din cuprinsul protopopiatului nostru.

În urma acestor acțiuni s-au făcut colecte atât în bani, cât și în alimente; au fost ajutate mai multe persoane, conform tabelelor trimise Centrului Eparhial.

Cu binecuvântarea Preasfințitului Episcop IUSTIN și implicarea Arhim. Ioachim Tomoioagă, Consilier Social-Filantropic și Misionar, am reușit la nivel de protopopiat să încheiem un acord de colaborare cu Centrul Social din Babța.

III. 5. Protopopiatul Lăpuș

1. Asociația Tinerilor Ortodocși din Protopopiatul Lăpuș

Această Asociație este coordonată de către **Pr. Prot. Stan Florin** și desfășoară foarte multe activități sociale. Aceste activități nu se regăsesc într-un raport de activitate separate, deoarece toate aceste s-au desfășurat în colaborare cu una dintre parohiile din Târgu Lăpuș sau cu Protopopiatul.

III. 6. Protopopiatul Vișeu

1. Asociația Tinerilor Ortodocși din Protopopiatul Vișeu

A fost înființată la sfârșitul anului 2012, iar din luna martie 2013, ca urmare a HCL 33/2013, a preluat activitatea socială a cantinei de ajutor social din orașul Vișeu de Sus, oferind o masă caldă pe zi unui număr mediu de 48 de persoane.

Costurile pentru aceste servicii sunt suportate de către primărie, în limita alocației de 12 lei/zi/persoană și de către Asociație, fiind oferite în anul 2017 un număr de 19.770 porții de mâncare, după cum rezultă din următorul tabel:

Nr. crt.	Perioada	Număr persoane			Număr porții (nr. Pers. Nr. zile)
		Subvenționate de primărie/zi	Subvenționate de Asociație	Persoane / zi	
1.	Ianuarie	35	23	58	1.798
2.	Februarie	35	23	58	1.624
3.	Martie	35	25	60	1.860
4.	Aprilie	35	25	60	1.800
5.	Mai	33	27	60	1.860
6.	Iunie	33	27	60	1.800
7.	Iulie	33	17	50	1.550
8.	August	27	23	50	1.550
9.	Septembrie	28	22	50	1.500
10.	Septembrie	28	22	50	1.550
11.	Noiembrie	28	20	48	1.440
12.	Decembrie	28	20	48	1.488
Total					19.770

Tot în Protopopiatul Vișeu, prin implicarea Pr. Iuga Dumitru din Parohia Săcel, care desfășoară proiectul *Dar din Darul lui Dumnezeu*, și Pr. Pinteș Nicolae din Parohia Săliște, au fost oferite pachete copiilor instituționalizați din Vișeu de Sus, copiilor de la Centrul de Educație Incluzivă din aceeași localitate și alte 100 de pachete Centrului Sfânta Macrina din București. Alimente au fost adunate în parohiile Ieud, Dragomirești, Săcel, Săliște I și donate celor 75 de bătrâni de la Căminul din Baia Sprie și către Asociația Femeilor Ortodoxe din Maramureș – Mironosițele Femei, în valoare de peste 15.000 lei.

III. 7. Protopopiatul Chioar

1. Asociația Tinerilor Ortodocși din Protopopiatul Chioar

În anul 2017, Asociația Tinerilor Ortodocși din Protopopiatul Chioar a avut foarte multe activități sociale desfășurate împreună cu Protopopiatul și cu unele parohii.

Pe lângă activitățile cu Protopopiatul și unele parohii, am desfășurat următoarele activități:

- ▶ O excursie cu un număr de 51 de tineri în turul Maramureșului, pe traseul Șomcuta Mare – Mănăstirea Bârsana, Mănăstirea Moisei, Sighetu Marmăției – Memorialul Victimelor Comunismului – Catedrala Ortodoxă Negrești Oaș și întoarcere la Șomcuta Mare.

- ▶ A fost ajutată o tânără pe nume Achim Ștefania din Baia Mare pentru o operație la ochi – împreună cu Primăria Șomcuta Mare.

III. 8. Protopopiatul Oaș

1. Asociația pentru Sprijin și Dezvoltare Comunitară Țara Oașului – Tur

Miniproiectul *O lume mai bună „ÎNAȘTEPTARE”*, conform căruia implicarea a 2 unități de tip restaurant aflate în apropierea a două școli din orașul Negrești Oaș promovează conceptul în rândul clienților care le calcă pragul de a putea oferi ca donație echivalentul a unei porții sau produs alimentar din meniul localului unor tineri elevi cu situații sociale delicate, identificați în unitățile școlare respective. De asemenea, 2 magazine locale care au aderat la acest proiect găzduiesc câte „un raft în așteptare”, în care oricare client care cumpără câte ceva de la acest magazin poate dona un produs sau poate cumpăra ad hoc un produs și pentru acest raft special amenajat în care este expus o vreme, iar în mod periodic grupe de tineri ai organizației preiau produsele și le duc la familiile sărace din parohia Tur.

Acțiunea de 8 Martie „O mamă-o floare”, în cadrul căruia tinerii înrolați în organizația parohiei fac vizită tuturor femeilor internate la acel moment în spitalul orașului Negrești Oaș și oferă câte o floare și o broșură moral-educativă.

„Oferă un ghiozdan unui copil sărman” – rechizite + diverse necesare unui copil sărac, colectate de la tinerii membri ai organizației și oferite mai multor copii identificați de ei în școală sau comunitatea lor.

„**Oferă o bucurie printr-o jucărie**” – dăruirea de jucării din propria casă sau colectarea de la copiii comunității și dăruirea lor unui centru de asistență socială, cazul nostru, Creșa Socială PRICHINDELUL din Satu Mare. Alături de jucării, părinții au donat și alimente și haine pentru copiii asistați social.

„**Cina darului**” – în **Duminica celor poftiți la cină** (înainte de Crăciun) – în prealabil, colecta inițiată la început de post al Crăciunului în parohie prin strângere de alimente, haine, bani pentru săraci și pentru că în comunitatea noastră este un număr foarte mic de săraci, iar volumul donațiilor este mult mai mare, invităm un grup de persoane aflate în sistemul de protecție socială – în cazul nostru, un grup de tineri cu nevoi speciale de la Casa Socială Alexandra din Amati-Satu Mare, care participă alături de comunitatea noastră la această duminică (a celor poftiți la cină) la Sfânta Liturghie, după care li se pregătește o masă la casa parohială („cina darului”) din darul credincioșilor, iar după servirea mesei li se dăruiesc toate produsele și darurile donate de credincioși pe parcursul perioadei postului.

2. Asociației Tinerilor Ortodocși din Protopopiatul Oaș - A.T.O.P.O.

Prezentăm sistematic activitatea din cursul anului 2017, astfel:

În perioada 17-23 iulie 2017, Protopopiatul Ortodox Român Oaș și Asociația Tinerilor Ortodocși din Protopopiatul Oaș - A.T.O.P.O., au organizat a V-a ediție a **taberei de vară „Hristos în mijlocul nostru!”** dedicată tinerilor cu vârsta între 10 și 25 ani, la Schitul “Sf. Arh. Ștefan” din stațiunea montană Luna Șes – Negrești Oaș, tema de anul acesta fiind: *Imaginea mea în lumea de azi*. La solicitarea Sectorului Teologic-Educațional, a avut loc o sesiune dedicată elevilor (grupa „de elită”), distinși cu premiile Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului, ale Fundației Nicolae Steinhardt, precum și olimpicii și premianții Liceului Teologic Nicolae Steinhardt.

Programul a fost conceput pentru două grupe distincte, câte trei zile fiecare. În prima etapă (17-19 iulie) tabăra a fost organizată pentru o grupă de 40 de tineri, grupa premianților, sub asistența a nouă tineri voluntari, dintre care patru de la Crucea Roșie; respectiv șapte profesori coordonatori, dimpreună cu preoții implicați în proiect (**Prot. Marcel Malanca, Pr. Robaș Nicolae, Pr. Chira Dacian și Dc. Șurani Horațiu**). A doua parte a taberei (21-23 iulie) a găzduit un număr de 45 de tineri din zona Oașului. Am căutat în cadrul acestui program educațional ca tinerii să aibă parte de momente frumoase de relaxare, de comunicare și socializare, de cunoaștere și explorare a naturii, de edificare

cultural-religioasă, de formare psiho-somatică. Tinerii s-au desfășurat prin activități recreativ-sportive (jocuri, gimnastică, drumeții, concursuri în aer liber, foc de tabără, seri muzicale), și-au manifestat simțul artistic în cadrul atelierelor de lucru (teatru, pictură, desen etc.), s-au bucurat duhovnicește prin rugăciune și cântare liturgică la biserica schitului unde s-a organizat tabăra (rugăciunile de dimineață și seară în biserică, Sf. Liturghie la finalul taberei fiecărei grupe, cu participarea activă a tinerilor, săvârșindu-se în prealabil Proscomidia în mijlocul lor, în naos, pentru a înțelege această parte premergătoare Sfintei Liturghii). La finalul fiecărei etape a avut loc ceremonialul de premiere a participanților, profesorilor și voluntarilor implicați. În ziua de 17 iulie, Preasfințitul Părinte Episcop IUSTIN a efectuat o vizită pastorală în mijlocul copiilor taberei de la Luna Șes, le-a oferit daruri de suflet și le-a vorbit despre importanța și frumusețea vieții, despre credința în Dumnezeu și Fiul Său, despre rostul rugăciunilor zilnice adresate Domnului nostru Iisus Hristos, despre faptele bune pe care fiecare copil trebuie să le facă după puterea sa. În anul 2017, A.T.O.P.O. a susținut dezvoltarea infrastructurii taberei pentru a avea condiții cât mai bune pentru desfășurarea activităților cu tinerii. Dacă anii trecuți cazarea tinerilor se făcea în corturi, anul acesta s-a construit o clădire nouă, doar pentru cazare, fiind dotată cu paturi, saltele, având posibilitatea de a găzdui un număr de 45 de copii. Mai sunt însă necesare investiții importante, în viitorul apropiat, pentru a dezvolta utilitățile indispensabile desfășurării taberelor (spații de cazare, terenul de agrement etc).

ATOPO și Protopopiatul Oaș au încurajat dezvoltarea unei tabere de tineret în ținutul Ugocei, astfel că pe 8 august 2017, un grup de 42 de copii din parohiile Tarna Mare, Bocicău, Valea Seacă, Comlăușa, Batarci, Halmeu și Drăgușeni s-au adunat în tabăra creștină „*Tradiție și Credință*”, organizată prin implicarea preotului Păcurar Daniel Ioan, în Parohia Ortodoxă Tarna Mare.

În perioada 1-4 septembrie 2017, tineri delegați ai A.T.O.P.O. au participat, în mod organizat, la „**Întâlnirea Internațională a Tinerilor Ortodocși**”, eveniment organizat la Iași; Protopopiatul Oaș a fost reprezentat de un grup de 7 tineri, pentru care experiența reuniunii a adus un plus de determinare și curaj în mărturisirea credinței și a identității naționale.

La „**Întâlnirea Tinerilor Creștini Ortodocși din Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului**”, la Bistrița, în perioada 29-30 iulie 2017, a participat o delegație de 14 tineri din cadrul A.T.O.P.O.

De *Ziua Tinerilor din Episcopia Maramureșului și Sătmarului*, sărbătoarea Sfântului Arh. Ștefan, 27 decembrie 2017, Oașul a fost reprezentat de două grupuri de oșeni, din Batarci și Tarna Mare.

Am continuat **programele de educație catehetică a tinerilor care se pregătesc pentru căsătorie** în formatul de catehizare implementat deja de 8 ani, după un tipar catehetic ce explorează latura psihologică și emotiv-socială a relației dintre viitori soți, pentru a-i determina pe tineri să înțeleagă dimensiunea creștină a căsătoriei și integrarea lor ca familie în Biserică.

Am desfășurat **proiecții și prezentări tematice** pentru tineri liceeni la Centrul Cultural Catehetic Sf. Stelian, din cadrul sediului protopopesc; vizite filantropice cu tinerii, burse acordate ocazional tinerilor liceeni care întâmpinau probleme de ordin social.

Începem anul 2018 cu intenția:

- ▶ dezvoltării unui proiect de asistență socială și educativă a tinerilor la demisolul bisericii „Cuvioasa Parascheva”;
- ▶ organizării celei de a VI-a ediții a taberei tinerilor creștini și dezvoltarea mai departe a infrastructurii taberei;
- ▶ asigurării continuității taberei tinerilor în Ugocea;
- ▶ organizării de tabere pentru tineret și în zona centrală a protopopiatului (Turț-Călinești);
- ▶ în colaborare cu Protopopiatul Oaș, un proiect de dezvoltare a unei cantine sociale la demisolul oficiului protopopesc (unde există un spațiu disponibil de cca 150 mp).

3. Asociației „Sfântul Evanghelist Luca” Prilog

În anul 2017 am continuat activitatea începută în anul precedent, cu și mai mult curaj. Astfel, Centrul rezidențial pentru vârstnici a fost acoperit, au fost montate geamurile de tip termopan, s-a introdus curentul electric. Toate acestea au fost posibile datorită oamenilor de bună credință, care au donat sume considerabile de bani.

Planul construcției conține un număr de 6 camere pentru cazare, 6 băi, un birou, sală de tratament, living, sală de mese, bucătărie, anexe, pe o suprafață de 380 mp.

Din punct de vedere al activității social-filantropice amintim că în data de 8 martie, un grup de tineri (voluntari ai asociației), au împărțit femeilor internate în Spitalul Județean din Baia Mare o broșură dedicată Mamei creștine, însoțită de o floare, continuând programul început în 2015 „**O floare, un zâmbet**”.

În lunile iulie – august, voluntarii și colaboratorii au întins o mână de ajutor copiilor abandonți în Spitalul Județean din Satu Mare colectând hăinuțe și cumpărând produse de igienă personală pentru bebeluși (scutece, șampoane, pudră, ulei de corp etc.). Ca urmare a impactului pe care l-a avut această acțiune și constatând nevoia unei noi implicări, în luna noiembrie am reluat stângerea de fonduri, de această dată cu un rezultat peste așteptările noastre (80 perechi de încălțăminte, 35 baxuri de scutece, 8 cutii de șampoane, 25 saci cu hăinuțe, daruri pentru toți cei internați pe secția de pediatrie și chirurgie pediatrică).

Nu au fost uitați nici vârstnicii, iar în preajma Sfintelor Sărbători am colindat Centrul Rezidențial Pentru Vârstnici din Baia Sprie, oferind daruri bătrânilor găzduiți acolo, iar pentru bucătărie au fost lăsate alimente considerabile.

Împreună cu Parohia Ortodoxă Prilog, Asociația Sf. Ev. Luca a organizat o tabără creștină de două zile adresată unui grup de 30 de copii din localitatea Prilog, care participă regulat la programul catehetic “Hristos împărtășit copiilor”. Locul de desfășurare a taberei a fost orașul Negrești Oaș, stațiunea turistică Luna Șes, pe lângă Schitul Sf. Arhid. Ștefan.

Trebuie menționată ajutorarea constantă cu alimente și plata unor facturi de întreținere a unei familii din Prilog pe care Asociația a identificat-o fără nici un venit.

Nr. crt.	Numărul persoanelor / familiilor ajutate de asociații	
1.	Numărul familiilor ajutate	3.071
2.	Numărul persoanelor ajutate	2.860
	Suma totală	852.983,00 lei

IV. Fondurile filantropice

Din fondul Filantropia, F.C.M. și colecta pentru calamități s-au adunat sume considerabile de bani, iar din acestea au fost susținute acțiuni sociale, filantropice și misionare după cum urmează:

Fondul Central Misionar				
Nr. crt.	Venituri	Suma	Cheltuieli	Suma
1.	Prot. Baia Mare	21.588,00 lei	Patriarhie	71.020,00 lei
2.	Prot. Lăpuș	3.741,00 lei	Ph. Brebeni, Drăghia – Lăpuș	6.000,00 lei
3.	Sighet	13.497,00 lei	Ph. Pășunea – M. Oaș	5.000,00 lei
4.	Prot. Satu Mare	19.925,00 lei	Ph. Silvaș – Carei	3.000,00 lei
5.	Prot. Carei	10.409,00 lei	Ph. Racova – Carei	2.500,00 lei
6.	Prot. Oaș	18.496,00 lei	Ph. Rus – Baia Mare	3.000,00 lei
7.	Prot Chioar	10.922,00 lei	Ph. Petin – Satu Mare	3.000,00 lei
8.	Prot. Vișeu	17.400,00 lei	Ph. Lazuri – Satu Mare	5.000,00 lei
9.			Ph. Ciuperzeni – Satu Mare	4.000,00 lei
	Total	135.978,00 lei	Total	102.520,00 lei
Fondul Filantropia				
	Venituri	Suma	Cheltuieli	Suma
1.	Prot. Baia Mare	20.901 lei	Ajutor Basarabia	2.400,00 lei
2.	Prot. Satu Mare	15.243 lei	Transmisie Trinitas	3.500,00 lei
3.	Prot. Sighet	11.100 lei	Adm. site Babici Aida	4.000,00 lei
4.	Prot. Carei	11.901 lei	Cadouri 8 Martie	1.700,00 lei

5.	Prot. Lăpuș	10.101 lei	Casă Socială Moișeni	1.000,00 lei
6.	Prot. Vișeu	21.099 lei	Cavnic, familia Nechita	500,00 lei
7.	Prot Chioar	11.901 lei	Asoc. Mironosițelor	3.000,00 lei
8.	Prot. Oaș	9.549 lei	Copii cu autism	500,00 lei
	Total	126.436,00 lei	Total	32.650,00 lei
Colecta pentru calamități				
1.	Prot. Baia Mare	15.590,00 lei	Bârgău și Bontăieni	4.000,00 lei
2.	Prot. Satu Mare	9.763,00 lei	Potău	2.000,00 lei
3.	Prot. Sighet	6.930,00 lei	Glod	1.500,00 lei
4.	Prot. Carei	6.467,00 lei	Racova	10.000,00 lei
5.	Prot. Lăpuș	11.006,00 lei	Costeni, Sălnița, Cavnic, Ciocotiș	23.000, 00 lei
6.	Prot. Vișeu	6.433,00 lei	Șieu, Vișeu, Borșa	6.000,00 lei
7.	Prot Chioar	5.259,00 lei		10.000,00 lei
8.	Prot. Oaș	7.916,00 lei		
	Total	69.364,00 lei	Total	56.500,00 lei
Colecta din prima Duminică a Postului Nașterii Domnului și alte colecte ocazionale				
1.	Prot. Baia Mare	23.553,00 lei		
2.	Prot. Satu Mare	27.649,00 lei		
3.	Prot. Sighet	17.450,00 lei		
4.	Prot. Carei	9.000,00 lei	Alimente și haine ¹⁰	

5.	Prot. Lăpuș	15.000,00 lei	Alimente și haine	
6.	Prot. Vișeu	7.000,00 lei	Alimente și haine	
7.	Prot Chioar	5.000,00 lei	Alimente și haine	
8.	Prot. Oaș	12.000,00 lei	Alimente și haine	
	Total	116.652,00 lei		
	Total colecte		448.430,00 lei	
	Total sume – asociații filantropice		852.983,00 lei	
	TOTAL GENERAL		1.301.413,00 lei	

V. Obiective pentru anul 2018

- ▶ Deschiderea activităților sociale la Căminul rezidențial pentru îngrijirea persoanelor vârstnice – „**Bunul Samarinean**”, de la Coroieni;
- ▶ Deschiderea activităților sociale de la Centrul de zi din localitatea Babța, județul Satu Mare;
- ▶ Deschiderea activităților sociale de la Centrul de zi din localitatea Gelu, județul Satu Mare;
- ▶ Începerea proiectului „**Pastorația Străzii**” / „Pastoral care on the street” și licențierea programul de consiliere din acest proiect;

¹⁰ Unde există în tabel mențiunea „alimente și haine”, suma are titlu de aproximație, în acord cu estimările făcute de către parohiile care au făcut și distribuit aceste colecte.

- ▶ Terminarea casei sociale din localitatea Moișeni, Protopopiatul Oaș;
- ▶ Terminarea lucrărilor la **centrul social „Sfântul Luca”**, din localitatea Prilog;
 - ▶ Implementare proiectului **„Construind o casă, zidești suflete”**¹¹.
 - ▶ Deschiderea unei colaborări sub forma de **„Acord de parteneriat”** cu D.G.A.S.P.C.¹², în vederea preluării serviciilor sociale ce urmează a fi externalizate;
- ▶ **Găsirea unei surse de finanțare pentru clădirea de pe strada Bărnuțiu;**
 - ▶ **Dezvoltarea unui acord de parteneriat tehnic pe proiecte cu A.S.S.O.C. și Serviciul de Asistență Socială al Primăriei Municipiului Baia Mare;**
 - ▶ **Începerea demersurilor pentru obținerea unui teren în vederea deschiderii unui cimitir al Episcopiei;**
 - ▶ **Terminarea lucrărilor și definirea activităților la Centrul Social „Sfinții Martiri Brâncoveni” al Parohiei Săliște I.**
 - ▶ **Reabilitarea unei case din Boiu Mare, proprietate a parohiei și transformarea acesteia într-un Centru Social pentru femeile afectate de violență.**

¹¹ Acest proiect își propune identificarea unei cauze sociale stringente în fiecare protopopiat și asigurarea unei locuințe pentru o familie săracă. Fie că este vorba de construirea, renovarea unei case vechi sau incendiate, din colecte organizate la nivel de protopopiat sau episcopie.

¹² **Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Maramureș** este o instituție publică cu personalitate juridică, înființată prin Hotărârea Consiliului Județean Maramureș, nr. 107 din 16 decembrie 2004, și funcționează în subordinea Consiliului Județean. Rolul acestei instituții este de a asigura, la nivel județean, aplicarea politicilor și strategiilor de asistență socială în domeniul protecției copilului, familiei, persoanelor singure, persoanelor vârstnice, persoanelor cu handicap, precum și a oricăror persoane aflate în nevoie, și are responsabilitatea dezvoltării și diversificării serviciilor sociale specializate, în funcție de nevoile sociale identificate, cu scopul prioritar de a menține funcționalitatea socială a persoanei, urmărind reinserția în mediul propriu de viață, familial și comunitar.

VI. Încheiere

Dacă în introducere am spus că în anul 2017 am desfășurat o intensă activitate social-filantropică și misionară, în încheiere dorim să ne exprimăm speranța că și în anul 2018 vom continua aceste activități, încercând să devenim mai eficienți și dinamici în toate proiectele propuse ca obiectiv.

Desigur, în toate acestea îl rugăm pe Dumnezeu, Cel în Treime Slăvit, să ne ajute, El care se identifică cu orice nevoie prin cuvintele: „*Căci flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc; însetat am fost și Mi-ați dat să beau; străin am fost și M-ați primit; Gol am fost și M-ați îmbrăcat; bolnav am fost și M-ați cercetat; în temniță am fost și ați venit la Mine*” (Matei 25, 35 - 36), iar milostenia noastră nu va fi trecută cu vederea, ci va fi răsplătită prin cuvintele: „*Adevărat zic vouă, întrucât ați făcut unuia dintr-acești frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut*” (Matei 25, 40).

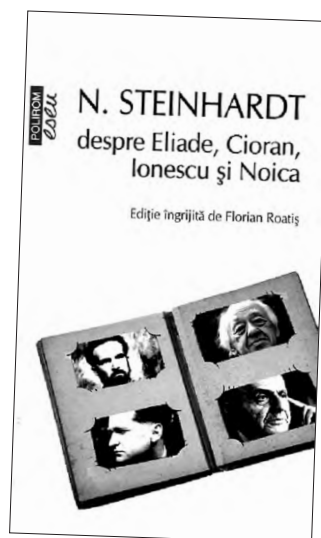
VII. APARIȚII EDITORIALE

Inițieri în cultură și-n sărbătorile limbii române

Maria COGĂLNICEANU

Întotdeauna la temelia unei zidiri culturale și filozofico-poetice durabile a stat o idee excelentă, mirabilă. Explorator în arhive mai vechi și-n cele din epoca interbelică a glorioaselor ascensiuni ale spiritului românesc în lume, conf. univ. dr. Florian Roatiș ne propune o carte unică. Reunește într-un volum de eseuri și confesiuni semnate de N. Steinhardt pe cei patru contemporani iluștri: Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu și Constantin Noica, ceea ce înseamnă cunoaștere și recunoaștere a geniului național în fața căruia cititorul din prezent și viitor are de făcut o mândră și sinceră reverență.

Demersul îngrijitorului ediției de la Polirom¹ este convergent cu cel al lui N. Steinhardt și al celebrului pedagog și filosof C. Noica. Sunt de neuitat frazele prin care autorul *Jurnalului fericirii* îl vede pe gânditorul școlii libere, în simplitatea neostentativă aidoma lui Socrate sau în ipostaza negustorului care-și atrage cumpărătorii spre marfa sa. Dar nu despre mărfurile concrete, materiale este vorba, ci de bunuri culturale: „*Gustați și vedeți, pare a spune, apropiați-vă, căci bună e Cunoașterea, minunate sunt cărțile, glorioasă și delectabilă e Cultura*”². Se știe că acesta avea vocație pedagogică și că și-a revărsat harul peste câteva generații.

¹ N. Steinhardt, *Despre Eliade, Cioran, Ionescu și Noica*, ediție îngrijită de Florian Roatiș, Editura Polirom, Iași, 2017.

² *Ibidem*, p. 237.

Avem în mâini o carte de învățătură. Intuind că, armonizând tot ceea ce ieșise din inteligența, scânteietoarea și originala creație a lui N. Steinhardt de-a lungul timpului, facilitează cunoașterea și atracția celor neștiutori, conferențiarul Florian Roatiș realizează o inițiere pe drumul ce duce spre sărbătorile gândului.

Prin munca sa intelectuală, științifică și aducătoare de noutăți (două texte despre Noica rămase în reviste și două despre Eliade, dintre care unul inedit din Arhiva Mănăstirii Rohia) adaugă un spor de cunoaștere chiar și pentru cititorul pasionat de orizontul interbelic. În *Notă asupra ediției* se fac precizările necesare. A tradus expresii din limbi străine, a dat informații despre autorii citați de N. Steinhardt, a clarificat pseudonimele unora, a deschis adevărate fișe biobibliografice, a corectat riguros unele erori strecurate involuntar în texte cu valoare autobiografică. Eseul introductiv aflat *Sub semnul lui Antisthius* este o sinteză ingenioasă și profund acoperitoare asupra cărții. Titlul cu cei doi termeni antitetici trasează în mod temporal-evolutiv spiritul parodic, îndrăcit, jucăuș și totodată serios de la juventute la senectutea calmă și recunoscătoare a genialității unor exponenți ai poporului român în universalitate. Denumirea aleasă pentru prefață spune tot: *De la parodie la admirație. N. Steinhardt și generația '27*³.

Structural, ediția cuprinde patru capitole. Cel mai bogat este consacrat lui Mircea Eliade, văzut ca spirit enciclopedic manifestat în domeniul științei, în *Istoria credințelor și ideilor religioase* și altele în care obiectivitatea este totală; așa-numita „istorie la rece”. Pe de altă parte, scrie numai în limba română o literatură fantastică în triplul sens al cuvântului. Copleșitoarea, singulara sa personalitate țâșnește chiar din maniera în care îl înfățișează N. Steinhardt (*Tineretea monahului mirean, Opera literară a lui Mircea Eliade: literatura ca semnificant, Neînstrăinatul*), dar fără a-l idealiza din solidaritate cu generația lui, precizând într-un loc al confesiunii apropieri și diferențe vizibile pentru cunoscători: *Pana în Istrati și-a povestit țara străinilor. Dar Mircea Eliade ne dă fericita pildă a unei soluții cu totul neașteptate: el a știut să fie un mare savant universal, la largul lui în cultura lumii și totodată să rămână ceea ce a fost înainte de a pleca: un scriitor român*⁴. *Scopul năzuit de Eliade a fost dublu: universalizarea perspectivei culturale românești și dovedirea capacității românilor de a-și asimila elemente spirituale aparent cu totul străine și îndepărtate de ei*⁵.

³ Ibidem, p. 7.

⁴ Ibidem, p. 100.

⁵ Ibidem, p. 124.

Evocarea cuprinde și un panegiric la moartea savantului, dar și un răspuns la chestionarul lui M. Handoca. Totul în contrast cu parodicul *În genul lui... Mircea Eliade*, reîntors din India când în portul Constanța este întâmpinat de prietenii săi. Ironia, jocul de cuvinte ultramoderne, derivarea terminologică, disecarea, apelativele în stil indian și gestică personajului sunt de tot hazul. Arta lui N. Steinhardt are o țintă precisă, arătând potențialitățile limbii noastre ca în acest fragment vrăjitoresc: *Peste o jumătate de ceas, în gara portului, Dim. Gusti Sahib mă anunță că mâine mă va introduce în Templul ce se numește Universitate și-mi va pune la dispoziție conform obiceiului țării pe cea mai frumoasă dintre fiecele lui, pe neîntrecuta Facîl-Tatea, din nobila familie de Phil'Osophie...⁶*

Secvența despre Emil Cioran este cea mai scurtă, dar la fel de ingenioasă, insistând asupra capitolului *Paroxismul eroticului diabolic*. Un hohot imens de râs cutremură paginile. Celălalt Cioran ni se dezvăluie în *Cazul Fitzgerald sau revelațiile de la ora 3 a.m.*

Cu Eugen Ionescu și în maniera sa apar „lucruri care nu se spun”, iar articolul intitulat *Eugen Ionescu, antiabsurdul* este o demonstrație magistrală, argumentată în opoziție cu ceea ce se spunea în critica literară. Dramaturgul era numit reprezentant al teatrului absurd. N. Steinhardt răstoarnă această idee. Nu, „vremurile și circumstanțele” sunt absurde, de aceea le denunță. Piesa *În vizită la morți* este considerată un rezumat de autobiografie și „testament eshatologic”, o răzbunare împotriva tatălui care și-a părăsit familia pentru altă femeie, rănind definitiv sufletul și mintea viitorului dramaturg. Ca și la Dante Alighieri în *Infernul*, vinovatul și vinovații sunt osândiți în perpetuitate. Autorul se plasează între Urmuz și Beckett. În piesa *Victimele datoriei* ca și în „*Cu un t' ori cum se prinde omul*” accentul cade asupra unor experiențe dramatice. Scriitor francez, membru al Academiei Franceze, Eugen Ionescu este în același timp un scriitor român care duce mai departe teatrul comic al lui I. L. Caragiale (*Conu' Leonida față cu Reacțiunea* este comparat cu *Delir în doi, în trei... în câți vrei*). În teatrul ionescian, limbajul indică, prin modul de întrebuintare, secătuirea ființei limbii. Lipsa de comunicare duce la paranoia. Cunoscător al formelor teatrale în evoluția lor – și al interpretărilor de adâncime a substanței în care sunt turnate – N. Steinhardt constată că piesa *Regele moare* are accente shakespeariene. *Eroul piesei – tragic și derizoriu aidoma colegului său Lear – e rege numai întrucât simbolizează pe om ca suveran al zidirii*⁷.

⁶ Ibidem, p. 40.

⁷ Ibidem, p. 204.

Dacă în parodii eul auctorial este suprapus celui năstrușnic și de un haz nebulos ca în textul despre *Mathesis sau bucuriile simple*, eul steinhardtian echilibrat, admirativ, cercetător se impune cu pregnanță în *Rostiri din Noica, Noi „cuvente den bătrâni”* (de fapt un amplu studiu asupra unei cărți de erudiție: *Rostirea filosofică românească*). A patra secvență a cărții, dedicată filosofului Constantin Noica, aduce în prim-plan magia, frumusețea și vitalitatea creatoare a limbii române, mai altfel decât toate limbile popoarelor lumii. *Pentru Noica fiecare limbă este o întrupare a spiritului universal, iar în graiul românesc se spun lucruri ce nu au fost rostite în alte limbi*⁸. Distingându-l de ceilalți, care scriu din dorința expansiunii egoiste a numelui lor, C. Noica „scrie și vorbește ca să învețe” și este elogiat în sintagma „Predicator laic al Culturii”⁹. El este modelul care trebuia și trebuie urmat mai cu seamă acum, când limba este batjocorită și mutilată grav, chiar în școală, nu numai în așa-zisele foruri de educație și cultură. Ceea ce trebuie înlăturat definitiv se numește „ilogitatea, negândirea, necitirea, neinformarea”¹⁰. Întregul demers pedagogic are o finalitate: *Să-i trezești pe oameni la Cultură, să-i înfierbânți în a căuta Adevărul, adică adevărurile. Să-i neliniștești, să-l scoți pe animal din chietudinea lui cognitivă*¹¹.

Tot ceea ce notează N. Steinhardt despre neobositul îndrumător și filosof, prietenul său ideal, este valabil și acum. Nu fără argument, parafrazând un cuvânt biblic, singularizându-l, indica tragedia omului în timpuri bezmetice; și arătându-l pe Noica celor de ieri și de azi, spunea: *Ecce professor! Ecce philosophus!*¹².

Cartea alcătuită de Florian Roatiș s-ar cuveni să fie în biblioteca oricărui profesor și elev, citită și studiată cu atenție, introdusă în curricula școlară și nu doar ca una auxiliară. Ea cuprinde învățături pentru eternitate și elogiile pentru limba noastră originală, frumoasă, unică. Iar dacă este prea încărcată programa școlară, se poate selecta un text revelator pentru frumusețea limbii române, fiindcă *minunate sunt cărțile, glorioasă și delectabilă e Cultura*.

⁸ *Ibidem*, p. 257.

⁹ *Ibidem*, p. 238.

¹⁰ *Idem, ibidem*, p. 240.

¹¹ *Idem, ibidem*, p. 240.

¹² *Idem, ibidem*, p. 239.

O carte a memoriei¹

Pr. Dr. Florin CODREA
Daniela ONȚ

Duminică, 29 octombrie 2017, cu binecuvântarea și participarea Preasfinției Sale Dr. Iustin Hodea, Episcopul Maramureșului și Sătmărulei, a avut loc un alt eveniment cultural semnificativ: **lansarea cărții monografice „DĂNEȘTII CHIOARULUI”,** avându-i ca autori pe **Pr. Dr. Florin Codrea și Prof. Dr. Cosmin Laurant.**

Acest proiect editorial inedit și de mare amploare a luat naștere la inițiativa și prin susținerea **Ec. Ing. Dr. Nicolae Bud,** fiu al satului, care a și scris, cu un condei înmuiat în cerneala sufletului său, „cuvântul înainte” al cărții.

Moderatorul evenimentului a fost directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare, **Dr. Teodor Ardelean,** iar spațiul de desfășurare a fost reprezentat de Biserica parohială cu hramul „Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir” din Dăneștii Chioarului, care s-a dovedit aproape neîncăpătoare pentru mulțimea de participanți (enoriași ai parohiei, dar și invitați din alte localități, inclusiv oficialități – foste și actuale – ale administrației locale).

Cartea, cu un design și o calitate tipografică de excepție, însumează peste 300 de pagini, multe dintre acestea conținând imagini ce completează în mod fericit textul, care face referire la: Dăneștiul administrativ, cadrul natural

¹ Textul este preluat, cu acordul autorilor, din numărul 22 al Revistei „Buna Vestire”, editată de Parohia „Buna Vestire” și Asociația Filantropică Cultural-Creștină „Martyria”.

geografic, căile de comunicație, hidrologie, faună, climă, educație, religie și patrimoniu local. Vorbim, astfel, despre o veritabilă și complexă „carte de identitate” a satului Dăneștii Chioarului.

Realizarea acestei lucrări a durat aproape doi ani, fiind vorba de o muncă de cercetare deloc ușoară (atât pe teren, cât și în documentele vechi din arhive), fapt ce îl îndreptățește pe părintele Florin Codrea, unul din cei doi autori ai monografiei, să afirme că, în urma muncii depuse, se simte, într-o oarecare măsură consătean cu dăneștenii: *Bătând ulițele satului pentru documentare, intrând în relație cu fapte și oameni și viața de aici, am simțit că m-am integrat și eu într-un ritm al Dăneștiului de altădată.* „Deși dificilă, munca depusă a fost aducătoare și de satisfacții”: *M-am bucurat să văd că mai există oameni care încearcă să se regăsească pe sine făcând apel la rădăcina lor, la seva lor – cu referire prioritară la: familie, tradiție și Biserică, cunoscând faptul că dacă nu știm de unde venim, nu vom ști, cu siguranță, nici încotro ne ducem.* Părintele Codrea a ținut să pledeze, în cuvântul său, și pentru „a regândi și a readuce, între icoanele tradiției noastre, portul popular”, în care s-au stins înaintașii noștri, „cu icoana în brațe și cu crucea strânsă în mâini”. Această pledoarie pentru o valorizare adecvată a tradiției, cu toate elementele ei, a fost iscusit împletită cu un îndemn emoționant: *Haideți să ne întoarcem acolo de unde nu am plecat niciodată! De acolo de unde ne trage dorul, de acolo de unde ne sunt mamele, de acolo de unde ne sunt lacrimile, de acolo de unde ne este rugăciunea, de acolo de unde ne știm împreună mâinile, de acolo de unde știm să simțim ritmul inimii, odată cu ritmul lui Dumnezeu. Altfel, n-avem nicio șansă...!* În încheierea cuvântului său, părintele Dr. Florin Codrea a mai precizat: „Cartea aceasta încearcă să vă redea, dumneavoastră, sinele.

Dacă nu vom recupera povestea noastră, povestea trecutului nostru, ne vom pierde, ne vom debusola”.

Participant de seamă la eveniment, **Preasfinția Sa Iustin Hodea**, Episcop al Maramureșului și Sătmarului, a accentuat la rândul său această idee, afirmând că „dacă nu ne vom întoarce la valorile noastre sfinte și firești, dacă nu vom aduce în memorie tot tezaurul nostru, nu vom rezista”. În acest context și ținând cont de bogăția moștenirii noastre spirituale,

precum și de faptul că „cea mai mare modernitate înseamnă aducerea tradiției în actualitate”, monografia în discuție reprezintă, în egală măsură, un act de cultură și un act de memorie, fapt ce sporește importanța acestei lucrări, pe care Preasfințitul Părinte Iustin o numește „o carte a memoriei, un roman de dragoste între Nicu Bud și satul său natal, între Nicu Bud și oamenii pe care i-a cunoscut și i-a iubit”. În cuvântul său, **Episcopul Maramureșului și Sătmarului** și-a exprimat convingerea că, prin realizarea acestei monografii, dl. Nicolae Bud a urmărit mai întâi să se vindece de Dor, pentru că „Dorul doare.... Dorul de părinții care au plecat dintre noi, dorul de satul natal, de pământul pe care am început să facem primii pași....”.

Nicolae Bud a spus că „Dăneștii Chioarului este un sat a cărui dăinuire a fost asigurată în scurgerea timpului de generații de țărani, ducându-și existența într-un anonim din care cartea aceasta își propune a-l smulge, înfățișându-l în zbciumul său între bine și rău, între virtuți și păcate, între viață și moarte”. Nu în ultimul rând, a ținut să îi asigure pe dăneșteni de afecțiunea pe care le-o poartă chiar și atunci când se află departe de ei și de satul natal: „Port inimile voastre cu mine. Vă port în inima mea, iubiți consăteni!”

Au mai luat cuvântul: **inginerul silvic și epigramist Bud Nistor (un venerabil fiu al satului), dar și primarul localității - ing. Ioan Mătieș**. Acest eveniment memorabil, de suflet, s-a încheiat cu o agapă frățească, pregătită cu drag de dăneștenii care, de acum, pot rosti cu și mai multă convingere că: „cine n-a cunoscut Dăneștii Chioarului, n-a văzut încă toate frumusețile lumii”.

